front.
1 plt.

Hollantsche Mercurius

Borkelo

Lochem

winschoten

HOLLANDTZE
MERCVRIVS,

Behelzende de gedenckweerdichste voorvallen in 't Jaer 1665. *binnen*

CHRISTENRYCK:

Het Sesthiende Deel.

affaires, se font par

Toutes les grand

petits instruments.

TOT HAERLEM,

Gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeckdrucker op de Marckt, in de Keyzers Kroon. Ao. 1666.

Aen de Vrije Nederlanders,

Estien Eeuwen (goede Lezers) is het geleden dat ick eerstmael u by quam, en omtrent een jaer dat wy by den Hemel af-maten wat op der Aerde (gelijck oock gevolgt is) soude gebeuren, te weten, veele onheylen: Wy hoopen door Godes gunst levend zijnde, op het aenstaende Iaer vrolijcker stof op te disschen, dewijl onse oogen (hoewel noch maer met een schemerend gesicht, de Vreden-handelingen voor af ziende, moeten nolens volens bekennen, dat alle Vrede-maeckers daer mede geen Vredens harten hebben: Daer wemelt wat: Godt geve alle Potentaten goede sinnen, maer voor al u mijn lieve Lants-genooten, ten eynde ons lieve Vaderlandt door uwe milde giften mach werden ondersteunt, en de Vrijers of Vijanden, die op uwe tot noch toe ongevioleerde Hollantze Maeghdom loeren, moghen werden gestuyt, ende neffens dien den Armen niet maer ons quaet leven gants vergetende, door Godes soo rijcke gunst possessie beyde in den Hemel en op der Aerden mogen genieten: Ick bid u alle, want 't Lant heeft brave Regenten, leert uyt deses Iaers Beschrijving den trouwen ijver der selver, en met een dat niet haer beleyd, maer puer alleen onse stinckende zonden causa movens van veele onheylen zijn geweest, haer Achtbaerheden op nieus daer als ghy toch gemackelijck ter Tafel en ten Bedde op en af gaet, gunstigh te zijn, die als ghy rust, sy ter See of ten Velde uwe beschermingh in nat en koude beoogen, dan noch als verstandighe d'onverstandighe hare uytbrakingen verdragen: Leert uyt uwe Regentens trouw, danckbaerheydt, dan zal ick u van den Hemel toe brengen des selfs genade, u heyl, en mijn wensch van immer en altoos te zijn de voorspoet-wenschende Bode, uwen

Hollantsche Mercurius,

Haerlem den 15. April 1666.

REGISTER:

Heer

REGISTER,

(N. B.) De Plaet van Del Mina moet staen fol. 90. De Kaert van Over-Yssel fol. 135.

Eynde van 't REGISTER.

CATO: Quum ſis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli Fortunam, quæ non eſt, dicere cœcam.

Hollantſche Mercurius,

Zijnde een Verhael der gebeurde zaecken, In 't Jaer 1665.

Seſthiende Deel.

DEn Hemel en dreygde nimmer de Aerde te vergeefs/ of die voorgegane tekenen betoonden dat den Almachtigen waerachtigh een Godt over Alles was: Daer zijn geen tijden tot getuyge als die van heden toe te roepen: Waer van wy nu begin maken die te verhalen/ maer het eynde der toekomſtighe en veeler haere ellenden en ſien wy in een kleyne Eeuwe noch niet te gemoet.

Engelant dus lang inlants in bloet en oorlog gheſwommen/ door ambitie op de Nabuyren als een rover luyppende/ vergat de danckbaerheyt/ voor Dat den Hemel haer hadde verloſt van Cromwel, ten zijnen tijde een gheſalfde, om dat hy d'Engelſe muytgeeſt in toom wiſt te houden, den Coning gedoot, 't geſlacht van Stuart in de oogen van Spangen, Vranckrijck, Denemarcken, &c. des ſelfs Bloet-verwanten hadde uytgeſchopt: Maer die nu weg, hun weder onder een wettige Koning hadden begeven, die de Regeeringe en Kercke als van outs onder de Biſſchoppelycke heerſchappye herſtelden: Die ſich uyt inſichten van de See, om 't intreſt buyten Europa door Huwelyck met Portugael, en in Europa om de ſelve voordeelen van Navigatie en Commercie met 'andere hadde verplight. Dit beh aegden wel ſommige die of van d'oude Royaliſten waren/ op 'tkuſſen

raeckten/ of hun eygen voordeel beoogden/ maer/ ten smaeckte geensics de soo oude en recht Gereform. Pres butrianen/ veel min de Schotten/ en noch weyniger de gepermitteerde kercken/ die in Engelant/ Schotlant en Yrlandt als den meesten hoop/ oock in meenighuldige Secten bestonden / die alsoo seer de Bisschoppelijcke tyrannije wraeckten/ als opt Nederlander / die om zijn vrij geboozen aert/ liever gewilt heeft goet en bloet te verliesen/ dan van Papen op 't Stadhuys sittende/ geknevelt te werden; Maer d' Engelsen slaven sijnde/ en een gemenght Volck van oude Spaense en Normannise ghesproten/ oock soo oprecht niet door den banck als de Schotten en Yren/ hebben noyt onderstaen hunne vrijheyt te verkrijgen/ oock des ongenegen/ waer door het pressen ten oorlog by haer voor geen wreetheyt wert geacht / oordeelende/ datte Coningen als met Hemelse salvingen (ut olim) bekrachtigt / van Gods weghen deden en vermochten al wat de selve begeerden : Seer verre oock af wijckende van de genereuse Francoisen hare Nageburen / die geen meerder eer achten als 't Rapier voor hare Coning gedragen te hebben/ maer/ die 't selve oock niet als vrijwillige (Volontaire) deden / alsoo betoonende datse wel liefhebbers van haer Vaderlant en de Regeeringe waren uyt een vrijwillich toegenegen ghemoet/ maer geen Barbarise Slaven om geprest te worden na 't belieben van gekroonde/ wiens ooren veelmale niet dan als door vremde oorblasers tot bederf van Lant en Lieden werden vol opgevult.

Men sagh nu te London na dien stijl van slavernije de Bisschoppen op het kussen/ niemant mocht ter Vasten tijt Vlees eten dan met hare dispensatie/ sy saten als Pausen op weereltlijcke stoelen / en hadden hare subalterne als opt de grootste Prelaten te Roomen/ &c. 't Gebeurden dese dagen op 't Eylandt Wicht/ datter 30. Persoonen meest Francoisen onder den naem van Vijf de Monarchisten en Quakers op 't Casteel * Carisbroke versekert wierden/ het waren meest Pres butrianen wiens Tempelen men in Vranckrijck af smeet/ en haer persoonen en goederen door de Bisschoppen in Engelandt vervolght wierden / om datse geen Papale regeering in de Kerck toe-stemden : Seker Vrou onder dese versekerde was soo ontsteldt / datse den Commandeur Colpeffer in 't aensicht slooch/ voor een falyvouwer dapper uyt kreet / en voorts uyt baert en hoof 't hayr van den kop trock : Hy veynsde haer voor een kroon uyt te laten/ maer sy storf 's nachts/ niet sonder suspicie van vergif / want zy had al wat veel de waerheyt gesproken : De andre zijn na de Barbados ghesonden. Withal mancqueerde met dit Nieuw Jaer nu niet anders als een Proclamatie van Oorlog tegens de Vereenigde Provincien/ waer toe de resotte al in het Oude Jaer was genomen geweest / maer alsoo d' Admiraliteyts Advocaten/ onder welcke Dr. Turner en Walker de voornaemste waren/ die den Coning hadden voor gedragen/ Dat indien Syn Majesteyt den Oorlogh liet Publiceren, de Schepen die voor de gedane Publicatie genomen waren, naer het Recht der Volckeren in civile Wetten niet gecondemneert en souden konnen worden. Soo wiert goet gevonden daer mede te superccderen / en de genomen Schepen van de generale Represalien by provisie voor goeden prijse te doen verklaren / 't welck den

* Carisbrook en Newport op 't Eyland Wicht, waren die plaetsen Anno 1647. daer men Coning Carel I. na toe troonde, gevangen hielt, en Cap. Ian van Galen hem wilde verlossen.

den 6. Januarp met aengeplackte Billetten aenvang nam: En om noch de sake eenige couleur te geven/ citeerde men die welcke daer teghens hadden te klagen &c. Maer alsmen nu tot 't verkoopen deser geroofde goederen quam/ stonden d'Admiraliteyts Heeren verbaest/ dewijl het beste reeds by Jan rap was getaeckt/ en de rest most voor affschrijf gelt soo veel aen 't Costuym huys betalen/ datter sop de kool niet waerdig was/ want het waren meest wijnen/ en soetigheytjes/ daer Bop liquide mee deur gingh/ en soo kregen de Heeren weynigh: Men sach oock Duc de Jorck by Requeste aen 't Parlament versoecken den ophebe van 20. gulden op yder Ton inkomende Spaense Seep/ en 15. gulden op yder Vat Franse Wijn/maer dat paert en wilde niet over de brug: In Southwarck nam men 2. Holl. Schippers gevangen/ om die te dwingen tot een Attestatie in voordeel van de heylloose Actien van Capit. Holmes/ gepleegt op de Kusten van Guinea: 't Neerlants Bootsvolck der genomen Coopvaerders packten hun veel schielick over Calais en Vlaenderen na huys alsoo men der See-lien gevangen plaets Chelsey Collegie met alleen weder met yver begost te bequamen / maer te Winchester had men alreede veele Bootsgesellen op 5. st. daegs in bewaring ghehouden / 't welck de overige dede na London af-sacken/ meenende daer sekerder te zijn/ ende was dien hoop soo groot/ dat 4. Gedeputeerden van de Duytse Gemeente op die tijt by den Ambassadeur van Goch quamen/ sijnde den Predicant/Oudsten/ en Diaconen/ seggende: Overmidts hare Kercke zedert eenighe Iaren om alle ende de meenigvuldige belastingen seer was verarmt, dattet haer onmogelyck was soo meenigte Arme gevangen See-lieden te onderhouden: Ende dat al schoon zy den Staet hadden verschoten gehad, zy by rembourfdment de beloofde Penningen niet en hadden bekomen. Eenige Oosterlingse Bootslien namen by d'Engelse dienst / op conditie / van binnen eenige weken sich vrij te dienen/ &c. Maer de meeste togen op Oostende. Men bestelden nu tot Portsmuyen / te Harwidts / Wolledge / te Deptfort/ Newforest/Oratham/en Bristol het bouwen van noch 7. Oorlogschepen van de eerste/en 5. van de derde Rang: Men nam oock 30. van de kloeckste Koopvaerders in dienst van 30. tot 40. st. gemonteert/daer toe men seyde dat Gen. Monck Duc de Monmout/ (Natuyrlijcke Zoon van den Koning/) Graef van Manchesters Secretaris Morice/en andere van qualiteyt reeds groote sommen toe hadden gecontribueert. Men ontboot oock Capit. Tomas Allen uytte Straet/ om te stercker de Nederlanders aen te tasten: En om te toonen dat men oock het Jus gentium niet en vreesde/ soo dede men aen 't Posthuys tot London het Packet Brieven van haer Ho: Mo: af-gesonden aen haren Ambassadeur van Goch/ uyt het Comptoir lichten door den Lackay ofte Poetjongen van Bennet/ Secretaris van Staet/ en dat tot twee distincte malen/ 't welck wel klaerlijck dede blijcken dat Engelant niet goedts met Hollandt voor en had: Over al dese berovingen/ injurien/affronten en onnabuerlijcke geweldden/ gaf den Ambassadeur van Goch doenmaels het navolgende Memoriael aen den Coning van Engelant over:

IRE, alhoewel den ondergesz. Ambassadeur ordinaris van de Nederl. Vereenigde Provinçien, geduerende zijn verblijf in dit Hof aen u Majest. veele klachten en doleantien heeft gebracht van veele en diverse schadelijcke Actien door d' Enghelsen gedaen aen d'Onderdanen der Nederl. Vereenigde Provinçien, soo op de Kuste van

Guinea, als in America, en oock hier in Europa, ende de selve seer en onophoudelijck versocht sodanige ordre te stellen datter reparatie en satisfactie mochte geschiedē, en diergelijcke hostiliteyten, als directelijck strijdende mette algemeene Iustitie, contrarie de Vrantschap en mutuële correspondentie tusschen beyde de Natien, en speçialijk contrarierende het onlangs met u Majest. gesloten Tractaet, in 't toekomende mochten werden verboden en ghestuyt: Als oock dat'et sijn Majests. goede geliefte sy den ged: Ambassadr. te doen hebben zijne Koningl. Antwoorde en satisfactie in geschrifte, op de versoecken ende vertooninghen, ten eynde om dien aengaende gerust te stellen sijne Superieuren: So ist nochtans sulcx dat niet tegenstaende al 't voorsz geene reparatie noch satisfactie tot op heden is gedaen, noch de so seer begeerde Antwoorde die u Majest. te vooren had belooft, is niet geëmaneert geweest, maer alles ter zyden, hebben de ged: hostilliteyten en verongelijckende Actien geduert, en geschieden noch op dese uyre, soo door d'Onderdanen als door de gemeene Macht van 't Koninghrijck: By de welcke men nu voecht een Acte van Authorisatie op sijn Koningl. Hooght. Duc de Jorck, door den Druck gepubliceert, door de welcke den Staet der Vereende Nederlanden gedreygt wert met Brieven van Represalien: Soo dat'et schijnt dat men occasie wil geven om te komen tot een openbaren Oorlogh: Van 't welcke mijn Heeren de Staten Generael der Vereen: Provinçien verstelt sullen sijn, sulcx geensints verwachtende, en geen de minste oorsake daer toe gegeven hebbende van een soo ongereguldе manieren van Proçeduren: Maer wel datse ter contrarie altoos een spoedige inclinatie hebben getoont gehad om in der minne te doen verdwijnen alle differenten die tusschen de twee Natien mochten wesen, waer toe sy altoos alle bedenckelijcke middelen hebben voort-ghebracht: En hier om is het Sire datte voorsz. Ambassadeur weder om geacht heeft sijn plicht te sijn om dese mael te hervatten alle 'tgeene voorsz. is, en seer gedienstig te versoecken dat hy niet meer sijn Orders en geboden differere, niet alleen tegens de verongelijckende Actien, waer van men nu zedert ettelijcken tijt heeft geklaegt, oock in een Memorie vertoont den 24. Deçember laest, maer oock en bysonder datte ghed: Brieven van Represalien niet uyt en geve, waer mede den Staet der Nederlanden wert gedreygt, en die ontwijffelbaer de humeuren der Volckeren ontstekende, in gevolge veele schaden sullen veroorsaecken, en eyndelijck een totale ruyne van beyde de Staten: Ende by aldien eenige der selve buyten alle verwachtingen reeds mochten sijn uyt-gegeven, de selve mogen werden gerevoceert ende gecontramandeert, en dat men in plaetse van dien men in verwisselinge volge den rechten weg, en reguliere na 't voorschrift van 't laetste Tractaet, om by te brengen en te doen verdwijnen alle de differenten tusschen beyde Natien, waer door de oude en cordiale Vruntschap en confidentie niet alleen mochte gepreserveert, maer selfs ontbinbaer gemaeckt werdé. Van al dit verwacht den voorsz. Ambassadeur van de Iustitie en equiteyt uwes Majests. soo beroemt, als mede sijn verklaringe en Koningl: Antwoort by geschrift, om aen sijn Meesters contentement te geven, en haer insgelijcx te doen hebben dat hy sich generalijck quijt, en bysonder na de ordre die sy hem op dit effect van tijt tot tijt hebben toe-gesonden gehad.

Maer alles te vergeefs: Selfs en sach men by den Coninck geen inclinatie tot het beslissen der differenten door de mediatie van Vranckrijck / maer Engelandt bleef stip staen op het recht soo sustineerde, aen des selfs syde te wesen, meynende sulcks voor alle de Weerelt te konnen doen blijcken. Dus wiert de Vrede hopeloos. De Heer Cancelier had oock gelieven dese dagen tegens den Ambassad. van haer Ho: Mo: te uytten: Dat al dese malheuren alleen sprooten als voor desen, door het weygeren of vertragen van Iustitie op de klachten door d' Engelse in Nederlant over hare geleden

Iedene schaden so in Oost als West Indien gedaen, en dat men als tot Bravades allereerst groot en sware Equipagies hadde begonnen, en voiders, daer was nu geen hoope tot Accomodement: Engelant had weder te groote kosten moeten doen van tegen-Equiperinge, daer Neerlant haer toe had gedwongen, en 't welck onder de vereyschte vergoedinge soude moeten sorteren, en dan voordts een vast Reglement op de Commercie geformeert, speçiael over den Handel in Oost en West-Indien, daer d' Engelse na haer sin al te seer geconstringeert wierden, men most nu de couragie die men sach onder de Natie, en haer yver ghebruycken om de Hollanders tot redenen te brengen. Ende als den selven hare Ho: Mo: Ambassadeur hadde geklaegt by den Koning over de Oratie die den Grave van Manchester had gedaen te Guildhal binnen Londen aen de Magistraet dier Stadt/ in 't by-wesen van meenichte Menschen/ aldaer de Nederl. Natie noemende metten Titul van Insulting and injurions Neabours: Dat zijn/ Bespottende en schimpende Nabueren: Dat 'tselve hare H:Mo: met bevremdinge soude voor komen, als die in Engelant by de Regeering altoos den Naem hadden gedragen van Goede vertroude Vrienden, Geallieerde en Geconfedereerde, gelijck de selve als noch in Alliantie en nau Verbont met sijn Majest. staende, sodanighe Epithetes niet en meriteerden, te meer als haer Ho: Mo: komen te considereren dat dit gheschiet by speçiale Commissie van 't Parlament, door een publijck Heer aen een publijcke Vergaderinge, in presentie van 't gemeene Volck. Antwoorde den Koning in substantie: Men mach op soodanige redenen geen acht nemen, of sich daer aen stooten: Daer wert veel gesegt van d' een en d' ander, soo in Nederlandt als oock wel hier onder de Lieden, van de Regeeringe en van de Heeren Regenten, dat men al genootsaeckt was te laeten passeeren, ick en werde al mede niet gespaert, daerom moet men hier op soo naeu geen acht slaen. Den Ambassadeur seyde daer op: Dat soodanige dingen van de Hooge Regeeringhe zelfs niet en wierden verwacht, en van Publycke Persoonen hare Gedeputeerden: Den Ambassadeur noch daer by voegende/ na een generale erhalinge van de soo oude ende over lange geduyrde Eeuwen Vrundschap / en soo nau onderhouden met soo geluckige effecten/ Dat het hem leet was den tijt als nu soo ongeluckigh te sien, ende bespeuren dat niet alleen woorden van verwijderingen tusschen wedersijdts Natien werden ghehoort, maer oock selfs deden schijnen te werden gedreygt, tot allen Vromen leedtwesen, die daer over suchten in grooten getale, daer inne de goede Godt geliefden te voorsien. Den Coningh seyde weder om daer op/ doch met een minnelijck gesicht en wesen: Dat altijts over dese ongelegentheyt (spreeckende van de verwijderinge van de Natien) was beducht geweest, gelyck tot meermalen sulcks aen hem Ambassadeur hadde ghesegt, en dat eyndeling met vertragen en uytstellinge der af-handelinge der bewuste differententen, dese sake komen mochte gelyk als nu gekomen was, en datmen als dan d'ongelegentheyd van dien beswaerlyck soude konnen weeren. Segghende voorders / als met een lachende continantie: Komt het oock de Nederlanders nu wel gheleghen in See te komen met hare Schepen, wanneer de mijne gereed sijn, alhoewel alleenlyck maer eenige weynige tot 45. hebbe gereed gekregen: Of re oock met hare Schepen achter om de Noordt te loopen met dit Saisoen ? Den Ambassadeur een weynigh ter zijden af tredende/ seyde daer op met beleeftheydt: Ick en kan onder reverentie niet bemercken of e begrijpen dat eenigh wettigh Subject zy, waer omme dese Quellage onder beyde Natien moet werden gesien, nochte oock tot wat eynde de selve kan dienen, bysonderlyck onder oude vertroude Vrienden en Geallieerden. gelyck uwe Majestt. en de Vereen. Nederlanden daer voor heeft gelieft gehad te houden, ende dat daer om als noch den weg van reden en redelijckheyd

behoorden te werden in gegaen tot wedersyts contentement. **Den Coning weder om seyde:** Dat noyt yets anders wegens des selfs Subjecten hadde laeten eysschen tot satisfactie, als dat redelyck was: Maer dat als nu een vry anderen Eysch tot een Accomodement van sijne zijde soude moeten werden gedaen, terwijlen des selfs Subjecten op dus swaere onkosten van Equipages waren gebracht, als huyden te sien: Waer over contentement wesende ghedaen, ende vorders een behoorlyck Reglement op het bedrijf van de Trafijcke wesende ghestelt, soude den rechten wegh syn om tot de voorighe goede correspondentie te konnen komen. **Den Ambassadeur voegden daer op/ dat het arresteren en nemen van Schepen/ gelijckmen van d'Engelse zijde hadde aengevangen/ door de rechte Proceduren daer toe dienende/ niet en konden werden opgenomen. En vorders aenhoudende tot het ontslaen der gearresteerde Schepen/ trock den Coninck sijne schouders/ seggende/ dat voor als noch daer toe niet konde treden/ uyt reden voor heenen geseydt: Den Ambassadeur repliceerde wel/ dat immers op desen/(sprekende van 't af senden van den Viceadm. de Ruyter naer Guinea) dusdanige proceduren/ als wesende een blote gissinge/ niet en konde werden gefondeert/ en daer op nader ten fine insisterende/ trock sijn Majesteyt al weder om de Schouderen op/ segghende/** Daer moet eenmael een eynde van 't werck komen. **Na dat d'Audientie dus anderhalf uer geduyrt had/ende niets en wierde geadvanceert/ vertrock den Ambassadeur nae versochte Afscheyd/ met versoeck/** Sijne Majesteyt geliefde dit gantze werck met den gevolghe van dien in alle serieusheyd noch nader te overleggen, ende anders te considereren, als met dusdanigen dangereusen werck te laten werden voort gevaren. **Van hier wierde den Ambassadeur door den Maistre de Ceremonie geleyt na 't Over quartier van den Hertoge van Jorck/ alwaer onder veele over en weder redenen hooggedachte Hertoge vry animeus seyde/** Hy was geresolveert selfs in See te gaen, tot maintenue en defencie van d'Eere en gerechticheyd des Volcks, en het daer by niet en vermeynde te laeten blijven, maer tegens 't Voor-Iaer ten fijne voorss. al weder om na See te begeven, en de Fortuyne te wagen, want den yver des Volcks by hoog en lage staets Persoonen wierde bespeurdt met opsettinge van Goet en Bloet, &c. **De geraisonneerde woorden van den Ambassadeur van hare Ho. Mo. doorstraelt mette fondamenteelste consideratien op de quade gevolghen/ en selfs de ghevaerlijckheden voor het Coninghlijcke Huys selfs/ en opereerden niets in alle den tijt van anderhalf uyr/ als dat den Oorlog gelijck men nu sach/ by Engelant smakelijck was/ en deswegen de Vrede nu sijnde/ vont men mette Wolf pretext/ 't Schaep sijn Nabuer beneden de stroom staende/ te beschuldighen van sijn Water vuyl gemaeckt te hebben/ en 't selve daer om door roof klaeuwen te verslinden.**

De Malteser Ridders hoopende in dit Troubel Waeter te visschen/ versochten doe in Engelant Brieven van Represalien tegens de Nederlanders/ gelijck dese volgende minute uyt-wijst:

MOnsr. den Ridder Hendrick de Vie sy versocht om aen sijn Altesse Royale te representeren, als voor sijn selven, dat gelijck hy heeft hooren seggen datte Ridders van Malta zedert 40. Iaren herwaerts versocht aen de Staten Generael der Vereen: Provinçien de restitutie van hare Goederen in de voorsz. Provinçien gelegen, en soo langen tijt onrechtvaerdelijck e seten, en tot heden om-gheleyt met uytvluchten, sonder de minste satisfactie, behalvens in 't Quartier

't Quartier van Aernhem, alwaer door een Sententie van 't Hof van Gelder, men haer overgegeven heeft de Commanderye van die Stadt: Maer die in d' andere Provinçien en hebben sy niet willen laten volgen: Het sijn nu omtrent twee Iaren datte Ruyter in zijn weer-omkomst uytte Middellantse See aen de voorsz. Staten had doen weten, dat om die van Tripoly te besnoeyen en te dempen, eu den Oorlog aen die van Tunis en Algiers aen te doen, de Vrundschap ende goede correspondentie met die van Malte den Staet seer noodig was: Hare Commissarissen traden in Conferentie mette Gedeputeerde van d' Heer Cardinael Landtgraef van Hessen, Groot-Prior van d' Ordre van Maltha in Duytslandt, verklarende, datse hadden een geheele dispositie van dese sake in vrundschap af te scheyden, die van Hollandt van harer zyde presenteerde 150000. gl. op conditie, dat d'andere Provinçien oock na proportie souden contribueren die sy onder haer hadden: Maer dat ging niet, want die van Utrecht besitten byna alleen niet veel min als 100000. gl. Renten: Ende wijl sy haer met sulcke kunsten en menees behelpen, siet men wel klaer datse maer mette Ridders spotten, en geen meening hebben om 't minste weder te gheven: 't Welck den Heer Cardinael verplicht heeft sich van andere middelen te dienen, waer van zijn Hoogheyt geene weet van meerder expedientie als die van Represalie-Brieven die sijn Hooght. den Hertog van Iorck in dese conjunctie van tijden aen ged: Ridders kan toe-staen: En alsoo men niet en twijffelt of men staet op de kandt van haest een open rupture te hebben, of sijn Majest. van Groot Brittangien en sijn Altesse Royale sullen dit toe-staen, ende haer wel laten gevallen, dat mijn Hr. den Cardin. van Hessen dit laet versoecken, 't welck hy ontwijffelbaer al te vooren soude gedaen hebben, indien hy niet had willen afwachten de Commissien van Malta, welcke versoecke en Brieven nu moeten sijn ghekomen, sulcx datte voorsz. Commissien niet langer moghen wachten, men heeft alreede verscheyden Armateurs aen de hant. die aen-houden om dese Commissien: En men wenschte wel te weten al wachtende, of sijn Alt. Royale wilde doen expedieren sijne Commissieu, onder de welcke sy souden Equiperen en Kapen op de Hollanders, om uyt krachte van dien hooperde versekert te blijven van alle andere dingen, soo wegens de Schepen van sijn Majest. van Groot Brittanjen, ende die van sijn Vrienden ende Geallieerden, als van goet onthael en tractament, wanneer sijn Alt. Royale haer onder de Vlagge van den Koring komende, met Commissie van Malta, die sy krijgen sullen, sal verlof ghegeven hebben, dan sullen sy die oock aen zijn Majesteyt geven en fourneren een kleyne Vloot, om de sake van Malta, na 't goet behagen van sijn Maje. of sijn Koningl. Hooght. en de permissie en vry gebruyck van sijne Havenen.

Engelant liever den Buyt selfs hebbende / wesen de Maltesers af: Den Lantgraef van Hessen hadde aen hare Ho. Mo. over de restitutie van de St. Jans Goederen / oock dese Missive geschreven:

Messieurs: Ce n'est pas sans une extreme douleur que ie vois encor aupres de Vos Hautes Puissance la poursuite du recouvrement des biens de mon ordre detenues en vos Provinces, en Estat de me necessiter a les premiers de la terminer, quand selon les promesses de le faire qu'elles en ont bien voulu reiterer souuent a tous les plus grand Monarques de la Chrestiẽté, quy leur en ont faict instances & le continuent genereusement, je m'estois persuade qu' aujoudhuy je debvois avoir en juste subject de vous remercier: Cen'est pas qui je crusse de debvoir douter qu'elles ne le feront encor sans deffier de l'equité, & de la justice & belle maniere quy ont tousjours reglé les choses dans

dans Vostre Illustre assembleé, mais ces longueurs Messieurs que vos H: H: P: P: apportent a rendre mes esperances y conceuës fructueuses, comme elles me sont, & a mon ordre d'autaut plus insupportables, qu'elles fatiguent infinemt. la patience & la bonté que tous ces grands monarques nos bien faiteurs Protecteurs & deffenseurs ont pour nous, me sont encor prier treseffectueusement vos H: H: P. P. de les abreger par des promptes deliberations consceures de celles qu'elles scavent prendre dans les recontres, ou il se raittte comme en celuy cy de sacquerir du merite & de la gloire, de donner satisfaction aux plus puissants marques qui composent la Republicque Chrestienne, & de faire cognoistre que l'amitié & bienveillance de mon ordre ne leur est pas sy odieuse ny indifferente, qu'elles ne soyent bien ayses de la cultiver, au moins en luy rendant un bien, qui peut beaucoup contribuer a se rendre plus utel au service de toute la Chrestienté, dans laquelle vos H: H: P: P: ont sy beau partage: je scay bien Messieurs que parmy un corps comme le vostre il n'est pas bien facil de regler les mouvements des membres qu'il le composent dans un affaire ou touts ont differents Interests, & ainsi diverses passions, a un mesme bransle & esgale parte, & que pour cela il peut s'y en rencontrer que plus esclairez des divines lumi'eres de l'Equité & de la Justice que l'ordre de la divine providence nous imposent, de rendre a un cachun sont portez autre satisfaction, & les autres à s'y opposer, & c'est a ceux la a que par advance je prie Dieu avec mon ordre de retribuer la recompense de leurs S. & genereuses intentions, quoy que ny elles nous remettent en nos biens ny nous en desdommagent: Que pour tant ne pouvant plus vivre dans une perpetuelle iniquietude, d'estre a charge de vos H. H: P: P: par des sollicitations infructueuses qui les accusent a nostre grand regret de tenir en cela pres d'elles les noms de tous ces Potentats exposez a quelques mespris & a nous d'intruments a leur en faire recevoir le desplaisir: Je serrit a souhaiter que vos H: H: P: P: resolussent positivement dans leur assembé, le restitution ou la juste des dommagement de nos biens, & que ces genereuses Provinçes qui en ont d'intention par la portie qu'elles en possedent en ouu rissent & frayassent le chemin aux autres, & conjonctement avec V. V. H: H: P. P. les portassent a suivre immediatement leur glorieux exemple le tout dans un terme de peu sepmaines, qu'il plus est a V. V. H: H: P. P. de leur limiter pour cela, & ainsy Messieurs ne nous laisser autre necessité que de cherger a toute estude les occasions de leur eschanger ceste action de justice, par les services qui dependront de nous, comme nous ferons asseurement a tous en general & en particulier, mais de la couler a plus de longueurs, apres y avoir employé tout ce que pour cela a pu l'artifice de nos Ennenis sur vos esprits & vos H. H. P. P. le temps qu'il auroit fallu pour desmesler, examiner, & recognoistre bien des fois nostre Justice, vous estez trop esclairez & equitables pour ne me print advoüer que nous ne serions point exempts de blasme aupres de vous mesmes, s'y apres cela, & tant d'instances & prieres infructueuses, nous ne nous cognoissions en droit d'avoir recours a toutes les autres, voyes que nous

laissent

laissent ouvertes la nature & les Loix plus fondamentalles de vos Provinces, sans rien dire des plus modernes, que vous imposent en nostre faveur divers traittés faits entre plus d'un monarque & vos H. H. P. P. qui justifieroient tousjours nostre procede sur ce que vous n'ayez employé l'Autorité Souveraine qui reside en nous pour nous en eviter le suiect, auquel nous en serons jamais portéz que par la contrinte que pours nous en laisser la nature de vostre en nostre endroit, c'est pourquoy avant de passer a aucun acte qui pust vous mettre dans le moindre doute du monde de la passion que nous avons avec mon ordre de nous conserver vostre Amitié ny la sinceretè & candeur de celle que nous avons pour vos H: H: P: P: je les conjure encor ceste fois de toute mon affection a toutes en general & en particulier affectionnes & autres de nous donner la satisfaction qu'elles nous ont promise par les bouches sacrees des monarques a qui elles en ont fait porter parolle, & ce sera sur la responce qu'elles jugeront de nous faire avec mon ordre a ceste priere qui leur en sera rendue a cest effect, que nous nous regleront, & que ce pendant en mon particulier je leur proteste que je suis. Messieurs,

De Vos Hautes Puissantes tres affectioné Serviteur, Signé,

Le Cardinal du Hesse.

Keytersheim le 24. Deçembre, Ao. 1664.

Het ging [illegible]iet de[illegible] Maltesers [illegible] niet anders / dan [illegible] de Proce[illegible] Processen die men aen den [illegible] hangt om [illegible] versoch[illegible] van deze Cab[illegible]mand van de haere op 't weder om gheven geintereff[illegible]n men by retorsie [illegible] hoopt-men vast op meenigte Processen/ duysenden [illegible] naele[illegible] Vyanden/ alleen door weygeren van justitie/ om te ge[illegible]llandtsche [illegible] een hinder / het geheele lichaem in de waegh-schael stellende: De [illegible] Ridders [illegible]erstaet wel dat een krom hout dat yemand in de hant heeft/ niet [illegible]s.

't Gebeurde te Wesel/ dat den 7. deser aldaer in de Herberg de gulde swaen seker Baron Veroen quam / den Keyser gedient hebbende / en onder vele discoursen tegens de Waert en Waerdinne/ verhaelde/ Noch onlangs in Engelandt geweest te syn, en quam nu uyt 't Luyckse Lant, om eenige Heeren [N. B.] in't Sticht Munster te spreken, daer aen hem veel gelegen was, en veel licht weder een Regiment Volck opde been brengen soude, alsoo d'Engelsen de Hollanders, indien sy niet spoedig en accordeerden, den Krijg soo wel te Water als te Lande aen doen wilde. 't Welck den Hospes in de ges. Herberg niet eer te kennen gaf / voor dat de ged. Baron alreede was vertrocken: Waer op gevolgt is/ dat dien selven dag omtrent 11. uren sekere brieff quam mette Munsterse Post/ sonder naem of datum/ werdende door de tweede hant bestelt aen den Weselse Command. van Juchen/ behelssende/ [N. B.] Datter eenige Engelse Heeren op Keulen rijdende, Dorsten passeeren, en aen gheene Staetse Guarnisoenen gebracht en wilden zijn. Juchen hier op strack met al de Krijgs-officieren raed-levende/ verstonden/ Ritmr. Munnichs Cornet met 40. ruyters na Sterckrade op den Weselse bodem daer dese passeeren mosten / heen te senden/ selfs op Cleefsen bodem te gaen/ en indien doenelijck/ binnen Wesel op te

brengen/ 'twelck dese leggende op de pas by een hoogte/ geluckig volbragten: Brengende onbeschadigt binnen Wesel Lord Morpeth / Mr. Watson / Mr. Leycester/ Mr. Beach/ 3. Coopliedeu/ Jan Knigt/ en 4. Dienaers/ die soo van Munster na Ceulen wilden: Als d'Engelse tot op 40. treden by dese ruyters in roode levrijen en 2. Trompetters voor haer/ gekomen waren/vraegde des selfs Commandeur beleefdelijck van waer sy quamen? die maer duyster antwoorde/ soo ging de Commandeur by de voorste der 3. Wagens/seggende oock tegens L. Morpet/hy had ordre haer na Wesel te convoyeren/d'Engelse vraegden wijl zy op Keurbrandenburgs bodem waren/ uyt wiens last? Dan geantwoort zijnde uyt bevel van syne Superieuren/ dede men de Wagens om keeren/ en d'Enghelsen nolens volens mosten mede na Wesel / daerse met hunne Koffers in 2. Herbergen 't Hof van Hollant en den Dulmen wierden gebragt/ maer de voorsz. Koffers en Bagage wierde van de Wagens in bysondere kamers beslooten/ en Schiltwachten daer voor geset: Waer in vroege Secreten waren. Hier op Major Copes en andre Officieren aen haer gesonden / in alle civiliteyt en beleeftheyt vraegden/ na hare qualiteyt/ van waer sy quamen ende heen wilden/ ende wat hare affairen waren: Die in den Dulmen seyden/ zy quamen van Coppenhaven over Hamburg en Munster / willende na Colen/ en misschien oock wel na den Hage of Vranckrijck: d'Andere seyden t'Hamburg by 't voorige geselschap gekomen te syn/ en datse na Colen en Brabandt wilden: Beriepen haer op een Ambassadeurs pas / die uyt een Valeys geopent/ differeerde met hare eygen woorden: Maer vermits Downing in den Haeg hier over doleerde/ en een Keurbrandenburgs Edelman Hayes om hare voort reyse aen hielt/ heeft men dese duystere Handelaers na Cleef laten gaen. Men heeft groote oorsaeck gehad wijl den Command. Juchen hem in desen tot ontdecking van desseynen tegens desen Staet soo yvrich getoont had/sich te beklagen/van de opgemelte koffers en papieren niet in versekering te hebben gehouden: In plaets van Juchen daer over te berispen/ &c. en op 't versoeck van Downing/ een industrieuse Minister tegens desen Staet / zijn versoeck te gehoorsamen: Dewijl het door de tijt bleeck waerachtig te zijn/ Datte Westfaelse Kreyts Volckeren van Munster, en der Geestelijcke Ceurvorsten , die in eene kaproen raedtleefden, en die zy in Ongaryen tegen de Turcken hadden gehadt, niet alleen aen-hielden, maer oock versterckten: En 'tgeen niet min waerachtigh is: Dit Legher wiert oock in 't Sticht Paderborn met Recreuten voorsien,alwaer men in de Stedekens Brakel en Leym by Tromslag Volck aen genomen, en by de Tambours opentlijck uyt-geroepen wierde, tegens de Hollanders te dienen: Men dede tot Essen oock eenige 1000. Roeren tegens Iuny voor den Bisschop gereet maecken: En niemant mocht van daer uyt sijn dienst gaen: Hy dede tot een uytschot mede 6000. van sijn beste Onderdaenen aen-tekenen, omme by noot dienst te konnen doen: Men hielt tot Dorsten een secrete Conferentie: Men socht'er Cur-Brandenburg mede in: Alle d'andere (soo Geestelijcke als Weereltlijcke) Standen hadden daer hunne Knechten: Men liep dickwils te post na Berlijn: En Confereerden mette Munsterse Bisschop op Koetsvelt: Soo dat d'Ingesetenen van Wesel jalours/seyden/niet te konnen bestant zijn tegens eenige vijantlijck/ overval/ by aldien men haer gelijck men van tijt tot tijt gedaen had / van meerder Guarnison ontblootte: 't Welck men daer als mede de genoemde mesnage/&c. ront uyt verklaerde te zijn/ De ruyne en 't despect

van

van de Militie, ingevolge van den Staet, ende een aenlocksel voor des selfs bedeckte Vyanden. Men bevont oock dat hare Ho. Mo. Werbers in die quartieren eenige mannen aengenomen hebbende/en de selve met permissie d'een na Mulheym opde Roer, en andre in de west na Rekelinghuysen en elders nae huys gegaen waren om andere mede te brengen/ die by de respective Richters/ ja op den Clevise bodem ontboden/ hare passen geexamineert / en op lijfstraf de selve geboden hebben sonder eene man mede ofte aen te nemen/ te vertrecken/ ofte dat sy volgens last/ haer aldaer in hechtenisse souden moeten stellen / benemende alsoo de vryheyt van werven die men daer van outs hadde gehadt. Den Heere van Lantsburg Lant-drost van Arentborgh te Dusseldorp mede van Keurments gedeputeert te Wesel komende noemde dese conferentien / een voor genomen accomodement tusschen Keurbrandenburg en den Hertoge van Nieuburg/ over de Cleefs en Gulickse Landen af te handelen / hoewel sommighe vry andere gedachten behielden.

Binnen Regensburg sag en hoorde men onder de Stenden noch al murmeratien: De Fursten van 't Saxise Huys betoonden haer t'onvreden / om dat eenige van hun in faveur van Keurments te diep in 't Erffortse werck geengageert hadden gehad. Den Vorst de Porcia Keyserlijcke Raet storf doe te Weenen/ in zijn plaets quam Vorst Lobkowits Krijghs-President. Den Graef van Ditrichsteyn by den Coning te Parijs geweest sijnde/ wierde met zijn Majests. Contrefeytsel van Dyamanten omset/6000. gl. waerdig/ begiftigt/ hadde eenighe provisionele Nevelen doen verdwijnen/ waer om hem den Keyser oock met zijn Contrefeytsel van gelycke waerde vereerden. De Keyserl. Majesteyt gaf doe in handen van d'Ongarise Magnaten over/ de in der daet ware Articulen van den Treves / voorleden Jaer mette Keyser van Turckyen geslooten/ uyt het Ongaris aldus verduytst:

Nademael door de laetste in Zevenberghen ontstane onrust soo groote strijdigheden zijn geresen, dat over een Jaer een openbare Crijch daer uyt ontsprongen is, en dat daerom den lieve Vrede tot troost en rust van 't bedroefde Volck wederom op-gherickt mochte worden, soo zijn wegens den Doorl. Grootm. Roomze Keyzer, door des selfs Raet en Resident aen den Ottomansen Poort, en van wegen den Doorl. Grootm. Turckzen Keyzer, door des selfs Grooten Vizir en Generalissimus den hoog-gebooren Achmet Bassa, tot op beyder Keyzeren Ratificatien en navolgende Vredens Articulen versproocken ende geslooten werden:

1. *Dat die met Keyzers Soldaten besette Steden en Slooten in Zevenberghen den Furst en Stenden gerestitueert, doch alvoorens wederzijts Krijgsmacht op gelijcke tijt uyt dat gem: Zevenberghen af-gevoert sullen werden, dat de ged. Plaetsen, als oock alle andere in Zevenbergen na haren ouden gerusten stant verblijven, en als dat Furstendom vaceren sal, als dan de Zevenbergze Stenden volgens d'oude Keyzerl. Capitulatie vry staen onder haer een Furst te kiezen, en zy nu voortaen alle haere Oude Vryheyt en Jurisdictie genieten sullen.*

2. *Dat zijn Keyzerl. Majesteyts twee Graefschappen Zathmar en Stabolet, als oock de andere zijns Majs. in Ungaryen leggende Graefschappen en Provintien, met der selver Stenden en Onderdanen Steden, Slooten, Marckten en Dorpen, en alle andere toebehoorten, in specie vrye Jurisdictie, gelijck de selve van outs zijn Keyzerlijcke Majests. toe-behoort hebben, op geenderley manieren, en onder eenig pretext van den Turcken of Zevenbergers, selfs van haren Vorst, ofte van yemant anders met eenighe afvorderinge van Tribuyten of Contributien sullen werd en ontrust, en dat alle diergelijcke pretensien (soo eenige, hier op zijn geweest) t' eenemael wegh genomen sullen zijn, en in het toekomende niet meer gevordert sullen werden.*

3. *Sijn Keyzerl. Majest. kan wel tot versekering van zijne Landen, volghens het gebruyck als tot noch toe in andere Grensen geobserveert is gheworden de Steden en Slooten in de ghem: 2. Graefschappen, en in spetie oock Zatmar, Stakozy, Calo, en andere, na zijn Keyzerl. Majs. believen laten Fortificeren, maer sullen nergens geen Krijgs-heyren met Generaels-Personen in-gevoert werden; 't welck oock de Turckze en Zevenbergze Provincien t'onderhouden staet; dan sal het Slot Zekelheydt tot verhoedinghe van de onheylen die aen beyderzijts Confinien ontstaen mochten, met alle Fortificatien gedemolieert en gelijck der aerden geslecht worden.*

4. *Dat de Soonen van Ragotsky Kimen Ianos en andere uyt over Ungaryen verboden sal worden in Sevenbergen met eenige hulp-Volckeren te gaen, en aldaer nieuwe onrusten verwecken; 't welck dan oock van de Turckze en Sevenbergze zyde tegens zijn Keyzerl. Majs. Gespanschappen geobserveert sal werden.* 5. *Dat niet geoorloft sal zijn beyderzijts Vyanden of andere boose Luyden onderstant te doen.*

6. *Dat de Schants by Canisa, die by desen Oorlog gemaeckt is geworden, van geener zyde meer op-gemaeckt of eenige Besettinge daer in gelegt sal werden.*

7. *Dat aen alle die de gem: Sevenburgze onrusten in desen Oorloch d'een of d'ander Party by gestaen hebben, haere Goederen, Gerechtigheden ende Eer gerestitueert, en derhalven vorders niet gemolesteert sullen werden, daer-en-tegen haren Vorst gehoorsaem zijn, en nergens geen schade noch ongelegentheyt meer aenstigten sullen.*

8. *Is zijn Keyz. Maj. toegelaten tot defensie van zyne Confinie aen dese zyde van de Waeg een Vestinge op te rechten, ende aen geene zyde van Gutta te Fortificeren.*

9. *Sullen voortaen gants geen vyantlijckheyt en uytstroopinge van beyde Partyen geschieden, en die daer tegens doet, ernstelijck gestraft worden, over sulcx beyderzijts Soldaten in toom gehouden werden, en alle Krijgsvolckeren van de Ungarise en Sevenbergze zyde af-gevoert werden, en niet meer te ruch komen sullen, op dat bedruckte Lantvolck in bestendige rust en Vrede leven mach.*

10. *Tot meerder bekrachtinge des Vrede en goede Nabuyrschap tusschen beyde de Grootm. Keyzers is besloten geworden, dat dese Vrede nae goet believen, van huyden af tot*

af tot op Twintigh Iaren bestaen, en binnen Vier Maenden door vocrnaue Gezanten opentlycke Diploma, tot yders eens troost en Vrede, geconfirmeert werden, sullen des Rooms Keyzers Ambassadeur tot een teken van Vruntschap, een vrywillig Geschenck op 200000 gl. waerdigh, mede brengen; doch alsoo van weghen der Ottomannize Porta van gelycke gebeurende Presenten over-geschickt sullen werden, sal dien-volgens de afwisselingh der Gesanten ter plaetze en op die wyze als voor desen geobserveert is geworden, geschieden: Vorder sullen die Articulen van de voorige Capitulatie, welcke voor desen tegenwoordigen niet expresse verandert of wech zyn genomen, in haer vigeur verblyven: Over dese Tien zyn twee gelyck luydende Instrumenten in de Latynse en Turckze Tael op-gelegt, en d'op-gem: Gevelmachtighde ondergesf. onverzegelt, vorder na gewoonheyt uytgewisselt geworden, alsoo dat het Latynze in handen van den Grooten Vizir is gebleven; dat Turckze daer en tegen den Hr. Resident behandigt, en aen 't Keyzerl. Hof over geschickt is geworden. Actum in 't Turcse Veltleger by het Dorp Vasvar den 10. Augusty 1664.

Den Koningh van Poolen als een goet devotaris/ den Vergaderinghe der Poolsen Adel tegens den 12. Maert te Warschau vast gestelt zynde/ alleen om gelt te vinden tot onderhouding van 't Leger/ vertrock van Warsau na Gniesen/ alwaer omtrent te Vieren was een nieuwen Heylig/ genaemt Bogamil. Mits de partyschap vluchte Lubomirzky/ Marschalck van Polen/ te Breslau in Silesien/ ende zyn Soon te Weenen: Uyt commiseratie soo van zyn Jonge Kinderen als Familie/ wierde mette confiscatie van des selfs Landen en Goederen gesupercedeert. De Keyzerl. Majestt. zyn Ambassadeur Graef Kinsche te Warzauw op den Ryckdach willende senden/ contramandeerde die; als mede de Troupen gedesigneert na Nederlant/ om dat hy ged. Lubomirzky in zyn protectie hadde ghenomen/ en Poolen licht daer tegens mochte cabaleren: Maer in der daet was het om dat Oostenryck vreesde dat Vranckryck sich mette Koningin van Polen verders mochte engageren. Het Franse Hof resolveerde doe een Gesant te sendē na Polen opden Ryckdag te Warzau/ geinstrueert met alles wat nodig kost wesē om de Vergaderinge en de Republycke aldaer voor te stellen en te presenteren de hoogste Princen van Vranckryck/ van Koninckl. Bloede/ ende omme te moge ghekooren en gedesigneert te werden tot de Successie van de Kroon van Poolen by survivance. Daer over was men dese dagen aen 't Hof van Condé te Parys seer verheugt/ van hoope tot de voorsz. Successie der Poolse Kroon/ 't sy op den Prince van Condé selfs/ of aen zyn Soon Duc d'Anguin: Ende om te doen cesseren alle tegenstrevingen/ had men voor ten Houwlyck te belooven aen den Soon van Lubomirzky de 3. Dochter van de Princesse Palatyne/ Suster van Madame d'Anguien/ om de partye van Lubomirzky alsoo te brenghen tot die van 't Poolse Hoff: Waer toe men aen den Bisschop van Bezirs tot Venetien in Gesantschap zynde/ van daer na Polen soude gaen/ wierde gelast het selve op den Warzause Ryckdag smakelyck te maken. Den Keyzerl. Gesant de Bye uyt Hollandt over Holsteyn nae Dantzich reysende/ om voorts nae Poolen te

gaen/

gaen/ wiert door de koude als andere Reys-onghemacken ſoodanigh van een ſware Sieckte overvallen/ dat hy den 29. dezer 's middags binnen Dantzich overleet/ eñ wiert het Lichaem aldaer by avont in ſtilte in de Gereformeerde Kercke by-geſet. De Kroon Sweden om de Stadt Dantzich alle jalouſye te benemen / dede die Magiſtraet doe door haeren Miniſter verſekeren datte Handelinge tuſſchen Sweden en Moſcovien geenſints en was prejudicabel voor ged: Stadt/ die ſy veel eer wilden helpen mainteneren/ &c. Hare Ko. Mo. Miniſter te Stockholm deſe maendt mette Koninckliijckliijcke Comiſſariſſen in conferentie tredende/ heeft de ſelve te gemoet gevoert de vyandtlijcke aggreſſien en onverdragelijcke Proceduren der Engelſe Natie/ neffens 't verſoeck van Aſſiſtentie volghens d'Alliantie : Daer op ged. Coninckl. Commiſſariſſen ſeyden : Hoe dat zijn Koninglycke Majeſteyt van Sweden met ſonderlinghe ongeneuchte de ſelve Verwijderingen hadde verſtaen, &c. Den Engelſen Ambaſſadeur daer en tegens ſprack voor de ſake van zijne Meeſter / en yets meenende om tot zijn intentie te komen/ beſpeurt te hebben/ reyſ den per poſte na Engelant/ zijn Secretaris om dat hem de wint tegen was/ voor af ſendende / ende ſijn Vrou met een jong Kint te Coppenhaven latende om t'overwinteren. De Turcken meenden doe Karelſtat in Carinthen te overvallen/ om een Pas door Frioul naer de Veneetſe en Italiaenſe Geweſten te vinden/ doch ſulckx haer miſluckende/ bleven te Weenen even hart met dreyghementen / dat by aldien men haer geen Pas en verleende/ ſy die ſelfs ſouden ſoecken/ &c.

De Franſe Natie begoſt nu mede te ſmaken datte Engelſe Zee-ontſtelders haer oock niet onghemoleſteert en lieten / maer eyſchten de viſiten van haere Barcken/ om de Goederen van Nederlanders daer in zijnde / uyt te lichten : Sy haelden oock de Schepen onder de Vlagghe van Vranckrijck vaerende/ d'een voor d'ander aen : Waer over niet alleen by die in 't Canael woonende/ den haet op d' Engelſe vernieude/ maer al de groote Pachters en de Ingeſetenen geſruſteert van den Handel/ bleven ſitten met haere Koopmanſchappen ; Die reeds af gegaen waren/ had men in Engelant op-gebracht/ ende ſonder aenſien geconfiſqueert/ konnende hare ſchulden niet betalen/ om datte Engelſe alle de Franſe Schepen oock op-brachten/ ſchoon met Franſe Waren gheladen/ als daer maer eenig Neerlants Goet by was; En matteerden in Engelandt met Proceduren van de Francoiſen ſoodanigh/ datte onkoſten grooter wierden als de waerde der Goederen daer van men reſtitutie begeerde : En hier door kreegh yder een af-ſchrick omme in Vranckrijck of te koopen/ ofte oock in hare Schepen te laden : De 4. Hooft-Fermers van 't Rijck quamen klagen datſe geruyneert waren indien men haer geen afſlag gaf. Het Jeſuijten Collegie te Parijs hielt doe een groote Vergaderinghe/ om te aenhooren het advijs van haere allergeleertſte Sterrekijckers/ over de Cometen ſoo ſich in 2. maenden nu hadden vertoondt ; Sy alle hadden geen eene ſin/ [om datzet niet en wiſten,] maer om yets te ſeggen/ fabriceerden/ dat men ſeggen ſoude / Dattet was een Roede over de Ketters der Roomſe Kercke in Europa , niet van alle maer van eenige. Mr. Fey, een Heelmeeſter van Dixſchot/ in Vranckrijck om de Coninginne Moeder te geneſen/ ontboden/ vertrock weder/ wijl een Franſe

man

man van Dade beter remedie wist/ echter hy kreegh al ettelijcke Royale Pre-senten/ als/ een swaren Gouden Keten/ met een groot Medaillie van de Koninginne Moeder/ en een Boote van den Koning/ waer in stont zijn Majest. afbeeltsel/ seer liberael met Diamanten beset; Mr. Fey verhaelt/ dat hy niet genoegsaem konde loven en prijsen de rare en hoogste qualiteyten van ziel en lichaem/ die hy wel en overvloedig in des Konings Persoon hadde geremarqueert.: Welcke Majest. niet anders beoogde dan 't beste zijner Ingesetenen/ om alle brave Manefactuyr-werckers in zijn Rijck uyt andere Landen te bekomen/ selfs tot konstige Speldewerckfters incluys.

In Vrieslant gebeurde den 6. deser ten 2. uren na de middagh/ dat Prins Johan Maurits, komende van Leeuwaerden/ van de Begravenisse van Prins Willem van Nassau, binnen Franeker over een oude Brugge/ by 't Weeg-huys/ rijdende/ de selve is in-gevallen/ den Prins rakende in 't Water met groot pericul/ wierde na groote debvoiren noch uyt-gekreghen / uyt een slijckachtigh Waeter: Hy wiert strackx door een goet vuyr gebracht/ verschoont/ en Ader gelaten: Den Hr: van Suylesteyn was wat achterwaert/ also hy zijn Mantel wat schickte/ soude anders mede in 't water geraeckt hebben; twee Pages waren alreede over de Bruch: Na eenige dagen blijvens is met Godts hulp weder gesont geworden/ ende in den Hage gearriveert. De Staeten van Vrieslant hadden doe haren Prince Hendrick Casimirus, die in 't Jaer 1659. de survivance kreeg/ oock geliefen neffens 't selve Stadtholderschap mede 't Capiteyn Generaelschap wegens hare Provincie te defereren/ doch datte exercitie en administratie van de voorsz. Charge t' eenemael soude blijven in surseance ter tijt ged: Prince 20. jaren soude out zijn: En by Resolutie van hare Ed: Mo: gepræcaveert/dat in gevalle den Raet van State het Militair tractement van 24000. gl. 's jaers op den Staet van Oorloge niet wil goet doen/ als dan de Provincie daer af t'eenemael sal zijn en blijven onbeswaert. Die van Zeelant maeckten doe Ian Evertsz. Admir. van hare Provincie/zijn Broeder Cornelis Evertsz. tot Vice-Adm./ Adriaen Banckert Command./ en Ian Banckert Schout by Nacht. In Tessel quamen doe 6. Sweetse Schepen/ als/ de Phenix/Duyf/St. Pieter/ de Son/ de Hoop/en Ingermerlant/ door storm/ daerse gearresteert wierden also men beducht was de selve wel met Goederen van Contrabande na Engelant soude willen; Waer op de verklaringe en het versoeck van den Sweedzen Minister Harald Appelboom. van dat sy alleen met Ballast na Portugal waren geladen; hebbende een seer nutte Ladinge in dese Landen alreede gelost/ soo zijn de selve weder ontslagen. Een Engels Fregat met 48. st. nam doe 3. Neerl. Schepen in 't Canael/van Rochelle komende/ als/ Jan Will. van Vlaerdingen/ een Buys de Blaeuwe Duyf van Akersloot/ en noch een van Middelburgh/ die hy tot Tanger in Barbaryen op bracht; 't Welck veel bedenckens onder de Zeelieden maeckten/ of men 't Volck niet daer aen de Mooren souden willen verkoopen. De Staten van Hollant negotieerden doe 3. Millioenen gl./ tot laste van hare respective Comptoiren/ als/ 2. Millioenen op Los-Renten tegens 4. per cent/ en een Millioen Lijf-Renten teghens 8 en een derde/ om te houden een borse van reserve. D' Oost-Ind. Compagnie versochten doe Brieven van Repræsalien

by hare Ho: Mo: tegens Engelant. Den Sweetse Minister Silverkroon vergoedinge geeyst hebbende in den Hage van seker Sweets Schip de Christina/ daer voor hy eyschten 150000. Rijcxds./ ende hem 125000. Rijcxds. te betalen by de Neerl. West-Ind. Compagnie toe-geleyt zijnde/ nam geen satisfactie/ seggende/ geen andere last als zijn eysch te hebben; Soo is het selve gestelt ter arbitragie van den Heere d' Estrade, Extraordinaris Ambassadeur van den Koning van Vranckrijck. Hare Ho. Mo. ontfongen doe advijs uyt 's Lants Schip de Burgh van Leyden/ in de Baye van Cadix/ luydende als volgt:

DEn 26. deser sijn wy nevens den Heer Commandeur Pieter van Brakel/ en Capit. Jan Koeteringh/ en Cornelis Kupper/ van Seelandt, als mede omtrent 30. Koopvaerdy-schepen, soo groot als kleyn, voor Malaga af-gezeylt, om onse reyse te vervorderen na Cadix; als wy omtrent Caep Moly gekomen waren, quamen noch 3. Koopvaerdy-Schepen by ons, te weten, een Nederlander, en noch 2. vreemde Schepen, zeylende met malkanderen na 't Nau van Gibraltar, en soo voorts: 't Naeu gepasseert sijnde, is op den 28. deser de Cap. Cornelis Kupper van Seelant nevens eenige Koopvaerdy-Schepen onder des selfs Convoy en bescherminghe behoorende, van ons af-ghezeylt: Op den selfden dito 's Nachts, omtrent 3. mijlen buyten de Bay van Cadix sijnde, zeynde den Com. Pieter van Brakel om by te steken: Teghens den Dagh maeckten wy wederom zeyl, en misten eenighe Koopvaerdy-schepen: Den 29. 's morghens rescontreerden ons 8. a 9. Engelse Konings-Schepen, waer op den Comm. Brakel 't Opper-hooft van de voorsz. Engelse die de Vlach voerde, vereerde 5. schooten, edoch den anderen wachtende dat hy onse Commandr. op zyde was, heeft hem vyantlijck de geheele Laech gegeven; Wy sulcx siende, hebben de selve alsoo betaelt als sy ons hebben gedaen: Edoch alsoo verschevde Koopvaerdy-Schepen, volghens de Placcaten van haer Hog: Mog: de Heeren Staten Generael, hunne Eer en Eed niet hebben betracht met malkanderen te wachten en te seconderen, maer ter contrarie nae de Reede sijn gezeylt, soude ongetwijffelt, met de hulpe Godts, geheel slecht mette voorsz. Engelse hebben af-ghel,'open, daer nu tot ons aller leetwesen ddn Comm. Brakel is doot geschooten, en noch een a twee man en eenige gequetsten, als mede eenige schooten onder water in sijn Schip, so dat sy tegenwoordig doende sijn met krengen, en wat repareren: Van gelijcken op Capit. Koeteringh twee dooden en eenige gequetsten: Doch ick (Godt zy danck) hebbe geen schade aen jVolck noch Schip, dan alleen eenighe schooten door de Seylen, en wat loopende Wandt aen stucken: Mede is by de Engelse genomen een a twee kleyne Scheepjens. den Schipper Jan Roelofsz. voerende 't Schip de Koning Salomon, die sich selven defendeerde als een eerlijck Soldaet, en is in de grondt gheschooten, en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is gheweest Lucas Pruys zalr. sijnde by die Schepen die wy 's morghens vermisten, en na de Reede zeylden, is genomen eer wy Engelse hebben vernomen: Voorts zijn wy 's Avonts na Sonnen ondergang op de Reede gekomen........ De Engelse houden de Bay geslooten; Ick wenschte wel dat ick U Ed: Mo: Ordre hadde eenige Schepen te ontlosser,en in dienst te nemen, soude met den Segen des Alderhoogsten de selve in korten wel hier van de Bay doen vertrecken. Getekent

JACOB van MEEUWEN.

Hier op volgden dese resolutie:

Sabbathi den 24. Januarius, ANNO 1665.

IS ter Vergaderinge gelesen sekere Missive van den Capiteyn IACOB van MEEUWEN. gheschreven in 's Landts Schip den Burch van Leyden, ten Ancker leggende in de Bay van Cadix

Gadix, den 30. Deçemb. leſtleden, en geaddreſſeert aen 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amſterdam, houdende in effect: Dat hy nevens den Commandeur Pieter van Brakel, Capit. Jan Roetering, en Cornelis Kuyper van Seelant, als mede omtrent 30 Koopvaerdy-ſchepen, ſo groot als kleyn, den 26. der ſelver Maent van Mallega was af-gezeylt om de reyſe te vervorderen na Cadix voorſz.; dat ſy-luyden 't Nau van Gibraltar gepaſſeert ſijnde, op den 28. dito den voorn. Cornelis Kuyper nevens eenighe Koopvaerdy-ſchepen onder ſijn Convoy en Beſchermingе behoorende, van hun was af-gezeylt: Dat ten ſelven daghe 's Nachts omtrent 3. mijlen buyten de Bay van Gadix zijnde, den Comma. Pieter van Brakel zeynde om by te ſteken, tegen den dach wederom zeyl makende: Dat den 29. de voorſz: Maent Deçember hun reſcontreerden 8. a 9. Engelſe Konings Schepen, dat den voorn: Comm. Brakel 't Opperhooft van die ſelve Engelſe Schepen, die de Vlagghe voerde, vereerde 5. ſchooten, doch dat den anderen wachtende tot dat hy den Comm. op zyde was, hem vyantlijck de geheele Laegh hadde gegeven; dat zy-luyden ſulcx ſiende, de ſelve alſoo hadden betaelt als ſy hun ghedaen hadden: Doch dat verſcheyde Koopvaerdy-ſchepen, volgens de Placcaten van haer Ho: Mo. haer Eer en Eed niet hadden betracht met malkanderen te wachten en te ſeconderen, maer ter contrarie na de Reede waren gezeylt, dat 'et anderſints ongetwijffelt (met de hulpe Gods) ſeer ſlecht met de voorſz. Engelſe ſoude hebben af-geloopen; daer nu den Comm. Brakel was doot geſchooten, en noch een a twee Man, en noch eenige gequetſt, als mede eenige ſchooten hadde onder water in ſijn Schip, ſoo dat ſy doende waren met krengen en repareren: Dat van ghelijcken op 't Schip van Cap. Roetering waren 2. dooden en eenighe gequetſten: Dan dat hy Cap. van Meeuwen geen ſchade en hadde noch aen Volck noch aen 't Schip, hebbende alleenlijcx eenige ſchooten door de Seylen, en wat loopent Want aen ſtucken: Dat mede by d' Engelſe waren genomen een a twee kleyne Scheepjes; dat den Schipper Jan Roelofsz. voerende 't Schip den Koning Salomon, die ſich ſelven defendeerde als een eerlijck Soldaet, in de gront was geſchooten; en 't Schip de St. Marie, daer Schipper op is geweeſt Lucas Pruys, ſijnde by die Schepen die ſy 's morgens vermiſten, en na de Reede zeylde, genomen eer ſy d' Engelſe gewaer wierden. Noch geleſen een Miſſive van de Commiſſaris **Gijsbert Tomels**/geſchreven in Porto de St. Marie, den voorſz. 30. Deçemb. leſtled. en mede geaddreſſeert aen 't gem: Collegie ter Admiralit. tot Amſterdam, houdende oock advertentie van de voorſz. reſcontre. Waer op ſerieuſelijck gedelibereert en in achtinge genomen ſijnde de voorſz. vyantlijcke aggreſſie van de Engelſe, als mede andre meenigvuldige hoſtiliteyten by den Koning van Groot Brittanjen off des ſelfs ſubjecten, deſen Staet ende de goede Ingeſetenen van dien nu eenighen tijt aen-gedaen, door 't weg-nemen van Landen, Steden, Forten, en Schepen, eerſt op de Kuſte van Guinea, en vervolgens mede in Nieu Nederlant, oock eyndelijck door 't nemen van veele Schepen, ſelfs binnen Europa: Is verſtaen en gereſolveert, dat alle Engelſe Schepen, ſoo ten Oorloge als ter Koopvaerdye geequipeert en uyt-geruſt, ſelfs mede binnen Europa, door de Macht en Oorlog-ſchepen van de Staet, in gelijcx aen-getaſt en vermeeſtert, en hier te Lande op-gebracht ſullen werden; ter tijt en wylen toe den gem: Koningh van Groot Brittanjen de voorſs. gepleegde hoſtiliteyten ſal hebbẽ doen repareren, of dat daer over een accomodement ſal weſen getroffen: En ſal nochmaels aen de reſpective Collegien ter Admiralit. geſchreven worden, dat haer E. ten dien fine aenſtonts, voor ſo veel het niet en ſoude ſijn geſchiet, eenige lichte Fregatten in See willen ſenden, en de boven geexpreſſeerde ernſtige intentie van haer Ho: Mo: door de hooge Offiçieren. Capiteynen, en Schepen van Oorloge onder hun reſorterende ende gehoorende, op 't alder-efficaçieuſte in 't werck te ſtellen en doen ſtellen.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staeten van Hollandt ende West-Vrieslant, genomen in haer Ed: Groot Mo: Vergaderinge, op Saturdagh den 24. Ianuarius, Anno 1665.

DE Raet Pensionaris heeft ter Vergaderinghe gerapporteert de consideratien ende advijs van de Heeren hare Ed:Gr.Mo:Gecommitteerden tot de saken van Engelant, hebbende ingevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael, in dato den 23. deser loopende Maent geexamineert ende overwogen verscheyde poincten, uyt den name ende van wegen haer Ed: Gr. Mo: voor-gehouden geweest sijnde aen de Heeren alhier aenwesende Gedeputeerden van de respective Collegien ter Admiralit. binnen dese Provinçie residerende, alle rakende 't employ ende de versterckinge van 's Lants Vloote tegens het aenstaende Voor-Iaer in Zee te brengen, en 't gunt tot goet beleyt over de selve, mitsgaders tot encouragement van de Offiçieren, Soldaten, en Matroosen van dien sal konnen strecken: Als mede 't advijs by de selve Gedeput. van de gem: Collegien op de voorss poincten aen haer Ed:Gr:Mo: gegeven. Waer op gedelibereert, is goet gevonden ende verstaen, dat van wegen haer Ed: Groot Mo: ter Generaliteydt de sake daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde de Collegien ter Admiralit. op de Mase, in Zeelant, ende in 't Noorder-Quartier, ende in Vrieslandt, by serieuse aenschrijvinge geordonneert mogen werden te suppleren de defecten ten aensien van de qualiteyt ofte getal der Schepen in hare respective contingenten uyt te brengen, tot voldoeninge van de geordonneerde Equipagie der bewuste 72. Oorlog-schepen: Ende dat dienvolgende 't op-gem: Collegie ter Admiralt. op de Maze boven de Elf Schepen voor desen op-gegeven, noch sal hebben t'Equiperen ende in Zee te brengen een Twaelfde Schip, sonder eenige consideratie ofte reflexie te maken op 't Schip van den Hr. van Wassenaer, Lieut. Admir. met byvoeginge, dat haer Ho: Mo: 't selve by dese gelegentheydt van tijden ende saken niet konnen laten passeeren voor 2. Schepen, maer in alle manieren het volle geordonneerde getal begeeren uyt-gebracht te hebben: Dat insgelycx 't Collegie ter Admiralit, in Zeelant boven de elf Schepen voor desen op-gegeven, het twaelfde sal hebben daer by te voegen: Dat 't Collegie ter Admiralit. in Vrieslant boven de 9. Schepen voor desen op-gegeven, tot suppleetie van der selver contigent, noch ten spoedigsten sal hebben t'Equiperen en in Zee te brengen het overige getal van 3. Schepen: Ende voor soo veel eenige van de op-gem: Collegien daer toe geen bequame Schepen soude mogen in voorraet hebben, dat de selve haer van by inhuyringe ofte andersints ten spoedigsten sullen hebben te voorsien: Dat oock gem. Collegien sullen hebben te furneren Schepen gemonteert met 40. stuck. en daer en boven gemant d'een door d'ander met 200 koppen: Ende datte Raden ter Admt. op de Mase haer 3. minste Schepen, in Zeelant hare 5. kleynste, ende die van de Admiralit. in West-Vrieslant en het Noorder-Quartier haer 3. geringste Schepen, tot voldoeninge van 't geene voorsz. is, nader en beter sullen hebben te qualificeren, of andere in plaetse van dien, als boven, te surrogeren: Dat wyders yder van de Collegien ter Admiralit. sal hebben gereet te maken ende t'Equiperen 2. Iachten, twee Galjoots, en 2. Branders, die van d'Admt. t'Amsterdam albereyts het dobbel ghetal van dien vervaerdigende oft gereet gemaeckt hebbende: En ten eynde de voorsz. Vloote by faute van Scheeps-behoeften, Amonitie van Oorlog, of Water, niet gestelt ofte gebracht werde in postuer om 's Lants dienst niet te konnen betrachten, dat tot verhoedinge en voorkominge van dien, de gem: Collegien ter Admt. sullen hebben te voegen by de Vloote yeder een suffisante Amonitie ende behoefte-Schip, en die van d'Admt. tot Amsterdam 2. gelijcke Schepen; ende datte selve Collegien ten selven eynde oock sullen hebben te besorgen dat continuelijck voor de Schepen van hare Directie een goede quantiteyt van Vivres nevens de Vloot mede gevoert

werde,

werde, boven an le behalven de Victualie binnen 't boort van de Oorlog-schepen die sy luyden daer van sullen hebben te doen versien voor 3. maenden buyten Duyns, voor soo veel sulcx sal konnen geschieden, sonder de selve Oorlogh-schepen daer mede te belemmeren, ende tot de Actien van Oorloge min bequaem te maken.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant / in haer Ed: Groot Mo: Vergaderinge / genomen op Saturdagh den 24. Januarius / Anno 1665.

DEn Raet Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert de consideratien en 't advijs van de Heeren haer Ed: Gr. Mo: Gecommitteerden tot de saken van Engelant, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge der selver Resolutie Commissoriael, in datho den 22. deser loopende Maent, geexamineert ende overwogen verscheyde Poincten, uyt den naem eñ van wegen haer Ed: Gr: Mo: voor-gehouden geweest sijnde aen de Heeren alhier aenwesende Gedeputeerden van de respective Collegien ter Admiralit. binnen dese Provinçie residerende, alle rakende 't employ eñ versterckinge van 's Lants Vloot tegens 't Voor-jaer in Zee te brengen, ende 't gunt tot goet beleyt over de selve, mitsgaeders tot encouragement van de Officieren, Soldaten, en Matrooten van dien sal konnen strecken: Als mede 't Advijs by de Gedeputeerden van de gem: Collegien op de voorss. Poincten aen haer Ed. Gr: Mo: gegeven. Waer op gedelibereert sijnde, is goet ghevonden ende verstaen: Dat voorts tot meerder en vigoreuser voortsettinge van de voor-genomen extraords. Equipagie ende aenbou van Schepen, by haer Ho: Mo: geschreven moge werden aen respective Colle. ter Admt. dat de selve met alle vlijt en naerstigheyt willen behertigen 't geene ten aensien van 't suppleren van hare defecten in de bewuste 72. Oorlog-schepen, soo ten aensien van 't getal, als ten regarde van de qualiteyt van eenige van de selve hier boven in 't breede staet geexpresseert, dat sy-luyden oock de respective Capiteynen, hooft voor hooft, daer toe sullen hebben te houden, dat de selve van dag tot dag, immers van tijt met intermissie van weynig dagen aen 't College doceren van haere debvoiren aen-ghewent om Bootsvolck te bekomen, ende voorts alles anders te verrichten, ende te vorderen 't gunt in dese gelegentheyt van haren plicht is; met byvoeginge, dat haer Ho: Mo: geresolveert hebben tegens half February toekomende haere Gedeput. na de selve Collegien af te senden, om perfecte kennisse ende informatie te nemen van alle 't geene soo by de selve Collegien als by de voorsz. Capiteynen en andere Officieren yder in sijn reguard sal wesen gecontribueert ende geeffectueert; mitsgaders oock om van wegen de hooghe Regeeringhe de gem: Collegien ten besten te secondeeren in alle 't geene by rapport van de gem: Gedeputeerden bevonden soude moghen werden by haer Ho: Mog: ten fine voorsz. gecontribueert ende by gebracht te konnen werden.

Op de notificatie ter Generaliteyt by hare Ed. Gr. Mo. gedaen / van dat de selve by dese bekommerlijcke constitutie (daer in den Staet der vereenigde Nederlanden / ende by gevolg wel voornamentlijck de Provincie van Hollant gebracht wert door den onrechtvaerdigen Oorlog / aengevangen by het Rijck van Engelant /) goet gevonden hadden / op datte Vloote van Staet die tegen de voorss. Vijanden onder des Heeren zegen tegens 't aenstaende Voor-Jaer gebruyckt sal werden / versien sy van meerder ende eminenter Hoofden / als de selve in den voorleden Jare is bestelt geweest / te eligeren tot Lieut. Admirael onder 't College ter Admiralit. op de Mase den Viceadml. Egbert Meeusz. Cortenaer: Tot Viceadmirael den Schout by Nacht Aert Jansz. van Nesch: En in

in des selfs plaets tot Schout by Nacht den Capit. Ian de Liefde: Ende onder 't Collegie ter Admiralit. tot Amsterdam/ tot L. Admir. den Vice-Admir. Michiel Adriaensz. de Ruyter: In des selfs plaetse tot Vice-admir. den Schout by Nacht Cornelis Tromp, en in zijn plaets tot Schout by Nacht den Capit. en Commandr. Guidion de Wilt: Ende onder 't Collegie ter Admt. in 't Noorder-Quartier tot Lt. Admir. den Vice-admr. Ian Cornelisz. Meppel, en in des selfs plaetse tot Vice-admir. Koert Syvertsz. Adelaer, tegenwoordig in dienst van den Koningh van Denemarcken/ doch heeft zijn dienst niet geaccepteert. De Heeren Staten van Zeelant hadden door der selver Gedeput. ter Generalit. de bovenstaende Notificatie van het maken van noch 3. Lt. Admirs. gedisadvoüeert/ eñ daer tegens geprotesteert/ met de redenen ter materie dienende/ als zijnde noyt meer als eenen Lt. Admirl. van Hollant ende West-brieslant by de Hooge Regeeringe gekent: Gem: Heeren Staten van Seelant hadden haer Ho: Mo: by schriftelijck advijs oock bekent gemaeckt/ dat de Capiteynen ter directie harer Ed: Mo: staende/ hadden versocht/ waer na sy hun souden hebben te reguleren/ by aldien 't geviel dat sy in Zee ontmoeten Schepen van Geallieerde of Neutrale/ willende na Engelant/ geladen met Goederen van Contrabande: Waer op haer Ed: Mo: in achtinge namen de continuele practijcken die dezen Staet in diergelijcke ghevallen hadden geobserveert geduerende de voorsz. Oorlog/ (gelijck de Engelse nu noch practiseren) mitsgaders 't geene 't recht ende de billijckheydt komt te vereyschen: En derhalven goet gevonden wiert de voorsz. Capiteynen te gelasten dat sy sodanige Schepen als voornt:/ souden vermeesteren/ en in Zeelant op-brengen/ omme haer Ho: Mo: daer van kennisse ghedaen wesende/ te werden gedisponeert na exigentie van saken: Dit niet tegenstaende hadden haer Ed: Mo: de gem: Capiteyns ernstelijck geordonneert/ dat ingeval sy sodanige Schepen bejegende ende vermeesterde/ sy scherp regard soude nemen/ en ordre stellen/ dat niet het minste daer uyt werde geplondert/ ja niets gherept noch geroert/ oock gheen overlast gedaen/ maer geobserveert na alle mogelijcke bescheydenheyt.

Den Sweetse Resident in den Haegh hebbende te kennen gegeven/ dat hy bereyt was in Conferentie te treden met hare Ho: Mo: Commissarissen/ over de bewuste Sweetze Africaense Compagnie; maer de selve pretenderende de voor-rang van haer Ho: Mo: Commissarissen/ 't welck men hem niet heeft willen geven/ vermits den Ambassadr. van Vranckrijck hem sulcx oock disputeerde/ so bleef soodanige Conferentie achter-wegen; waer over haer Ho: Mo: schreven aen den Koning en 't Hof van Sweden: Dat sy genegen waren over 't different der Sweetze Africaense Comp. in Conferentie te treden met der selver Resident, ten eynde de sake tot den uyt-eynde toe af te handelen, maer dat hy eenige difficulteyten maeckten: Waer op ghem: Resident den 5. dezer een Memoriael ter Generaliteyt in-gaf/ en daer in dolëerde: Dat hy met bevremdinghe hadde vernomen dat haer Ho: Mo. desen aengaende hadden geschreven aen 't Sweetse Hof, ende over hem gheklaecht, daer hy nochtans niet geweygert hadde in Conferentie te treden, alhoewel hy op de voor-rang gedisputeert hadde, dan men hem noyt hadde gheweygert te cederen 't gheene men Extraords. Envoyés van Sweden altoos hadde geçedeert. D' Oost-Indi. Compagnie presenteerde 25. kloecke Schepen van Oorloge/ tot haren koste/ in dienst te houden/ gedue-

geduerende den Engelse Oorloch. Den Heer Ysbrants hadde nu haer Ho. Mo. versoeck aen-ghenomen/ om voor Ambassadeur Extraordis. naer Sweden te gaen/ en prepareerde sich tot zijn Reyse. De Ingesetenen van Schevelingen wierden op den 7. deser gemonstert/ en vervolgens alle de Lantsaten omtrent de Holl. Zee-stranden/ tot Wassenaer/ Lis/ Noortwijck/ Hillegom/ Heemstede/ den Aerdenhout/ Bloemendael/ de Beverwijck/ Castrichum/ Backum/ Limmen/ Heyloo/ en so tot de Helder langst strant/ op 't Oog/ Petten/ Kamp/ Egmont/ Wijck op Zee/ Zantvoort/ Noortwijck/ Katwijck/ Schevelingen/ en ter Heyde; de Schouwinge wiert op de Monsteringe gedaen door eenighe Holl. Heeren uytte Gecommitt. Raden: Men seyde het ghetal der weerbare mannen doe wel 36000. koppen sterck te zijn/ alle seer verbittert tegens d'Engelse/ en met groote courage voor den Staet/ mits de onlijdelijcke ghewelden der Engelse aen haer en hare Bloetverwanten gedaen/ datter eens door-gebeten diende/ en dat Engelant t'elckens ons met een quaden staert quam quellen. De Fransse Schepen in deze Landen aen-komende/ en gearresteert/ wierden ontslagen. Zijn Excell. Iacob Boreel wierde nu weder van zijn Gesantschap uyt Moscovien verwacht/ om redenen: Immers den Staet vergat niet te doen al wat salutair voor haer was.

Den Engelse bitteren Resident t'Hamburg het niet ghenoegh sijnde hare Ho. Mo. Onderdanen injurieuselijck te bedroeven met valse tijdingen/ als of in Nederlant geen Christenen maer niet dan onschickelijcke menschen woonden/ na dat hy aen zijn Principael had geschreven/ dat hy die van Saxen/ de Leypsigers/ Silesianen/ en Westfalingers oock alsoo had onderricht/ dat hy ook die van Dantzich/ als de welcke sonder Engelant niet en konden bestaen/ met desen ondervolgenden Brief hadde gewaerschout:

Messieurs, Sa tres Sacreè Majesté de la Grand Bretagne mon Maistre, prevoiant les inconvements qui peuvent arriver aux Villes Hasaunticques, par la Guerre laquelle selon toute apparence sera bientost declareé entre l'Angleterre & la Hollande, à pleu, pour prevenir tels accidents, m'a commandeé de signifier son bon plaisir au Senat de Dantzick, pour lequel il à une particuliere affection, ce que i'ay faict dans le papier icy enclos. Ie ne doute point que vous ne trouviez estre de vostre interest, aussi bien que de vostre respect envers sa Majesté, de ma faire satisfaction & responce, le plutost qu'il vous sera possible. Ie l'attends donc & lors que ie l'auray receu, tascheray de faire, en sorte, qu'elle sera en l'advantage de vostre Ville, ne desirant rien plus que l'occasion de vous faire voir combien ie suis vostre, &c. W. Swam. Hamburg ce 23. xcemb. 1664. Le superscription estoit: A Messieurs Messirs. les Bourgemaistres & Senateurs de la Ville Roiale & Hasaunticques de Dantzich. A Dantzich.

Dantsich van geen Coningen en beter van Republijcken gevoelen hebbende/ betaelden dese complimenteur met soo etwas complimenten.

Van Weenen trock doe over Ceulen na Engelant Graef Taun met Keyserlijcke commissie: Dan vermits hy op Brussel toog / seyden de Limborgse Boeren/ dattet was om de Keyser / Spangen en Engelant mette Munsterse Bisschop tegens Nederlant samen te knoopen / en dat Sweden wel-licht in 't spel mochte mede komen/ om ondert troubel water de stadt Bremen na believen te dwingen. Kurments dreygden Kurpalts op 't Voor-jaer te beoorlogen. De Kurbrandenburgs en Nieuborgse conferentien gescheyden sijnde/ scheen men eens omtrent 't poinct van Religie volgens 't Jaer 1624./ tot borge en uytvoeringe van deses soude den Graef van der Lippe weghens Ceurbrandenburg/ en den Bisschop van Munster wegens Nieuburg wesen: Een defensive Alliantie van hunne respective Landen daer in begrypende. De Keulse/ Nieuburgse en Munsterse Pensionarissen begosten nu sy gheen ander employ hadden als om hun gelt te verdienē wat quaets te practiseren/ en binnen Regensburg op te werpen/ hare Plaetsen en pretentien teghens hare Ho. Mo. te doen af vorderen/ ende dat sulcks nu den rechten tijt was / terwyle de selve nu met Engelant de handen genoechsaem als vol hadden: En by sollicitatie geen satisfactie bekomende / hun recht als dan mette Waepenen wilden soecken: Hare Meesters dit inblasende/ was 't geluydt soo lieffelijck/ dat om geen tijt te verliesen/ men den Bisschop van Munster en de Keyserlycke venden daer toe konde gebruycken/ by de pretendenten werde vast gestelt: Van Vranckrijck haer te gau / en de leelijckheyt van dese stock-soeckers in siende/ dede wel haest sien dat hy een Christelijcker Coningh was als Christoffel Bernhard van Gevergaerden een Bisschop.

Den 23. was te Elsenor (als het noch vast Ys lach) een Waeghals/ hy wilde over de Sont op 't Ys na Helsingborgh/op d'overzyde quam hy/daer hy 't Ys soo swack vont dat hy sich op den buyck most neder leggen / en hoewel sich van spijs wel voorsien had/ noch verdronck/ wandt men konde hem met geen Booten helpen: Twee Snyders Gesellen waren hem slenterende ghevolght/ en daer by een Lichtmis die aen nam haer den wegh voor een marck Lubs tot Helsingburg te brengen/so verdronk den Wegwijser selfs/ en onder 't Ys weg schietende/bevont men 'tselve te midden in de Sont noch so swack datzet met elcken voet mochten door-stooten/ keerden weer om/ en quaemen behouden daer af: Op dit gerucht lieten de Gouverneurs van d'een en d'ander zijde der Sont stracks Canoneren / op dat sich yder mocht na-vragen en gewarcet halden.

Met 't begin deses Jaers viel over geheel Spangen so machtigen Sneeu/ dat 't selve by menschen ghedencken niet was geschiet/ soo dat men te Lande niet koste reysen/ en de Posten mosten achter blijven. Te Madrid aen 't Hof was men seer verwondert over de groote insolentie der Enghelse/ en 't attacqueren der Smirnise Schepen. 't Kooper gelt wilde men weer in-voeren/ maer d'Ingesetenen seyden niet te willen handelen/ en ontfanghen sulck gelt dat daer na de helft soude af-geset worden / gelijck meermaelen was geschiet: Waer over den Koning Publicatie liet doen/ datte 2. oude mette nieuwe Ko-

pere

pere Munte soude gangbaer zijn/ en sorge gedragen datter van buyten Broot genoeg soude in-gebracht werden. 't Spaense Hof dede den Rou aen over de doot van den Hertog van Medina Sidonia/ Oom der Spaense Koninginne van 's Moeders zyde: De voorsz. doot gecauseert zijnde/ dat gem: Hertoghe uyt de Venster van zijn Paleys tot Valledolid lag/ zijn Honden een arme ver-by passeerende Vrouwe aen-vielen om te schaeden; hy apprehenderende het quaet dat sy mochten doen aen de arme Vrou/ alhoewel sy noch geen quetsure had/ kreet geweldig om hulp aen 't Volck; waer over den Hertog terstont ver-viel in een beroertheydt/ en uytte selve ontwakende/ bevont men hem seer me-lancolijck/ waer uyt vervolgde een Koortse/ die hem wech sleepten/ voor ende aleer de Medicijnen van Madrid tot Valledolid hadden tot hem komen.

FEBRUARIUS 1665.

DEn Vader Ottoman, Monick van de Dominicaner Orden/ eenige Soon van Sultan Ibraim, en Broeder van de Grooten Heer/ tegenwoordig re-geerende Keyzer van Turckyen/ welcke de Ridders van Maltha naemen in 't Jaer 1644. op zijn Reyze na Mesquo/ mette Sultane zijn Moeder/ tot het Christen Geloof bekeert/ en te Parijs gekomen zijnde/ wiert den 7. deser op-gelept nae 's Koninghs Paleys de Louvre/ door den Heer de Soubré/ die een was met veel andere verselschapt van de St. Jans Ridders ter Zee/ neffens den Vicarius Generael van 't Collegie van St. Louis/ en van de Gereform. Jacobijnen de Prieur in de Straet St. Honore/ en ontallijcke andere politij-ke Geestelijcken; den Koning seer benieut desen Prins te sien/ ontfongh hem in zijn groot Cabinet/ met soo obligatoire expressien/ datte selve bleef als ten vollen van soo een Allerchristel. Koning voldaen: Naderhandt bywoonende die manieren welcke na de Roomse manier in Europa werden geacht Chri-stel. Ceremonien te zijn: Waer aen wel Princen/ maer noyt geen Onderda-nen en zijn gebonden: Want/

Niet de Ceremonie, maer de deucht van weldoen maeckt een goet Christen.

Die van Genua ontfonghen doe uyt Etiephien adbijs van een Capucijn Bernardus d' Ungaro, af-gesonden van Congo na 't Rijck van Loango in Moo-renlant gelegen/ dat hy door zijn aen-houden den selve Koning/ Koninginne/ hare Kinderen/ en alle 't Huysgesin/ tot by de 300. Menschen tot 't Christen-Geloove had bekeert. Dese maent storf den Graef de Richelieu te Venetien/ zijnde in 10. uren gesont en doodt/ sich geforceert hebbende door het drincken van Kossoli. Tusschen die van Genua en Savoyen ontstont bynа een Oorlog om het bouwen van een Huys op hare Frontieren; En meende Duc de Sa-voyen meest gheaffronteert te zijn/ wijl men zijn Agent qualijck ghetracteert had; hy versocht Vranckrijck om hulp: Doch van dit Jaer is de sake noch geaccomodeert/ sonder yet s meer als jalousye op malkander over te latten. Prins Karel van Lotaringen tot driemael binnen Parijs geroepen om te sien vernietigen de beloften van Huwelijck/ by hem gedaen aen Madamoiselle de

Nemours

Nemours/ en verscheen in Persoon niet / soo heeft men echter dese Princesse daer van ontlast, en vry gestelt een ander te mogē Trouwen die 't haer geliefe. Monsr. de Ruvigny over en weder van Parijs na Londen aen den Brittannise Koning de Mediatie van Vranckrijck voor-geslaeghen hebbende/ echter 't selve niet willende succederen/ had den Koningh van Vranckrijck geordonneert noch te laten doen een Extraord. Ambassade nae Londen/ waer toe zijn Majest. verkoos/ den Hertogh van Verneuil, (Natuyrlijcke Soon van Koningh Henrick de IV.) een seer bequaem Heer/ en wel gesien by 't Engels Hof/ voornamelijck by de Coninginne Moeder te Withal; met hem den Graef de Cominges, en Monsr. de Courtin, Mr. van de Requesten: Graef de Cominges wiert ghekooren om dat hy in Enghelandt alreede ordinaris Gesant was/ en Courtin om dat hy subtijl/ en ervaren/ oock kennis had van al de secreten van de Handelinge. Men sprack omtrent de Louvre, wijl Engelant so op-geblasen was/ dattet hier nae voor Vranckrijck oock wel onverdraghelijck soude wesen/ dat men d' Engelse Koningh en zijn Raet soude persuaderen / te renuncieren en af te staen van haer quade gefondeerde Royale Heerschappye over de Zee: Maer dese opinie seer diep in de arrogante hersenen der Engelsen geplaetst/ benam naederhant de hoop der Fransen / van door Mediatie eenighe de minste vrucht te doen: Want den Koningh van Groot Brittanjen langh arm en verschoven by alle Europise Potentaten/ nu 't geluck hebbende van zijn Vader op den Stoel der 3. Koninckrijcken te succederen/ begeerde oock de fortuyne te wagen van zijn heyl/ hy konde toch niet slechter als zijn Vaeder/ of oock een Balling worden gelijck hy voor heenen was geweest: Dus was d'Engelse Natie seer fier/ en Vranckrijck moeyelijck dat men hare Ingesetenen Goederen / soo met Holl. Schepen nae Amsterdam wilden/ plotselijck Confisqueerden; Ommers ten minsten frustreerden van alle des selfs Welvaeren en Negotie/ practiserende/ que robbe d'ennemy, confisqué robbe d'amy: De Franse Gesant de Cominges versocht wel dat men met soodanige Proceduren soude stil staen tot hy zijn Meester daer van geadviseert had/ maer d'Engelse gingen met hare saken voort; Bespottende alsoo meenichte Fransse Kooplieden die in Engelant waren gekomen om hare Goederen te doen relaxeren. d' Engelse Ministers te Parijs eenige abusive geschriften tot nadeel der Nederlanders doen Drucken en uytgestropt hebbende/ als of d'Engelse door de Nederl. Oost-Ind. Compagnie grootelijck waren verongelijckt/en als een Koeckoeck het oude lietjen singende/lamenteerden weer als ten tijde van Cromwel van de Moort van Amboina; Soo was de Nederlandtze Gesant van Beuninghen haer met een ruymer Discours in de voorbaet.

Den Koning van Vranckrijck verstaende datte Keyzer uyt Duytslant gesint was een aensienlijcke macht van zijn Benden na Vlaenderen te doen passeeren/ ontboot by hem de Spaense Gesant de Fuentes, alwaer zijn Majestt. in een lange Audientie zijn resentiment over sodanige Actie betoonde/ onder andere seggende: Dat by aldien den Keyzer hem behielp met sulckx, dat hy dan ghehouden soude sijn met aller macht den Koning van Portugal t'Assisteren, sijn Legher te versterken op de Fronturen van Vlaenderen, om dese Keyzerl. Troupen aleer sy in Nederlant quamen, tegen te gaen en Slagh te leveren: De Fuentes sont daer op dien Nacht en 's morgens

doend

doende schrijven wat te schrijven was/ expresse Posten nae Brussel/ Madrid/ Weenen/ Milan/ en elders loopen / om de Vrienden van Spangen te waerschouwen/ dat Vranckrijck 't Huys van Oostenrijck niet langer en vertrouden, &c. Die van Genua den Vrede met Savoyen gemaeckt hebbende/ kregen om datse respect aen Vranckrijck betoonden/ van die Croon de vereeringe van een blaeuwe Mantel/ een teeken van groote gunst/ en 't gunt men niet en vereert als aen de grootste Princen; 's Anderendaegs kreeg Duc d'Orleans mede een diergelycke/ met een Brevet van ordre de selve te mogen dragen: De Sorbonne te Parijs condemneerden doe het schadelycke Boeck d'Amedeces guinerices, zijnde een opgeraepten naem van sekere [redacted]/ en 't Boeck vervult met extravagante streenen/ schimpende onbeschaemtheden/ en gevaerlycke Vertellingen: Onder andre hondert leelijckheden behelssende/ Qu'on peut suivre une opinion probable, & qu'elle l'est, quand elle a esté advancée par un Autheur grave, & que cest Autheur est grave: Hy heeft oock met consent een ander Boeck doen drucken/ daer in voorstellende/ Qu'un mesme Conseilleur peut conseiller au Ministre d'un Prince, de lever toute sorte d'Impoits: Et (wat schelmachtige maxime) au Peuple de se defendre, & de ne les point paier. Neffens andere schandaleuse stellingen. Op die tijdt was de Coninginne Moeder al vry geschandaliseert/ vermidts Sr. Moliere opperste der Comedianten in seker Spel op 't Pallais Royal al te veel spotternijen had aengerecht/ tegens die dingen welcke de Roomse Heylig noemen. Seecker Protestants Domine Blanchet te Rochel een lieven Heers knecht ten berge om 't dagelijcks broot volgende/ versweer sijn gereform. eedt / [redacted]/ Catholyck meer uyt lichtvaerdigheyt als deugt. Hare Ho. Mo. Ambassadeur d'Heer van Beuningen dese dagen by zijn Majesteyt van Vranckrijcks Minister de Heer de Lione sijnde besoecken/ wierde na een Verhael van d'Engelse toestant mette Geun. Provincien/ en des selfs equipage/ bejeghent met een seer openhartich gelaet/ en soo vele goede woorden/ datte selve niet anders en behelsden als/ Een oprechte ende seer volkomene genegentheyd van den Koninck van Vranckryck tot voordeel van hare Ho. Mo.: die oock blyven zoude, ende daer van men de dadelycke effectē hadde te verwachten. &c. Men hoorde dat Vranckrijck doe versocht wierde wijl Engelant niet alleen met Hollandt wilde breken/ en de Commercie ruineren/ maer oock sich meester van de See maken/ dat alle Natien en Coningen sulcx soude spijten en interesseren/ tot assistentie van 12000. man/ ofte 12. Tonnen gouts in gelt/ volgens de gemaeckte Alliantie met de Staten Generael: En dat zijn Majest. gelieftde als noch de moeyte aen te nemen van Mediateur te zijn over de querellen reets tusschen haer Ho: Mo: en Engelant ontstaen: Zijn Majest. antwoorde: Dat ten aensien van d'Alliancie die hy mette Geun: Provinçien gemaeckt hadde, dat hy gesint was mette selve stant te houden; Maer dat hy oock wel wiste dat haer Ho: Mo: een andere Alliantie hadden ghemaeckt mette Kroon van Spangen, tot nadeel van Vranckrijck: Waer op geantwoort zijnde/ dat sulcx al waer konde sijn, als maer alleen beoogende het Beneficium van den Koophandel: Soo antwoorde den Koningh/ Ick neme de Mediatie aen die ghy versoeckt uytten Naem van uwe Principalen, en dat sy uyt alle hare krachten sullen pogen uyt te blussen het vuyr van hare oneenigheyt, en alle hare onvreden in der minne by leggen, mits dat oock d'Engelze het selfde van harer zyde sullen willen doen, &c. Onder dies waren beyde Coningen van Vranckrijck en Enghe-

 lant

lant in goede intelligentie / en alsoo men van Parijs na London dagheliicks
considerable sommen penningen sag over voeren/ huysveste in veele versiende
sulcks uyt gheen kleyne insicht te gheschieden: Men sach oock een kostelijcke
Carotse in Vranckrijck maecken / die zijne Maiesteyt soude schencken aen de
Coninginne van Engelant. De Lijwaethandel in Bretangie op America/
begost nu dagelijcx seer te vervallen/hoewel 's Jaers veel millioenen empor-
terende / 't verval spruytende uyt diverse verleende ruyneuse Ordonnantien/
elck meenende dat (ghelijck de Keysers van Japan om haer Rijck voor alle
Vremdelingen te bewaren / seer scherpe ✝ Beveelen aen hare Gebieders zijn
afgevende/

Translaet van de Ordonnantien door zijn Keyzerl. Majesteyt van IAPAN,
gestelt ende van de Vijf principaelste Rijckx-Raden onderteeckent,
gegeven aen de Regenten van NANGESACKY:

1. GY sult strickteliicken gebieden dat egeen Japans Vaertuych buyten noch in andere Lan-
den sullen Varen.
2. Gy en sult geen Jappanders nae andere Landen laten vertrecken/ ende ingheval le Jappanders
sluyps-wijse sochten door te gaen/ dien sult ghy dooden/ en het Schip daer in sy versteken waren/ sult
met Lieden en alles wat daer in is/ in arrest ende gevangenisse houden tot onse nader ordre.
3. Ingevalle eenige Jappanders uyt andere Landen in Japan weder quaemen die lang buyten ge-
weest zijn/ dien sult dooden laten. 4. Daer gy sult vernemen dat de Papen Christense
Leere verbreyt wort/ sult scherpelijck ondersoeck doen.
5. Wie u sal aenwijsen waer een Paep te vinden is / dien sult gy 100. schuyten Silver geven/ ende
die u sal seggen ergens yets daer van ofte diergelijcke gehoort ofte verstaen te hebben/ die sult na adve-
nant merite oock rijckelijck vereeren. 6. Soo eenigh verschil/ ofte tegens onse Ordon-
nantie in de komende Schepen is ofte voor valt/ die sult soo alsse gekomen zijn/ tot onse naerder ordre
met strickte Wacht-Soldaten uyt Omera laten beset houden. 7. De Papen/ Spangiaerden/
ende alle die met dien boosen Naem bevleckt zijn/ dien sult soo lange tot haerder saken af-ghedaen is/ in
Omera gevangen setten laten. 8. Het visiteren van Papen sult na vermoghen/ ja tot in
alle komende Schepen neerstelijck onderhouden. 9. Laet niet de Koopmanschappen aen
een Persoon/ maer aen verscheyde Koopluyden na behooren verkocht werden. 10. Laet niet toe
dat de Edelen noch Soldaten yets van eenen Vreemdeling koopen/ maer dat het door de tweede hant
van Jappanse Kooplupden geschiet. 11. De Memorien der ghekomene Cargasoenen
uyt vreemde Landen laet ons die toe komen/ ende laet gem: Goederen met den eersten/ ende al-eer onse
antwoorde daer op komt/ aen de Kooplupden verkocht werden. 12. Alle Rouwe Syde
daer sult ghy den Prijs over stellen laten/ ende aen de 5. Steden/ mitsgaders aen de geene welck op de
Memorien staen/ verdeelen laten. 13. Wanneer den Prijs van de Syde ghetroffen zijn
sal/ sult alle andere Koopmanschappen onbedwongen aen wie sy willen verkoopen/ laten excepto: De
Chinesen laet die met haer Goederen (also doch van kleyne waerdye zijn) so handelen als u sal dun-
ken redelijck te wesen/ ende sult gebieden dat yder Koopman 20. dagh en nae den Prijs van Goederen
gemaeckt sullen zijn betaelt, en langer niet. 14. De Schepen uyt verre Landen/ sult op
den 20. dach der 9. Maent vertrecken laten/ en de geene die spade komen/ sullen 50. dagen na den dach
haerder komste mogen blijven/ doch sult so precijs op de Chinesen als de Portugesen sien. 15. De
Koopmanschappen ende Waren die voor 't vertreck der Schepen noch overig onverkocht blijven/ sult
niet in bewaringe geven laten/ noch toe laten dat die van yemant om te bewaren/ werden aenveert.
16. Alle de Koopliedеn van de 5. Keyzerl. Steden/ sullen op den 5. dach der 7. Maendt in Nange-
sacque moeten present zijn/ ende die gheene die nae dien dach absent blijven/ sullen van haer part in de
Syde versteken zijn. 17. De Syde die met de Schepen de welcke in Firande komen ge-
bracht wert/ sult mede voor dien Prijs als die in Nangesacque ghetroffen is/ verkoopen laten/ ende
sult ghebieden dat de andere Goederen aldaer voor ende al-eer de Prijs van de Syde getroffen sal zijn/
niet verkocht werden.
Onder stont/

Het 12. Iaer van QUANE.

Aen Sengock Gammattane Camy
ende Sackibibare Andano Camy.

Congano Camy,
Bongono Camy,
Iabano Camy,
Sannickino Camy,
Oyemo Camy.

afgevende/) de nature der Hantwercken en Coophandel insghelijcks dienent gereguleert: Maer Vranckrijck niet alleen/ Hollant heeft ondervonden/ da-Keuren/ Lopers/&c. de welvaert den rug in/ en het bloedt van de schamele gemeente ten nagelen uyt hebben gedrongen: En als den Koophandel nu doogesoolt was/ sag men te laet/ datte Commercie niet al te streng en magh gebonden zijn. Men plackte doe den 14. deser ter Beurse binnen Nantes gene Dat alle Schepen van wat fabricque die oock souden moghen zijn, midts maer een ghedeelt Frans Bootsvolck op hebbende, door de Engelsen niet en souden mogen werden gemolesteert, nochte gevisiteert, veel min aen gehouden ende opgebracht in hare Havenen. De Magistraet toonden om de Coopsteden hier toe te encourageren/ een Brief ten dien eynde van Monsr. Colbert aen haer af gesonden.

't Hof van Withal wiert jaloux om dat Sweden den Graef Koninghsmarck voor Ambassadeur Ordinaris te Parijs/ om daer te Resideren/ deputeerde. Men dreyghde doe Reprefalien aen de vremdelingen tegens de Nederlanders uyt te deelen. Die van de Royale Compa. wel siende dat hare sake door de Ruyters voor afgang na Guinea soude vernagelt zijn/ boden haer in-ghеladen Waeren te verkoopen/ gheen lust hebbende voor als noch meer te hasarderen. Men bracht te Portsmuyen nu oock Kourlandts/ Hamburchs/ Sweets/ en onnosele Franse Scheepjes met Ballast op/ die na Spangen wilde/ daer geen de allerminste pretensie op was; Soo datten Fransse Ambassadeur hebbende ghebeden/ soo voor dese laetste/ als mede voor die hare Fransse Goederen in Neerl. aen-gehaelde Schepen hadden geembarqueert/ by de Admiraliteyt te London alleen niet heeft konnen te recht geraken/ hoewel alles buyten ordinaris treyn van Rechten/ maer toch alle zijn minsaeme Conferentien mette Engelze Heeren ten dien eynde gehouden/ waeren te vergeefs/ men paeyden hem met deze woorden/ dat in 't kort een onvertogen Recht over alles soude werden gedaen: Dit sach om dat men niet anders beoochde als 't spreeckwoort van Caligula: 't Goet en 't gelt 't komt daer 't van daen komt, het rieckt wel: En daer om wees men af 7. Vlaemse Capiteynen van Oostende/ die te London om Reprefalie-Brieven tegens Hollanders quamen/ want de Engelse Natie soo goet tot rooven als yemant/ hadden den buyt soo lief als andere: Men confisqueerde dus eerst 18. en daer na meer aen-gehaelde Schepen/ de Vonnis-wijsers waeren des Konings Tezaurier Lord Asbley, daer voor genietende 's jaers 15000 gl. idem/ Secretar. Bennet, als Controlleur/ en dezen op 10000. gl. tractement/ neffens Elff/ soo Heeren uyt 't Parlament/ als Gouverneurs van Douvren/ Portsmuyen/ Plemuyen/ en elders; dan die na Schotlant wierden niet vertrout. Capit. Holmes in den Tour gebracht/ en op Bennet des Secretaris (genoemde) examinatie vry gestelt/ wiert nu versocht in Konings dienst/ dan men heeft noyt gehoort hy onder des Konings Schepen is getelt geweest/ alsoo andere seggen/ dat hy in Guinea sich rijck genoech hebbende ghestoolen/ zijn Meesters de Royale Comp. niet meer had toe-ghebracht als de Levandt en Cadix-Handelaers doen/ die weten hoe licht dat men de sware Realen voor zijn selven kan bergen. De Fransse Kooplien in Engelandt dus te vergeefs versochten Paspoort om na Hollant te reyzen; De Eng. Kooplien in Neder-

 landt

landt toonende / en poogende sich by deze occasie door Asseurantien te behelpen/ hadden de Heeren der Admiralit. tot Amsterdam hare Ho: Mo: tot preventie van dien / den 18. dezer al tijdelijck genotificeert. Men wiert doe in Hollandt heymelijck genotificeert/ datten Graef Montagu den 8. dezer by sich diverse Engelse Lootslien heymelijck hadde ontboden/ om (soo het doenelijck waer) een versoeck op de Holl. Kusten te doen/ maer datte verklaringe van de selve in Duyns/ difficul wierde bevonden / over veele oorsaecken van breede strant en ingaende stroomen. Engelant belaste hare Ministers doemaels te versoecken dat te Madrid en te Livorno/ oock te Napels/ dat in die gewesten doch geen Schepen om op de Engelse te Kapen/ mochten uyt-gereet werden. Men handelde noch al even barbaris mette Neerl. Bootslien in Engelant/ soo dat elck om wech loopen denckende/ 21. Maets op een vremt Schip rakende/ 10. 't ongheluck hadden weer op de Teems door contrarie wint op te komen/ daer men haer van boort na Chelsey bracht; in somma de bitterheyt van Engelant (selfs tegens arme Lien) nam meer en meer de overhant. Withal oock op de mis-slaeghen van Cromwel lettende toen hy Anno 1653. de Vereen: Provintien beoorloghde/ studeerde (na meeninge) om de selve te verbeteren met andere maximen: Zy sonden de Vorst van Kourlandts Gesant weder naer Huys met een Goude Keten/ en een Medaillie/ daer een Schip op stont/ en deze letteren daer onder / Penes nos Imperium. Na Brussel sont men mede een Gesant om te spreken over eenige passagen. Ende de povre Gesanten van Amelant die twee in getale by den Koningh quaemen/ versoeckende/ zy de vreedsaeme Zeevaert/ soo volgens haer segghen / zy van outs geposseedeert hadden; kregen geen ander bescheyt/ als dat men de sake soude overwegen. Seker Matroos van Voort te London uyt-ghekropt hebbende/ dat hy op de Revier met een Sweeds Schip uyt Guinea gekomen/ selfs aldaer gesien had/ dat den Vice-Admir. de RUYTER daer eenige Engelse Schepen hadde genomen/ en 1500. Eng. Maets buyten boort had doen smijten; daer over geexamineert zijnde / en sweerende dat sulcx waer was/ en op de Temse noch verscheyde Maets waren die 't selfde met hem soude konnen getuygen/ viel evenwel in duygen/ bekenden 't selve versiert te hebben om eenighe vereering te krijghen; 't Canaille souden doe 't Huys van den Nederl. Ambassadeur geplondert hebben/ so niet den Koning hem een Guarde had toe-gesonden/ den Matroos is door de Stad Londen publijck van d'een Beurs tot d' ander gegeesselt/ en daer na beyde zijn Ooren af-gesneen/ en anders gestraft. Van d'ander zyde om eenige couleur van Justitie te geven aen de sake van Capit. Holmes/ nu nieu in Engelant gekomen/ liet men die in den Tour brengen/ op dat hy niet wech loopen soude/ had hy misdaen men soude (na 'tseggen) hem dapper straffen; maer wat volcht'er? Holmes was de man die alles voor de Royale Comp: had aen-gevangen/ en die zijn saeck deshalven door zijn Meesters deffendeerde: Dus wiert hy (onaengesien den eersten Aggressieur op dese Natie in Guinea/ buyten alle kennisse van haer Ho: Mo: alvooren s te doen) nu onder hanttasting/ en onder verantwoording van den Secretaris Bennet weder uyt gelaten/ en vry zijnde/ ging dagelijcks als een Baron te rade mette Engelse/ in Guinea geintetesseert; dit was de straffe daer Engelant so af hadde geroemt/

gheroemt/ en de Justitie die men dede aen een Vrede-breecker / daer men soo hooglijck 6. maenden lang af gestoft had/ alleen om dat Engelants intrest in dezen tijt niet mede bracht de quade [gelijck als deze een oorsake des Oorlogs tusschen de twee soo machtige Volckeren is geweest] na merite te straffen.

Te Madrid had men al seer veel teghenstrijt ; 't Was waer den Cardinael de Colonna quam (so hy meende) daer onbekent/ dan niet onwesentlijck/ om te seggen/ dattet goet was datte Spaense Infant so haest verreysde na Weenen als 't moghelijck was / om gheen Huwelijck te beletten/ soo om 't intrest der Duytzen als van de Spangiaerden ; twee Natien die malkander voor lange Eeuwen seer wel uyt een in-gebooren aert van animositeyt hebben konnen verstaen / evenwel nu sy krackeelden / want de Duytzen seyden/ de Bruyt van Spangen most vertrecken nae 't wel-gevallen van den Keyzer Bruydegom ; en d'andre de Spaenze gewoonten insiende/seyden/als sy een Fransman sage/ dit geeft u geen object van moeyten, want den Keyzer krijcht tot een Bruydtschat met deze Infante de Spaenze Nederlanden: d' Andere zeyden/ dat dit en dat een causa movens bellorum was/daer nimmer was uyt te raken/&c. Dan Vranckrijck verstont/ alhoewel dese Donatie aen d'een of d' ander Kroon konde ghegeven werden/ dat doch op order subject de Infante niet voor den Herfst / en noch oock uyt Spangen soude vertreckē;men noemde eenige vertroude Heeren uyt Vranckrijck die deze Infante ten zijne tijt soude verselschappen : Van sy is uyt veele Consideratien jaer en dach/ als Bethlem Gabor achter den berch gebleven : Sonder dat men yets meer van deze Geestelijcke saken hoorden seggen.

Men sprack in gants Christenrijck naeulijckx anders/ als hoe men best de Protestanten van hare Godsdienst soude vervremden/ hare Kercken ter neer smijten/om die Onroomts waren/van alle levens-middelen te ontsetten : Op dien voet namen de bittere Polen te Warschau den 14. by Decreet Resolutie/ datte Luterze tot Toorn St. Jacobs Kerk in de Nieustat souden hebben in te ruymen/ de Nonnen-kerck soude men haer in de plaets geven/sulcx most men op de boete van 60000. Ducaten en eeuwich bannissement in 6: weken effectueren ; maer den uyttersten dach gekomen zijnde/ waren soo veel Euangelise ongewapent / met Mantels en Huycken / in en om de voorsz. Kercke / datte Roomse geen ruymte konden vinden om daer possessie van te vinden. Men was yverigh om Justitie naer reden te doen over de Weduwe van den vermoorden Veltheer Gonzieuzky, die te Warzau op den Rijcxdag over haer Man had wraeck versocht/ dragende over hare armen de bebloede Klederen daer in desen was gemassacreert ende na haer wiert gedragen een suygende Kint/ en de andere Kinders volchden : Zy dede soo veel dat den 3. passato de volgende Justitie geschieden tot Warzau op de publijcke Marckt / eerstelijck/ wierde Kotowzky die der samen-geswooren Stadthouder in der Wilda was geweest/ voor-gebracht/voor hem wierden gedragen alle de Schriften die hy voor heenen aen de saemgeswoorne had geschrevē/ die hy met zijn eygen handen moste verbranden en is daer op onthooft en gevierendeelt: Doe volgde Niawiarowsky, een bedaecht Man/ die (mits zijn grijze hairen) veel omstanders tot medelijden

den beweechde/wiert onthalst en gequartiert: Gelijck mede Chiowsky die daer na quam: Twee andere wierden alleen onthooft/ en niet gevierendeelt: Na de Justitie heeft men de voorsz. 5. Lichamen sonder ceremonie laten begravē. Den Poolze Rijckxdach schepte doe op soo een manier ghelijck wy in ons 5. Deel voor heen van de Poolen hare Coustumen aen-geroert hebben: Want daer quam een Bode van een Lantheer in Poolen/ Teleplos geheeten / (verstaet datte minste Lantheer in Poolen, een geheele Rijcxdag door protest kan vernietigen) en gaf wegens zijn Meester een Protestation in/ waer over den Rijcxdach re infecta most scheyden/ en den Koningh al de Heeren met zijn Handen te laeten kussen/ liet weg gaen: Seer remarcabel in dezen zijnde/dat dien Nacht als deze Rijcxdag so schielijck opbraemde/de Poolze Senatoren uyt de Vensteren van de Rijcx-stove/ den leste nieuwe Comeet sagen/ tot de morgen-stont toe/ die van den 14 December Zuyt/ en deze leste zijn staert Noortwaert schietende. Maer als Teleplos selfs quam om des Konings hant te streelen/ was zijn Maj. in 't eerst daer tegen/ doch eyndelijck 't selve toe-latende/ voechde hem dese woorden toe: Bedenckt u om ons, en om 't beste des Vaderlants. Den Rijcxdach wiert doe tot den 5. Maert verschooben: Onderwijl Dantzich en Thoorn te vergeefs aen-hielden om de afschaffinge van de quade Poolze Munt.

De Gecommitt. Sweetze Minister Iohan P: Silverkroon, in den Haghe resi-derende/ gaf den 19. dezer aen haere Hog: Mo: een Memoriael over/ de selve hare Ho: Mo: bedanckende/ datte selve gelieft hadde de differenten / rakende de Guineesse saken/ met hem te doen vereffenen door de selve Heeren Gecom-mitteerdens / versocht wijders Conferentie tot uytvoeringhe wat dien aen-gaende noch mochte resteren. De gevaren van Oost-vrieslant voor der selver Ingesetenen/ wijl den Bisschop van Munster weer een ander Wyler aenslag scheen voor te hebben / veroorsaeckte datte Lutenant/ 2. Sergeants/ en 100. Musquettiers uyt Embden getogen/ op ordre van haer Ho: Mo: weder daer binnen wierden gesonden: Want selfs den Graef van Oost-Vrieslant was gewaerschout/ soo wel zijn Huys en Vestinghe Sithuyzen/ als andere Fron-tier-plaetzen te doen besetten/ gelijck dan sulcx na vermogen wiert ghedaen/ en voor het resterende hare Ho: Mo: vrundelijck versocht gem: Vorst en zijne Onderdanen na vermogen te protegeren/ &c. Hare Ho: Mo: hebben doe alle d'Engelse Compagnien gecasseert/ met hare Officieren/ ten waere sy nieuwe Eed deden/ gelijck by de meeste is geschiet; d'Inheemse Compa. mosten sich met 39. man versterckben. d' Oost-Ind. Comp. kreeg prolongatie van haer Octroy tot Ao. 1670./ mits datte selve over nacht en dach mosten equiperen 20. kloecke Oorlogh-schepen. Die van de Admiralit. tot Amsterdam rap-porteerden aen haere Ho: Mo: datse haer 24. Oorlog-schepen al gereet en be-mant hadden: Maer 2. andere van Noort-hollant by Wieringen/ so men segt by absentie des Schippers aen de gront geraeckt/ kosten daer niet af gebracht werden dan met groote onkosten van besoeck en consultatie-gelt/ &c. Even-wel de Schepen waeren als half in de gront/ en liepen groot ghevaer van heel verdroncken te worden. Den 20. deser vergaf 't Collegie van Hollandt 't Fiscaelschap van 't Hof Provinciael van Justitie / in plaetse van den E: Boey, aen den Advocaet Kuysch, Schepen in 's Gravenhaghe/ van ouderdom

maer

maer 25. Jaren. De Staten van Hollant ende West-vrieslant geboden doe by Placcate: Dat alle die binnen haren Lande na den eersten Mey toekomende eenige vaste Goederen besitten, eenige Renten, Intressen, Tractementen, Pensioenen, Ordonnantien, ofte andersints, aen gheene Inwoonders voorss. sullen betaelen, dan mits henluyden alvoorens by quitantie of verklaringe van de respective Ontfangers van de 200ste penning sal gebleken sijn, sy de selve effectivelijcken hebben betaelt. Idem een Placcaet op d'esgalisatie van den 40.ste penning, te weten: Dat voortaen uyt geen Verbanden, generael of speçiael, 't zy Schepen-kennissen, Notariale Obligatien, of andere, hoedanig die oock souden moghen genaemt wesen, eenige præferentie, 't sy op roerende, 't sy op onroerende Goederen, Actien, of geregtigheden sal mogen genooten werden, dan by so verre en voor so veel den 40ste penning daer van ten tijde van 't passeeren der voorss. Verbanden ten behoeven van de gemeene sake sal wesen betaelt: Sulcx dat van nu voortaen buyten soodanige voorgaende betalinge van des Lants gerechtigheyt, egeene præferentie aen yemant sal mogen werden geadjusteert of toegestaen, dan alleenlijck uyt krachte van Verbanden, gedaen op Wees-kamers Recht, ten voordeel van Wees-Kinderen, welckers Goederen ter Wees-Kamer gebracht, en onder d'administratie van Wees-Meesteren gestelt sijn: Mitsgaders uyt kracht van legael Hypoteecke, by de geschreven Roomse Rechten geintroduceert, en dienvolgende binnen dese Landen in practijke gereçipieert, daer onder gecomprehendeert Bodemery-Brieven, gepasseert over Penninghen buytens Lants op-genomen tot conservatie van Schip en Goet, tot Inkoop van eenige nootsakelijckheden of andersints tot bevorderinge van de Reyse; mitsgaders oock op Juweelen, Obligatien, en alle andere Meubele Goederen, als pant ter minne, effectivelijck gedeposideert in de geauthoriseerde Bancken van Leeninge, of andersints by gepermitteerde Contracten de Crediteurs in handen gestelt, sonder dat 'et selve onder eenigerhande pretext uyt gelijkheyt van reden of andersints verder geextendeert sal mogen tot eenige casus, in de welche uyt krachte van eenighe Constitutien of Octroyen van Ons als Souvereyn van den Lande, van eenige Keuren van de Steden, van eenige in-gevoerde Costuymen of andersints, buyten de expresse dispositie van de opgem: beschreven Roomse Rechten preferentie soude mogen plaetse hebben: Alles op de pœnen geexpresseert in de Placcaten en Ordonnantien over 't voorsz. geëmaneert.

MAERT 1665.

Hare Ho: Mo: waerschouden oock alle Ingesetenen van de Vaderlandsche Rijcken en Landen geen Engelse Commissien tegens dese Landen te nemen, of op Zee gevonden werdende, als Zee-rovers gestraft te sullen werden: En eenige harer Ho: Mo: Ingesetenen op eenige Engelse Commissie-Vaerders teghens desen Staet varende, naderhant gekregē werdende, sonder genade metter doot en confisquatie van al hare goederen gestraft werden; en niet bekomen werdende, by eeuwich bannissement. Hare Ho: Mo: hebben oock de Groenlandtse Visserye, den uytvoer van des selfs gereetschappen, &c. weder doen verbieden, also eenige 't Placcaet daer tegens scheenen te willen illusoir maken. Alle Engelse en Schotse Officiers, langhe Jaren in dienst van desen Staet gheweest zijnde, wierden af-gedankt om dat sy geen nieuwen Eed wilden doen aen den Staet, vreesende daer door eenige vaste Goederen die sy in Engelant en Schotlandt

hadden

hadden/ te verliesen/ dese zijn met een Staten Oorloghschip na Engelant over gesonden/ te weten/ de Colonels Kraven, Sidney, Killegrew, Lut. Colonel Vane Sayres, de Capiteynen Swaen, Pomeroy, Alcock, Sands, Major Nulet, Ogel, Hendrich, Miles; onder de Schotten waren/ Major Bruce, Lute. Sterling, Capit. Humme, Lut. Vas: Hare Ho: Mog: verkoozen ten selven daghe in deze hare plaets 10. nieuwe Capiteyns/ als/ Castellego, de Viry, Panhuysen, Laignier, Schoonhoven Wanroy, Chanflory, Hertsbergen, en van der Hoeven: Ende ten reguarde van de Engelse saken/ is by hare Ho. Mo. geresolveert als volgt:

Lunæ den 16. Maert, ANNO 1665.

IS ter Vergaderinge vertoont seeckere Declaratie van den Koningh van den Groot Brittangien, in datho den 4. dezes, houdende onder anderen, dat alle Schepen van wat Natie die souden moghen wesen, in-hebbende eenighe Goederen, Koopmanschappen, ofte Persoonen hier te Lande t'Huys hoorende, ontmoet ende ghenomen werdende door de Schepen van Oorloge of particuliere Commissie-vaerders van Engelant, gecondemneert oft verklaert soude werden van goeden prinse: Gelijck mede alle Goederen ende Koopmanschappen, van wat Natie die souden mogen wesen, welcke geladen sullen zijn in eenige Schepen deser Landen. Waer op gedelibereert sijnde, is goet gevonden ende verstaen, dat de voorß. Declaratie nevens een geraisonneerde Missive gesonden sal werden aen alle de Koningen, Republijcken, Princen ende Steden in Europa, geinteresseert by het stuck van de Negotie, de welcke in Alliantie ofte Neutraliteyt zijn staende met desen Staet, om de selve respectivelijck na behooren te doen begrijpen, de onregtmatigheydt ende schadelijcke consequentie die de voorß. Declaratie tot de ruyne eñ verderf vande Commerçie en vander selver Ondersaten met sich is slepende, als dreygende de selve in effect met Confiscatie van alle hare Goederen diese sullen konnen machtich worden; Sullende daer uyt oock onvermijdelijck volgen dat hare Schepen door d' Engelse Schepen in Zee bejegent werdende, 't zy uyt oft na de Havenen deser Landen komende, ja ook na oft van andere Plaetzen in de Quartieren simpelijck de Zee passeerende, sullen werden aen-gehaelt eñ op-gebracht, onder Titul eñ pretext, te willen ondersoecken of eenige Nederlantse Goederen in de voorß. sijne Schepen zijn belaeden, daer door den selve noch op deze Landen noch elders paisibel sullen mogen Varen, noch Trafficqueren: Dat de selve derhalven de voorß. onregtmatigheyt met vigeur willen tegen gaen, ende met en nevens desen Staet soo exorbitante procedûren couragieuselijck te helpen stuyten, om die Natie tot andre gedachten eñ Christelijcker maticheyt te brengen: Willende haer Ho: Mo: vertrouwen dat de selve niet genegen sullen wesen om haer uyt vreese van de macht der Engelse tot soodanighe slaefachtige lijtsaemheyt te voegen, ende alsoo hare Onderdanen van desen zyde oock subject te maken aen alle het geene zyluyden van d' Engelse albereyts geleden hebben, of noch sullen komen te lijden; daer van zy tot noch toe van dezer zyde bevrijt zijn

gebleven:

gebleven: Niet tegenstaende allereyts verscheyden van hare Schepen in Engelandt gebracht, ende aen-gehouden zijn geworden, om datse na deze Landen gedestineert, 't zy in der daet ofte op presumptie, het welcke by aldien door haere Hog: Mo: oock soude werden geordonneert of getollereert aen 's Lants Oorlog-schepen, of particuliere Commissie-Vaerders, met haest vernomen soude werden d' ongemacken ende schaden die d'Onderdanen der gem: Geallieerde of Neutralen daer over souden hebben te lijden. Des sal aen de Heer van Beuningen, Extraords. Minister van desen Staet in Vranckrijck, mitsgaders aen den Heer Ambassadeur van Reede van Renswoude, de Residenten Hans le Maire, ende Romer, als oock aen de Commissaris Pels, eñ de Consuls van de Nederlantze Natie tot Venetien, Genua ende Livorno geschreven werden: Dat zyluyden dese hare Ho: Mo: goede meeninghe ende intentie met hare particuliere debuoiren ende Officien by de respective Koninghen, Republijcken, Prinçen en Steden daer zy-luyden Resideren, krachtelijck sullen hebben te seconderen, ende haer Ho: Mo: te adverteren wat by hun dienthalven sal werden verricht en geeffectueert.

Den Heer van Beverwaert/ tot bedroeffenis van veele Patriotten snachts tusschen den lesten en eersten deser overlijdende / wiert daer mede vaccant het Gouvernement van 's Hertogenbos/ twelck daer na aen den Hr. Prince van Tarante is vergeven geworden. Den Staet gaf doe een seer moderate Deductie uyt op de proceduren van Engelant. En mette meeste aengenaemheyt sach men die van Utrecht/ en daer na oock die van Vrieslandt haere Ho: Mo: by aenschrijvinge bekent maken/ hare extraordinaire bereytwillicheyt om te contribueren ten ten besten van den Staet/ in den op-gedrongen Oorlogh tegens Engelant. In Hollant wiert de Impost op de gesouten Vis/ Oly/ Traen en Kop-boter af-geschaft; en weder op-gestelt het Passagie-gelt op alle Veeren binnen de selve Provintie. De Heeren Iohan de Wit, zijn daer na den 7. April/ beneffens Cromom en de Haen, geauthoriseert sich na de Provincien van Gelderlant en Over-Yssel te begeven/ ten eynde de selve Provincien met alle officieuse en krachtighe redenen van inductie te disponeren / tot het doen van prompte fournissementen van gelt middelen/ &c. De Franse Ambassadeur d'Estrade versocht doe/ dat van Rotterdam een kleyn Scheepje St. Martin de St. Valery/ van 40. tonnen / Schipper Jan Beecker/ zijn reyze alleen met ballast mochte derwaerts verborderen. Den 22. deser was oock aen 't Hoff den President Vedel overleden. In plaetse van den gestorven Fiscael Boey/ succedeerde Mr. Johan Kuys van Delft. Et ainsi,

Iournellement l'on apprend, que l'usage present, ne preiudice au futur.

Den Franse Ambassadeur d'Estrades versocht doe aen hare Ho. Mo. verlof tot 't vertreck der 2. Schepen de St. Jan en de Mary / tot Amsterdam gekocht ende betaelt by de nieuwe Franse Oost-indise Compagny/ en dewyle dit versoeck de derdemael was en 't weygeren continueerde/ hielt zijn Majest. 'tselve voor een contradictie van 't 25. articul des Tractaets de Anno 1642. Klagende oock / dat sekere 2. Rotterdams Oorlogh-Schepen tot Havre aen

voort van 't Schip van Tomas le Fabere de Diepe/ van Barwijck met Haring/ Tannon/ &c. komende/ onaengesien sy seyden Francoisen te wesen/ hem met een gewapende Sloep met 16. man 27. Ryckxdalers uyt syne Koffer gedwongen hadden te geven/ 600. schellingen/ en wat Oesters : Versoeckende derhalven dese 't Franse Zee-volck soo qualijck hadden getracteert/ die als Piraten gestraft mochten worden/ &c. Versocht mede admissie tot vertreck van 't Galjot St. Pieter/ van Vlissinghen na Duynkercken met gereetschap willende/ Schipper Anthony van den Berge/ tot Amsterdam gekocht. &c. Hare Ho. Mog. ontfonghen doe de Antwoorde van de Missive geschreven aen den Coning van Sweden/ waer in volgens 't Tractaet van Alliantie 't beloofde secours tegens Engelant versocht wierde/ daer in meest bestaende/ dat Sweden altoos exactelijck de mutuele Alliantie hadde geobserveert/ en wegens de Geun: Provincien daer in op verscheyden manieren sonder eenige satisfactie te doen/ tegen gegaen zijnde/ selfs geene Antwoort ghevende op verscheydene Memorien en instantien door de Ministers zijns ged. Majesteyts/ dat echter sy even wel van harer zijde alle officien souden contribueren tot de conservatie van een wedersijdige Vriendschap. Seecker Persoon uyt Waterlandt quam doemaels in den Hage / presenterende te ruyneren een Schip alwaer 't met 500. man gemonteert / ende wierde sulcks op approbatie uyt ghestelt.

Den Nederl. Ambassadr. den Heer Boreel/ den 20. January in der Moscou arriverende/ had op den 2. Februarij Audientie by zijn Czaarse Majest. 't welck in volgender wijse toe-ging : Eerst quamen 150. Strelitsen/ in het groen gekleet/ droegen de Presenten van haer Ho: Mog:/ welcke alle in ordre na haer waerdye wierden ghedraghen/ daer na quam den Secretaris van de Ambassade/ en droeg de Credentialen in zijn handt/ en daer op den Ambassadeur/ die in een Slee/ in 't midden van de Prestaren/ welcke kostelijck gekleet waren in goude Laken Rocken/ met swarte Vosse Mutsen op 't Hooft/ wiert voort ghetrocken ; de Soldaten stonden aen wedersijden van de straten/ tot in 't Paleys van den Keyzer/ alwaer/ voor de groote Trap gekomen zijnde/ traden uyt de Sleden/ den Ambassadr. gedeckt tusschen de Prestaren/ die bloots hoofts waren/ en wiert aen de Deur van de voor-zael ontmoet van den Knees Ivan Michalowitz/ Boraitnizky Stolnick en Nickil Jolosimof/ die na 't oplesen van alle de Titulen van den Czaar/ vroeg na de gesontheyt van den Ambassadeur/ doch keerde sonder antwoort te verwachten/ weder te ruch ; waer na den Ambassadeur door Knees Jazrin Mikitis Borauneffey Okoinitse/ in de Sale daer den Czaar was/ wiert ontfangen en geleyt ; den Czaar was geseten in een verheven Stoel van Silver/ verheven op 3. trappen/ en boven eenige Silvere Pilaren/ en was ghekleet in een kostelijcke Lakense Rock/ seer swaer met Gout Geborduert / op-hebbende een kostelijcke Muts / daer een Kroon van Paerlen op stont/ en een stockjen in de hant/ aen wedersijden stonden 2. Knesen/ en by yder 2. Russen/ in wit Satijn / met 2. zilvere Bijlen op haer schouderen ; En wat verder van den Throon saten ten wedersijden veele andere voorname Knesen en Bojaren/ bloots hooft ; de Vloer was beleyt met Turkze Tapijten/ en boven beschildert ; den Ambassadeur/ hebbende in 't inkomen 3. lage reverentien gedaen/ naderde tot op 10 a 12. treden den Troon/

en dede

en dede in korte zijne Propositie/ bestaende in een Congratulatie/geluk-wensschinge en verklaringe van de goede intentie van haer H: Mo: tot zijn Czaerse Majest. aen-biedende tot bewijs van dien / de Presenten/ die mede gebracht hadde; waer op den Czar vraegde na de gesontheyt van haer Ho: Mo:/en seyde/ den Ambassadr. te sullen begenadigen met zijn Taeffel; en de Edellieden daer op de hant van de Czar genadert zijnde/ nam zijn Excell. weder zijn afscheyt gelijk hy gekomen was/en wiert so te rug geleyt; tuys gekomen sijnde/ quam weynig tijts daer na Knees Peter Zimonowitz Kosorotzki/ met den Taeffel van den Czaar/ en wierden 70. silvre Schotels op-gedist/ en daer na op de gesontheyt van den Czaar en haer Ho: Mo: gedroncken.

De Hanse-steden in desen gedreyghen tijt en haddent oock rondsom na hare sin niet: Hamburg siende dat men in Engelant soo wel Oomen als Coussijns op vong/resolveerden de Heeren Eeckhoff en van Kampen naer Londen te senden/ omme harer Coopluiden Schepen en Goederen (ware het moghelijck) onbesocht/ niet gemolesteert/ 't Canael van Vranckrijck te doen passeeren. Te Lubeck was het mette Gildens in a l'arme/ vermits de Buyten-Kramers niet alleen met hare op de ruch dragende bedriegelijcke Waeren/ de deughdelijcke Winckeliers en Ambachten schaedelijck waren / maer oock in prejudice der Lubeckers buyten de Stadt Brouweryen waeren op-gerecht/ van die geene welcke de stadt veel eer hadden behooren te helpen van binnen/ als de selve te beschadigen van buyten: Hier over rottede sich de Werck-lien en andre Knapen by een/ tooghen 8. a 900. sterck na buyten / en destrueerden alle de buytenstaende Ambachten en Brouweryen / invougen geene Neeringen aldaer meer en konde werden gedaen. Tot Erfort klaegden d' Ingesetenen nu/ datmen haer en de gantse Burgerschap door 'tgeduyrich waken op hare stadts Wallen door 3000. Soldaten/ scheen te mis-trouwen: Dies togen 200. Inwoonders uyt de Voor-steden van daer om den overlast na andre plaetsen/vermits Kurments te voet en Lotring te paert meer en meer Volck worden/ die men dan na Eysfelt verboerde. Binnen Erfordt verboodt men alle vremde Indigo/ willende/ dat men in plaetse van dien soude gebruycken Weede en Wilde Saffraen/ in die gewesten veel groeyende. Cur-palts liet dese dagen aen den Nieuburgher Vorst sommiere klachten over Kur-ments (die sich in diverse saken/ selfs over den pas der Keyserlijcke Volckeren na de Nederlanden/ in wangunst van Vranckrijck hadde in gelaten) doen / vervatende / Een Verhael van het Recht van Kurpaltz Wilt-vangh, de ghemeynschap van Landeburgh, en d' Inquartieringe van Hambbach en andere plaetsen, vindende daer by sich seer beswaert door de heftige Woorden, Aenslagen, en het aengrijpen by Curmentz tegens hem gepleegt, als tusschen Kurvursten des Rijcks tot noch toe ongehoort ende ongepractiseert: oock deducerende, dat niet hy Cur-palts maer Cur-ments alle middelen van rechte submissien voor by gaet en veracht, aenwijsende de menées, op-geworpen controversien, ende onder het faveur van zijn hoog credijt,aensien,ende vermogen, als eerste Rijckx Cançelier in 't Roomse Rijck, by de Furstelycke ende andere Standen ende Leden van dien, is gebruyckende, omme hem allengsjes van de rechten, voordeelen en Privilegen, die het Huys Paltz van alien ouden tijden by de Keyseren ende Coningen van 't Roomse Rijck verleent, rustelyck ende vredelyck heeft beseten, eerst te depossideren, ende eyntelyck t'eenemael te priveren, desiterende, datten

Furst

Fürſt van Nieuburg als een Vorſt van 't Huys Palts, by alle andere Vorſten, ſoo wel van den ſelven Huyſe als zijne Geallieerden hooge Potentaten, Curvorſten ende Stenden, de ſake daer toe wilde helpen dirigeren, dat Kur-Ments in ſijne feytelijcke proceduren en de vuyſt recht tot onderdruckinge van Churfurſtelijck Huys met alle middelen mach werden geſtuyt. Den Heer Cur-Palts nam mede geen kleyne ombrage op Kur-Meyntz groot ende grooter werbingen/ in zijnen dienſt oock aen nemende de Lotaringers en andere geoeffende Soldaten. De onluſten te Regenſburgh ter occaſie van de Keyſerl. Capitulatie/ ontſtaen ter eenre tuſſchen de Keyſerl. Director en de Geeſtelijcke Vorſten/ en ter andere de Weereltlijcke Vorſten/ ſmoockte noch/ alſoo men hoorde/ datte Keyſerl. Director de Graef van Wieſenwolf d' Afgeſanten van Maegdenburg Crulius zyne Votum en geboden over de maniere van deliberatien omtrent de materie van de Keyſerl. Capitulatie willende geven ende uyten/ hadde heeten ſwygen/ welcke maniere van doen aen 't Keyſerl. Hof op ſoo een onverwachte uytſlagh als dit nam/ ooc t'eenemael wierde geimprobeert. Den 23. deſer ſtorf Hertogh Chriſtiaen Lodewyck van Bronſwyck en Lunaburg/ ſavonts ten 7. uren op zijne Schaperye/ een myl van Zell/ na geledene groote kranckheyt/ en ſonder na-latinge van kinderen: Hertogh Maximiliaen zijn Broeder ſoude hem ſuccederen/ maer deſe Rooms en d' Ingeſetenen Proteſtants zijnde/ ontſtont 'er ſoodanighen onbenoegen/ datte jongſte mette outſte Broeder tegens malkanderen om 't bewint begoſten Volck te werven. Den Aertſ hertoge van Inſpruck den 24. deſer op de Jacht gegaen ſijnde/ keerden ten 6. uren ſavonts/ aen-getaſt door een Colijcke/ die hem tot 't Bedde drong/ en ſelfs tot 't eynde ſyns levens/ ſulcks dat hy hem van alle Roomſe leſte bedieningen gewapent hebbende/ terſtondt verviel in een generale Beroertheyt/ ſoo dat hy daer op 's morgens by 2. uren overleedt/ tot geen kleyn hartenleet ſijner Onderdanen/ als befaemt van ſeer goedertieren inborſt geweeſt te ſijn: Hoe den Keyſer ſich over 't verlies van ſoo een grooten Vriendts Bloet-verwandt en oock Grooten zuyl des Huys van Ooſtenrijcks gevoelde/ en vrage niemant/ ten waere hy tot zijn particuliere Biecht-vader hadde dien Spaenſe Biſſchop/ die ſich tot Weenen in het Clooſter van de Cordeliers 3. dagen onbekent verſchool/ en van daer naer het Palleys ſtappende/ t'elckens van den Keyſer is ontfanghen ghewceſt/ met de welcke in jalouſije van veele Geeſtelijcke en Weereltlijcke al veele ſecrete conferentien wierden gehouden. Als men den 24. deſer binnen Lupck de feeſtdag van Maria Bootſchap ſoude vieren/ raeckten een Schip met Hooy onder een Brugge leggende/ in den brant/ ende vervolghens de naeſte bijſtaende Huyſen/ en dat met ſulcken gewelt en haeſtigheyt/ datter Tien van de ſelve al eer men ordre koſt ſtellen/ in de Aſſe raeckten/ uyt de welcke men noch Meubelen noch Coopmanſchappen heeft konnen berghen. Wy dus alle ongheluckken van deſe dagen t'ſamen ſtellende/ hoorden met droeffenis/ datmen aen 't Hoff van Spangien nu kennis gekregen had/ Dat de Ridders van Rodes, anders Ridders van Malta en Heeren van Sint Ian ſich noemende, om dat zy Rodes hun van de Zaraſijnen hadden laten ontnemen, deſen leſten naem nu gebruyckende, dewyl haere Ordre om de Chriſtenen tegens de Turcken te beſchermen, alleen was op-gerecht, nu ſelfs Zee-roovers en Dieven waren geworden: En dat niet op Ketters gelijck deſe ~~[illegible]~~ Kruyſ-broeders de Proteſtanten noemen, maer op goede Roomſche Catholycken: Daer waren den 30. paſſato van

Mallaga

Mallaga uyt Spangen vertrocken 4. Franse, en 2. Oostendise Schepen, dese in de engte van de Straet Gibraltar komende, waren de twee laeste Schepen door contraerie Wint ghedwonghen hun na Velis Mallaga te begeven, waer van het eene Oostendes Schip genomen wiert door een Ridder van Maltha, een Vent die professie en zijn geheel werckt maeckte omme op de Christen te roven, in plaetse van volgens zijn Amp' op de Turcken te ageren, (suivant l'institution de son Ordre.) Hebbende nu van Portugael Commissie, en waer op hy dese Fielonye tegens des Catolycken Conings Orderdanen begost in 't werck te stellen. Hier sal Roomen moeten hebben / om te bewijsen of de Malteessse Ridders dus doende goede Catholijcken zyn: Ommers dien Groot en Vriendelijcken Godt tot nu als mette onbedencksamelijcke lijtsaemheydt verdraghen hebbende de al te overvloeyende boos heden der soo onvermogende Menschjes / quam ten derde reys weder de Aerde dreygen met een nieuwe Comeet-sterre / ruym soo helder als eenige der voorgaende: die van Hamburg sagen hem ten 11. uren savonts / en die van Pomeren 's morgens ten 3. uren uyt den N. W. op komen / doen in de borst van Pegasus staende / passeerde onder den rechter vleugel den 28 deser: den 29 en 30 liep hy naer 't Hooft van Andromeda / loopende niet als de voorige van het oosten naer 't westen / maer van 't westen naer 't oosten: Hy is in Sweden / Finlant / Moscovien / en Ongarien perfect en helder met een seer breeden staert tot veele dagen in April gesien / de Sterre sich geduerich noortwest / ende de staert seer lang / klaer en groot Suyt-oost houdende / wanneer hy door 't langen der dagen / of door 't wassen van de Maen / langs hoe meer van desen Horisont N. O. af / en eyndelijck geheel wegh verdween: Stracks daer aen noemde men diverse Sterrekijckers / als een van Kur-Saxen / voorseggende / Groote Water-Vloeden, schrickelijcke Geschiedenissen, Tempeesten, ruyne van Kasteelen en Forten, 't stervens eens grooten Monarchs, daer sware Oorlogen uyt souden volgen. Een Astronomijn van Kur-Beyeren profiteerde / De Beginselen van sware Oorlogen, de doot eens grooten Monarchs, 't eyndighen van oude kyvage met een groot Heer: Oock vremde Voorvallen, Hemels Tekenen, Aertbevingen en Pestilentie voorspellende, en van 't maken van diverse Alliancien en groote Bloetstortingen sprekende.

Et cependent contre le Ciel defense humaine ne vaut.

Niet alleen had den Coningh van Vranckrijck hare Ho. Mo. dese daghen belieft particulier over 't af senden van de Oirschotste Meester te bedancken / met dese ondervolgende Missive:

Seer waerde Groote Vrienden, Geallieerde, ende Geconfœdereerde: De *sorge die Gy-lieden hebt ghenomen t' zedert dat Gy verstaen hebt de indispositie van de Koningin, Onze ge-eerde Vrou en Moeder, om te contribueren t' Haerder gheenesinghe, door 't bevel 't welck Gy ghesonden had aen den l' Emperique van de Meyerye van 's Hertoghenbosch, om promptelijck te vertrecken, heeft ons dies te meer aengenaem geweest, dat Hy uyt-gevordert heeft een gesontheyt de welcke ons oneyndelijck preçieus is: Oock weten Wy U grooten danck over dit nieu teken Uwes affectie, en Wy nemen d' occasie U de selfde te betuygen door desen Brief, en*

weder sendende van gem: Emperique (Meester) in de plaets zijn er Wooninge, in ae dat Wy seer voldaen zijn gebleven weghens zijn capaciteyt, sorghe n, en goede advijsen de welckehy gegeven heeft: Hier op bidden Wy Godt dat Hy U heb be seer waerde, groote Vrienden, Geallieerde, en Geconfœdereerde, in Zijn Heyligh en weerde beschut. Geschreven te Parijs den . . Maert 1665. *Onder stont,* Uwen Goeden Vrient, Geallieerde ende Gecofœdereerde, LOUYS, *en ondertekent*, de Lionne.

On void que chasque Pseaume tourne en gloire.

Maer oock tot Coppenhaven arriveerden den Franse Gesant den Heere Courtin/ doen al soo tydelijck hare Ho. Mo. Minister aldaer verhalende/ Dat hy van zijn Coning ordre bekomen hadde, omme den Koning van Denemarcken te verseke-ren, dat zijn Heer en Meester niet en soude abandonneren de partye van hare Ho, Mo. Maer volkomentlijck naer-komen, ende oock volvoeren 't geene hy door Tractaten aen haer beloofc hadde, soo hy de Vrede tusschen Hoogst-gemelte Ho. Mo. eñ den Koninck van Groot Brittangen niet en konde bemiddelen. **Met by-voeginge /** Dat hy de Deense Croon uyt zijn Heer en Meesters name soude persuaderen by de opgerichte Tractaten van hare Ho. Mo heyliglijck te blijven, &c.

In dese Maent wierde by 't Sweedsche Hof in dese turbelente Seevarens tijt het volgende Placcaet gemaeckt / ten eynde hare Schepen in seecker heyt van Lantskroon tot Roscou door 't Franse Canael te geleyden/ luyt aldus:

Y CAROLUS, *door de ghenade Godts, Koningh en Erf-vorst der Sweden, Gotten en Wenden, Grootvorst in Finlant, Hertog tot Schoonen, Ehesten, Lijflant, Carelen, Bremen, Veerden, Stetijn, Pomeren, der Cassuben en Wenden, Vorst tot Rugen, Heer over Ingermanlandt en Wismar, als oock Paltsgraef aen den Rhijn, Hertog in Beyeren, tot Gulick, Kleef en Bergen, &c. Doen hier mede kont, dat gelijck wy licht dencken konnen hoe by dese tegenwoordige turbente tijden ende die rupture ontstaen tusschen den Koning van Groot Brittanjen, eñ de Generale Staten der Vereen: Nederlanden, en der respective Rijcken en Provintien onder de selve sorterende, te vreezen zy, de Seevaert daer door alderley dwangh, hindernis en gevaer onderworpen mocht werden, 't welck niet alleen in des eene en des andere Handel en Neering groote schade en nadeel, maer oock boven dien alderhande klagen en wederwille soude konnen veroorsaken; Soo hebben wy, in betrachtinge der billijckheyt selfs, by tijts op middelen en wegen bedacht willen zijn, hoe 't geene ons en onze getrouwe Ondersaten des gevals tot nadeel soude strecken konnen, af-gewent, en ter contrarie, tot bevorderinge der Commercie, op alle behoorlijcke wijze, de vrijheyd der Navigatie en Schipvaert versekert mochten werden: Insonderheydt hebben wy om die opinie, als of men onder het deckzel eener vryen Zeevaert eenighe der boven-ged: Rijcken ende Provintie haere vyandtlijcke Schepen ende Goederen te verberghen, sochten wech te nemen: Insgelijckx om onsere getrouwe Onderdanen hare rechtma-*

tige

tige Negotte voor alderley Kapery, ende der See-Rooveren dwangh en gewelt te verseekeren, soo hebben wy noodigh geacht eenige onzer Oorlogh-Schepen uyt te rusten en Equiperen laten, onder welcker Convoy ende bescherminge andere Koopvaerdy-Schepen gaen ende komen, oock voor alle gewelt ende onbillickheyt op haren rechtmatighe Reyze verseekert zyn mochten; Tot welcken eynde wy oock daer nevens eenighe Ordonnantien, den geene die het aen-gaet, tot onderrichtinghe, als oock tot een naeuwe ende onderdanige observantie onser ghetrouwe ende gehoorsame Onderdanen, hebben laten vervatten en op-stellen, aller maten gelijck hier volcht:

TEn eersten / Soo sullen onse Oorlogh-Schepen, soo veele wy der selve ter Convoy na nootdruft verordineren sullen, op het spoedigste als geschieden kan, sich begeven na den Oresont, invoegen sy tegens den 1. Iuny haer by de Stad Lantskroon setten mogen, op dat der Koopluyden Schepen, die haer Convoy soecken willen, in 't uyt gaen van de West-Zee sich der selver sekerheyt bedienen mogen. 2. Wanneer eenig Koopvaerdyschip sich aen-geven ende om Convoy aen-houden sal, soo sal daer, eer ende alvooren haer selve onder onse Convoy-Schepen haer bescherminge genomen werden, geen nauwe ondersoeckinghe wegens des selve Koopvaerdy-Schepen richtigheyt, geschieden, tot welcken eynde dan alle Paspoorten en Certificatien op der Koopluyden Goederen na-gesien, en van den Admirael, oft van de geene die het opperste Commando op de Convoy-schepen voert, eygentlijk na-gevraegt sullen werden. 3, Voor so verre sy nu diergestalt versamelt sijn, ende te samen een Vloot opgemaeckt hebben, soo konnen die selvige Koopvaerdyschepen hare Reyse onder ged: Convoy nae haere gedestineerde Plaetsen voort setten; ende soo langh men geen billijcke oorsaeck en mistrouwen in het een oft ander vrye Schip te setten, na dat sy het Canael tusschen Vranckrijck en Engelant gepasseert sullen sijn, soo willen wy oock dat onse Oorlog-schepen de selve niet verder en vergeleyden. 4. Wanneer nu onse Oorlogschepen, invoegen als boven, de Koopvaerdy-Schepen, door het ghemelde Kanael in sekerheyt sullen gebracht hebben, soo sullen sy haer bemoeyen hoe sy met den eersten weder na Lantskroon haer begeven moghen, ofte by aldien andere diergelijcke Schepen in de West-zee weder te rugge wilden, sullen sy de selve by Roscou in Bretagne in Vranckrijck af-wachten, en die weder op de voor-ged. wijse in goede seeckerheyt brengen. 5. In cas oock ons Convoy op d' een of andere plaets, met veelen, ettelijcke, of met eenen eenighe Schepen, van wat Natie die oock zijn mochten, te samen komen mochten, sullen sy, als die wy met niemanden als goede vertrouwen, soecken oock niet anders als met alle vrientschap jegens een yegelijcken betuygen, invoegen sy geen oorsaeck tot eenig wederwaerdigheyt en geven; ook sijn wy daer benevens te vreden wanneer eenig Krijgsvloot het behoorlijck van haer soude begeeren, sy onse Volmacht wijzen ende eygentlijck beduyden mogen welcke die Schepen sijn die onder haer Convoy ende onderdanigheydt aen-ghenomen sijn, voorts sullen sy op alle manierlijcke wijse declineren, dat niet sy noch hare by-wesende Schepen ondersocht en werden, ofte dat in haer inquisitie geschiede: Maer ghelijck sy tot een versekering wegens alle Lorrendrayery uyt-ghesonden sijn, men haer oock sulcken toe-vertrouwe, ende haer laten onverhindert ende onbeswaert neven alle andere onderhoorige Schepen, haren Reyze voort setten. 6. Op dat oock de onkosten, tot onderhout onser Oorlogh-Schepen nootwendigh vereyst, noch ons en onse Kroon alleen beswaerlijck, noch oock den geenen die de Convoyen genieten, ondraeghlijck vallen mochten, soo hebben wy goet ghevonden daer toe ghewisse Convoy-gelden te determineren en t' ordineren, namentlijck, een

par een,

parcent van de Waren, en van yder Schip, Ballaſt voerende, een oorts Rijcxdal. per laſt, welcke gelden, eer en alvooren 't Schip onder beſcherminge aen-genomen werde, richtig betaelt ſullen werden, en daer na op geenderley wijſe verder beſwaert. Dies verſoecken wy mits deſen de beyde boven gem: onder haer ſtrijdige reſpective Koning en Republijcke, als oock alle andre onſe Vrienden en Bonts-verwanten, vriendelijck en behoorlijck, dat, nademael wy ſo veel doenlijck, hier mede niet anders voor hebben als allerhande Lorrendrayers, die onder eenigen ſchijn, door onſer Onderdanen vrye Seevaert te bevryen mochten ſijn, af te wenden en de ſelve voor te bouwen, oock daer nevens niet anders en ſoecken als wat ons alle natuerlijcke billickheyt en reden toeſtemt, ſy daer en tegen des te ernſtelijcker en volkomener bevel aen alle hare Officieren en Bedienten, te Water en te Lant, als oock aen alle Kapers die met hare Volmachten en Commiſſien Varen, of anderſints op eenigerley wijſe haer onderhoorig ſijn, willen toe komen laten, op dat ſy, t'ſamen of byſonder, onſe Oorlog-ſchepen en die onder haer hooren, niet anders toe en voegen als wat vrintſchap vereyſt, die wy van ygelijk verwagten, en by diergelijcke gelegentheyt geern erkennen ſullen, daer benevens gebieden en bevelen wy oock alle en ygelijcken die ons met ſchuldige gehoorſaemheyt verbonden ſijn, ook conſent yets te doen of te laten hebben, inſonderheyt onſen Admirael en Capiteynen by onſe Convoy, inſgelijcx des ſelfs Scheeps-bedienten, als oock alle Kooplieden en Schippers die deſe onſe genadigſte voorſorge ſullen genieten willen, mitſgaders alle de geene die dit eeniger mate aengaet, genade en ernſtlijk vermanen, dat ſy haer voor alle lorrendraijery wel en nau acht nemen, en geen oorſaeck en gheven van eenighe nae-reede of uytſpraeck, maer dat ſy deſe onſe Genadighſte Ordonnantie gantſlijck na komen, ſoo lief als een ijder is onſen ſware ongenade te vermijden, Ter oirkont was deſe met onſe hier onder gedruckte Koninkl. Segel en de eygen hant onſer hooggeeerde Vrou Moeders, als oock met de handen onſer en onſen Rijcx Voormunderen en Regenten onderſchreven. Stocholm den 30. April 1665. HEDEWIG ELEONORA.

[L. S.] Pieter Brake, Graef tot Wiſengſburg/ des Sw. Rijcx Droſt/ C. M. Leeuwenhooft, in de plaets van des Rijcx Volheer/ Guſtaaf Otto Steinhock, des S. Rijcx Admirael/ Magnus Gabriel de la Garde, des S. Rijcx Cantzelier/ Guſtavus Bonde, des Sw. Rijcks Schatmeeſter.

De bitterheyt der Engelſe meer en meer toe-nemende/ vertelden ſy onder malkander: Dat in de Maſe een Koolſchip/ de Willem/ was op ghebracht door een Kaper van Rotterdam/ die de Engelſe daer op voor de ſcheenen hadden gepijnicht/ met voeten getrapt/ en tot rabrakens toe hare Leden hadden geſlagen/ even (ſeyden ſy) of onſe Enghelſe natuyr van ſich ſelven niet warm genoeg en was om tegens deſe onmenſchelijcke gewelden regtvaerdig te ontſteken/ als liever genereus en met eere te ſterven/ als ſo van zijn vyant gewelt aen-gedaen te werden: En voorder gaende/ ſtroyden onder de Ingeſetenen uyt/ dat men de ſake van Amboina in Engelandt noch niet had vergeten/ noch de Nederlantze ondanckbaerheyt geduerende de huydige Regeeringe/ behalvens noch/ dat men ſoo een Natie als d'Engelſe was/ ſoo ondanckbaer betaelden/ daer ſy der ſelver protectie wel eer ſo grootelijcx hadden van noode gehad/ &c. De Franſſe hadden in deze tijt meerder oorſaeck om te klagen als d'Engelſe/ wijl het bovenſtaende onwaer/ en het volgende ſeker is geſchiet: Sekere Franſſe Kooplieden van Habel de Grace af-gevaren ſijnde in een Schip na Hamburg, met diverſe Goederen geladen, wiert onderwegen door een Engels Oorlogſchip genomen en geplondert, onder pretext, van dattet ſelve Goederen in hadde de Hóllanders toe-behoorende, hoewel nochtans

tans de Françoysen alles toe-behoorden, en oock geladen in Vranckrijck; en d'Enghelse noch met plonderen niet vergenoegt, begosten de Françoysen te pijnigen, den Cap. 't hooft schroevende, brandende van d'een de Voeten, en van d'ander de Handen, andere met brandende druppelen en anders de Vingeren afschroeyende, endling de selve tot Dovre op-brengende, daer sy dese arme Françoysen hebben gelaten naeckt en beroyt van alles: Die terstont over schreven na Vranckrijck aen een Bewintheb. der Oost-ind. Comp. die de selve straex aen Monsr. Colbert, en de selve aen den Koning behandigde/ die over soo ongehoorde proceduren (welcke geen Allerchristel. Koning mocht lijden) door zijn Ambassadeur by den Koning van Engelant/ dede eyschen satisfactie over dit ongelijck: 't Welck oock in Engelant wel aen-genomen/ maer noyt gehoort is rechtschape Justitie over soodanige gewelden zijn geschiet.

Doe namen eenige Holl. Kapers op de Kusten van Jorckshire/ onder pretext van datze Vissers waren/ diverse Scheepjes in die Gewesten: Een van de voorsz. Kapers quam in de Baye van Burlington/ met Engelse Konings Vlaggen/ aen Lant/ met 2. Engelse sendende een geconterfeyten Brief/ seggende/ daer gekomen te zijn om te Convoyeren/ hun bekent makende/ dat indien daer eenige Schepen gereet lagen/ dat die haer nu van dese gelegentheyt konden dienen; maer de voorsz. 2. Engelse hem beklappende/ en siende geen Schepen op-komen/ vertrock na Scharborg. Men nam en bracht te Dovres op allerhande Schepen/ soo Hamburgs als Fransse/ te weten:

't Schip de St. Ioris, Schipper Hendrick van Hamburg, van Bordeux, met Wijnen,
St. Loüijs van Abbeville, Sch. Willem de Kam
Een Schip van Rotterdam naer Diepen en St. Malo willende, Schipper Iaques Coüet, met Lijnsaet en Olie,
St. Philips vã Oostende, met Ballast na Bordeux
St. Ian van Roüaen, Schipp. Iefferijn Sem van Duynkerken na Bordeux met 3. bal. Specerijs
St. Pieter van Embden, Schipper Pieter Iacobs,
De Stad Bajoene, van Duynkercken na Ostende willende, Schipper Ian Heertjes.

In al dese Troublen kreghen de Vlaminghen t'Oostende uyt Vranckrijck meenigte Wijn-schepen/ die door de Nieuwe Vaert voorts op Brugge/ Gent en Antwerpen op eenen Bodem geraeckten/ daer de Kaeyen geduerich af vol waren/ oock diverse met Lijnwaten en Brandewijn/ daer door veele Lieden werck kregen. De Hamburgers siende dat noch haer noch der Lubeckers Lorrendrayery meer in Engelant en golt/ en datse wel te Plemuyen verkeert geroost en opgebracht/ die ontslaende/ de selve weder te Doveren op sonden/ en confisqueerden of genoechsaem ruineus door veele moeyelijckheden deden schip en goet in bordel loopen/ resolveerden/ het in See loopen van hare koopvaerders na de West provisioneel te verbieden. d'Embdenaers raeckten oock al sommige harer Schepen/ jae selfs de Deenen en Sweden hunne Handel-Schepen in Engelant quijt: Alwaer men alles op den roof geset hebbende/ niemant langer en ontsach: Selfs 't Hoff/ daer op men tot noch al groote hoop van Vrede hadde gehad/ had believen door de ondervolghende Declaratie de Vereenigde Provincien dus danigh den Oorlogh aen te seggen:

Zyn Majesteyts Declaratie, rakende sijne Proceduyren tot Reparatie en Satisfactie, over diverse Injurien, Affronten ende Berooyingen, gedaen

daen by de Ooſt en Weſt-Indize Compagnien, en andere Onderdanen der Vereenigde Provinçien. deſen dag geleſen at the Board, is goet gekeurt en geordonneert, dat ſijn Majeſteyts Drucker dat datelijck doen Drucken en Publiçeeren ſal.

ALſoo op de klachten van diverſe Injurien, affronten en beroovingen, gedaen by de Ooſt en Weſt-Ind. Compagnien, en andere Onderdanen der Geuni: Provintien, aen en op de Schepen, Goederen en Perſoonen van onſe Onderdanen, tot hare beſwaerlijcke ſchade, en beloopinge van hooge ſommen, in plaets van reparatie of ſatisfactie, die geduyrig verſocht is gheweeſt: Wy bevinden dat aen de RUYTER ordre is gegeven, niet alleen om te abandonneren de Maetſchappye tegens de Rovers van de Middell. Zee, waer toe de Staten Generael ons hadden ghenoot, maer oock om te uſeren alle Acten van beroovingen en Vyantſchap tegens onſe Onderdanen in Africa: Wy daer op gaven ordre, om aen te houden de Schepen behoorende de Onderdanen en d'Inwoonders van de Staten van de Geun: Provintien, evenwel wy gaven noyt eenige Commiſſien tot Brieven van Repreſalien, noch deden procederen tegens de aen-gehaelde ſchepen, tot dat wy hadden een klare en ontwijffelbare kenniſſe datte Ruyter de voorſz. ordre in executie hadde geſtelt, door 't verſekeren van diverſe onſer Onderdanen Schepen en Goederen: Maer nu bevindende door deze verſſe Injurien en Actien van haer, en d'intelligentie die wy kregen van hare preparatien ten Oorlog, en haer uytdeelinge van Brieven van Repreſalien tegen ons Volck, dat beyde onſe geduldigheydt en de andere remedien die wy gebruyckt hebben om haer tot vruntſchap met ons te brengen, ydel ſijn geweeſt, en dat zy geſint ſijn 't geene ſy met gewelt hebben gedaen, door de Wapenen te maintineren tegens ons: Soo hebben wy dienſtig geacht, met advijs van onſen Secreten Raet, te verklaren en declareren aen alle de Weerelt, datte gezeyde Heeren Staten ſijn de Aggreſſeurs, en dat ſy in Rechtvaerdigheyt moeten alſoo aen-gheſien werden by alle Menſchen, ſoo dat onſe Vlooten en Schepen, oock mede alle andere Schepen en Vaertuygen die Brieven van Marque ſullen krijgen van onſe lieven Broeder den Hertogh van Jorck, Heer Hoog-Admir. van Engelant, ſal en mach Wettelijck daer mede vechten, overwinnen, verſekeren en nemen alle Schepē, Vaertuygē en Goederē die d'Onderdanen of Inwoonders der Geun. Provintien, of yemant binnen hare Landen ſijn toe-behoorende: Wy doen hier by gebieden alle onſe eygen Onderſaten, ghelijck wy adverteren alle andere Perſoonen, van wat Natien ſy ſijn, te brengen of over te voeren eenige Soldaeten, Wapenen, poeder, Amonitie, of eenige Contrabande Goederen, na eenighe Territorien, Landen, plantagien of Contreyen van de gez. Staten der Geun: Provintien; verklarende dat wat Schip of Vaertuyg daer mede bevonden wert, te tranſporteren of te brengen eenige Soldaten, Wapenen, poeder, Amonitie, of andere Contrabande Goederen nae eenige Territoren, Landen, plantagien, of geweſten der voorſz. Staten der Geun: Provintien, de ſelve genomen ſijnde, gecondemneert ſullen werden voor goeden prijſe: En wy verklaren vorders, dat wat voor Schip of Vaertuygh, van wat Natie die ſijn, ſal bevonden werden in te hebben eenige Goederen, Koopmanſchapoen, of eenig getal Perſonen binnen haer, behoorende aen de geſ. Staten van de Geun: Provintien, of aen eenige van haere Onderdanen ofte Inwoonders, 't gheheel ſijnde genomen, ſal geoordeelt werden als goederen van wettelijcken prijſe: Oock inſgelijcx alle Goederen, Koopmanſchappen, van wat Natie die ſijn, 't ſy of ons eygen of oock vremde, die in eenig Schip of Vaertuygh, behoorende aen de Staten der Geun: provintien, eenige harer Onderdanen, oft yemant by haer woonende, ſullen geladen hebben, ſullen, genomen ſijnde, 't geheele werden geoordeelt voor goeden prijſe, uyt-geſeyt 't voorſz. Schip of Vaertuyg daer van ons of onſen lieven Broeder verleent hebben Brieven van vry geleyde: En ten eynde dat behoorlijcke intimatie en publicatie van onſe Declaratie geſchiede, en publijcke kennis daer van wert genomen, ſoo iſt onſen wil en behagen dat deſe onſe preſente Declaratie behoorlijck en na gebruyck gepubliceert werde.

RICHARD BROWNE.

Preſent,

Preſent, De alder-Excell. Koninckl. Majeſteyt, Sijn Hooght. de Hertogh van Iorck, Zijn Hooght. Prins Robbert, De Heer Aertsbiſſchop van Kantelberg, Hertogh van Buckingam, Hertogh van Albemarle, Marquis van Dorcheſter, Lord Groot Chamberlain, Lord Chamberlain, Graef van Berckshire, Graef van Angleſey, Graef van Bathe, Graef van Carliſle, Graef van Lauderdail, Graef van Carbery, Lord Wenthword, Lord Berkley, Lord Aſchley, Mr. Trauſerir, Mr. Viçe Chamberlain, Mr. Secretaris Morice, Mr. Secretaris Bennet, Mr. Cancelier van de Dutchy.

In 't Hof tot Withal den 4. Maert, Anno 1665.

De Publicatie hier van wierde gedaen op Saterdag/ door des Coninghs Herault/ met veele Ceremonien en Trompetten gelupt/ ſoo binnen London als Weſtmunſter/ terwijl de publicatie gedaen wiert/ ſtonden twee Heraults met gewapende Rocken over met een Declaratie in de handt/ vergeſelſchapt van vier Staf-dragers/ die over een Scepter op hare ſchouders hielden/ betekenende de Wapenen van de 4. Rijcken: In 't marcheren ginghen 8. trompetters met den Sergeant voor uyt/ gevolgt van 2. Brigades Ruyters uytte guarde: Na datte Trompetten gheblaſen/ en den Oorlogh overlupd door een der voorſs. Heraults geleſen was/ ſagmen onder 't volck dat ſterck by quam/ als ſeer genegen tot ſteelen/ in de handen klappen/ roepende en ſpringende van vreugde: Deſe Chriſtelijcke Vrede Baſuyn blaeſers ſijn alſoo tot een plaetſe die men Tempelgeat noemt/ ontmoet door des ſtadts Lord Major en Aldermannen/ koſtelijck gekleet in roode Schaclaecken Tabbaerden/ de Paerden met Hoeſſes bekleet: Elckander verwellekomt hebbende/ quamen tegen over de Poorte van de Tempel en Scancerplean/ wierde aldaer de voorſs. Publicatie voor de tweedemael met een al veel meerder geſchrey van 't volck gedaen als d'eerſte/ de voorſs. Guardes waren te Paerde/ mette bloote klingen van de Degens den anderen ſlaende/ ende diervoegen door Cheapſide/ [capitale ſtraet van London] zijnde gemarcheert/ gem: Proclamatie gereitereert/ ende van daer voor de Royale Beurs/ (Ould Exchange) getrocken/ alwaer deſe Proceſſie met een groot geſchrey van Volck/ ende ghelupt van Trompetten/ is geeyndigt/ ende ſonderlinge allaigreſſe ende vreughde betuycht/ en voorts yder na zijn poſt trocken: Na dat ghem: Acte van Proclamatie was geeyndigt/ vertoonde ſich binnen London verſcheyde groote Heeren van 't Hof/ alle in Caroſſen/ die na 't Huys van den Lord Major reden/ en aldaer vergaſten getracteert wierden.

Tien dagen daer na heeft den Coning tot ſecuriteyt der Engelſe Navigatie dit onder ſtaende Placcaet doen af roepen:

CHARLES REX, zijne Majeſt. volgens der ſelver Prinçel. Wijsheyt en Providentie overwegende de groote periculen en gevaren die ſijne Onderdanen ſouden mogen overkomen, door vremden Handel en Koopmanſchap in deſe periculeuſe tijden, heeft goet gevonden, met advijs van ſijn Secreten Raet, hier by ſtricktelijck te belaſten en te beveelen, dat van nu voortaen geen Schip noch Scheepjes, hoedanig die ſijn, of die d' Onderdanen zijns Majeſts. van Engelant toe behooren, geoorloft ſal ſijn t' Zee te gaen, of uyt eenighe Havenen van ſijn Majs. Koningrijck, of uyt eenige Landen ofte Gebieden onder de ſelve behoorende, aen of op eenige

eenige Plaetzen ter Zee, (dan alleen die hier op speçiael consent sullen hebben verkregen) op pœne van de hoogste ongenade sijnes Majests. en verbeurte van alle soodanighe Schepen ende Scheepjes, en alle de in en op-hebbende Want, monture en Koopmanschappen, te gebruycken tot sijn Majests. dienst, die deses contrarie doen sal, ter tijdt tot anders sal wesen geordonneert.

Gegeven in 't Hof te Withal, den 14, Maert, in 't 17. Iaer van ons Rijcks.

G. O D. T. Bewaere den K. O. N. I N G. H.

Twee dagen daer na maeckte men een ordre tot aenwassing van Schepen en van de Zeevaert/ van geene Wapenen noch Goederen uyt noch na de Oost-zee te vervoeren/ verbiedende ook de Zeevaert en Commercie met Vryt Slant Vlaenderen en Vranckrijck/ dan alleen by naturale Enghelse/ doch die met Engelant in Alliantie waren/ vermochten derwaerts Hennip/ Pick/ Teer/ Masten/ Salpeter/ en Koper te vervoeren. Men maeckte en sloot oock een Tractaet van Commercie tusschen Sweden en Engelandt. 't Parlament tot den 23. Junij gedissolveert/ als hare devotie van gelt te consenteren ghedaen hebbende/ voerden den Coning neffens de Londenaers te ghemoet dese naervolgende Gratie:

Met verlof van u meeste excellenste Majesteyt,

DE Ridders, Stedelinghen, en Burghers van 't Huys der Gemeente van 't Parlament, hebbende in 't begin van hare Sittinge haer selven geappliceert om u Majest. te helpen in de Scheeps-preparatien, hebben in 't laetste consideratie genomen eenige Geschriften, die alder-aengenaemst voor 't Volck mochten wesen, of in 't redresseeren van Saken die haer beswaeren, of in 't advanceren van haere Handel en Commerçie, het welcke is de Ziel en 't Lijf van dese Natie: Quade Seden maken goede Wetten: Maer de beste Wetten worden metter tijdt vernieticht: En sodanig is de boose Nature van den Mensch, dat, als hy met gewelt niet een Wet kan verbreken, dat hy met bedroch en streken die tracht te ontgaen: Ick kan met groote waerheyt affirmeren dat de gemeene Wet van Engelant de Borgerlijckste Wet is in de Werelt: En nochtans, indien de Wet-gevende Macht niet vaerdich en was te contramineren die wercken, op te maken de bressen die dagelijckx daer op gedaen werden, dat de Sonen van Zervia ons te sterck souden werden: Wy hebben nu uwe Majest. gepresenteert verscheyde Geschriften, tot regulering van de Wet, welcke mogen dienen tot besnoeyinge van sommighe overvloedighe tacken, en om wech te rucken het onkruyt, dat de wortel haer recht voedsel beneemt; en soo u Majest. nu belieft gratieuselijck haer te beschijnen, so sullen sy hare vrucht in groote overvloet brenghen, tot contentement van u Majest. en al u Volck: De Werelt-Beschrijvers bekennen, dat dit Eylant onvergelijckelijck is voorsien met aengename Rivieren, als Aderen in 't natuyrlijck Lichaem, 't welck het Bloet brengt in alle deelen, en waer door het alles wert gevoet en bruyckbaer gemaeckt, en den Poët segt ons en hout voor best, Qui Miscuit utile dulci; daerom hebben wy eenighe Geschriften gepreparcert, om eenighe kleyne Rivieren Navigabel te maken; een saeck die in andere Contreyen wel meer is geexperimenteert, en seer voordeelich gevonden, het verlicht het Volck van de groote last van Lant-weghen, preserveert de Heeren-wegen, welcke dagelijcx bedorven werden met Wagens, voerende excessive lasten, en brengt voort een aenqueking van Water-Lie, 't welck by voorval goede Zee-luy sal geven, en 't geen seer licht sal mainteneren de samenkomst en gemeensaemheyt tusschen Steden en Contreyen: Wy hebben seer bewogen geweest over 't schreyen en gebrek van de Armen in dese harde tijt, speçialijck

specialijck die omtrent dese Stadt sijn, welcke alreede in perijckel waren te sterven by gebreck van Brant, wesende de Prijs van de Koolen soo onredelijck op-gejaegt van de onderdruckende Voor-koopers; wy hebben derhalven, voor haer tegenwoordige en toekomende verlichtinge, geprepareert een Bil, authoriserende den Lord Major en het Hof van de Aldermans in de Stadt Londen, en drie Vrede-Rechters in de Contreyen, waer van eene moet wesen van de Quorum van tijt tot tijt te stellen de Prijsen van de Koolen, hebbende regard op den Prijs, betaelt by den Inbrenger, en andere dringende lasten: Ende nu, Grooten Heer, hebbende onse tegenwoordige Consultatien ghe-eyndicht, soo hoopen wy dat gy ons verlof sult geven omme voor een tijt in onse Contreyen te vertrecken, alwaer wy in onse verscheyde Kreytzen vaerdigh sullen sijn, omme u te dienen met onse Persoonen en Beursen, en oock met onse Gebeden tot den Grooten Godt der Heyrschaeren, dat Hem mach believen uwe handen te stercken in den dagh van de Batailje, en uwe Majesteyt Victorieus maecke over alle uwe Vyanden, beyde van binnen ende van buyten.

't Engels Oorlog-schip genaemt London, gemonteert met 70. stucken en 400man, vloog op, (men weet niet door wat ongeluk) als door een Goddelijke beschickinge, prophiterende, dat gelijck in London te Water, alsoo in Londen te Lande een krachtig vuyr van straffe was ontsteecken, die niet dan door de doot van veele en soude uyt-ghebluft konnen werden, de Menschen, die, alst haer tegen gaet, meenen dattet door verraderye geschiet, soo mede hier, men examineerde seer scherp 4. menschen, soo van 400 zielen daer af gekomen waren, doch men kreeg geen bescheyt, maer gissingen; 't Schip vloog gruwlijck in de lucht met een slach, een splinter daer van op de Montagu, die daer digst by lach, vallende, sloech een man doodt; alles neder vallende, is door de Zee als in een poel versionden: Jammerlijck sijnde, dat doemaels veele Wijven met haere Kinders hunne Vaders en Mannen d'adieu ghevende, nessens de Vrienden en veel uytghelesen Zee Volck mede zijn op gesprongen, en op de welcke Lauwson die 't meeste Bootsvolck derwaerts hadde ghesonden, zijn grootste staet maeckte. De Majoor en Aldermans van Londen dit ongheluck verstaende, boden den Koningh aen op haer eyghen Borse een veel beter Schip te laten timmeren, en dat soude men noemen, Het Wettelijcke London: Het waere goet geweest dat zy in Kromwels tijdt oock alsoo te Withal haren yver betoont hadden als men den goeden Koningh Karel Onthoofden, voor de welcke niemant quam spreken als alleen hare Ho: Mo: Ambassadeurs, den Heer Pauw van Heemstede, hoogh van Jaeren, expres daer toe in een onstuymigh saisoen, en in een Vissers Pinck sonder Verdeck af-gesonden. Den Koning ging na Portsmuyden de Royale Charles, de Royale James, ende Royale Oak, dat is, Koninckl. Boom, besien, alwaer zijn Majest. het leste meeste behaegde, d'andere twee oude Blocken zijnde, doch 't geschiede meest om de jalousye van eenighe Officiers te preveniren; Capit. Minne kreegh de Triumph, (eertijts by Blake gevoert) in plaets van de Royale Oak, en over andere Schepen geschieden mede eenige wisselinge. Major Holmes dede in dese maent den Koning satisfactie van het ongelijck datte Hollanders de Engelsen in Guinea hadden aen-ghedaen, hy wiert diesvolgens niet alleen van zijn detentie uytten Tour ontslagen, maer men bedanckte hem, en hy genoot de eer dat men hem een Schip van Oorloghe teghens de Duytzen, onder des

Konings

Konings Vloot presenteerde/ hoewel hy daer weynig lust toe had. Den Koning maechte op die tijt den Marquis van Nieucasteel tot Hertog/ de Lords Craven/ Elgin/ en Fitzharding tot Graeven/ den doorsleepen Secretaris (factotum) Bennet/ en Col. Fretsville tot Baronnen. Men bevondt dat remercabel is/ in dese Maent 3 geroofde Schepen met hare goederen verkoght/ geen 270. gulden opbrachten in 's Conings Tesaurije. Men stelde in Engelant even soo een Bedagh tegens den 5 April aen/ gelijck als hare Ho. Mo. hadden gedaen tegens den 22. dito/ luydende aldus:

EDele Mogende Heeren: Wy hebben uyt eenen oprechten Christel. yver gemeent ende goet gedacht dat by dese tijts gelegentheyt alomme binnen dese Vereenigde Nederlanden, geassoçieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, een dach in de Weke soude behooren gedestineert ende gehouden te werden, omme te doen een stichtelijcke Predicatie, en een yverig Gebed, ten eynde **Godt de Heere Almachtig** alle onheyl en ongeval 't welck dese Landen (vermits den luctueusen Oorlogh daer inne desen Staet mette Nagebueren is geinvolveert) schijnt over 't hooft te hangen, genadiglijck gelieve af te wenden, en de beraetslagingen der geener die tot verderf of nadeel van de selve Landen yets souden mogen machineren of trachten t' ondernemen, te schande maken: Ende voorts Zijnen goedertieren Zeghen over desen Staet en d' Inwoonders van dien tot noch toe overvloedichlijck beweesen, te continueren: Ende hebben derhalven goet ghevonden U Ed: Mog: als oock hier nevens d'andere Provinçien mits desen vrun lelijck te versoecken dat de selve in den haren daer toe soodanigen dach willen verkiesen, ale de selve na de continuatie en gelegentheyt van hare Provinçie sullen oordeelen met de meeste bequaemheydt te konnen gheschieden, mits dat geduerende de voorsz. Predicatie de Neeringen stille staen, en de Winckels gesloten gehouden werden: En hebben voort tot een aenvang van de voorsz. Christel. Oeffeninge goet gevonden volgens het oude Christel. gebruyck over alle de voorsz. Geuni: Provinçien, geassoçieerde Lentschappen, Steden ende Leden van dien, uyt te schrijven een solemnelen ende al-ghemeenen Danck, Vast en Bededach, tegens Woensdach toekomende 14. dagen, die wesen sal den 22. deser loopende Maent, nieuwen stijl: Ten eynde dat een yder ten selven daeghe sich voor **Godt de Heere Almachtig** van gantzer hertẽ hebbe te vernederẽ, en met vierige Gebedẽ aen te houden, ten eynde Zijn Goddel. Maj. gelieve dẽ Staet deser Landen en de goede Ingeseteuen van dien voor alle gedreygde swarigheden en onheylen genadiglijck te beschutten en te behoeden, en voorts te niet te maken alle listige practijcken ende openbaer gewelt die tegens de selve ondernomen soude mogen werden; ook vervolgens dese Landen wederomme te Zegenen met een bestendigen Vrede, voorspoet, en alle gewenste heyl en prosperiteyt, tot grootmakinghe van Zijnen H. Naem, voortplantinge van de Ware Christel. Gereform. Religie, conservatie van onse dier ghekochte Vrijheydt, en onser aller Zielen Zalicheyt: Versoeckende dienvolgende dat U Ed. Mog: goede geliefte sy den voorn. Vast en Bede-dach alomme in haere Provinçie tijdelijck te doen Publiçeeren tegens den voorsz. 22. deses, nieuwen stijl, ter plaetse daer men ghewoon is Publicatie te doen: Ende daer by te verbieden en metter daet te doen ophouden niet alleen allerley Hantwerck en Neeringen, maer voor al te beletten het Tappen, Kaetsen, Bal-slaen, en diergelijcke excercitien, door sekere groote pœnen daer tegens te statueren, op dat so g oeden en heylsame voornemen door de voorsz. onbehoorlijckheden en wulpsheden niet verhindert of geturbeert en werde: Doende daer van mede advertentie aen de Franse en Engelse Kercken in U Ed. Mo: Provintie sijnde. Waer mede eyndigende. In den Hage den 3. April 1665.

Tegens

Teghens alle Piraterpen die de Christenen nu malkander aen-deden/ gebeurdent datte Admirael van den Allerchristel. Koning/ Duc de Beaufort/ sich naer 't Casteel Goletta by Tunis in Barbaryen begaf/ na Krijghs-raet/ gaet 's Nachts t' zeyl/ en ontmoette aen Cape de Cartage met het lumieren van den dag 3. groote Barbarise Rovers/ als den Admirael/ Vice-Admir. en contra-Admirl. van Algiers/ die hun aenstonts dicht onder Gouletta retireerden/ doch het leste raeckte aen den gront/ het tweede was hooger/ en den Admirael dieper/ om de Francoisen als op te passen/ Duc de Beaufort/ onaengesien dese Rovers maer een Carabijn-schot van Goleta waeren/ belaste zijn Capit. Laurier/ voerende 't Schip de Star/ dat hy van de Corsaren genomen had: den Algi. Admirael te bevechten/ en aen de Capits. Tureller en Pruilly/ dat sy d' andre 2. souden bespringen/ 't welck stracx met een Fransse courage begonnen/ en onder andre dat van Laurier/ die den Admirael abordeerde/ voerende 600. man en 50. Canons/ nae datter de helft van ghebleben waren/ de rest der Sarazijnen dede in 't water springhen/ nae datze 't voorsz. haer groot Schip al in de brant hadden gesteken/ d' andre 2. Turckse Schepen wierden oock door de Francoisen geruineert/ waer van yder met 400 man en 30. canons was gemonteert: Met dese Victorye keerde Duc de Beaufort na de Eylanden/ ghetoont hebbende/ dat/ gelijck hy alreede secondes op zijn voorsz. Capiteynen had geordonneert/ sy echter niet noodig waren/ en dat hy was van een goede conditie/ waer dig de Koyale Pabillionte mogen voeren.

Den 8. deser hadden sich op een Spaense Barcke t' samen ghevoeght 35. Man/ soo Nederlanders als andere Natien: Dese overvielen op de Reede van Alicanten een Engels Schip met Vruchten geladen/ op 12000. pieces geschat: Soo als 'tselve dicht aen de sijde lach van een Engels Oorlog-schip met 52. stucken/ sonder dat die het self de heeft konnen beletten/ ofte dat ghelijck gebeurde/ de Prijs vervoert wiert daer 't Overwinners behaegde.

Vranckrijck gaf nu twee Tonnen gouts flor. aen de Republijcke van Venetien/ daer nevens andere Christen Potaten tot soodanige bystant teghens den algemeynen Vijant den Turck noodigende. Het Viceroyschap van S. Laurents of 't Eylant Madegascar in Oost indien is gegeven aen Monsr. de Monteverijde: En door afgesondene Billetten wierde over gheheel Vranckrijck bekent gemaeckt/ dat die 6000. pondt in d'Oost indische Compagny te Parijs in leyden/ in hare Vergaderinge een vrije stem soude hebben om Bewinthebbers te verkiesen: Ende een geselschap die t'saemen soo veel getekent hadden/ souden in de generale By een komst het vrij spreken hebben: 't Verkiesen deser nieuwe Bewinthebbers geschiede op Saterdagh den 21. Maert in een extraordinaris Vergaderinge op de Loubre in presentie des Conings/ de selve waren de Heeren Voisin, de Thou, Raedt van State/ Berrier, Poquelin, Cadeau, Jaback, l'Anglois, de Payet, Chantalte, de Vareinne, Bacheliar, en de Herinx. Den 22. quam t'Orange een Ordre van den Coning aen den Ridder Gau/ Gouverneur wegens zijne Majesteyt in die plaetse/ om de selve te stellen in handen van de Officiers van den Prince van Orange/ met oock alles wat binnen het Casteel was: De geen die in syn absentie commandeerde/ vertrock heel vol-

daen

vaen den 26. dito met sijn guarnison daer uyt: 's Anderendaeghs hebben de Onderdanen van den Prince van Orangen Godt Almachtig in hare Kercke gedanckt over hare herstellinge/ ende datse hare Vryheydt van Relige en van Heere weder hadden bekomen: Meenighte staeken savonts Vreugdevuyren aen/ die men door alle straten de gantse Nacht sah branden/ auec un Vitre du Vin. Men sach in Vranckrijck dese mael diverse geestige Schriften die scherp waren/ uyt-gaen/ onder andere een/ wie van drien of Spangen/ Vranckrijck of Enghelandt in vreemde Princen Hoven voor den anderen behoorden de eerste rangh te hebben. M. de Marca gaf oock te Roomen uyt/ de Eendracht der Priesteren/ en haer gebiet/ hoe wijt dat 't selve streckte. Mr. de Launoy/ Dr. in de Sorbonne te Parijs/ gaf uyt een Tractaet/ daer in vertoonende/ dat in de vierde/ vijfde/ en seste Eeuwen men veele Heylighen hadde gecanoniseert/ welcke noyt Heylighen ghewee st waren/ en dat men zedert die tijt maer alles hadde gedaen om 't Roomse Hof te placeren/ daer toch alles om gedaen wiert. Dat men door handen van den Beul hadde doen verbranden een Almanach/ waer in den Legaet wierde vertoont/ sittende om hoog/ en ter lager den Premier President/ die hy scheen te willen vatten.

Het was den 1. Januarij 1665. dat hare Hog: Mo: Minister te Lissabon wegens de Portugaelsse Kroon op zijn lang aenhouden wierden toe-gestemt 2. Commissarissen/ als/ den Grave van Miranda/ lest Ambassadeur in den Haeghe/ en Antonio de Souza de Macedo/ Secretaris van Staet/ en den 5. dito door de selve comparerende in de Cancelerye van 't Paleys/ heeft neffens meer andre verhalingen aldaer geeyst de betalinge van 2. overscheenen Jaerlijckse Termijnen in Martio laetst/ ter somme van 10. Tonnen gouts/ daer beneffens voegende de importanste en difficilste ingredientien van 't Tractaet van Confederatie tusschen haer Ho: Mo: en Portugal op-gerecht/ en de langmoedighеyt van haer Ho: Mo: over 't beloofde/ &c. Ende wijl nu de Vloot van Brasil ghelucktigh was in Portugal gearriveert/ men hare Ho: Mo: nu wel ende gevoeglijck soude behooren ende konnen voldoen/ na een verloop van meer als twee Jaeren voor heenen: Het antwoort was: Dat de Koningh hem verplicht hielt in allen deelen haere Ho: Mo: als sijne Majests. beste en vertrouste Vrunden en Bontgenooten, te geven satisfactie, soo in dese als in andere Poincten van des selfs Obligatien en debvoiren, doch dat het Rijck van Portugal, met kennisse van alle de Weerelt, nu 3. Iaeren herwaerts so swaerlijck was gedruckt en noch gedreygt wiert tegens d' aenstaende Campagne door den Kooing van Castilien, (noemende den selven niet alleen haren, maer oock hare Ho: Mo: Erf-vyant) dat den Koning sich genootdruckt vont om alles by een te halen wat tot soodanige swaere defentie van de Frontieren soude konnen ende moghen dienen, voor al de Nervum belli te voeden en te stijven: Dat sijn Majesteyt albereyts by dese beswaerde tijden manqueerde verscheyde hoognoodige Oorlogs-behoeften uyt hare Ho: Mo: Gebiet te trecken en te verwachten, ende door pregnante redenen tot noch toe te vergeefs te gemoet gesien: Belangende het gem: Brasilise Retour, dat daer uyt den Koningh hadde te profiteren verscheyde notable en extraords. Inkomsten en Rechten, soo van Tollen als andersints, edoch dat dese en andere noch aenstaende ghenoeghsaem als by anticipaie van outs sijn verbonden, als sijnde de sekerste Inkomsten des Rijckx, aen die geenen die in de hoogste nootsakelijckheden van tijden

het

het hare verstreckt hadden tot 's Rijkx onderstant, en daer inne als noch continueerden, werdende versocht omme het geproponeerde by forme van Memorie te stellen, en aen de ghem: Heer Secretaris van Staet te behandigen, om 't selve by den Koning en die van sijn Majesteyts Secrete Rade gesien ende geexamineert te werden: Blijvende zy Heeren Commissarissen bereyt metten eersten hem daer op het naerder antwoort te laten toe-komen.

APRIL 1665.

POlen een geruyme Eeuw ongeluckig/tobbelde noch al in tweedracht/al hoewel de lieffelijcke Lente dagen de warrende harssenen van die Natie hadden behoort te konnen stillen/vergetende/ Que nous ne pouuons tous estre Empereurs. En elck te dencken dat/ Pour l'Amitié conseaver, Muraillies il fault planter.

Na dat den 17. passato den getrouwe Poolse Veltheer * Carnetzky/na een hoogen Ouderdom en veele dienst/ omtrent 7. mijlen van Russenlemburgh/ was overleden/ en van wiens groote Krijgs deugden in den Poolsen Oorlogh wy in onse voorige Deelen hebben gesproken/ quam'er strack oproer/ en elck vreesde in den Lande voor Vyanden. Biron/ een Fransman/ meenden in Sevenstadt de Goederen van Lubomirzky met zijn 2. Regimenten te versekeren/ dan wiert heftig ontfangen/ het Been af-geschooten/ en al zijn Volck geslagen. Den Poolse Ryckxdag begost den 22. deser / met aenroepinge van bystant aen den H. Geest in de Misse/ welcke den Chelmisen Bisschop dede/ de Predicatie dede Pater Pikarsi/in St. Jans Kerck/daer hy in tegenwoordigheyt des Konings seer welsprekende zijn Sermoen volgende/nemende zijn Text/ En denckt niet dat Ick gekomen ben om de Wet te breecken, maer veel eer om die te vervullen: Daer op nam elck zijn plaets in de Landtstove / aldaer soo ras de Boden door Lubomirzky uyt-gesonden/ geseten waeren/ Padkomorsky Pomorzky de stemmen uyt-deelde om een nieuwen Marschalck te kiesen: Onderwijl de Waywoden van Posna en Crakou om de preferentie disputeerden/ en de Posnise dese mael mosten wijcken: En begeerde Krakowse Waywode tot geen Electie eenes Marschalcks te verstaen / seggende/ dat men dese dingen tegens de Wetten des Landts en de Justitie/ en Privelegien des Adels alsoo dirigeerden: Den Marschalck echter die men koos was Chrapowick van Littauwen: En seyde den Staroste van Gnesme / tot antwoort op de voorige klachte/dat hy alle de Weerelt betoonen soude dat niets dan met ordre was gedaen: Spreeckende soo ernstigh/ dat den anderen stom bleef/ en daer door wiert den Marschalck te grager gekooren/ als een Heer van groote resolutie en bekende fraeyheyt. Den Hr. Overbeeck/ Envoy van Kur-brandenburg/ hielt sterck aen om de herstellinge van Lubomirzky/dan den Groot-cancellier van Polen sprack hem duydelijck tegen/daer op Overbeeck zeyde/Dat hy noyt gemanqueert soude hebben daer voor eenige ouuertures te doen,ingeval men 't selve hadde geoordeelt voor een quade sake,en dat sijnen Meester geen grooter yver hadde als om een goede correspondentie met het Poolse Hof te herstellen: In somma/ men sag nu dat Lubomirzky geen

* Hy was een dapper Krijgs helt: Had een lange wit grijsen Baert: En droech sich nae de Poolse wijse soo in de Krijgs-ordening, als in zijn eygen mesnage en Cleedings seer deftigh.

kangs had/ hoewel Braklau en de Sandomirse Gesanten daer tegens prote-
steerden/ en daer mede weg togen: 't Hielp niet datte Cracouse Burggraven Fenzky en Renkolawzky/ uytte Rijks Wetten bewesen datter in 13 poincten tegens alle Recht/ soo by de Landtboden Marschalck als Gedeputeerden en van den Coning en zijn Senaet was gepecceert/en datse hart daer op drongen dattet Decreet tegens Lubomirzky mochte gecasseert werden: Maer alsoo sulcx sonder quetsinge des Koninckl. Majests. niet en konde geschieden/ hebben de andere Gesanten sich daer tegens geopposeert/ dan consenteerde alleen dat men de restitutie Ludomirzky Præcario modo by den Koning soude mogen versoecken: Hier over heeft men 14 dagen lang gedisputeert/ eer den 6 April de Rijcxdagh schepde: Als nu de Heeren by den Koning in de Stove gingen om d' adieu te nemen/ begeerde den Koning/ men soude noch 8. dagen blijven/ dat bewilligt wiert; men riep de Cracouse Gesanten binnen/ dan die swegen/ en daer op de Posnise gheroepen/ zeyden/ die van Cracow mosten voor gaen/ die andermael komende/ seyden/ Wy hebben een vrye stemme; 't Welck den Koning haer toe stont/ daer op begost den Krakouse Burggraef Fenzky te harangeren/ versoeckende / Dat uyt Coninckl. Genade men sich mocht laten des Kroons Marschalck Lubomirsky in volle eere en besit sijner Goederen te restitueren, ingeval men sich selfs en het arme Vaderlant niet in ruyne brengen wilde: Dit extendeerde hy seer wijtluftig/ onder alle oock dese tale voerende: Hoe sullen wy wel spreken Doorl. ghenadige Koning? en wat goets mogen wy toch verhoopen daer wy in des Landtboden Stoove onsen Broeder niet verbidden en konnen? noch van u Koninckl. Majest, obtineren te doen eenighe billijcke Supplicatie voor sijner Dienaer des gewesene Kroons Marschalck? Wat is dat anders als dat men ons gebiet te twijffelen aen u Kon. Majests. genadige goetgunsticheyt? als selfs van den Iagellonische Huyse gesprooten: 'k Verklare my alsoo, dat soo lange men niet eenig en sy, dat in den name onses gantsen Stoove onsen Director voorss. aen sijn Majest. versoecke en ook soo langh de prolongatie deses Rijcxdaghs, wy niet 't minste consenteren willen noch konnen, aengesien ick van mijne Broederen alsulcke Instructien hebbe: So wil sijn Maj. genadelijk sig dan over sijn getrouwe Dienaer erbarmen, en dit tot ons sinckens Vaderlandt redden, (voegende daer by de woorden van den Psalmist / Ad te clamavi Domine ex profnndo,) daer om nemen wy en uwe getrouwe Onderdaenen hare toevlucht tot u Majest. sich op uwes genade en goedertierentheyt vertrouwende; daer mede eyndige ick genadighe Koningh, laet uwe Knechten en Onderdanen gheheel uyt het Boeck der Vrijheyt, of mainteneertse. Dit duerde tot in den avont by 10 uren/ als den Rijcxdag schepde met het af-spreken van den Grooten Canceller: En men divulgeerde onderwijl by die van 't Hof/ datter een Bode den Rijcxdag had doen scheyden/ om datte gunstelingen van Lubomirzky hadden getracht den Coning/ Senaet/en de Republijk te dwingen om de selve in alle zijn digniteyten en goederen te herstellen: Onaengesien de selve in de Lantstove wel duydelijck hadden hooren lesen de twee geintercipieerde Brieven van Lubomirzky/ in de welcke hy preadverteerden 2. van zijne Vrunden/ Dattet tijt was om het werck uyt te voeren van haer desseyn, haer noodigende, na datse met 't Leger souden op-gebroken sijn, hem te sullen vinden tot Czestokowa, met de Bende welck hy sal hebben konnen vergaderen: Datten Bisschop van Cracow als een middelaer van Lubomirzky sich op den Rijcxdag hebbende betoont/ soo veel uyt-gewerckt had/ dat Lubomirzky op den naesten Ryckx-

dagh verlof ſoude hebben om verſoeck te doen tot zijn herſtellinghe/ ja een uyt
voor de ſcheydinghe des Rijckxdags had hy geobtineert/ dat men hem weder
Groot Marſchalck ſoude maken ; maer als hy dit aen de andere Heeren van
de factie van Lubomirzky hadde gecommuniceert/ wilden ſy daer van niet
hooren/ dan hadden geſeyt/ hy moſt alles hebben of geen niets : Aldus gewapent we-
der in zijn Stoel komende/ en volgens 't gebruyck aen den Marſchalk van de
Lantſtove oorlof om te ſpreken verſocht hebbende / ſoude met een Apoſtoliſe
gravitept geharangueert hebben/ Dat hy met haer als ongetrouwe en Verraders ſoude
handelen, ſelfs haer de maledictie geven, aen haer en haere Kinderen, haer dreygende oock te
priveren van 't aenſtaende Paeſſen Sancta Gena, die onder ſijn Biſdom behoorden. Waer
over den Koningh en zijnen Raet over ſoo vigoureuſe termen ſeer ontſtelt / te
meer/ om datze de andere Biſſchoppen en Senateuren doe mette ſelve klanck
hoorden ſpreken/ was alles of-gebroken / 't ghemeen in de ſaken van Lubo-
mirzky geen kleyne affectie toonende. Eenige dagen daer na had den Graef
Kinzky/ Ambaſſadr. van den Keyzer/ Audientie by de Poolſe Majeſt./ ver-
ſoeckende gratie voor Lubomirzky/ daer op den Koning ſeyde / Dattet hem ſeer
onheblijck voor quam dat Keyſerl. Majeſt. ſich met ſijn ſaken moeyden, ſelfs om een van ſijne
Rebellen te favoriſeren : En in een andere Audientie by de Koningin en voer hy
niet beter. De Aertsbiſſchop van Beziers/ Franſſe Ambaſſadeur/ quam
doe onbekent te Crakow / en had by haere Majeſteyten ſecrete Audientie/ en
wiert in een braef Pallais gelogeert : Terwijl alles confus en vol onbenoegen
in dat arme Rijck was.

Naer het overlijden van Hertogh Chriſtiaen Lodowijck van Bronſwijck
en Lunerburgh/ konden de twee Gebroeders Johan Fredrich ende Georgh
Wilhelm/ Erfgenamen/ in 't begin malkanderen niet verſtaen : Oock was
Hertogh Johan Roomſgeſint/ deſe nam Zell in poſſeſſie/ worf Volck/ en by
de Roomſe Duytſe Stenden verſocht hy by-ſtandt : Dus bleef Hanover by
Hertogh Georgh Wilhelm : Die alſoo men een ghewiſſen Krijch hier uyt
beoogden/ by diverſe Proteſtantſe Vorſten om aſſiſtentie aenhielt : En wiert
oock ten dien eynde een Miſſive aen hare Ho. Mo. geſonden / die in der ſelver
Vergaderinge den 17. deſer geleſen wiert/ luydende als volgt :

Onſe Vriendel. dienſte ende het geene wy veel meer aengenaems ende goets vermogen
te vooren, Hooge Moogende Heeren, onſe zeer goede Vrienden ende Nabueren :

Ademael wy hebben noodig geacht u Ho: Mo: van die na het overlijden van wy-
len onſen vriendel. geliefden Broeder Heer Chriſtiaen Lodowijck, *Hertogh*
van Broenſwijck en Lunenborg, als Regeerende Heer de Furſtendoms Zelle, Chriſte-
lijcke gedachteniſſe, tuſſchen ons en onſen jonger Broeder Hertogh Johan Frederich,
op-gerezen miſverſtanden, ende waer van daen de ſelve eygentlijck haren oorſprenck
nemen, eenige grondige informatie te geven. ende daer benevens de ghelegentheydt te
te laten remonſtreren : Soo hebben wy tot dien eynde aen u Ho: Mo: den wel-Edelen
ende Veſten Heer van Villiers, af-geyaerdight met vriendelijck verſoeck dezen onzen

Afgezante niet alleene geerne daer over te hooren, maer oock onsen soo gerechten sake by te vallen : Ende by soo verre het tot de extremiteyten soude komen, ghelyck dan naer het aensien der zaken lichtelijck soude konnen geschieden op onse te doene verdere versoecken, ons alle effective asfistentien te laten wedervaeren, het gheene wy in alle voorvallende occasien geerne weder om met alle aenghename contra-bejegeningen erkennen, soo als wy U Ho. Mo. tot alle aenghenaeme dienst-bewijsinghe ten allen tijden gantsch willigh ende genegen verblijven. Gegeven op onse Residentie Hanover, den xix. Martij 1665. *Door Godes genade* Georg Wilhelm, *Hertog van Bronswijck en Lunenbergh.*

Uwer Ho. Mo. dienstwillige

GEORG WILHELM, *Hertog tot Bronswijck en Lunenborg.*

Den 18. April zijn buyten Straelsont op de Oost-zee ten Haringhvangst uyt-gheloopen 6. Vissers/ te weten/ Asmus Barvoet/ Steven Rode/ Claes Sonneman/ Michiel Rode/ Joachim Hasse / en Hans Trebus / alle Burgers tot Straelsondt woonende/ die op haere Christel. Eede in publijcke verhooringe den 20 dito hebben getuygt/ hoe dat sy den 18 na-middag by 2 uren/ op den Gelm/ omtrent 2. mijlen van de Stad/en voor 't Barhooft ten ancker op hare neeringe leggende/ zy uytten Noort-oosten langst den Hemel een duysternis sagen op-komen/ even als een grooten geswerm Vogels/ vliegende so het scheen de gantse ronde van den Hemel om en om; een wijl daer na heeft sig alles als in een klomp samen gevoegt/ eerstelijck als een lange Gang van een Huys sich vertoonende/ daer op vertoonde sich een groot Oorlogh-schip/ uyt 't Noort-oosten op-komende/ die in een ogenblick van soo veele gevolgt wierden/ dattet niet te tellen en was; Als dese nu een wijle langst den Hemel hadden om-gesweeft/ zijnder een groot getal vereyde Schepen uytten zuyden aengekomen/ zeylende al na 't noort-oosten/ alwaer sy soo gruwlijck roock en afblasent vuyr sagen/ datse alle van schrik verbaesden/ en was de rook so groot/ datse niet meer dan 2. groote Schepen konden bekennen/ een in 't zuyden/ een in 't noorden/ gevende als door 't grootste Canon geduyrig vuyr op den anderen/ eyndelijck heeft sich de noordelijckste Vloot na 't noorden ghewent/ schijnende als hadden sy den slach verlooren/ maer de zuyder Vloot bleef in stant/ tot datte noorder Vloot weder voort-quam/ nae 't zuyden gaende; daer quamen noch 2. andere Vlooten by/ als een uyt 't oosten en een in 't westen/ doch dese 2. Vlooten waeren niet soo groot/ en hare Schepen kleynder als de eerste 2. Vlooten; doen quamen de 2. vlooten die eerst gevochten hadden/ weder,aen malkander/so dat men door al den roock en vuyr niet sien konde/als de roock nu in de Lucht wat verspreyt was/ is de zuyder Vloot te rugge geweken; en dese Vissers hebben seer perfect de Masten en Stengen ghesien / dat alle van de zuydelijckste Schepen af-gheschooten waeren/ en oock recht pertinent een man in bruyne kleeren/ metten Hoet onder den rechter arm/en de linckerhant in de zyde/op de Campagne gesien staen/en daer nevens ook klaer alle Bootsgesellen op de Schepen loopen en op passen/ en de Vlaggen sien waepen/ dan de selve

de selve niet konnen bekennen; dit nu verby zijnde/ en d' eene Vloot in 't zuyden/ en de ander in 't noorden staende / isser een groot Schip ten westen voor den dach gekomen/ 't welck aen wedersyden 8. lange Balcken upt stack/ daer upt continuelijck vuyr en vlam quam; Onderwijl sagh men ontelbaer kleyn Vaertuygh als Jachten door beyde Vlooten zeylen: Ten 6. uren omtrent is de noorder vloot verdweenen/ maer de zuyder bleef staen: Na een kleyne wyl saghen aen den Hemel een ronde platte forme als een Tellioor/ en als van een groote mans hoet ombangen/ van couleur gelijk de Son Eclips/ die schuyns over de St. Nicolaes Kerck te Straelsont stont/ en aldaer tot den Avont toe bleef: Sy Visser door verbaestheyt dese bedeckelijcke gesichten niet langer konnende aenschouwen noch af-wachten/ retireerden in hare Hutten: 's Anderendaegs bevonden sy sich aen Handen/ Voeten/ Hooft en andere Gleden dapper bevende: Waer over veele verstandige Lieden niet weynigh gealtereert bleven.

Den Prince van Moldavien/ zedert eenigen tijt in ongunst by den Primo Vizir te Constantinopolen / verschool sich om der selver gramschap te ontwijcken / een wijle in 't Coninckryck Poolen: Hy quam in dese maendt te Weenen/ poogende (so eenige meenden) by den Keyzer hulp tegens de Turcken/ tot zijn herstellingh/ te vinden/ hoewel sulck versoeck indien al waer/ den Keyzer niets aennemelijck en was / als hebbende maer even tot zijn gheluck Vrede mette Turcken/ meer upt noot als glorie/ gemaeckt: Desen Moldavise Vorst had zijn Leger in de leste Velttocht gevoegt by die van de Turcken omtrent Lewents/maer om dat hy tegens de Christenen niet en wilde slaen/ en dat hy sich van der Zarasijnen hoop af scheyde/ onder pretext van genootsaeckt te zijn te vluchten / was hy oorsaeck van de Victorye die den Graef de Souches doenmaels verkreegh; en dezen Vorst van sulckx daer nae door den Bassa die 't Turcx Leger commandeerde/ beschuldigt/ verliet al zijn Staet en Goet ter devotie van den Visir/ die, so gram wiert dat hem desen vogel ontsnapt was/ dat hy de Tartaren beval alle de Landen ende Goederen van desen Vorst van Moldavien tot in den grondt te raseeren: Sie daer de effecten van de Staert-sterre/ die zijn Staert over Moldavien sloeg.

Men dede in Engelandt nu niet met meerder ijver als 't upt-rusten haerer Vloot: 't Calumnieren en 't verachten harer Na-ghebuyren: Ende 't opstoken van Vijanden tegens de Geun. Provincien: Om alsoo upt afgrijsselijcke bitterheyt te ruyneren/ die sy veel eer als Christenen behoorden nae 't exempel haerer Voorsaten trouwelijck te protegeren: Maer men benijde zijn Buyrmans welvaerdt/ en men loerde hem daer hy swackst was te overvallen: De Predick-stoelen/ de Beurse / de Gazettes en Jan rap spogen niet anders als dusdanige Fulmenatien upt: Dat men sich in Nederlant dapper vergiste, alleen om 't Intrest van de Oost en West-indise Compagnien een Oorlogh aen te vanghen met soo machtigen Natie als d'Engelsen: Dat Hollant en Zeelandt wel ondanckbaer aen Engelandt waren, over de hulp die Coningin Elisabeth haer had gedaen, wanneer Spangen de Nederlanden al soo veel als overheert hadde: Dat men d'Engelse Natie daer en tegens van tijt tot tijt seer qualyck

hadde beloont, gelyck met de moort van Amboina in Oost-indien, en nu lest met 't casseren van d'Engelse Officiers, die soo lang de H. Staten gediendt hadden, alleen, om dat die haren Souverain niet en wilden verloochenen: Dattet Hollant maer alleen te doen was om over de andere Provinçien te heersschen, gelyck Amsterdam over hare mindere Steden: Datmen sich door het lang weygeren van Iustitie rondsom Vijanden hadde opgehoopt, als waeren de Ridders van Malta, Vranckryck, Sweden, Denemarcken, Munster, &c. Sekere Turf-boer uyt de Drenth dese impostures in een Kroeg soo in 't gros hoorende vertellen van een Schipper die 't selve hadde verstaen uyt de mont van sommighe Engelsen, die hy van Amsterdam na Tessel hadde gevoert, om, ghelijck hy daer naer presumeerden, wel ghegaen mochten zijn neffens Ozi: en eenighe Jufrouwen, om de Nederlantse Armade (ghelijck sy oock deden) te verspieden, soo antwoorde die Drentse Boer kort-bondigh daer op: Ick ben out en grijs Begaf my jong t'Zee, en in ick voer af en to, wort ervare man, hord und sie ja alles, dan deses is myonbekant wat d'Engelsman segget: Datmen sich vergissen solde met het maintenieren van die Oost und West-indis Compagny, den zie den zeuyl van der Republyck waren, en den Staet met des selfs bederf, nootwendig [daer Engelandt na verlangde] soude moeten sincken. 't Gelt seyde hy met een Friesse tong, dat Engelandt de Staten soude verschaffen, en wilden de Queen Elisabeth niet gheven dan met verpandinghe der Steden, Vlissingen, Veer en de Briel, meer om Spangien in balance te houden, diese toen om syn grootte macht vreesden, dan om Nederlant te helpen: Haer eygen intrest lach daer aen, Engelandt dede het om sich selfs, ende zy hebben van soo een kleyne Republyck als Nederlant hare verschoten Penningen weder soo deugdelyck ontfangen, daer Groote Monarchen in 't tegendeel op dierghelycke occasien hebben gemanequeert gehad. 't Is wonder voegden hy daer by, dat d'Enghelsen over de straffe van Amboina soo quaet syn, want wie sal twijffelen dat so een wispelturige Natie als de hare, die haren soo goeden Coning noch soo onlangs hebben vermoort ghehad, sy van over langh, gelyck als zy geweest syn, Verraders souden konnen wesen van een vremde Natie, aen welcke sy al veel minder als aen haren Souverain verplicht waren: Cromwel eyschten voor Elf Iaeren door sommige Krijters daer satisfactie af om vreede, 't wiert hem gegeven: Nu komen dese (seyde de Turf-Boer) en zy seggen dat Cromwel een Verrader, &c. is geweest, en echter sy doen slimmer als hy, tingen weder van Amboina, klagen andermael over Poultron, daer de Verckens nu in 't kooren loopen. 't Casseren der Engelse Officiers was noodigh, niemant en kan twee Heeren te gelyck dienen, men vergden hun maer als redelyck Eedt aen den Staet te doen, hoewel men noyt heeft gesien gehad dat Engelant oyt de Nederlanders sulcks onder de hare hebben toe-vertrout gehad, alhoewel ghenoech confident aen wien zy verplicht zijn, &c. Dat Amsterdam groos en machtig wort (sey de Boer) wert van niemand meer als van Engeland benijt: Maer dat Amsterdam niet en was, of verlooren ging, de overighe Landen souden in der daet seer krachteloos zijn, daer om bid voor 't welvaren van die Stadt, want zy is de Metripolitane van den Staet, daermen goet en spoedig recht doet soo wel den Geldersman als Hollander, Overysselaer als Zeeuw, Fries als Groninger, en Uyterse als yemand. Als Malta (vervolghden hy) de so meenigte Holl. Straetsvaerders die sy op de Middell. Zee gestoolen en gerooft hebben, restituere, die Koninckklijcke waerdye beloopen, konde men hare Hoeven en Tuyren wel te pas brengen: Hoewel (zeyde de Boer) dese Ridders van St. Ian, den Eed gedaen hebbende op 't H: Kruys, om Christenrijck te beschermen tegens de Ongelovige sy nu selfs Rovers waren geworden op die Christen Staten, die door de Seevaert genoeghsaem de Siel van Europa bewesen te sijn, en sy die restitutie van een Thuyntje eysschen, sijn soo geweest dieven en bedervers van de Siel van Christenrijck.

Men

Men kreeg in dese maent advijs uyt Guinea het volgende advijs/ vertoonende de groote barmhartigheyt der Engelse aen de Nederlanders in die Gewesten/ luydende als volcht:

Extract uyt een Brief van den Generael VALCKENBURG, uyt 't Casteel Del Mina in Guinée, den 12. October, 1664.

SEdert dat de Engelse alhier op dese Kust hebben ghetracht de Royale Compagnie voort te setten, soo en hebben zy niet alleen geensints willen onderhouden de Vrede te vooren gheslooten, maer oock met een ongehoorde ontrouw onderstaen onse Natie te Water en te Lant te overvallen, en van haer Handel te berooven; 't Welck eerst beginsel heeft genomen mette herwaerts komste van Johan Stoates, met twee Oorlog-Schepen van den Koning van Engelant, en eenighe van de Royale Compagnie, sonder datte selve echter yetwes verricht heeft, en dat door de beleefde te moetkominghe en vruntschap der Nederlanders; doch hebben zy 't daer by niet gelaten: Maer in April laetstleden door 2. Conings Oorlog-schepen en 6. Fregats wegens de Eng. Compagnie alle onder de Vlagghe van Cupit. Holmes en eenen Joseph Cubits, om 't voorgaende te hervatten, zijnde haer Vloot in 't kort tot 14. Schepen vermeerdert, haer toonende of er al lang Oorlog tusschen Engelant en de Vereenigde Provinçien was geproclameert, vallende de Nederl. Plaetsen soo te Water als te Lant aen, vermeesterende geweldiger hant de Forten Tacorari, Cabo Cors, Adia, en Ameabo, hebben oock noch de Vastigheyt van Chama belegert; en ons hier sodanig beslooten, dat wy naulijcx de gelegentheyt hebben om te konnen schrijven, of in rust leven, hebbende zy de Compagnie Tonnen gouts schade gedaen: En de Nederlanders, voornamentlijck aen Adia, boven gegeven quartier, seer tirannigh mishandelt, veel van 't Guarnison met roestige Bootsmans Messen eerst Neus en Ooren, en daer na noch levendig behouden, als Swijnen de Keel af-gesteken, en tegens ontallijcke klachten 't Hooft van den Lijve gevilt: Oock selfs niet de dooden in de aerde latende, die haer Godt en de nature tot rust heeft verleent, maer die op-gegraven, hebben zy die jammerlijck gehandelt, voerende de hoofden op Piecken, in teecken van hare victory, om: Sy hebben de verslagenen en dooden Hoofden, Armen en Beenen af-gesneden, oock 't Hert uyt 't Lijf geruckt, en de gevangenen met onmenschelijcke tirannye mishandelt, om haer tegens de waerheyt te doen getuygen: Dit hebben d' Engelse tot noch toe gecontinueert, en segghen, dat zy noch 6. kloecke Oorlog-schepen verwachten, om de Nederlanders van dese Kust geheel uyt te roeyen: Men heeft het hier oock erger mette Naturelle, om dat zy gewoon zijn met den Overwinner te houden, en de Engelse verseeckeren dat wy geen secours sullen bekomen; oock stroyen de Engelse al-om Billetten, beloovende groote voordeelen die hun aen haer zyde begeven. Wy in dese ongelegentheyt zijnde, sullen de Plaetse met eere defendeeren, en onderwijl op een goet secours uyt de Nederlanden af-wachten, 't welk wy hebbende verkregen, sullen hoope hebben om in 't kort alles te herstellen.

Desen Brief wiert upt last van de Staten Generael gedruckt/ en gesonden aen Boort van alle 's Lants Oorlog-schepen/ en Frontier-plaetsen daer eenige Militie was: Men bespeurde oock dattet Engelant niet genoeg was de Geun: Provincien aldus te beoorlogen/ (vergetende endelingh alle genooten weldaden) stoockte noch hare tanden/ om datte Koning van Vranckrijck om 2. Schepen/ zyn Oost-ind. Compagnie competerende/ de St. Jan Baptist en de Mary/ die men sustineerde in Hollandt selfs van doen te hebben/ daer over de Holl. Schepen en Goederen scheen te willen arresteren: Dan dit Jaer 1665. en was maer naulijcx geeyndigt/ of Engelant vont sich in dese wel dapper vedrogen/ want Vranckrijck omhelsde de Intresten van Nederlant/ toen hy sach de vuyle dreyghementen van den Bisschop van Munster/ de schurf de pretensien der Engelse; en verbolghens andere/ die om geen naem te hebben/ echter als Pagies hun aen dese 2. hadden geknoopt/ op 't verwachten datter noch een 100. pont Kaes voor de povre Lackeyen souden volgen: Immers Vranckrijck had zijn benoegen van haer Ho: Mo:/ Engelant sach slecht toe: Want men begost mette lange dagen nu upt te kijcken waer toe 't gelt van de Eng. Soldaten (die men sonder betalinge in haer eygen Lant liet verstincken) nu na Vlaenderen en Hamburg wiert over gescheept. Haer Cap. Allen was met veel Bootsvolk en 20. schepen nu uptte Straet in Engelant gearriveert/ daer stofte men dapper op/ om datte Enghelse Armade daer door met soo een gros en goede Bootsgesellen wiert voorsien: Onderwijl sagh men ter Zee de navolgende Buyten/ van d' een d' anders partye gemaeckt:

Door de Nederlanders, VEROVERT, *Door d' Engelze,*

't Schip St. Pieter/ een Seeuw/ tot Livorno ter Kaep upt-gerust/ volghde een Engels Schip uptte Bay loopende/ nam en bracht hem tot Villa Franco op.

Den 27. wiert door een Seeuze Kaper te Vlissingen op-gesonden een Fluyt met Yser en Pick/ geladen upt Sweden/ na Londen willende.

Capit. Jan Tandt veroverde in 't Kanael een Enghelse Verginis-vaerder/ met 294. Tonnen Virginise Tabackx-bladeren.

Den 2. deser heeft een Kaeper voor Paimpus een Engelse Prijs op-gebracht:

De Tweede Paesdag sont een Rotterdammer een Koolschip in de Maes op.

Een Amsterdamse Kaper verovert een Lorrendrayer met Spaense Wijn/ achter Schotlant om komende; neemt oock een scheepje van Hul; jaegt een van Scharborg aen Strant.

d' Eendracht/ van Vlissingen/ met 32 st. 80 m. gevoert by de jonge Evertsz. sloegh 3 a 4 uren tegens de Diamant/ hy schoot mette tweede Laeg Cap. Golding op de Diamant doodt/ en noch 17 andre doot en gequetst/ en vocht soo langh tot zijn Schip gants onbruyckbaer was; hy is by Duc de Jorck gebracht/ die hem upt courtesie weder na Vlissingen liet vertrecken; den Diamant had 28 dooden en gequetsten/ voerde 64 st. De Jonghe Leeu/ van Middelburg/ met 22 stuc. vocht mede treffelijck tegens Cap. King op de Mermaid/ met 48 st./ dese en Cap. Eliffe op de Jarmout/ op hebbende in de 20 dooden en gequetsten/ namē een Caper met 7 st/ en de Jonge Leeu diese te Deptfort op bragten. Tot Plemuyen een schip van Amsterdam met Rijs en Lijnsaet op gebragt. Een Eng. Oorlogschip komt voor de Mase de tonnen verspiedē/ en neemt een Visser van Schevelingen.

OOSTENDENAERS:

Cap. Jan Broeck en Bartel Bant hebben verovert/ en tot Vigos op ghebracht een Portugijs Schip met 20 st./ op 30000. gl. geestimeert.

Capi. Broeck heeft verovert en t' Oostende op gebragt een Schip na Lissabon willende/ met 135 kisten Suycker en Taback/ en Olye van Olijven op 50000 gl. geestimeert.

Capit. Adriaen Cods en Jan Dircksz. hebben verovert een Schip met 16 st. met Olye geladen/ op 70000 gl. geestimeert/ is in Gallicien op-ghebracht/ met Gesteenten/ Brieven en andere kostelijckheyt/ behoorende een Franse Agent/ die/ alsoo hy zijn minuten niet te Lande had gesonden/ daer

over

over by 't Fransse Hof bekeven/ Vranckrijck begeerde hier satisfactie af/ Spangen beloofdent/ anders men dreyghden de Vlaemse Havenen illico te besluyten.

Capit. Bartel Brant nam een Portugijs Schip met 11. st./ met 565. Cassen Suycker/ 400 rollen Brasilise Taback/ 3500. West-ind. Huyden/ veel Brasilien-hout/ op 150000. stuck. van achten gewaerdeert/ dit Schip lach op de Revier van Port a Port/ van waer het door 't sterck af-vlietende water twee mijlen in Zee was ghedreven/ is in de Corunna op-gebracht.

Capit. Jan Koopman veroverde een Portugijs Schip dat door Tempeest Mast/ Seyl en Roerloos geworden/ met 12 st. 600 kassen suyker/ veel Taback/ West-ind. Huyden/ Brasilien-hout/ en 50 Olifants tanden/ op 2. tonnen gouts geestimeert/ is mede in de Corunna op-gebragt.

De Capiteyns Jan Possesle/ Pieter de Ridder Jan Koopman/ Joost Pietersz. Geerard Jansz. Pieter Senorm/ Jacob Delavoet/ en een Barck van Majorca compagnie ghemaeckt hebbende/ verbolgden 7 Schepen met Terneusse Vis die na Lissabon wilden/ onder welcke een Enghelsman met 24 st. was/ dese wiert van Possellе/ hoewel die maer 4. stu. op hadde/ bespronghen/ dat overrompelende/ na dat 10 dooden en so veel gequetsten op den Engelsman was/ zijn Compagnons naemen d'andere 6 Schepen/ en hebben dese 7. mede in de Corunna op-gebracht.

Men sont Col. Sinclar met een Oorlogschip de Spoedwel en een Galjoot met Kalck en Steen/ en alle Materialen tot het maken van een Fort op Hitlant/ hy had veel tegenspoet/ most tot Nieu-casteel sich verversschen/ 2 Vaertuygen na hem toe gaende/ bleven/ t' zedert heeft men van hem noyt gehoort. Die van Schotlandt siende haer door de Holl. Kapers soo gevexeert/ hebben eenige Kooplieden van Edenburg een Borse gemaeckt om een Schip te reeden/ dat 24 st. en 100 eters soude voeren/ met 48 riemen/ in-geval van calmte; hier begost men dach en nacht aen te arbeyden. Den 25. deser nam den Koning zijn lust in 't College der Doctoren binnen London sich te presenteren/ en hare Anatomise Lessen te hooren/ vermaeck nemende in der Doctoren (hoewel soo onseker/ Godt betert/ door veele haer onwetentheydt/ en andere haer onervarentheyt) gebruyckelijcke Lessen/ soo op haestige Siecktеn/ op Infectien/ Ec./ datte Doctoren meer mette Koning/ als zijn Maj. met hare Lessen was gecontenteert. Zijn Majest. dede doe op 't stuck van de Commercie over zijn Rijck dit Placcaet publiceren:

CAROLUS REX,

Alsoo by ons Koninckl. Proclamatie van den 8. April/ in 't 15. Jaer onser Regeeringhe/ uyt ons Princel. voorsorge en voorbouwinge/ tot conservatie en herstellinge van de Trafyk der Lakenen en alle andre Wolle Manifacturen als doen gemaeckt of noch te maken binnen dit ons Coninckrijk: Wy met advijs onser geheymen Raet/ op de gronden en redenen in dat selfde ons Proclamatie gedacht/ stricktelijck begeerden en bevoolen/ dat geen Persoon of Personen/ Onderdaen of Onderdanen van dit ons Koninckrijck van Engelant van die tijt af soude schepen/ overvoeren/ voeren of convoyeren/ of doen schepen/ overvoeren/ voeren of convoyeren/ 't sy uyt onse Stadt of Haven van London/ of uyt eenig ander Stadt/ Vlecke/ Port/ Haven of Kreecken deses onses Koninckrijcks van Engelant/ oft des Vorstendoms Walles/ en des Stadts van Berwick op de Tweed/ eenighe Wolle Lakens/ het zy Witte Lakens/ gecouleurde/ op-gemaeckt/ ende uyt ten witte Geverst/ Laeckens die men Spaense noemt/ van vermengde of eenderley couleur/ of eenighe Barpen/ Carsayen/ Perpetuanen/ ofte eenighe Koussens/ ofte andere Wolle Waren/ hoedanigh die souden moghen zijn/ als dan ghemaeckt of daer na noch te maken/ binnen ons voor-gedachte Coninckrijck/ in eenige Steden/ Vlecken/ Havens/ ofte andere Plaetsen binnen de Contreyen van Duytslandt/ ofte de Seventhien Provintien der Nederlanden/ uyt-genomen alleen soodanig Persoon ofte Persoonen als doen waren/ ofte daer na mannen souden zijn/ geadmitteert ende gecontinueert als een lit der voorss. Adventuriers van Engelandt/ ende niemandt anders. Nu/ overmits ons ende onsen geheymen Raet kond gedaen is dat de voorss. Societeyt der Coopluyden Adventuriers van Engelant/ zedert de Publicatie van onsen voorschreve Proclamatie grootelijcks versteken zijn ghewееst van 't beneficie ende de advantage voor haer hier by beoogt/ ende insonderheyt door vreemde/ de Inwoonders der Stad Hamburg in Duytslant/ ende haer Facteurs ende Agenten aldaer/ de welcke tegens het duydelijck accoort ende vergelijckinghe

 tusschen

tusschen de gemelde Societeyt der Adventuriers van Englelandt/ ende de voorsz. Stadt Hamburgh gemaeckt ende geconstitueert/ gescheept/ getransporteerr/ gevoert ende geconvoyeert hebben ende noch dagelijcks schepen/ transporteren/ voeren ende convoyeren de Lakens ende de Wolle Manifacturen deses Koninckrijcks in de voorsz. Stadt Hamburgh.

Tot remedie ende voorkominge van sulcke ende diergelijcke inconvenienten ende beswaeringhe in het toekomende/ hebben wy goet gevonden/ ende met het advijs van onsen geheymen Raet/ verklaren wy hier by onsen Koninckrijcke wille/ ende begeeren/ ende belasten seer strickte lijck dat gheen Persoon ofte Persoonen/ wesende Vreemdelingen/ Uytheemse/ ofte Inwoonders der ghedachte Stadt Hamborgh/ ofte eenig ander Persoon ofte Persoonen/ Ingeboorne/ ofte vrye Burgers deses onses Koninckrijckx ofte voorsz. Heerschappy of Vorstendoms/ sich onderstaen/ voor of ten behoeve van de Kooplupden/ ofte Inwoonders des Stadts Hamburgh/ of van yemant anders/ van nu voortaen te laden/ te schepen/ transporteren/ oft wech te voeren eenige van de Wolle Lakens of Manifacturen boven gedacht/ uyt dit ons Coninckrijck van Engelandt/ Vorstendom van Walles/ en de Stadt van Barwick op de Tweed/ of eenige der selve/ of uyt eenig der Steden/ Vlecken/ Havens/ ofte andere Deelen of Plaetsen der selvighe/ op peene van de strickste verbeurten af te vorderen/ ende straffen geinfligeert te werden op alle/ sy zijn dan vrye Burgers ofte Vreemdelinghen / die haer verstouten sullen onsen Coninckl ijcke wille en wel-behagen hier in verklaert/ te violeren. Ende tot dien eynde ende met advijs als boven/ willen en beveleu wy voorts/ aen alle onse Searchers/ ende andere diergelijcke Officiers van 't Costuym/ nu ende voor de tegenwoordighe tijdt/ dat zy/ noch yemant van haer/ sich aen mate te veranderen eenige Cocquet of Pas-brief/ haer/ of aen yemant van haer toe-gebracht van eenig Costuym Huys/ het sy in Londou of elders/ tot verscheepinge van eenige Lakens of Wolle Manifacturen/ sonder eenige aengevinge/ of toe te laten dat eenige soodanighe Goederen getransporteert werden op eenig ander Plaets/ Port of Haven/ daer in het Briefje des Aengevens en Coquets des Costuymhuys uyt-ghedruckt is of wesen sal/ noch dat sy/ noch yemant van haer/ door eenigh ander middel ofte wijse trachten te eluderen en voor te komen de drift en eynden door ons ged: voorgaende Proclamatie beoogt en na getracht/ onder sodanige strenge straffen/ 't zy tot de verbeurte van hare Officien oft andersints/ als door de Wet of door ons Koninckl. Prerogatijf rechtvaerdiglijck soude geinstigeert konnen werden/ wegen het moetwilligh versuym haerder schuldighe plicht/ en het versmaden onses Koninckl. Bevels ten desen regard. Ende ten eynde dat de Brieven ende 't Gouvernement des voorsz. Societeyts/ en ons Koninckl. Wil en wel-behagen/ ten dien opsicht in dese en in ons voorige Proclamatie verklaert/ te beter in executie mochten gestelt worden/ ende alle des selfs Offendenten te beter ontdekt en tot spoedige Iustitie gebracht mochte werden: Soo ist: Dat wy met d' Advijs voorsz. by desen begeeren en bevelen/ soo wel de Richters van ons hooge Hof van Admiraliteyt/ als aen den Maerschalck en onder-Officieren des selvige/ oock aen alle onse Commissarissen en Pachters onser Costuyme voor de tegenwoordige tijt/ en de Searchers van onse Costuymen in alle onse Havens van Engelant/ en de onderscheydene Officiers/ van wat soorte sy souden mogen wesen/ gehoorende en waer nemende den dienst onser Costuymen uytwaerts/ als oock aen alle onse Admiralen/ Commandeurs/ Capiteynen en Officiers/ hoedanig die oock soude mogen zijn van onse Koninckl. Schepen/ of van eenig onser Casteelen Blockhuysen/ en Forten respectivelijck/ en alle andere onse Officiers en Ministeren in hare bysondere Plaetsen/ hulp en bystandt/ te bieden aen de voorsz. Societeyt der Kooplieden Adventuriers van Enghelant/ en allen den geenen die sy bestellen sullen/ in alle saken en materien/ streckende tot suppoost van 't Gouvernement der voorsz. Societeydt/ ende bestieringhe van haer Trafijck/ en tot preservatie van hare Privilegien/ Iurisdictien en Vryheden/ haer door onse Koninkl. Voorsaten Geoctroyeert/ en door ons eygen selfs aen haer by onse Patent-Brieven geconfirmeert. Actum in ons Hof tot Withal den 10. May 1665./ in 't 17. Iaer onser Regeeringe.

GODT BEHOEDE DEN KONINGH.

De Fransse Gesanten binnen Londen deden als noch genoeg hare debuoren om door aen-maninghen / tusschen gaen en door minnelijckheyt alle ghedreygde ongemacken door rencontres van beyde Vlooten/ of door stilstant/ of anders te prevenieren; maer Enghelant bleef geduerigh hare Mediatie weygeren; De Fransse Gesanten meynden dat hare Ho: Mo: soo prompt niet en waeren als wel diende om strackx dit groote werck af te doen / dan wierden daer in door hare Ho: Mog: Gesant de Hr. van Goch beter geinformeert/ en datte H. Staten altoos volvaerdigh waren ghe weest/ gelijck oock noch om te aenvaerden de aen-geboden Mediatie/ &c./ waer in men van de syde van Engelant

gelant noch geduerig bleef dilayeren. De Enghelze Vloot nu gereet zijnde/ gaf men te Withal aen 21. Vaepvaerders Commissie: Monsr. du Mos/ Commissaris van de Franse Cooplupden in Engelandt/ konde geen ontslaginge krijgen van de Franse Schepen en Goederen die in Engelandt waren op gebracht: Aen de Gezanten van Hamburg en Embden gaf men geenige Antwoort/ als/ Dat men haer hoorden en sagh. d'Engelse hielden doe te Lemrick in Yrlant aen 't Schip de Coning David/ Schipper Cornelis Harmens van Bennebroeck/ van Amsterdam: Sy lieten 't Volck loopen: De Griffoen van London nam doe in de Manhatans de Fortuyn van Middelburg.

MAYUS 1665.

TOt Brin in Moravien sag men dese dagen noch al 't oude geloof van toverije/ van Hexen en botte bose Lieden/ die meer droomden als sy wisten: Daer was een Poolse Vrou van tamelycken ouderdom, die met hare Man voor 20. Iaren van de Tartaren was gevangen en weg gevoert geweest, hare man stervende, was 't Kint soo sy by hem had, door een mes verongeluckt: Sy selfs had haer naderhant dickwils den Duyvel toegewenscht, en seyde, nu al 9. Iaren van diverse vreemde Geesten bezeten te zijn ghew eest, die zy noemden te wesen eenen Schizka, Lamizka, Murza, Schmulna, Musca, Iuntek o, Bachocko, Schone, Hrziezck, Schanizko, Nozula, Koslowskr, en Schrabal. De Roomse hadden veele grillen met dit arme wijf, en alsoo dit alle Poolse Duyvels scheenen te wesen, sagen de Priesters geen middel, om dese Geesten die geen Duyts en verstonden, uyt te drijven, dus gingen sy dit gespuys in 't Latijn aen boort in St. Tomas Kerck: Zy die in daet haer spulletje speelde, begost als men haer 't Crucefix en d'Hostie voor-stelde, als verbaest te bruyllen als een Os, en als men drymael al dese Duyvels met een snap in 't Latijn had beswooren, soo hielden die hare graviteyt van niets als Pools te konnen: De Priesters die haer examineerden, deden hier als de Logen-segster, die tegens Saul seyde, datze Samuel zag: Want dese Poolse Duyvels souden geseyd hebben wel te willen verhuysen in d'een of d'ander Papen-hoer, maer men consenteerden dat niet, ja zy mochten geen passage hebben door een glas-ruyt in de Capelle van onse Lieve Vrouwe: Ey seyde een Duytzer daer omtrent, Dat Wijff heeft waerlyck een loosen Duyvel in dan de botste Duyvels staen daer buyten en rondsom, die dese besetenheyt [gereserveert der Geestelycke Heeren] geheel niet begrijpen. Echter men geloofde datte vrou diende bewaert/ om dat men tot hare Duyvels geen raet en wist.

Den Grave van Lesle vereert met de Ridderschap des Gulden Vlies upt Spangen/ vertrock den 25. deser upt Weenen na Constantinopolen/ als Gesant van den Roomse Keyser/ om met d'ondervolgende Presenten de getroffen Treves mette Turcken volgens out gebruyck te bevestigen:

Clenodyen en Juweelen, soo by den Graef *LESLE*, Keyzerl. Ambassadeur naer Constantinopolen, om aen den Grooten Turck te ver-eeren, mede ghevoert zijn:

EEn konstighe Spiegel/ 8. voeten hoogh/ in een versilverde Cas gehecht/ staende op een Silveren Voet/ daer in men den Spiegel in konde om-draeyen.

Twee groote Silvere Bekers/ yder op 3. pylaren 12. voeten hoog/ vol loswerck.

Drie groote Silvere vergulde Hantbeckens en Kannen met breede Doppen.
Twaelf Silvere Lichters/ yder omtrent twee Ellen hoog.
Ses Koppen van Silver/ met Bloemen geciert.
Twaelf Silvere vergulde Kannen tot wel-rieckende Wateren.
Twaelf groote Schotelen met breede Deckſelen/ als een Turckze bant/ van binnen vergult.
Twaelf geheel vergulde Confect-ſchalen met voeten.
Een ronde Silvere Taffel/ op een voet van Ses duym hoog.
Een Turckſe Diſch/ met konſtige cieradien.
Vier Borſt Schutten/ drie met Silvere Loopen/ een met Elpenbeen in-geleyt.
Twee paer diergelijcke Piſtolen/ en een Silvere koſtelijcke Harten-vanger.
Twee groote Schrijf-Kaſſen van Jaſpis/ van binnen met perſpectif Glaſen.
Twee andere van Ebbenhout en Schiltpadden-been/ van Silver en Gout in geleyt.
Veertien byſondere brave uyrwercken/ deels met Turckſe/ deels met Hoogduytſe Wijſers.
Een ſeer groot uyrwerck/ daer Water uyt ſpringht/ daer onder een van ſelfs ſpeelende Inſtrument van Silver/ met veel cieraedje.
Een Soutvat met zijn toe-behooren/ en rondſom met Lampen omſet.
Een hooge Cas/ uyt Gout en Silver ſeer konſtig vol Figueren gewerckt.

VOOR DE VALIDA:

Een hooge Vergulde en Verſilverde Schrijf-Kaſſe/ met veele Laden/ met veel Goude Bloemen al om en om geciert. Een vergult treffelijck Nacht-tuyg.
Een Naey-Kuſſen met al zijn toe-behooren/ daer in/ behalvens den Spiegel/ noch waeren diverſe ſpeelende Inſtrumenten. Idem/ 32 Horologien/ met Lantſchappen als anders beſchildert.

VOOR DEN GROOTEN VIZIR:

Een-en-twintig koſtelijcke uyrwercken. Seven Silvere vergulde Hantbeckens met Kannen.
Twaelf Silvere Schuttels met deckſels. Drie Kandelaers by 3. ellen hoog/ van Silver.
Twaelf ſchoone Confituyr-ſchalen. Een ſeer brave doorwrochte Silvere Korf.
Veertien Silvere Taſſen/ en etc. Idem/ 2. Silvere Pol-lepels. 8. Silvere Kaers-ſnuyters.
3. Wannen. 3. Leſſenaers. 8. Groote ſilvere Schalen/ met deckſels over als een Turckſe Muts.
Vijf Tafelen/ daer onder twee vergult/ beneffens veel geſneden werck van Schiltpadden/ Gedierten/ en andere ſaken.

Hy vertrock langſt den Donau/ geembarqueert in 30. groote en 4. kleyne Schepen/ in de twee eerſte waren de Keyſerlijcke Commiſſariſſen/ beneffens een groote ſomma gelts tot verloſſinge der Chriſtenen/ waer toe de Nederoſtrijckſe Stenden 10000. guld. hadden gefourneert: Doen de Couriez in een kleyn Schip: Daer op zijn Exell. Lubſchix met 12. wit en rode vanen/ ende een zijden Standaerdt met klinckende Trompetten en Herpaucken/ die hun na volgden: Doe 't Cavaliers Schip met 10. Vanen/ doe de Doctoren/ de Apotekers/ Koetſen/ Paerden/ Kock/ Koken/ en Ec. Daer en tegens dede den Turckſe Geſant den 8. Junij zijn Intrede binnen Weenen/ waren deels in 't ſwart en muyſe grau gekleet/ wierden verwelkomt door 200. Beenhouwers en Commiſſalen/ van Burgermeeſteren/ Raedt/ en alle van qualiteyt/ van 150. Kuyters in rode geborduyrde kleederen: De Turcken waren gewapent met Panſiers/ Schupfroers/ doch meeſt met Copien en blote ſwaerden: Hun muſijck waren 12. groote Trommels/ 5. Trompetters/ 3. Meſtingen ſpel/ in forma als een platte Schootel/ en 2. Herpaucken daerſe wonderlijck geſchal mede maeckten: De Preſenten die ſy mede brachten/ waren geſchat op 300000. Rijckxdalers/ daer onder waren:

Een Africaens Gebou van 4. Vertrecken, konſtelijck gewrocht van Gout en Zyde, geſchat op 36000. Rijcxdalers.
3. Schoone Paerden, met Deck-Klederen vol Edele Geſteenten, en Sadelen, Behangſelen, &c. van Gout koſtelijck op-gewerckt.

Een

Een ſtuck oprecht Ambregrijs, ſoo groot als een Menſchen Hooft.

Diverſe van de koſtelijckſte; Africaenſe en Perſiaenſe Tapijten: Neffens een groote meenigte andere koſtelijckheden en Clenodyen, en 12. Turckſe Paerden.

Men eyſchte op 's Keyſers koſten de navolgende Proviſie dagelijcks voor deſe Turcken/ beſtaende in 300. man:

Tot 400 Menſchen Broot/	2 Achels Lamoenſap/	2 Achels Boom-Olie/
20 Schapen/ 6. Lammeren/	80 Achels uyen/ 40 friſſe La-	Salade na de nootdruft/
50 Hoenders/ 50 Duyven/	moenen/ 40 Orange-Appelen/	10 Achels ſupre Room/
15 Ganſen/ 700 ponden Rijs/	10 Achels Sout/	25 Wagens Hout/
100 pont Smout/ 80 p. Honing/	25 Achels gedroogde Pruymen	3 Achels Waſſe Kaerſſen/
60 p. Suycker/ 23 ſtopē Melk/	15 achels gedroogde Weixel/	800 Talck-Kaerſſen/
4 p. Nagelen/ 2 p. Saffraen/	15 Achels gedroogde Appelen/	45 Maten ſupberſte Gerſt/
80 p. Amandelen en Haſenoten/	15 achels gedroogde Peeren/	Gras na nootdruft/
25 Achels Kaes/ 4 p. Peper/	150 Eyeren/ 10 achels Aſijn/	70 p. ſchoon Meel.

Het krackeelen der Roomſe Geeſtelijcken bleef als een ſtraffe over hunne bittere vervolg-luſt op de Proteſtanten in Vranckrijck/ noch al duyren / over Janſenijs ſchriften: Te Parijs arriveerden doenmaels een Breff van Roomen/ zijnde een Ordre des Paus/ daer in hy als Potentaet gebiet/ Dat den Koning van Vranckrijck ſal doen revoceren de Decreten van die van de Sorbonne, daer in de ſelve bewijſen willen, datte Paus doolen kan,&c. Den Nuncius had dit wel geern en met grooten yver by den Coning door gedrongen gehadt / maer zijne Majeſteyt voeghden hy noch dit daer by: Dat ghelijck als den Paus niet en ſoude willen lijden dat in Italien gediſputeert wierde de macht van den Paus over 't tijdelijcke van de Coningen, dat hy verhoopte Sijne Majeſteyt inſgelijcks ſoude beletten het diſputeren over d' onfeylbaerheyd van den Paus in de Sorbonne. Den Coning antwoorde: Dat hy de geene die van de macht des Paus over het tijdelijcke der Coningen dorſden of quamen te ſpreken, die ghenoech ſoude ſtraffen: Doch, wat d'onſeylbaerheyt of doolinge van de Paus beraeckten, Sijne Majeſteyt en bemoeyden hem met die zaken niet, eſtant une queſtion de l'Eſcole. Den Coninck heeft oock deſe ſake in handen van 't Parlament geſtelt/ die by Miſſive zijne Majeſteyt addviſeerden en vertoonden / Dat de Pauſen ſelfs noyt en hebben gelooft, ſchoon datze al deugdelijck en wijs waren, datze niet de doolinge onderworpen waren: Houdende deſwegen 't geloof van d'infalibiliteyt voor Erreur. Hier op dede de Koning een Declaratie publiceren/ inhoudende/ Dat Sijne Majeſteyt geſint zijnde op de materie van 't geloof en Relige elk weder vereenigt te ſien, na dat hadde onderſtut d'oordeelen van de Pauſen, die by de Kerk (N.B.) aen genomen zijn, om te verſtooren de nieuwe Secte op-geſtaen by occaſie van de Leere van Ianſenius, en na zijn ghebootte, tot de Declaratie van April 1664. hebbende alle manieren aengewent om daer eene wegh in te houden, ſonder nochtans daer toe te hebben konnen obligeren de voornaemſte Hoofden, om 't Formulier te ondertekenen, t'ſamen geſtelt door de Prelaten des Coninckrijcks, noch oock die geinſereert is in de Conſtitutie van zijne Heylicheyt, om d'inſtantien die hy heeft laten doen door zijn Extraor. Ambaſſadeur: Soo verſtaet hy, dat na d'Ordre van den 15. Februarij laetſt, by alle zijne Onderdanen ſal moeten aen genomen werden, en ingelaſt by d'Aertſ biſſchoppen en Biſſchoppen deſes Coninckrijcks, onophoudelyck te tekenen en te doen ondertekenen dit Formulier, by de Geeſtelycken van hun Biſdom, beyde Seculiere en Reguliere, op de termen in de voorſ. Ordonnantie vervat,&c. Op peene van hun tijdelyck in-komen,&c. Verbiedende 't verkoopen

van Ianseniis Boeck, 't welck nieuwe Scheuringen in de Kerck hadde veroorsaeckt, noch oock te schrijven, te drucken of eenig diergelyck werck te favoriseren, oft zijn verdoemde Leere op te haelen, &c. Al wat nu meer het roken der Schoorsteen/ als d'Yperse wijsheit beminden/ onderteekenden/ als de Schoolmeesters die aen wedersijden vande Noort zee woonen/ om voor gheen qua kinderen gereekent te worden. Men sach doe te Dantzich die van de Franse Oost-indise Compagnie veel Amber en Barn-steen/ om aen Madegascar te verhandelen / op-koopen. Men dede doe voor de Franse Natie vryheyt van Handel op de kusten van Perssien versoecken. Onderwyl haere Ho. Mo. Minister te Lissabon eyssende de drie Jarige termijnen van de beloofde 15 Tonnen gouts/ den 8. Martij was beantwoort door den Graef Castelmelhor/ eerste Minister van Portugael/ en daer na by den Heer Souza de Macedo in de Cancelerije aldus: Dat in den Raet van den Koning dese sake serieuselijck geexamineert was, en geresolveert, daer inne niet te konnen treden voor en al-eer aen den Koning sijn Meester by haer Ho: Mo: oft by de Nederl. Oost-Ind. Compagnie soude sijn gedaen satisfactie ende ook restitutie van de Steden Cochin ende Cananor, op de Kuste van Malabare in Indien van de Portugesen genomen, door die van op-gem: Compagnie. Gebruyckende den ged. Secretaris onder andere serieuse termen dese woorden: Wy en hebben gheen Vrede met de Staten Generael ghemaeckt om die alleen in Europa, maer oock om die te hebben in d'Indien. Doch Portugal wist wel wat Antwoordt hare Minister daer over in den Hage had ontfangen/ en dat sy selfs met het dilayeren van hare Rateficatie oorsaeck vā gemelte Indise stede verlies waren. De Koopluiden van Parijs quamen doe aen den Koning klagen/ gesterckt uytte Zee-Plaetsen van Picardyen/ Normandyen/ en Bretagne/ over 't gewelt datte Engelze langhs hoe meer onder pretext van visites/ de Fransse Natie aen deden/ uyt-nemende van alle Schepen sulcke Goederen als sy begeerden/ terwijl de Engelse Matrosen spotswijs toe-riepen/ nous sommes Maistres de la Mer. Hare Ho: Mo: Minister te Parijs dede in 't begin van dese maent de geluckwenschinge aen den Gesant van den Hertog van Savoyen/ nu Bruydegom mette Juffr. de Nemours/ waer van den Paus zijn Dispensatie ook van Romen had af-gesonden; onaengesien de obstaculen die Hertog Karel van Lotringen daer tegens dede: De Hertogin de Vendosme ghelepde haer mette Marquis de Parcille in Karossen te post tot Chambery/ die wy tot daer laten. De Concepten om de Rebiere Aude by Narbonne door een Canael te graeben / te conjungeren mette Rebiere van Bordeux/ om daer door de Oceaen mette Middell. Zee gemeen te maken/ vont nu al soo groote swarigheyt als sy voor Honderde Jaren ten tijde Caroli Magni was/ die het doen heeft laten steken. Die van Rochelle banden dese dagen uyt hare Stadt een Nederl. Onderdaen/ binnen Rochelle van een Vader geboren Nederlander/ welcke aldaer veele Jaren die Natie vrywilligh hadde bedient als Makelaer / sonder eenige contradictie of oppositie voor desen/ onder pretext van dat hy sedert eenige maenden buyten Rochel was gaen woonen in 't Eylant Ré/ en daer om (gelijck men nu sustineert) niet meer binnen Rochel mocht komen domicilium nemen; hoewel strijdende met het 23. Articul van 't Tractaet den 27. April 1662. met Vranckrijck gemaeckt. Sijn Maiest. dede tot Reyms in Champagne en te Scharborg in Normandijen de stapel van

van allerhande vreemde Manifactuer-werckers op-rechten. Duc d'Elbeuf Gouverneur van Piccardyen/ aen-ghelast van den Koning/ quam met 500. Ruyters nae St. Venant/ om te beletten het Canael dat Castel Rodrigo, Gouvern. van Vlaenderen/ had doe beginnen van de Reviere de Lis/ achter St. Venant om/ om niet gehouden te zijn die plaets te passeeren; maer de Spaense Ministers leyden dat kint in de luyren soo sacht/ dat Vranckrijck vernoegen schepte. Die van Bajoene onvernoegt/ stelden sich doe tegens de Regeeringe/ belegerden 't Casteel/ doch op de ordre des Conings eenige gestraft/ is de seditie gestilt. Men sach niet alleen tot Rochel aen-komen een Portugijs schip/ waer in eenighe Geestelijcken waren/ om te versoecken een Huwlijck voor de Koning van Portugal/ met de Juffr. d' Aumale/ maer men sprack oock van den Hertogh van Beja/ 's Konings Broeder/ 14. Jaeren out/ te Echten aen Juffr. de Bouillion; welcke leste by sommige Portugesen onsmakelijk scheen. Den 5. deser quam tot Parijs in 't Logement van haere Ho: Mo: Ambassadeurs/ den Venetiaense Gesant Sagredo, bekent makende uptte naem van zijn Meesters: Wat contentement den Heer Dogue en Senaet hadden, en d' obligatie die sy haer Ho: Mo: schuldig sijn, over het goet en wijs beleyt van de Hr. Warnerus, residerende wegens desen Staet aen de Porta tot Constantinopolen, dat in een occasie en conjuncture van tijt en saken die voor sijne Republijk seer important en considerabel waren, als te weten, dat aen de voorss. Warnerus door den grooten Visir en het Divan aen-gesegt wesende, hy soude hebben te disponeren en doen verveerdigen, tot dienst van den Grooten Heer, verscheyde Nederl. Schippers en Schepen, in die Haven en omtrent Constantinopolen haer bevinden de, om in te nemen eñ over te voeren na Candia, Turckze Militie, Provisien ende Munitie van Oorlog; hy Resident niet alleen sulckx heeft weten dexterlijck te excuseren, ende doen achter blijven, maer 't selve oock, ende sijne goede officien soo bequamelijck heeft ghebruyckt ende geeffectueert tot een seer aengenamen uytval, dat selfs het Divan sijne D. Werneri reden, heeft verklaert wichtig en wel gefondeert te wesen, en van selfs heeft gedesisteert van sijn voornemen: Soo dat haer Ho: Mo: wegens die Republijcke daer in hooglijck worden bedanckt, met blijtschap dat sodanige merckelijcke tekenen harer affectie door de discrete directie van haren Minister Warnerus sijn gegeven ende uyt-ghewerckt, sonder dat hare Ho: Mo: nochte haere goede Onderdanen daer over eenig misnoegen ofte schade sal ontmoeten. Ged: Heer Sagredo daer by voegende: Dat hare Ho: Mo: wegens sijne Meesters daer van notificatie mochte werden gedaen, en in ghevalle het de selve haere Ho: Mo: wel mochten laten gevallen, seer geerne Mediateur wilde sijn over de mis-verstanden tusschen Engelant en de Geun: Provintien geresen.

In dese maent bleef Cap. Willem van Bergen zijn Schip door storm en dijsig hart weer op de Rijding/ alleen om datte Sweden aen hare kant na gebruyck geen vuyr-boeten hadden op-gesteken/ al 't Volck 73. Ters mette Capiteyn wierden gebergt/ dan 't Schip bleef in de loop. In Sweden sagh men veel Beestiael door den langdurigen Winter wegh sterven/ waer door geen kleyne dierte aldaer ontstont/ wijl Hoy en Stroo gebrak. Men hoorde tot Stocholm datte Heer Ian Ysbrantsz. mette Caracter van Ambassadeur wegens hare Ho: Mo: nae Sweden soude komen; Yder die de gemeene welvaert beoogden/ hadden seer groot verlangen op de aenkomst van dien Heer/ mits zijne daer toe bequame qualiteyten. Onaenghesien oock wel eenighe Koper-

Jonckers

Jonckers waeren/ die/ hoewel men hun waerschouden dat Enghelandt alle Schepen soude confisqueren die yets ondryp in of aen hadden/ sulckx niet konden gelooben/ meenende dat Enghelandt met het leste Tractaet aen Sweden beter woort soude houden dan sy aen Nederlant hadden ghedaen / vonden sich wel verstelt als men soo dapper schade leet door Kapers / en moeylyckheden van ontallijck aenhalen harer Schepen: Een Engelse Caper quam doen op de Elve/ nam twee Amelander Scheepjes/ die hy om op de Watten te roven elck met 4. stuckjes en veel volck besette/ om gelijck hy dede / te betoonen / dat Engelant om geenige Wetten en gaf / en soo wel ten spijt van den Keyser/ de Croon Denemarcken/ als de olde vrije Koopstat Hamborgh / hare stroom de Elve dorfden ontrusten/ en daer de bravade maken tegens arme Vissers.

Mits het aenhalen van alle Fransse Schepen in Enghelandt/ sprack men sterck van een Casteel van witten Arduyn te maken aen het Scheurtje/ met stucken die waterpas souden leggen. Den Koning van Spangen den Prins van Nassauw hebbende voorsien met 't Gouvernement van Limborch/ en de Landen van Overmase/ is/ so hy op den 12 deser quam possessie nemen/ door Gedeputeerden en d' Edelen by Eys den ontfanghen / van waer hy onder een compliment is by-geleyt tot binnen Limborg/ onder de salvo van meenichte Musquetten der Ingesetenen / die geharnast langhst de wegh stonden/ tot de Stadts Poort/ daer hy van Sr. Obert/ Lut. Gouverneur en de Magistraet met veel complimenten wiert ontfanghen/ de Stadts Sleutelen wierden gepresenteert onder 't canoneren/ wiert na de Kerck gebraght/ door Schepenen verwellekomt/ het Te Deum gesongen/ en daer na de Tafel-vreugden; Daer yder mits 't vernoegen over soo een honorabel Prins/ sijn blijtschap toonden. In dese tijt ontstont groote onlust om het overschepen van alle Goederen uyt de Geun. Provincien na Antwerpen en vorder willende/ dat na lang debath te Lillo bleef als 't geweest was: Onderwijl de Cooplieden om de Brabantse surcheance stil staende/ dappere schade leden.

Pater Pieter Brancati, Jesuijt in China/ schreef doe aen die van zijn Collegie in Europa: Hoe in 't begin van 't Jaer 1664./ den Keyser van Groot Tartaryen/ 27. Jaren out/ was Overleden/ doch tot blijtschap zijner Onderdanen mits zijn seer boose qualiteyten/ na-latende geen wettige Kinderen/ maer wel een Bastaert-Zoon van 8. Jaren/ die hem gesuccedeert was / tot wiens majorityt van Jaren in de Regeeringhe waren de Mandarins, by de welcke in groot credijt was eenen Pater Adam Schal sulcx/ dat op 't begin harer administratie sy over de 500. Bonzes hadden gebannen/ en vernietight een Privilegie die de overleden Keyser haer hadde verleent / om 500. Tempelen voor de Afgoden te mogen bouwen; zy hebben oock een Boeck doen verbranden/ die dese Bonzes tegens de Christel. Religie hadden laten schrijven: Daer waren door desen Pater Brancati in 24. Jaeren wel 40000. Chinesen tot Christenen gedoopt; en hadden de Jesuijten daer 56. Kercken/ 125. Collegien de Nostre Dame/ en 53. andere Collegien. In 't Beloofde Lant plaeghden de Turcken de aldaer woonende Christenen meer en meer/ hun af-perssende 180000.

Crconen

Croonen/om [gelijck sy zeyden] daer door de schade te verhalen die de Fransse op Gigery aen de Africaense Kust aen de Turcken hadden gedaen. De Engelse in Nieu Nederlant en de Nederlandtse aldaer noch gebleven/ voelden groote ellende door haere veranderingh van Regeeringhe/ want Commercie was'er niet/ alsoo dit gheheele Jaer 1665. niet een Engels Schip aldaer is gekomen/ soo datte Lieden daer sich op Adams wijse van 't Lant mosten behelpen. In de Barbados had sich doe onderstaen een Cromwellist Jan Allen den Gouverneur Willoughby te vermoorden/ om dat hy van de selve zijn benoegen niet en hadde/en nam daer toe den selven in de avont-predicatie waer/ daer hy sat tusschen diverse Edellieden van dat Gewest: Den Cappellaen had juyst de woorden tot zijn Text/2. B. Samuels/3. c./ v. 27. Ende Joab stack Abner onder sijn vijfde Ribbe: Hy trat stoutelijck naer Willougby/ die hy met een Cortelas op 't Hooft sloeg/ en strackx de selve herbattende/ keerde Willougby die met zijn Hant/ dan met verlies van 2. Vingers/ op 't Hooft oock dapper gequetst zijnde; de by-zijnde Edellien dreven hem stracx te rug/dies hy sich in zijn voornemen siende gestupt / stack de Cortelas in zijn eygen lijf/ meenende sich soo te dooden/ maer dat miste/alhoewel die Cortelas met alle soorten van fenijn was bestreken; hy wiert gevangē/doch wist sich daer na noch door vergif van kant te helpen; dies wiert hy gevierendeelt/ en 't hooft mette quartieren op de voornaemste hoecken van de Plantage gehecht.

In den Hage quamen dese maent 3. Engelse Rij-paerden/die zijn Majest. van Groot Brittangen aen den Hr. Prins van Orange had vereert. Aldaer was mede van Kleef over-gebracht een witte Raef/ die den Hr. Prins Maurits van Nassau aen den Ambassadr. van Vranckrijck hadde vereert. De voorsz. Ambassadeur gaf den 22. deser een Memoriael aen haere Ho: Mo:/ om: Dat d'Officiers van Mastricht Represalien gebruyckten, so op de Carmeliten als op d' Ingesetenen van Tongeren, om dat een sijner Onderdanen was gelicht en weg gevoert in 't selve Convent, van daer hy uyt-geloopen was, en also sijn Maje. vertroude dat hare Ho: Mo: van de acte niet ter degen waren onderricht, so had den Koning haer wel willen informeren en doen verstaen, dat den wegh geloopen Persoon is een geprofesseerde Religieus en Priester, die, na dat hy had rebelleux had geleyt een schandelijck leven eenige Iaren, en onder der Staten betalinghe omtrent 3. weken was geweken uyt eygen drift, en had sich vrywillig binnen Tongeren vertoont, 't welck legt binnen de Souvereniteyt van den Prinçe van Luyk, alwaer die welcke wacht over hem hadden, gelijck den Opperste van sijn Convent en sijn eyghen Moeder hem hebben doen lichten, volghens den stijl van Rechten, conform die van Vranckrijck, en geensints haere Ho: Mo: schadelijck: So versocht den Koning dat die Souverain daer desen gelicht is, geen oorsaeck werde gegeven tot klaghen, als een sake waer in sy niet en werden gequetst, en waer in sy geen ander interest hebben dan alleen te dulden dat sijn Majest, ten aensien sijner Onderdanen 't selve usere, buyten 't gebiet en territorium van hare Ho: Mo: oordeelende sulcx tot conservatie van zijn Royale authoriteyt, en rust sijnes Koninckrijcx, daer anders de rest soude sijn van quaden gevolge. Ged: Ambassadeur had oock Ordre van zijn Koningh/ om voor te brenghen de klachten van den Keurvorst van Keulen/ die hy aen zijn Majest. had gedaen/ over / Dat haren Ontfanger binnen Maestricht uyt hare Naem Actens van de Souverainiteyt en Heerlijkheyt van Herstal was makende, daer men geen ander Souverain dan

zijn Hooght. den Keurvorst en Prinçe van Luyck en kende: Want hy heeft Brieven vertoont datte Lettre van Herstal is verkregen door een Bisschop en Prins van Luyck, op den naem van wisselinge van de Souverainiteyt van 't Lant van Presnes, alwaer de Sterckte van Marienborg is gebout Ao. 1546. en 1548. door Keyser **Karel** de V. En dat selfs 't Lant van Herstalle dependent is van 't Marquisaetschap van Antwerpen of 't H. Rijck, al eer Maestricht quam aen den Hertogh van Brabandt: En alsoo de Fransse Majesteyt in 't geene hy Bisschop possedeert volgens 't Pirenise Tractaet van Ao. 1659. niet alleen guarant is, maer oock gehouden hem als eerste der Bon genoten aen den Rijn, te beschermen die Prinçen welcke haer in haere rustighe besittinghe troubleren, &c. Soo versochte dat niets als 't geene rechtig was, mochte gedaen werden, &c. Eenige Gedeputeerden van de Ned. Groenlantse Comp. in den Hage komende/ presenteerden/ ingeval men hun wilde vryheydt laten van Convoy en Licenten/ sy in weynig dagen 2000. Bootsgesellen ten dienst van den Staet souden leveren/ dewijl See-lien tot 's Lants Vloot al schaers waren. Den Haring-vangst op de Noort-see door den Oorlog met Enghelant gants af/ gaf Godt in dit saysoen de Hollanders op de Suyder See soo grooten overvloet van Haring als by menschen geheugenis was geschiedt: Sommige Vissers vongen in dese maent 800. last elck / 't Last 10000. Haringen/ zijn 80. hondert duysent Haringen/ die sy de 800. last verkochten om 15000. en 620. guldens. Men besette doe de Hollantse Kust van de Maese af tot de Helder met Wachten/ Vuyr-boeten en Post-ruyters/ alsoo men vry versekert scheen dat de Brittoenen voor hadden ergens te landen. Want/

Den Oorlog by Enghelant in 't hooft zijnde/ liep hare Vloot den 1. May met schoon weer / om leelijck werck te doen / in See/ cours settende oost op: Prins Robbert met 25. Schepen de voortocht hebbende/ wiert gevolcht van den Hertoghe van Jorck met 56. Schepen / de rest soo in Convoyers van Kool-schepen/ &c./ bleven op 't gehoor van een canon-schot bewesten; invoegen Engelant wel 113 groote en kleyne Oorlog-Schepen t' See had/ wel gemant/ maer qualijck gewapent; wel bezeylt/ doch arm getakelt; wel geluckig/ maer niet door haer courage: Dit weg uyt-loopen der Engelse/ die haer 2. dagen daer na voor Tessel vertoonde/ was op een vals rapoort datten Graef d'Offery/ Stedehouder van Ormont/ Vader van de Viceroy van Yrlant/ te Withal had gesonden een advys/ hem uyt Zee toe-gebracht / behelsende/ dat achter Yrlant om door een Eng. Kits waren ghesien omtrent de 60 Seylen; die men terstont oordeelde de Ruyters Vloot te moeten wesen/ met eenige prijsen; dan sy waren (alst bleeck) wel dapper bedroghen: 2. Vissers van Schevelingen by haer genomen/ en gebragt op 't Schip van den Hertog van Jork/ die siende [mits der selver armoede] weynig aen haer te vangen was/ de selve weder liet gaen/ so had hoog-ged. Hertog haer 2. Brieven mede gegeven/ een aen den Prins van Orangen/ en een aen de Hr. van Suylesteyn/ daer by zijn Koninckl. Hooght. bekent maeckten zijne komste omtrent de Holl. Kust/ gevende wijders te kennen/ dat hy hare Ho: Mo: Vloot noch niet in See en hadde ontmoet, dat hy na der selver uytkomst verlanghde: En soo de selve niet haest uyt en quam, dat hy den Hr. van Obdam selver uyt Tessel soude komen halen.

* Engelant was in dese tijt seer op-geblasen: Men sprack onder de Hovelinghen te Withal/ datten Hemel hun mede was/ dewijl het saisoen hare Vloot/ schoon voor de Holl. Kust/ niet en konde deeren/ sy wilden oock ergens landen/ aen 't succes twijffelden sy niet/ 't dessleyn was op Texel ofte de Helder/ en al de Zee-gaten beset te houden/ terwijl eenige Engelsen van haer in Hollant met kleyn Vaertuygh quamen over loopen.

Hier sag men nu nae eerste aggressie/ na eerste Declaratie weghens Engelant, ook de eerste verschijning van een Oorlogs-vloot op de Holl. Kust: Sich voor Tessel settende/ en speelende smorgens tot dicht aen d' eerste Ton/ en sa bonts dieper in See / tot sy den 8. een grooten storm kreghen/ en sommige van de hare gedevaliseert/ en verstropt/ siende datte Ruyter (daer sy 't oog op hadden) niet voort en quam/ hun verder na Engelandt dede keeren/ soo om te revictualieren/ als om de beschadigde te repareren: Men had onder hun eenige dagen bevoorens dit Tempeest beraetslaegt/ (wijl de Hollanders niet in See waren) een Esquadre van hunne Vloot na Noorwegen te senden/ op 't advijs dat daer 32 Holl. Schepen waren in-geloopen; andere stelden voor/ dat men best op Doggers-sandt mochte blijven/ wijl hun daer niemandt/ uytte Noort komende/ konde ontsnappen: Doch alle hare Conseils zijn vruchteloos geweest/en sy keerden voor Harwits en de Tems/daer de Hertoginne van Jork zijn Hooght. quam verwellekomen/ en vinden: Geen ander mirakel gedaen hebbende als dat den 13. savondts in hare handen vervielen 7. Schepen met Wijnen/ onder Capit. Kupper en noch een Convoyer / achter om komende/ een met Taback/ een Engelse Prijs by de onse in de Caribes verovert/ en een Schip van Lissabon/de Convoyers met 26 en 16 st./wel bezeylt/ontsnapten den vangs door d' aen-komende Nacht. De 2. Eng. Fregatten de Guernsey en de Kent/ hadden gerooft eenighe soo Franse als Sweetse Schepen/ daer van sy 't Volck seer qualijck hadden getracteert/ uyt-ghescholden/ gegeesselt/ en gequetst/na dat sy de selve alvooren hadden geplondert/mette schendelijkste manier als vyant: Den Coning van Engelant niet weynig gestoort over sodanige insolentie/ die hy nu hoorden dat van zijn eygen Volck wiert gedaen aen zijn alderbertroutste Geallieerden/ begeerde/ dat men de hantdadighe souden straffen/ gelijck geschiede als sy op 't Sant lagen / zijn 3. van de voornaemste op de Kent hare Vingers af-gebrant/ seer langsaem met Pick-kaerssen/ gelijck sy de Sweden hadden gedaen; een ander wiert met touwen rondsom sijn Hooft geschroept/ dattet bloet daer langst liep; 3. andere die 't Frans Schip de St. Pieter van Rouaen hadden genomen/ kreghen een 45. slaegen met een sweep van scherpe touwen op de naeckte huyt/ en daer nae in een Boot gheset zijnde/ door de gantse Vloot geroept/ en kreeg/ so naeckt gebonden staende/ by yder Schout by Nacht noch 3. slaghen/ beginnende mette Blaeuwe Vlagh/ idem 5. slagen by yder Vice-admirael/ en 12. slaegen by yder Admirael/ toen quam een Tamboer de af-binding trommelen/ wanneer een papier voor des gegeesseldens Hooft wiert gheplackt / verhatende zijn misdaden/ 't welck in terrorem van de toehoorders, by elck Esquadre over luyt ghelesen wiert; Een ander Officier/ om dat hy wel 70. Jaren out/en te groot van Geslacht was/ heeft men met 48. uren in Ysere boeyen gesloten/ verschoont; den Schipper van de Guernsey/ en diverse andere Officiers gedeporteert/ die men by nacht omtrent Amelant heeft aen Lant geset gehad. Onderwijl had een Admiraliteyts-Heer te Londen/ Dr. Zouch genaemt/ laten Drucken en doen uyt geven een Boek/geintituleert: SijnKoninkl. Majs. van Engelants eygendom en Heerschappye over de Britse See; Met een Verhael van de Hollanders wreetheyt in Oost-Indien: Benevens de prerogativen van d'Eylanden van Groot Brittanjen en Yrlant, hare Havens en Kusten,

Idem, de Iurisdictie van de Admiralieytt van Engelant, &c, Een ander opstoocker gaf uyt: Een waerachtig Verhael van de onrechtvaerdige cruëlle en barbarise proceduren tegens d'Engelse in Amboina, door den Nederl. Gouver eu sijnen Raet aldaer begaen. Men hoorde doe te London dat een Knecht van den Hertog van Jorck/zijn Hooght./so hy omtrent de Duyns was/ met sommighe Complicen meende te vermoorden. Eenige andere stalen doe uyt 't Huys Somerseth voor omtrent 3000. gl. aen Ringen en Juweelen/den Coningbehoorende. Den 9. deser was oock het Magasijn tot Dovres in de lucht ghesprongen / veroorsaeckt door het ontspringen van een Snaphaen / daer omtrent 2. Baren Boskruyt om te droogen lagen/ werdende alle bystaende Huysen van den slach geruyneert. Daer wiert doe in Engelant te Barfort/ in 't bedijcken van eenige lage Landen een aquaducta gevonden/ schijnende de Reviere Avon daer van een Verlaet gheweest te zijn / en was van antijke structure/ van 14. voeten breet/ 16. voeten lang/en 3 a 4. diep/gebout van steenen van diverse coulcuren/als/blaeu/grau/ root en wit/ die seer konstig gehouden zijn / yder een elle breet/ en seer curieus Gemetselt/ en met krachtig Sement gehecht/ den bodem daer van leght soo glat als een vloer/ hoewel de tijt haer schoonheyt hier en daer had benomen/ 't is rondsom met diverse Figueren en Beelden gheplaetst/ in 't midden staet een Vogel/ die daer schijnt als uyt te spruyten/ de hollicheyt daer onder is vol water/ en schijnt daer neffens de Pilaren heen te loopen: Men heeft terstont Arbeyts-Lien gestelt/ om 't water te verleyden/ en na den oorspronck van so e.n heerlijck Monument te soecken.

Terwijle nu d'Engelse Vloot hare Schepen de Luypaert en andere soo in den laesten storm gedevaliseert en masteloos waeren ghewoorden / in de naeste Havens van Engelant repareerden / en geduyrigh ververssinghen en Volck aen boort brachten/ arbeydende over dagh ende nacht dapper/ conjungeerden haer de Zeeuse Armade met die van Hollandt: Komende den 22. Mey met het krieken van den dag seer dicht met 31. Schepen en een S. wester verby Santvoort tot Tessel. Den Lut. Admirael Opdam sijn afscheydt van alle Collegen genomen hebbende/quam mette Carosse tot Haerlem/uyt tredende by de Boom aen d'Amsterdamse Waeter-poort / werdende mits 't Podegra ten wedersijden onderstut en begeleyt tot in 't Staten Jacht/ 'twelck ten dien eynde daer al een Etmael hadde op gewacht / quam soo na twee dagen op sijn Schip in Tessel/ en liep den 23. Mey met moy Weder ten deele 't Zee (na dat de Vloot door 't abusif verklaeren der Plooten/ wiens Vrouwen sommighe Zoetelaressen/Ec. sijnde/liever 't verblijf des Vloots daer hadden gesien, was op gehouden geweest /) echter door de vigilantie van den Heer Raet Pensionaris Mr. Johan de Wit ander bevonden / en diepte ghenoech zijnde/ stack de reste van de Vloot 's morghens daer aen ten 4. uren mede in See / de wint moy N. O. / cours west op: Bestaende in 103. Oorlogh-Schepen / 7. jachten/ 11. Branders/ 12. Galjots/ 4869. Canons / en 21631. man / verdeeldt in Seven Esquadres/ gelijck als volgen:

Lyste

LYSTE der NEDERLANTZE VLOOT:

I. Esquadre onder den Heer van
O P D A M:

Voerende de Wimpel van de groote Stengh.

De Heer van Wassenaer, Luyt. Admir. van Hollant en West-vrieslant, als Admirael, d'Eendracht, 84 metale stuc. 500 man.
Abraham van der Hulst, als Vice-Admirael Amsterdam, 66 st. 290 m.
Aelbert Claesz. de Graef, als Schout by Nacht, Tytverdryf, 62 st. 260 m.
de Reus, O. Comp. Marsfeveen, 78 st. 450 m.
Jacob Swart, Kruyningen, 62 st. 250 m.
Jan van Amstel, de Vryheyt, 60 st. 250 m.
Hendrick Gofkens, de Vrede, 56 st. 230 m.
Otto van Treslong, Gouda, 56 st. 230 m.
Hugo van Nieuhof, de Lantman,
Jacob Will. Broeder, de Dom, 45 st. 220 m.
Jacob Wiltschut, Harderwyck, 48 st. 210 m.
Adam van Brederode, Haerlem, 48 st. 200 m.
Baltazar van de Voorde, Seelandia, 40 st. 180 m.
Herman Egbertsz. Wolf, de Star, 38 st. 160 m.
Polane, 't Jacht de Brack, 18 st. 80 m.

II. Esquadre onder den Heer
JAN EVERTSZ.

Den Luytenant Admirael Jan Evertsz, als Admirael, 't Hof van Seelant, 78 st. 300 m.
De Schout by Nacht de Liefde, als Vice-Admirael, Kleyn Hollandia, 52 st. 204 m.
Cornelis Evertsz. de Jonghe, Schout by Nacht, Dytrecht,
Bastiaen Sensen, O. C. Orangie, 75 st. 450 m.
Jacob Sym. de Wit, Pr. Maurits, 50 st. 230 m.
Jacob Pense, Middelburg, 44 st. 200 m.
Jacob Uitendijck, Dordrecht, 44 st. 200 m.
Bastiaen Tuyman, t Wap. v. Selant, 44 st. 200 m.
Christiaen Ellertsz. Utrecht, 38 st. 180 m.
Jacob van Boshuysen, Delft, 32 st. 130 m.
Jan Banckert, Delft,
Symon Block, Seelandia,
Jan Krijnsz. Schakelo, 20 st. 130 m.
Adriaen Solderwagen, Schiedam, 24 st. 125 m.
N. N. 't Jacht loopende Hart,
Jan Pietersz. Tant, 't Advijs-boot Diefhoeck.

III. Esquadre onder den Heer
E. M. KORTENAER:

De Wimpel van de Besaens-Mast.

Den Lieut. Admir. Cortenaer, als Admirael, Groot Hollandia, 70 st. 350 m.
Dirck Schey, Vice-ad. Oosterwijk, 70 st. 325 m.
Nicol. Marrevelt, S. N. Staveren, 58 st. 220 m.
Juriaen Jur. Poel, O. C. Delflant, 70 st. 400 m.
Albert Matthijsz. Hilversum, 62 st. 290 m.
Joost Verschuyr, Suyder Huys, 56 st. 230 m.
Cornel. vã Hogenhoek, Provincien, 52 st. 220 m.
Henrick van Tol, Duyvenvoorde, 52 st. 220 m.
Antoni de Marne, de Boey, 52 st. 220 m.
Ysbrant de Vries, Doesburgh, 48 st. 210 m.
Gerbrant Boes, Tergoes, 48 st. 200 m.
Pool, O. C. Sphera Mundi, 40 st. 280 m.
Liebe van Hasevelt, de Harderin, 40 st. 180 m.
Johan van der Mars, de Maeght, 38 st. 160 m.
Jan van Blankenburg, Over-yssel, 38 st. 160 m.

IV. Esquadre onder den Heer
STELLINGWERF,

De Geele Vleugel.

Lieut. Admirael Stellingwerf, als Admirael, Sevenwolden, 70 st. 300 m.
Vice-adm. Koenders, Groeningen,
S. N. Bruynsvelt, Princ. Albertina, 50 st. 235 m.
Corsten Krijnsz. de Rechter, 't Huys te Swieten, Oost-ind. Co., 70 st. 300 m.
de Boer, Oostergo, 62 st. 325 m.
Tjerck Hiddes, de Elf Steden, 41 st. 235 m.
Jan Jansz. Vijselaer, Westergo, 54 st. 253 m.
Kat, Oost-In. C. de Mars, 40 st. 210 m.
*Cornelis All. Oostrum, Omlandia, 50 st. 235 m.
Beyma, Frisia,
Barent Hiddes, de Postil. v. Smirna,
Joost Michielsz. Hollandia, 44 st. 230 m.
Jacob Pieteys, de Faisant, 40 st. 200 m.
Willem Codde van der Burg, Vlist, 38 st. 180 m.
Vogel, 't Jacht de Ruyter, 18 st. 80 m.

* Is voor de Slagh door storm Masteloos weder in-gekomen.

V. Esquadre onder den Heer
CORNELIS TROMP,

De Hoornse Vleughel.

Den Vice-Admir. Tromp, als Admirael, de Liefde, 82 st. 400 m.
Gillis T. Campen, Vice-ad. Koeverd. 60 st. 240 m.
Pieter Salamonsz. S. N. Kampen, 54 st. 220 m.
Kommer Gerritsz., de Luypaert, 60 st. 250 m.
J. de Haen, Stadt en Landen, 60 st. 240 m.
Jan Piete. Onklaer, Nieu Batavia, 44 st. 200 m.
Adriaen van Reede, de Tromp, 54 st. 210 m.
Tomas Fabritius, Jaersvelt, 52 st. 220 m.
Jan Adelaer, 't Raethuys v. Haerlem, 54 st. 220 m.
Pieter Uytrenhout, Groeningen, 48 st. 220 m.
Hendrick van Vollenhoven, de Son, 44 st. 200 m.
Berckhout, Princes Royael, 40 st. 180 m.
Cornelis Gerr. Burger, de Bul,
Joost Smient, de Roos, 40 st. 180 m.
Adriaen van Veen, Asperen, 38 st. 160 m.
Hendrick Hankrop, Vollenhoven, 26 st. 120 m.
Laurens de Bruyn, 't J. de Fortuyn, 18 st. 80 m.

VI. Es-

VI. Esquadre onder den Heer
CORNELIS EVERTSZ.

* Den Vice-admirael Cornelis Evertsz/ als Admirael/ Vlissingen/
* Cornelis Kuyper/ Swanenburg/
* S. Lonke/ 't Jacht de Visser/
Den Schout by Nacht Adriaen Banckert/ als Viec-Admirael/ Veere/ 50 st. 230 m.
Piet. Bronsaert/ S. N. zheld. davids/
Jacob Oudaert/ Uytrecht/ 44 st. 200 m.
Kryn Kerckhoven/ Rotterdam/ 50 st. 230 m.
Adriaen de Haes/ Dordrecht/ 44 st. 200 m
Laurens Heemskercken/ de Vrede/
Jacob van der Kam/ Gorcum 34 st. 150 m.
Jan W. Marijnse/ See-Ridder/ 32 st. 140 m.
Adriaen van Creyningen/ Tergoes/ 34 st. 150 m.
Adriaen Banckert/ Vissers Harder/
Marinus Lonke/ Westkappel/ 40 st. 180 m.
Frans Nideck/ Briel/ 20 st. 100 m.
Pieter Wout. Wijnbergen/ Swol/ 20 st. 80 m.
Willem Hendricx/ de Kits Soutelande/
Andries Pieters/ Advijs-jagt Winthont/ 6 st. 40 m.
* Dese drie zijn den 12. Juny uyt Seelant by de Vloot gekomen.

VII. Esquadre onder den Heer
WOUTER SCHRAM,

Den Vice-Admirael Schram/ als Admirael/ 't Wapen van Nassau/
Stakhouwer/ Viceadmi./ d'Eendragt/ 52 st. 285 m.
Houttuyn/ S. N. wap. v. Medenblik/ 59 st. 290 m.
de Boer/ Gelderlant/ 60 st. 290 m.
Bebberen/ Hollantze Tuyn/ 56 st. 280 m.
S. : Joris J. Kuyté/ Carolus quint. 53 st. 230 m.
{ Broň/ Nagelboom/ 52 st. 225 m.
A. : Cornelis Muts/ de Beurs/ 52 st. 240 m.
Slord/ Josua/ 50 st. 250 m.
Bruynvis/ West-Vrieslant/ 60 st. 290 m.
Huysman/ Jupiter/ 45 st. 200 m.
Halfhoorn/ de Jonge Prins/ 30 st. 160 m.
‡ Herr. Ci. Posthoorn/ Agatha/ O. C. 30 st. 125 m.
Hen/ 't Jacht Hoorn/ 32 st. 140 m.
Victol/ d'Eenhoorn/ 32 st. 160 m.
Boos/ t' Kasteel van Medenblick/ 30 st. 140 m.
‡ Is voor de Slach door storm Masteloos weder in-gekomen.

VIII. ESQUADRE,

Dit Esquadre is den elfde Juny uyt Tessel geloopen/ doch niet by de Vloot gheweest.

Kanter/ Stadt en Landen/
Klant/ S. Pieter/ 38 st. 140 m.
Bouman/ de grooten Harder/ 38 st. 140 m.
Brouwer/ de kleyne Harder/ 36 st. 130 m.
Bisschop/ Sutphen/ 40 st. 180 m.
Barent Hals/ Leyden/ 26 st. 120 m.
Cornel. Tomasz. S. Paulo/ O. C. 40 st. 200 m.
Jan Raep/ S. Paulo. O. C. 40 st. 180 m.
Brakel/ 't Jacht de Kat.

Deze zijn alle in Tessel weder gearriveert.

Dese Armade de schoonste die opt de Noort zee op hare rug droeg/ nam by de 22. Engelse Schepen in haest weg/ daer onder een Vloot van 6. Boeyers/ 1. Pinas met 16. en 2. Fluyten elck met 10. st. en de Convoyer met 34. stuc. geladen en van merite na luyt dit schrijven van L. A. Opdam aen de Staten:

Ick hoope U Ed: sullen mijn schrijvens van den 29. Mey door den Schipper Swan wel ontfangen hebben, en de nevens-gaende voort-gesonden op den 30. Mey by Wint, ende was heel stil en mistig, soo dat wy het lieten drijven, tegen den avont klaerden 't op, en begost een koeltje te waeyen, sagen eenige Schepen in ly van ons, dat wy meende d' Eng. Vloot te wesen, maer soo haest al wy daer by quamen, soo was 't een Eng. Konings Oorlogschip met 34 stuc. komende van d' Elve, met 9. Hamburgers, sijnde geladen met veelderhande Waren, als Pick, Hennip, Teer, Kabels, Kabel-garen, Scheeps-plancken, Yser, Koper, Koper-draet, Lijnwaet, en andere Waren, waerdig sijnde 40 tonnen gouts, die wy nevens den Convoyer altemael namen, en setten onse cours na de Wal, om by 5 van de selve te komen, waer van 4. by de Schepen van 't Collegie ter Admiralit. van Amsterdam, en een by een Kaper van 't Noorder-quartier genomen sijn, sullen de selve in Texel op senden. d' Eng. Vloot legt voor Konings Diep.

Dese tijding te London komende/ wierden hare Coopliden ontsinnig: Sy liepen tot den Koning/ klagende: Men had wel het roode Kettje om hun Coopvaerders te waerschouwen na d'Elve gesonden, maer gelijck men nu bevondt, te vergeefs: Haere Kool-schepen liepen nu oock resico hondert tegens een: En haer Fregat Diamont genomen, was te Villa Franca op gebragt, &c. **Dies wiert dese hare Vloot ter zee geprest:**

LYSTE der ENGELZE VLOOT:

Hertogh van Jorck, Root:

Schepen	Cap.	man	stuc.
Royal Charls	Pen	750	80
Royal Oak	Lauson	450	76
O t'James	malborough	380	68
Swifture	Berkley	360	60
S. George	Buckingam	360	60
Fairfax	Sahnam	300	58
Mary	Schmidt	300	58
Gloucester	Clark	280	58
Plimouth	Allen	280	56
Leopard	Beach	240	54
Yarmouth	Elisse	190	52
Happi Return	Lambert	290	50
Portsmouth	Moon	200	48
Bristol	Hart	200	48
Counbertine	Price	180	48
Diamont	Golding king	180	46
Anteloope	Cichley	180	46
Dover	Peirce	170	46
Roy. Exchange	Broun	120	46
Yendra	Tompson	200	44
Bon adventure	Lahurn	160	40
George	Haylop	180	40
Saphier	Hide	160	38
Amity	Parker	160	36
Ginny	Ableston	150	26
Post Frigot	Lawson	1[illegible]0	34
Loyal George	Earl	190	32
Success	Groves	130	30
Fountain	Dutel	130	30
Mermaid	King	120	28
Norwich	Wetwang	110	24
Coventry	Hill	100	10
Martines	Tickle	65	14
Drake	Pool	85	12
Little-Mary	Mary	75	12
Satisfaction	Mary		

Blackamore. Neale. Eagle. K. Ferdinando. Fame Bramble. Co Ketch. Eaglet.

7. Branders en Kitsen / St. George. Batcheller. Isabella. Hopeful. Sea Flower. Edward. Hannah.

Prins ROBBERT, Wit;

Schepen	Cap.	man	stuc.
Royal James	P. Rupert	500	78
Triumph	Minis	430	78
Resolution	Samson	200	58
St. Andrew	Pine	260	60
Rainbow	Hannom	320	56
Henrietta	Wood	300	58
Anne	Brown	280	58
Revenge	Holms	280	58
Monck	Penrose	260	54
Lion	Spragg	260	52
New-Castle	Page	100	58
Mary Rose	Reeves	190	48
Kent	Ewens	180	46
Portlant	Aylosse	180	46
Ruby	Gemings	180	46
Advice	Poole	170	40
Preserve	Haywod	170	46
Assurance	Jeffery's	150	32
Expedition	Sakler	140	30
Bear	Waterworth	170	42
Milford	Seale	130	28
Colchester	Healing	120	28
Speedwel	Ligtfoot	110	22
Garland	Talbot	120	28
Hector	Castle	100	22
Paradox	Guy	85	14
East-ind. Merchant		180	44
Bendith	Taylor	160	42
Return	Huborn	180	40
Exchange	Wentwort	170	36
Constant Catherine	Sanders	180	36
Sea Adventure			
Elisabeth	Nixon	108	36
Dove			
Little Sampson			

7. Branders en Kitsen:
Will en Mary/
Dolphine/
True Love/
Merlin/
John and Abigal/
Hind Ketch/
James Ketch.

Graef van Sandwich, Blaeuw,

Schepen	Cap.	man	stuc.
Prince	Cutins	700	90
Henry	Sir G. Askou	430	70
R. Katherine	Cithinnã	450	70
Unicorn	Citthinnam	320	56
Mountague	Fen	350	58
Yorck	Swanley	280	58
Dreadnougt	Terne	280	58
Essex	Urbert	260	52
Dunkirck	Taylor	260	52
Princes	Swanly	230	52
Jersie	Hide	290	48
Centurion	Meulten	180	46
Swallow	Hodges	180	40
Breda	Kirby	180	46
Assistance	Ewed	170	40
Dragon	Loyd	160	38
Hampshire	Batts	160	46
Adventure	Young	150	36
Providence	Turwit	140	22
Gernsey	Comssy	120	28
Forster	Cotterel	120	28
Pembrook	Parry	120	28
Orford	Bacon	110	24
Paul	Foot	280	28
Lyzard	Andrew	90	20
Little Gift	Johnson	83	16
Blackamore	Barton	65	24
Good Hoope	Archer	130	30
Homb. marcha.	Cadmã	170	36
Jan en Tomas	Dawes	180	44
Castle Friget		160	36
Merviland / Merchand / Aussea		160	44

Marmaduke. Society. Golden Phenix. Brepert

Seven Branders en Kitsen/
Nonsuch/
Tholand/
Reberka/
Amity/
Jan Smack/
Jan Hoy/
Two Sisters.

Dese te vergeefs op de Ruyter geloert hebbende/ advifeerden:

Uytte Royale Charles den 16. Mey, 1665.

WY hebben lang kleyn genot in groot ghevaer van Wint/ Water en Stranden op de Holl. Kust ghehad/ dan geen van hare Vloot vernemende/ zijn in-ghesteecken/ mits een sware storm van 24 uren ons overliep / waer door onse Esquadres verstroyden: Echter Cap. Cuypers Coopvaerdyers/ door vigilantie van de Fregatten Mary/ d'Anteloope/ en de Draeck/ in onse handen vervielen/ hy Ruyper eschappeerden niet een/ en andere in 't Vlie/ oock sommige met Sout na de Sont/ alvoorens af-gegaen zijnde: Duc de Jorck had groote patientie: Endelyck wy hadden een bysonder dessyn/ ten dien eynde 7. myl van de Wal af-gesteken zijnde/ komt'er dit tempeest op/ welcke ons van onse plaets/ daer wy ons dessepn uyt te wercken/ niet alleen vedreef/ maer ook groote schade onder onse Schepen dede. Vale.

OP den 8. Iuny d'Enghelse Vloot weder zeyl-vaerdigh zijnde, vertrock uyt de Bay van Gunfleet by Harwitz na Souwld Bay, soo om daer te frisser Victualie in te nemen, als, om te beter op de Hollantse Vloot te passee, van de welcke men niet anders oordeelde of: de selve soude d' Engelse Custen eer langh komen aen doen: De wint meest oostlik, bleven 's nachts voor Aelbourg, 5. mijlen van de wal: Te middernacht kreegh Duc de Jorck t'advys, datte Hollantse Vloot uyt 'tzuytoosten voor windt op hem af quam, en maer Ses mijl van hun was, waer op die al haer Provisischepen stracks na Lant deden retireren: De Hollanders arbeydende om de loef: Den 12. dito de wint oost, waeren de Hollander S. O. 5. myl van d'Engelsen, wanneer de wint dien gantsen Nacht S. w. was gedraeydt, en beyde de Vlooten voor Lestof, 8. mijl van d'Engelse wal. Dien avont verbrande door dronckenschap van de Commandeur een Brander door syn eygen vuyr, 't welck d'Engelsen een goet voor-teken hielden, alsoo 't een Nederlander was. De Hollantze Vloot onaengesien hare Vyanden de loef hadden, en geduyrigh hielden, zeylden op 't Esquadre van Prins Robert aen, die gesecondeert van Vice-adm. Mings, d'Esquadres van Duc de Iorck in 't midden, en dat van Sandwits tot een achterhoede hadden. 'tGevecht begost 's morghens ten 3. uren, en waren vlack door Prins Robert gheslaghen de L. Admirael Opdam, Viceadmir. Cortenaer, L. Admir. Jan Evertsz, C. Tromp, Stellinghwerf, Bastiaen Senten, en andere, aldus beyde Vloten niet met een halve maen, maer recht als een linie door malkander gepasseert synde, was het lange rust eer men schot of ghevecht vernam: De wint west, d Engelsen ten N. W. de Hollanders ten S. O. liepen te tweede reys de Vlooten ten 6. uren door malkander, doch alsoo Duc de Iorcks Esquadre sonder vechten geduyrig boven wint bleef leggen spelen, soo en konden de Hollanders de loef niet van hem krijgen: Boven Prins Robbert waeren zy al heen, en passeerde soo dwars d'Engelse vloot, alles dus verre maer Canonaden geweest synde, quam Sandwits en separeerde de Hollantse Vloot in tween omtrendt ten 1. uren 's Middaegs, en dit schut-gevaert so tot 3 uren duyrende, was den Lt. Admir. Opdam gekomen op zy van de Royale Charles, treffende malkander met geheele Laeghen, soo dat neffens Duc de Iorcks syde doot geschooten wierden den Graef van Salainta, Lord Muskery, Mons. Boutlle, wiens Beckeneel de Handt des Hertog van Iorcks quetste, en met bloet bespatte, dodende oock ettelycke van zijn Hoogheits Dienaers: In dit woelen raeckt door onversicht in 't uytleveren der Cardoesen de kruytkamer van Lt. Adm. Opdams schip In brant, en al eer men 20. konde tellen vloogh 't Schip op, ten 3. uren namiddag, werdende maer 5. man gebergt; den L. Ad. Opdam doen noch gesont synde: 'tgeraemte van 'tSchip is naderhandt by 't Vlie gedreven.

Dit gaf groote alteratie onder de Holl. Vloot daer en tegens d'Engelse wierden couragieus, want tot noch was de Victorye aen beyde balancerende; maer hier uyt volgden een tweede ongeluck, dat 3. Holl. Schepen, als, Marsseveen Cap. Reus, Tergoes Cap. Kruyningen en Swanenburgh Cap. Kuyper, in malkander verwarden, en beyde aen de Boeghspriet van Marsseveen soo vast waren, datse alle 3 dreven als verlooren schapen, en ten hielp niet dat'er by de 200 man met kappen daer aen doende waren, d'Engelse dat siende, sonden een Brander op hun af, die op Tergoes en Swanenborg [alsoo die nieu beteert waren] stracx de vlam braght, en in ghevolghe aen Marsseveen, daer raeckte yder in 't water, en de voorss. Schepen sprongen daer na als 't vuyr beneen quam, elk hielt'er van af; Capit. Reus begaf sich in een Krib t' Zee, dan is niet gebergt, oock riepen d' Engelse, you Rocks, you fellows, you most be kild; de Stuerman Ioris Tomasz. met eenige die swemmen konde, salveerden haer met een Boot dat lag en dreef, en quamen te Schevelingen aen: In 't begin had Tromp, Tjerck Hiddes en Cap Swart 't Eng. Schip de Charité

Capit.

Cap. Wilkinson, so veel gegeven, dat Cap. de Haen 't selve gemackelijk vermeesterde, want 90 van de Enghelse vlooden daer af in de Boot en in Zee, werdende daer nae met een Kits te Harwits gebracht: De Hertog van Iorck op het gesicht dat sommige Holl. Schepen geen devoir van op-komen deden, beval Lawson met sommige te vallen op de voorste der Hollanders, alwaer soo dapper en braef gevochten wiert, dat Lauson sijn keel daer in schoot, want sijn Knie-schijf stucken, dede hem aen Landt den geest geven: Bastiaen Centen op Oranje alleen legghende, vocht seer admirabel, daer hy Montagu alias Sandwits abordeerde, overmeesterde, en na wy van oogen getuyghe sekerlyck bericht syn, de Prince Vlagghe daer op meer als een uyr dede af wayen, de Blauwe Vlag afgehaelt zijnde: Die Montagu ontsette was de Witte Vlag, de Royale Iames, waer op Prins Robert, (soo men noch wil) den Grave van Marleborgh, en den Graef van Poortlant, sijn doot gebleven, endling is Orangen, naer admirabel strijden teghens Cap. Smith op de Mary, verbrant en op-ghesprongen, Bastiaen Centen is van sijn quetsure overleden: Den Adm. Ian Evertss. was heftig doende met den Spreker en de Charles, 2. seconden van Duc de Iorck, gaf haer lustigh, hy dobbelde niet mis, en 't scheelde weynig of een Brander soude dat van Duc de Iorck vernielt hebben, doch door dray swierden mis: Cap. Koenders vocht meer als gemeen, soo mede Stellinghwerf, die door een ongeluckinghe Kogel dwars door 't Lijff gheschooten wiert: Vice-Admir. Kortenaer in 't begin des Geveghts, seyde, myn dunckt onsen Admirael loopt wat te laech, wy konnen so niet boven wint van de Vyant komen, en by de Royale Catherina komende, wierde in syn boven been geschoten, en storf strack: Cornelis Evertsz. daer omtrent dit hoorende, riep Ian Evertsz. toe, Cortenaer was doot, en nu syn beurt de Vlag als Admirael te voeren. Dus de Wimpel uyt-stekende, en al dapper na in 't heetste geweest synde van 's morgens ten 3. uren tot savonts by 7. uren, hebbende 17. schoten onder water, 13. dooden en in de 40. gequetsten, en tusschen de 13 en 14000 pont kruyt verschooten, begaf sich nae de Mase, en gevolgt van eenighe die niets op den Vyant gedaen hadden, namen sommige dit voor een retirade aen: Men sag terstont by de 36. seer schoone Schepen af-sacken na Tessel, in plaets van Tromp, die de Vlag opgesteken had, niet beter wetende of Ian Evertsz. was oock doot, getroulyck als Admirael by te staen: Waer door die welcke diep onder d'Engelse waren, ongeholpen, vermoort of genomen wierden, behalvens noch dat de Maets van de Schepen Hilversum, Carolus V. de Naghelboom, &c. mutinerende, hun Capiteynen als schelmen dwongen hare soo brave Schepen den Vyandt over te geven, daer Allert Matijsz. Trelon en Boon echter sulcke ervaren Hoofden waeren: Eenen Iuriaen Poel quam al te vroeg met de nacht op syn schoon Schip Delflant voor wyk op zee de tyding brengen, datte vroome vermoort, en de Fielen gaen loopen waren: Den nacht aenkomende, en de Vyant sommighe Neefjes kroeg-Capiteynen vervolgende, syn door Tromp die geduyrig als een Adelaer op syn wiecken de selve stuytte, soo getornt gheweest, dat Montagu op had 14 dooden en 25 gequetsten: Tromp selfs was zeylen en alles aen flarden: De Naghelboom voor Petten gekomen, wilde de Capit. hoewel 't Schip vast zat, niet verlaten, de Maets als vagebonden liepen weg, en langst strant bedelen op de zee Dorpen, en soo kregen d'Engelse dat en andre schoone Schepen door pure blooheyd van de Matrosen: A. Cortenaers Stuerman Ate Intes Instra een guyt, liep in plaets van staen, leelyk voor wint af, hem volgden veel schijtebroecken: In Tessel in komende, seyden selfs niet te weten waer om zy soo blo geweest waren, als naulycks noch gheen Vyand ghesien hebbende: Tromp alleen hielt stant, vijf mael is hy met Swart en C. Evertsz. soo heftig in den vyand en de roock beset geweest, dat het een mirakel onder syn Scheepsvolck wert geheeten, soo met reputatie als hy daer af gekomen te syn. In Tessel komende, schreef aen de H. Staten desen Brief:

EDELE MOGENDE HEEREN:

MYn Heeren: Mijnen laetsten was van den 9. Iuny, Oost ten zuyden, en oost zuyt-oost 18 mijlen van Tessel, den 11 dito quamen wy d' Eng. Vloot in 't gesicht, west van ons, en terwijl wy dien dag door de stilte by haer niet konden komen, en de wint N. O. zijnde, wenden 't aen de zyde om de O. S. O. so veel mogelijck was de wint van haer te houden, doch wiert 's nachts stille, 's anderendaegs noch stil zijnde, en niet konnende verrichten door de stilte, en dat se ons sochten te locken in de Bancken daer wy dicht voor waren, hebbende geresolveert mette Steven om de oost te wenden, den 12. dito was 't stilletjes, lagen met 't hooft om de O. N. O. den vyant N. W, verspreyt, quamen een weynig tegen den avont na malkanderen toe-dryven, 's nachts de wint Suydelijk en S. S. W, soo dat wy doen noch boven den Vyant konden komen, maer de wint S. W. loopende, mosten schut gevaer toe-branden, en eyndelijck den Heer L. Admir. van Wassenaer *met zijn Schip op-springende van eyghen Kruyt, raeckte de Vloot in sulcke confusie datse altemael voor de wint van den vyant weg liepen, en daer door eenige Schepen aen malkanderen vast raeckten, en van d'Engelse genomen of verbrant wierden, en so tot den donckeren avont met haer geschut-gevaer gehouden hebbende, waren door die disordre 's nachts confuselijck van den anderen geraeckt: 's Anderendaegs smorgens wierden wy den Hertog van Jork en Graef Santwich achter ons gewaer, en bevonden omtrent 10 a 12 Seylen by ons te hebben, en terwijl by ons andre Schepen niet konden komen, wierden van haer gejaegt voor 's Lants Diep van Texel, alwaer de meeste van ons andre Schepen by ons quamen, doch weten niet hoe veel in 't getal wy noch zijn, vertrouwende noch veel van onse Schepen vermist sullen werden, hoe 't af-loopen sal, sal den tijt leeren, misschien oock mede L. Admi.* Jan Evertsz.: *Den L. Adm.* Cortenaer *en* Stellingwerf *zijn doot, en van particuliere Capiteynen weet niet anders, Cap.* de Haen *heeft een Eng. Schip met 46 st. verovert, wy hebben gesien dat 't Schip Marsseveen, Ter Goes, en noch een Amsterd. Fregat malkander aen Boort zeylde, en oock eenige andere Schepen die verbrant zijn: d' Engelse hebben ook mede verscheyde Schepen, nae wy konnen sien, verbrant, als oock mast en schadeloos, niets sonders anders meer wesende. Waer mede Ed. Mo. Heeren, &c. actum in 's Lants Schip de Liefde, in Texel den 15. Iuny, 1665. getekent*

C. TROMP.

De Engelse waren in dese Battalie al soo bloo als sy opt geweest waren/ en verschrickt/ datse meest alle de Schepen die sy toen kreghen / niet door haere vroomheyt genomen/ maer door de schelmachticheyt der Matrosen zijn over gegeven geweest/ die haer loon daer na in Engelant ghevanghen zijnde/ in armoede en ellende maer al te veel hebben gevonden: Getuygen hier af/ sijn de Maets van Allert Mathijsz. op Hilversum/ die hoewel hy hun als Capitein niet sach te gebieden/ evenwel door smeecken weder op 't Schip dede komen/ daer

daer sy twee malen af geloopen en mette Boot deur gegaen waeren / andere Scheeps-bootsghesellen zijn uyt pure boosheydt nae d'Enghelsen geroept / en hoewel die d'alderminste gedachten niet en hadden soodanighe capitale Schepen aen te doen / persuadeerden de selve om aen boort te komen / en besit van hare Schepen te nemen / gelijk geschiede: Andre bogten tegens haer selfs / gelijck de 83. schelmen op de Carolus Quintus / na luyd van desen Brief:

ICk kan niet na laten u E. te adviseren hoe dat wy op den 12. deser onder Engelant zijnde / tegens den avont onse Vyant vernemende / ende alles gereet gemaeckt hebbende wat ten Orlog dienstigh was: zijn ons de Engelse 's anderendaegs / de loef hebbende / by gekomen / en 't gevegt heeft so lange wy sien konden / geduert: Doen in den avont sagen wy 5. Schepen van d' onse in brant: Den 14. met den dach vernamen noch veel Engelse van ons achterwaerts in 2. trouppen / waer van eenige d'onse tot voor Tessel na-jaegden / wy de achterste wesende / en onse naerstigheyt gedaen om de selve te ontkomen: Ondertusschen in der Nacht so hebben de Soldaten / also 83. Personen op hadden / geresolveert / ende met eenige moetwillige Matrosen besloten / om den vyant 't Schip op te geven / die met den dag den 14. siende een Engels Fregat ons vervolgde / hebben die trouloose de Sloep en de Boot de touwen af-gekapt / en so laten drijven / haer meester gemaeckt van 't geweer dat ten Orlog gereet geleyt was / en alle de Stucken vergeven / de Vlaggen neer gehaelt / de Seylen gestreken / dit alles buyten weten van de Capiteyn en alle de Officieren in de Nacht gepleegt / en de Man van 't Roer gesmeten / en also over staeg geset hebbende / den Vyant in gewacht / so dat met recht mach seggen sy het Schip t' eenemael afgeloopen hebbende / en so den Vyant over gegeven / die ons op den 23. Juny op-gebracht hebben: Ick hebbe my tot vier tochten toe na de Kruyt-Kaemer willen begeven / alwaer ick geordonneert was / de Soldaten sulcx siende / hebbē my met haer blote Houwers en Pistolē in de hant te rugge gedreven / ten eersten de Luytenants / en daer na beyde de Stuerluyden in de Constapels Kamer komende / hebben de Pistolen op haer borst geset / en also uytte voorsz. Kamer gedreven / de Constapel Pieter Michielsz. is mede den besten broer niet: In desen troubel en isser niet een schot van de vyant op ons gedaen / en wy en hebben niet kunnen wegens voorsz. rapoelie doen / die ons in alles hinderlijck waren / hoewel de Capiteyn neffens d'andere Officieren haer dreygden / aen-spraken / vermaenden / en baden met gevouwen handen / segghende / Mannen wat wilt gy doen / laet ons toch ter weer stellen / hoe kunnen wy dit verantwoorden; Waer op sy gants geen gehoor hebben willen geven / maer zijn in haer buyl voornemen voort ghevaren / en hebben mede die in 't Ruym / als mede in 't Kabelgat by 't Kruyt waren / daer uyt gedreven / en de Hut en de Kajuyt in-genomen / en alsoo meester van alles gemaeckt / dat wy met over-groot hertseer en verdriet hebben moeten gedogen: Ondertusschen is den vyant met haer Schip aen Boort gekomen / en haer sonder eenig tegenweer meester van 't Schip gemaeckt / hebben eerst den Capiteyn / en daer na de Officieren / en ten derde mael noch een Sloep met Volk van ons Boort na hun Boort gebracht / die ons als men met Gevangenen behoorden te leven / gehandelt hebben / en ons redelijck getracteert. Waer mede / etc. Actum Colchester den 30. Juny / 1665. Geteekent /

ANTHONI van ZITTEREN.

Soo liepen de maets van de Nagel-boom: Indien d' Engelsen doen toegetast hadden / de helft der Holl. Vloot had pericul geloopen: Van Godt storte oock een vrees in haer / want hare grootste Admiraels Schepen / indien sy met een S. Wester af-ghekomen hadden op de Holl. Kust / waren soo heyl en treylloos geschooten / dat sy wel licht voor altoos noyt Engelant meer souden hebben konnen beseylen: Dus vernoegde sich Duc de York met so veel schade de Hollanders aen-gedaen te hebben / van haer de See te doen ruymen / en etelijcke harer Schepen te nemen en verbranden; dan verschrickt van eygen geval / en dat so veel brave Heeren doot / en andere ghequetst waren in het so even gehouden bloetbat / keerde na Harwitz / gelijck de Hollanders na hare Kust / niet als glorieuse / maer als de geene die ten wedersyden een oorvandt van den Hemel hadden ontfangen. Men beschuldigde aen de Eng. Capiteyns Kiron / Cap. Ride / en Cap. Pole met sy in Engelandt quamen / van hare debvoiren niet te hebben gedaen / deswegen wierden over hare couardise gestraft. In Hol-

lant zijn op den 3. July in tegendeel op de Helder over haere bloheyt gestraft/ Onklaer/de Marre/en Bruynvis/ werdende in de Schantse/ ten aensien van yder/ geharquebuseert: Codde van der Burg/van der Marsche/en Appoloni Pool 't Geweer voor hare boeten/ door den Scherprechter van Haerlem/ gebroken/ en met eenen Huysman inhabil verklaert uyt het Landt te konnen dienen/ van der Hamme af-gheset; en Kortenaers Stuerman/ Ate Jntes Jnstra/ den schandelijcken looper/ en de causa movens van al dit onheyl/ is met een strop om den hals onder een Wick eeuwig te Lande uyt-geseyt: Andere/ die wy om reden niet en noemen/ zijn tacité gesuspendeert/ of oock met verby gaen vergeten: Want daer is geen grooter brant-merck dan levende zijn schande te gedencken/en zijn ooren onder eerlijcke Luyden niet te mogen schudden. Daer en tegens kreeg Capit. de Haen 10000. gl. vereering over 't veroveren van 't Eng. Schip de Charité. Den Seeuse Admir. Jan Evertsz. den 15 deser in de Mase en over Hellevoetsluys in den Briel komende/ wiert in 't begin de schult van dit ongeluckig vechten gegeven/ 't Canaillie drong hem by de Waterpoort in de Marne in 't water/ goyende als dolle menschen met slijck en steen; doch weder uyt geholpen/ met uytschelden/ seyde den Seeuse Admir. Ick sal my wel verantwoorden: Den Commandr. Beaumont salveerden hem in 't naeste Huys; en om dese Lieden te stuyten/quamen stracx 17. Comp. Soldaten op de been; 's nachts gingen evenwel diverse Booten met bittre Mannen en Wijven op de Mase leggen/om op J. Evertsz. te passen by Maeslantsluys/dan sy vonden haer bedrogen; hy ging 's nachts ten 2. uren uyt na Helvoetsluys/ en met een guarde Soldaten tot zijn bewaring/ quam in den Hage/en van daer door Haerlem na Tessel vertreckende/verscheen soodanig voor den Krijgsraet/ datten goeden Hr. J. Evertsz. wierde verstaen ghevochten te hebben voor 't Vaderlant als een trou Soldaet. d' Engelse brachten te Colchester by de 1500 gebergde Nederlanders/ onder andere wass'er een Vrouw Willemtje Gerrits van Embden/die in mans habijt was geweest voor Constapels maet op Maersseveen/ sy wiert los ghelaten/ en in 't Engels gekleet/ quam in den Hage/ verhaelde haer wedervaren/ en hoe sy ghebercht was/ &c. Men bevont datse haer altoos eerlijck gedragen/ en in de Slag van Funen in Denemarcken mede ghewეest was/ doch niemandt op 't Schip Marssevcen wist dat sy een Vrou was. Mẽ vont in 'tschip van Cap. Swarts groote Mast een 24 p. Kogel steken. Een ander willende achter uyt sien wie omtrent was/ wiert zijn Hooft af geschooten/ en in-gehaelt/ strack 't geheele Lijf uyt-ghewórpen. Een ander de heele ruch wech geschooten/ begeerde/ men had dien dach niet gheschaft/ hy wilde eten/ moed maken/ en de Vyanden beter onder de oogen gaen; Den Medicus hem alles af-radende/ viel als een ghevouwen papier/ doot. Tromps Scheeps-zeylen waren so goet niet toen hy in quam/ dat een armen hals daer een eerlijk linnen Broeckje van soude hebben konnen maken. C. Evertsz. en andere Helden/ die wy om kortheyts wil verby gaen/ brachten haere Schepen wel doornaept ten Haven: Werdende alle de schade der Nederlanders toe-geschreven/ datse te vooren geen Krijgs-raet/ en in het vechten geen goede ordre en hadden gehouden: d'Engelse hadden geen Commissie te abordeeren/ maer alles in den brant en in de gront te helpen. De

De schade die de Engelse in deze BATTALIE hebben geleden, is als volcht:

HErtog van Jorck/ Admir. van Engelant/ gequetst aen zijn een Hant/ door het Beckeneel van Mr. Boulje/ en met het Bloet over zijn Aengesicht besprengt van den Grave van Falmout/ Lord Muskery/ en diverse Dienaers welcke op die tijdt seer nae by zijn Hooghst. staende/ doodt gheschooten wierden uyt 't Schip van Obdam.

Den Grave van Poortlant doot.

Den Grave van Marlebourg doot.

Den Schout by Nacht van Montagu/ Samson/ doot.

Den Vice-Admir. Jan Lauson / voelende sich selfs gequetst/ liet aen Duc de Jorck weten/ dat hy geen dienst meer konde doen/ die in zijn plaets Cap. Jordaen ordonneerde/ en Lawson gaf de geest te Greenwits aen de Tems.

Capit. Ablestou/ op de Gimp/ doot.

Capit. Kirby/ op 't Schip Breda/ doot.

't Schip de Charity/ voerende 46 stucken/ ghenomen door Capiteyn Jan de Haen/ alvoorens veel Volck daer af vluchtende en doot geschooten/ en is in Tessel op-gebracht.

't Schip de Jan en Mary genomen.

Op haere Vloot waren over de 800. Dooden, ende veel Gequetsten.

Schade der Hollanders in dese Battalje,

HEer Iacob van Wassenaer, door ongeluck van eygen buyr op-gevlogen.

De Heer Cortenaer ghestorven van zijn quetsure. Stellingwerf doorschoten met een 24. ponder. Schram doorschoten in 't gevecht.

Capit. Allert Matthijsz. op Hilversum/ door zijn quaet Bootsvolck/ die tot tweemael van boort af liepen/ en niet wilden vegten/ wiert van de vyant in possessie genomen/ en niet gewonnen/ door het Fregat Bristol. 60 st.

Carolus Quintus/ Capit Joris J. Ruyten/ door 't mutineren van 't Bootsvolck schandelijck de Engelse over gegeven. 54. st.

't Schip Delft/ Cap. Jacob Boshuysen/ genomen door Breda. 't Jacht de Ruyter/ Cap. Vogel/ 18. st. genomen by de Dolsijn.

De Jonghe Prins/ 36 st. Cap. Halfhoorn/ by de Martin genomen. De Mars/ Capit. Kat/ 50 st. genomen by d' Assurance. De Nagelboom Cap. Boon/ 54 st. genomen by de Colchester.

't Wapen van Zeelant/ Cap. Tuyneman/ 36 st. genomen by de Centurion. De Swarte Bul 36 st: Cap. Gerrit Cornelisz. Burger/ ghenomen by de Anna en Ruby.

Schepen verbrant:

't Schip Coeverden/ 60 st. Cap. Gillis Thijsz. Kampen/ door de Faem verbrant. Prins Mauritz Jacob Sym. de Wit/ 50 st. De Stad Utrecht/ Jacob Oudart/ 44. st. Swanenburgh/ Capit. Kupper/ 30 st.

Tergoes/ 34 st.
Marseveen/ 78 st. } verbrant en gesoncken.
Orange/ 75 st.

Verloozen by de 2000 man.

Men luyden en glorieerden hier over te London/ meenende 't Hemels vier de Pestelentie die aldaer seer ontfonckte/ te verdoven/ vergetende hoe ellendig hare Lant-stat Newport dese maent was af-gebrandt: De Holl. Capers in Schotlant gelant/ in Bras sont in 't Noorden lande / daer den Coningh van Engelant hadde belast 4. Forten te bouwen / het Stedeken Lairwarck hadden geplondert / en 't Casteel met 12. a 13. steene Huysen hadden geraseert: En dat hoewel de Spaense Ministers in diverse Hoven sig tot een mede verheuging aen d' Engelsen wat te plomp vroeg uyt-lieten/ gelijck die te Londen met al zijn buyrwercken den aep uyt de mouw liet kijcken/ dat daer en tegens den Coning van Vranckrijck geen gelaet althans van blijtschap toonde / als den Engelse Gesant te Parijs zijne Majesteyt mondelinge noteficatie quam doen van zijn Meesters victorie: Dan gelastede hem Gesant in 't tegendeel: Dat hy Ambassad. zijne Meester van hem Konings wegen soude aen-maninge doen, om den Vrede op billycke conditien met hare Ho. Mo. te sluyten, ofte, dat geresolveert was in con-

formité van d'Alliancie met dien Staet, de selve met zijne macht by te springen. En aen de Ministers van Denemarcken en Sweden wierden diergelijcke notefica-tien gedaen / ten eynde 't haere daer toe mede te willen contribueren. Want het en klonck te Parys niet wel / dat het Canaillie te London des Fransen Ambassadeurs Huys dreygden te plonderen / en daer de glasen uyt-wierpen/ enckelt/ om dat dat hy over d'Hollantse schade niet en wilde buyzen.

IUNIUS 1665.

DE Zee-saken dus staende/ waren d' Engelsen soo hoogmoedig als de Nederlanders vlijtig/ in 't repareren van hunne Vlooten: Niet alleen de soute stranden/ maer ook selfs de soete Rivieren en binne-zeen wierden van Rovers en Krijg-schepen ontvepligt: Yder Natie mengden sich in dit troubel water: 't Brittannis Schip d'Engelse Croon a 48 st. te Londen gelt en te Lissabon Suycker en Taback in gelaeden hebbende / om na Tangier te brengen/ wiert op de Spaense Cust van Capit. Heirmans na gejaeght/ dan den andre Boot en Sloep af settende/ ontsnaptent/ hoewel 200. man op had: Bellasis in Tanger dit hoorende/ ontlade hem flucks / en noch 100. man op sijn Schip geworpen hebbende/ beval hem t'zee/ en revenge aen de Croon vā Engelant gedaen: Dus gegispt/ komt hy op de reede van Cadix/ daer 2. van de 8. Nederl. Schepen ten Oorlog verdaerdigt/ als Jacob Pietersz. Twisk/ op de groote Ridder / en Dirck Jansz. Duysent op de 3. Coningen hem om de pas af te snijden teghen gingen / waer van de Ridder over staech en vast raeckten in den avont/ d'Engelsman dit siende/ settent op Duysent met 30 st. 110. man aen/ dese gaven malkander de lage tot 2. uren 's nachts / doen dede die hovaerdige Croon door 3. schoten met los kruyt versoeck van stilstant tot den dageraet/ dat hem vergunt wiert: Dan in plaets van 's morgens weder reed om slaen te sijn/ quam hy de bay van Cadix met volle zeylen in vlugten: Waer over d'Engelse Natie omtrent Calle nova straet / daer de Kooplyden en Schippers verkeeren/ dapper uytgelachen/ en van jongens en slaven ghe-roepen en hun na gesongen wiert: Gy alle die Hennekens soeckt, gaet hier buyten by d'Engelsen, die voeden de Verckens, met Spijs van bloode guylen, &c. De Engelsman uyt spijt/ dede de Nederl. Consul en de Hollanders door diverse aen geplackte Briefjes weten / waerender 3. a 4. Neerl. Schepen die lust hadden met hem te slaen/ sy mochten saterdaghs ten 4. uren buyten de Bay komen: Welcke uyt-daging 2. Neerl. Koopvaerders St. Andries en groote Ridder aen na-men: Op 't gesette uer gaet den gentilman mette Enghelse Croon t' zeyl / de Neerlantse Coopvaerders volgen / maer den Engelse vlag-voerder in plaets van slaen/ setten 1. mijl buyten de Bay alles by/ en ging veur: Dit was soo bespottelijck/ dat geen Engelsman te Cadix nauwlijcks sijn hooft by eenighe Cooplieden dorst de op steken / ende men sach de hoeck huysen met pasquillen over al beset. Duysent en 5. a 6. bleven in 't gevecht/ de Croon sette 30. doo-den over boort/ dan de eere van t slaen bleef den Nederlanders, en d'Engelsen een couardeuse staert.

De

De Ceremonie die den Turckzen Gesant den 18. Juny by den Keyser tot Weenen had in zijn publijcke Audientie/ bestont in seer veel Treyn: Voor af quamen 5. Wagens/ bedeckt met Kleeden van Gout en Silver geborduerde Bloemen, en waren de voorsz. Wagens soo wijt/ dat 't gheheele Hof van den Keyser daer op wel hadden konnē sitten/ dese wierden by de Turckē op 50000 Rijcxds. waert geschat/ en hadden meer als een Jaer langh 60. van de konstigste Levantze Borduerders daer aen gearbeyt; dese wierden van 4. andre Wagens gevolgt/ waer van 2. geladen waren met 6. stuck Persise Tapijten/ geborduert uytten Goude en Zijde/ en de 2. andere Wagens geladen met 12. Kleden van Gout en Silver Lijnwaet/ en noch sommige Tapijten/ dese volgden eenige Ruyters/ daer van de 3. yder een Halsbant van Diamanten droegen/ met Paradijs-Vederen/ en een ander met rare Pluymen oock met Diamanten/ en een groot stuck Ambregris/ 't selve dragende in een roode Carmosijne Sack/ den leste Cavalier droegh de Credentie-Brief van den Turcksen Ambassadeur/ overdeckt met Goude Laken/ daer op volchden 8. kostelijcke Arabise Paerden/ 2. van de selve besadelt en behangen met Silvere Borduersels/ 't Hooft-ciersel met Gesteenten/ en doe volghden den Ambassadeur/ sittende in een van des Keyzers Carossen/ met zijn Taelman/ daer achter den Commandant van Weenen met veele Ridders: So haest als hy in de Kamer op-getreden was/ daer hem den Grooten Cancelier ontfing/ en dat voor den Keyser komende/ dede hy 3. seer uytdruckelijcke reverentien/ en zijn Brieven van Credentie over-gelevert hebbende/ neffens de Ratificatie van het laetste Tractaet/ so verklaerden hy door den mont van zijn Taelman het subject van zijn Ambassade/ ende in-gevolge gaf aen Keyserl. Majest. de Presenten/ van 't welcke hy was gelast/ en wierde soo na zijn logijs gebracht gelijck hy gekomen was; en of wel dese Presenten/ die op 250000. ponden wierden geschat/ niet so waerdig waren als die den Keyser na Constantinopolen aen den Grooten Heer had gesonden/ soo bevont men echter niet dat opt den Sultan aen eenig Christen Prins so rijcke Presenten had gesonden: Deses Gesants Kock/ een verloochende Christen zijnde/ en hoorende datte Ongaren op hem souden passen/ ging stillekens met noch 37. Renegaden van Weenen deur. De Sevenbergse Gesanten Pansy Janos vertrock doe van Weenen tot zijn meester/ met toesegging dat alles soude blijven in den ouden stant. Maer den Ongarise Palatijn en veele Magnaten lieten sich doe te Weenen vinden/ klaghende aen den Keyzer over de Weduwe van den Vorst Ragotzky/ de welcke/ hoewel hare Prins was Protestants gheweest/ sy tot nu gesimuleert hebbende/ door aenhouden der P: Jesuijten de Roomse Religie verkoozen hebbende/ niet af en liet in alle Evangelise Steden en Casteelen de Protestanten hare Kercken, hare inkomens en eygendommen te onthouden. Aertshertog Sigismundus van Inspruck den 25 Juny sig verbaerdigt hebbende om op de Jagt en Visserye uyt te gaen/ wiert schielijck met een geraecktheyt den 26 uytte Weerelt/ tot groote alteratie van den Keyzer en 't Huys van Oostenrijck/ weg geruckt.

Zijne Majest. van Sweden sont doen aen hare Hog: Mog: dese volghende Missive:

Nos

Nos Carolus, Dei gratia Suecorum, Gotthorum, Wandalorumq; Rex, & Princeps Hæreditarius, Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Esconiæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini, Germaniæ, Cassubiæ, & Vandaliæ, Princeps Rugiæ, Dominus Ingriæ, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & Montium Dux: Celsis & Præpotentibus nostris bonis Amicis, ac Fœderatis Dominis Ordinibus Generalibus, Fœderati Belgij, Salutem & prosperos rerum successus:

Celsi & Præpotentes, Boni Amici & Fœderati, cum præter jus & fas Naves provisine nostras & Subditorum nostrorum, in Provinciarum & ditionum vestrarum Portubus detineri, intelligamus: Ere omnino esse putavimus ut per Ablegatum nostrum Extraordinarium, Nobilem & Generosum nobis sincere fidelem Heraldum Appelboom significari curaremus, quam nobis in expectatum nec facile tollerandum hoc accidat: Rogamus itaq; Amicæ, ut eundem Ablegatum nostrum ad Vos, admissum benigni audiatis, eisq; tale reddatis responsum, quod æquitati & Amicitiæ nostræ consentaneum esse, judicaveratis: De cætero commendamus Vos Divinæ Protectioni.

Dedimus in Arca nostra Holmensi, die 15. Aprilis, Anno 1665. Nomine Altissimæ, Memoratæ S. R. Maj. resp: Filij nostri charissimi, ut & Regis & Domini nostri clementissimi, signatum, HEDWIG ELEONARA.

Contra-signatum, Servet Nâât: Carolus Mauritius Leuenhaupt, loco R. S. Mareschali: Gustaf Otto Steinbock, R. S. Architalassus: Magnus Gabriel de la Gardie, R. S. Cancellarius: Gustaf Banner, loco R. S. Thezaurarius. Ed: Ehrensteyn.

De Stadt Nijkopingh in Schoonen verbrande doe/ sonder te weten waer door/ gantslijck af/ selfs tot 't Slot en de Kerck inclus/ so datter veel Menschen versmacht en om-gekomen zijn. 3. Mijlen van Christiania in Noorwegen zijn alle de Boomen in de omleggende Bosschagien welcke 's Avonts schoon en groen stonden/ des morgens gheheel verdort bevonden/ niet anders van aensien zijnde als waren sich met wit Flour of Kamerijcxdoeck bedeckt: Men heeft den Coning 20. ellen van sulck Doeck toe-ghesonden/ en 't wiert om zijn vremdigheyt om te voelen/ de Liefhebbers mede gedeelt. In Tergau daer 't vol Gebergt is/ na dat door storm veel Boomen uyt gewaeyt en Woningen beschadigt waren/ is ter middernacht den grooten Berg by Dornbug/ die een heelen dag gaens hoog is/ en waer op veel 1000. Denneboomen staen/ met een gruwlijck kraken en roock weg gesoncken/ soo dat men de diepte met geen Diep-loot mocht door-gronden; De vaste Aerde heeft wel een quartier van daer sich gescheurt/ en bleef echter maer een Vrou en een Jonghen in dit geval doot; de Stoof en al wat daer omtrent was, is versoncken of over hoop geloopen en met aerde bedeckt. In 't Graefschap Pinnenberg seker Huysmans Knegt sig aen een Dogter verlovende/ gingen samen na Hamburg om daer Klederen en 't geen tot de Bruyloft noodig was/ te koopen/ maer als zy by Ottensen quamen/ heeft den boosen Bruydegom zijn Bruyt aen-gegrepen/ haer in 't Koorn getrocken/ en aldaer vermoort/ latende 't doode Lichaem so leggen/ is heen gegaen: Eenige dagen naer na hebben de Honden 't Lichaem aen-

aen-ghetast/ 't Gesicht uyt-ghehaelt/ den Buyck op ghegeten/ en de Beenen langst den Wech gesleept/ waer door de verby passeerende Lieden oordeelden datter een vermoort most wesen/gaen daer na sien/en vinden 't Corpus/maer seer stinckende/ en niet wetende of dese sich selfs oft een ander mocht ghedoot hebben/ soo is sy van den Beul begraeven geworden: Maer den Moorder van zijn conscientie vervolgt/ bekende/ soo hy te Haselau in een Boeren Huys quam/ dit schelmstuck/ klagende dat hy dach noch nacht rusten konde: Hy wiert na Oteensen gevangen gebracht/ en geradert: Zijns Bruyts Beenen wierden op-gegraven/ by 't Gerecht voor onnosel verklaert/in een Sarck gelept/ en eerlijck begraven; maer hy de Vogels tot aes gegeven.

De Staten van Brabant/ bestaende uyt Geestelijcke/ Edele/ en Weereltlijcke/te Brussel vergadert over 't versoeck van 550000. gulden by den Gouverneur Caracena tot dienst van den Lande/ soo wilden de Steden daer toe niet verstaen/ten ware alvoorens wiert vast gestelt en volkomen geresolveert/ dat niemant in 't toekomende/ 't sy geest of weereltlijck/ edel of onedel/ vry en exempt soude moghen zijn van eenighe Impoften/ waer mede de Gemeente dickmael boven vermoghen belast wiert: En waren die van Antwerpen daer toe seer sterck aenhoudende/ dat alle Abdijen/ Kloosters/ en Conventen/ behalvens de 4. Bedelaers Orden/ mede soude moeten betalen: Als remarcabel zijnde/ dat van 2800000. Bunderen Lants onder Brabant sorterende, de Geestelijckheyt in possessie hadde by de 1800000. Bunderen/ welcke van alle Lasten en Impoften sich vry hielden/ behalvens noch dat sy oock van hare so groote consumptien binnen hare Kloosters/ geen de minste Excijsen als andre Lieden betaelden: Zijnde een wonderlijcke sake datte Regenten in Brabant soo ongelijck hare Ingesetenen handelen. Den Breeden Raet binnen Antwerpen consenteerden doe een Impost van 6. gl. op yder Carots en Ry-paert in 14. daghen te betalen/ op pœne van dubbelt gelt; Die een nieuwe Karots maeckt/ most 60. guld. geven/ en voorts alles voor een Jaer 6. gul. van yder Paert. Den 31. passato is de oude Stadt Roermont door eenig Hoy dat in een Gracht lach/ en ontfonckte/ soodanigh in Brandt geraeckt/ datte selve in weynig uren is in de asse geraeckt/ soo datter geen Huysen konden gesalveert worden/ de Kercken/ Kloosters/ selfs geenige Meublen/Papieren/of diergelijcke konde men bergen/blijvende 'tseste part van dien niet behouden. Binnen Brussel wierden de Domestijcken van den Resident van hare Ho: Mo: Sasburg op de Maire leelijck geaffronteert/ soo als 't Sacrament daer verby quam/ 't Canailie quam op de been/ de Hollanders voor honden uytscheldende; dan dit werck is in koele baten gesmoort. Tot Oostende quamen 4. Eng. Fregatten ten eynde dese maent/ daer in was veel Gout en Silver/ dat door een Financier van Withal tot Brugghe en Brussel wiert aen-besteet te munten voor den Bisschop van Munster: En men nam te Brugge/Gent/Aelst/Antwerpen/ en in Kleyn Brabant Soldaten op tegens de Geun: Provincien/die men in Kloosters vergaerden/ en veel gelts op de hant gaf: Soo dat selfs de maets in Hollant dienst aen genomen/tot Lillo den Schipper dwongen haer aen lant te setten/ loopende na Santvliet/ daer sommige onder den Bisschop

dienſt namen; alſoo de Roomſe Geeſtelijcken daer dapper onder arbeyden/en deſe maets wijs maeckten / datten Biſſchop in 't kort ſchoonen buyt ſoude hebben/hem veel 1000 Patacons waren toe-geſonden/wel 40000 man ſterk was/en de Ketters ſoude gaen beoorlogen mette ſchoonſte Artillerye van Europa/ wachtende maer alleen na den Prins van Heſſen/ of Prins Robert/die zijn Leger ſoude commanderen/ &c.

Dus van 't Weerelt tot 't Geeſtelijcke over ſpringende / hadden de Lieden van Hantwerpen uytgeworpen van de geuſen (een quaet volck) bijſtere paſquillen van des ſelfs Predikanten / en alſoo 't ſelve ſtreet tegens den Chriſtelijcken aert van liefde/ en datmen ſelfs ſijne vijanden goet moet doen/daer om ſchreef deſe dagen David van den Berge/ geſeyt Montanus / Bedienaer des H. Evangeliums in de Kercke van Sluys in Vlaenderen/ naer Hantwerpen aen Monſr. de Wael/ om de menſchen die aldaer dagelijcks door bot / ſot/ en quaet ſpreken mis-leyt werden/ tot onderrechtinge deſen Brief:

Onſr. de Wael: *Alſoo op giſteren by gheval op 't Caſteel van Huys komende, heeft den Heer van der Schuer my een Brief van u E: gecommuniceert, meldende, dat binnen Antwerpen veele dingen van mijn Perſoon geſeyt wierden, en byſonderlijck dat ick ſoude den hals zijn gebroken van den Duyvel, waer over u L. verſoeckt te weten wat daer van is, ſoo hebbe de vryicheyt genomen om u E. mits deſen by mijn eyghen hant te verſekeren dat alles wat'er gezeyt wort, enckele avontuyrkens, ja ſchandelijcke onbeſchaemde en grouwelijcke leugens en laſteringen zijn, daer ick noyt d' allerminſte occaſie niet en hebbe toe-gegeven door eenige beſpottinge van u L. Religie of Kercke: Wie deſe fabelkens eerſt heeft verſiert, is my onbekent, ommers en iſt niet uyt liefde tot mijn Perſoon ofte Religie, die hier beyde onſchuldig in zijn, en my dus door de gantſe Weerelt ſoeckt ſwart te maken: Maer dit en is niet nieus, wat leugens heeft men niet uyt-geſtroyt van* Calvin, Beza, *en* Luter, *en ontallijcke andre; van den leſten ſtroyden zy uyt een ſchrickelijck wonder van zijn vuyle doot en Verdoemenis, beyde in Siel en Lichaem, met veele geſchiedeniſſen na zijn Begraeffeniſſe, en verſchijninge der Duyvelen omtrent hem, 't welck* Luther *ter hant ghekomen zijnde, by ſelfs in zijn Leven beantwoort en wederleyt heeft: Tot Parijs heeft men in 't Iaer 1642. laten in Druck gaen,* Hiſtoire veritable Nouuellement arriue d'un Miniſtre de la Ville de Geneve, lequel le Diable a emporté en corps & en ame, pour avoir achepté les peſchez d'un Marchant Catholicque de puis per decedé dans la ſuſdićte Ville de Geneve: *Ick twijffel niet of u E. verſtaet dien ſchonen Tijtel wel, en hoe men den naem veranderende de fabel van my verhaelt: Soo moet men per convitia & laudes, door eer en on-eer, door goet gerucht en quaet gerucht heenen ſtreven: Dus veel heb ick goet gedacht u E. hier van te ſchrijven, niet twijffelende of mijn eygen hant, neffens die van de Hr. van der Schuer, ſal by u E. beſcheydentheyt meer geloofs vinden als ſoo een plompe leugen, die ick vrundelijk verſoecke dat u E. by alle gelegentheyt alleſints gelieve te ſtuyten, op dat mijne Lants-*

Luyden

Luyden moghen gedesabuseert worden, waer door U E. my sal verplichten om my te schrijven. *Monsieur, u E. dienst-le.eyden in den* Heere,

DAVID van den BERGEN, *gezeyt* Montanus,
Predicant tot Sluys in Vlaenderen,

Geschreven tot Sluys den 16. *Mey*, 1665.

Een weynig na dese dagen was men te London op Portugal niet weynich gestoort/ vermits Sr. Abraam de Lord Marlebourg tot Opperste na Bombaia aen de Persise grensen over d' Engelse Krijgsmacht hebbende geschickt/ om d' Eylanden van Argedina neffens Bombaja in possessie te nemen/ wegen de contracten soo over Douarie als anders tusschen Engelant en Portugael veraccordeert / gestorven wesende / sijn Secretaris daer toe hadde geauthoriseert/ en daer komende / door den Portugijssen Vice-Roy van Goa de overgave van Bombaja wierde geweygert/ seggende/ daer toe voor als noch gene ordre van sijnen Coning te hebben ontfangen/ selfs niet begeerende dat eenige Engelsen in die gewesten souden moghen huys-vesten of te lande komen: Dit was oorsaeck genoegh voor Engelant om Portugal te beoorlogen, die hem in Bruydschat en alles beloofteloos viel, maer 't intrest bragt niet mede om die stock aen te grijpen, gelyck als men wel met Hollant dede. In Duyns arriveerden 20. Schepen van de Barbados / die van Guinea aen ges. Eylanden om te arbeyden hadden gebracht 1211. Negros/ 400. marck gout/ 12000. Olifants tanden/ &c. alle hare Ladinge geschat op 360000. gulden. Daer en tegens dragt het Schip Nassau doe in de Corunna op een Eng. West-indis vaerder met Suycker/ Indigo/ Olifants tanden en Taback: Een Kaper Keuvelaer genoemt/ bracht aldaer mede 3. andere Prijsen op/ sulcks datte handelaers veel hadden te lijden.

Den Marquis de Caracena / Hooftman der Spaense Benden in Estramandura/ tegens Portugael/ in de warme Junius op-ghetrocken/ vermeesterden de Stadt Villa viciosa/ en terwijl hy 't Kasteel beschiet / hoort hy dat 18000. Portugesen te voet en 6000. te paerde op hem aen quamen/ gemeynd 't voorsz. Casteel t'ontsetten: Stracks sent hy 2000. Ruyters/ om seeckeren Pas op een hoogen Berg te bemachtigen/ terwijl sich met zijn Leger in Battalie/ en 't ged. Casteel besloten hout: Maer zijne Ruyters keerden haest/ alsoo de Portugijsen den gem: Pas alreede in-genomen hadden; En Caracena die op dese 2000 Ruyters met 5000 te paert en 7000 te voet strackx was ghevolcht/ vont sich wel haest van zijn Vyant verrast/ mits den voorsz. Pas (als geseyt is) alreede vernagelt was/ evenwel de Spanjaerden nu in Battalie rakende/ deden de rechter vleugel en 't midden van 't Portugijs Legher deysen/ invoughen men lang hant aen hant met Rapieren vocht; dan de Portugijsen met 5000 man gesterckt/ en wel so gau in 't schieten/ mosten de Spanjaerden met 13. Benden te voet wijcken/ daer hare Vyant 30. Benden van gelijck getal tegen hadden: En waer aen men bemercken mach de seer sobere conditie van den Koning van Castilien: Caracena salveerde zijn meeste Bagagie/ in 't Leger van 't Casteel Villa Viciosa/ hy selfs begaf sich na Badajox en Olivensa/ draghende sich in alles als een braven Veltheer: Van de Portugese-

 bleven

bleven doot de grootſte Officieren/ hoewel ſy 4. mijlen lang hare Vyanden op de Ber gen vervolgde/ Don Diego Correa Generael bleef daer doot ; de lijſte van de gevan gen en dooden/ &c./ tot Liſſabon uyt-gegeven/ luyt aldus :

Op de plaets doot gebleven 4000 man.
Gevangen/ 5000 man.
Daer na noch/ 190 man.
Cavallerye geſlagen/ 3000 Ruyters.
14. Metale Stucken verovert.
Een Ketel-Trommel.
Ontallijcke Cogels en Granaden.
Wapenen tot 2000. man. 600. Karren.

3000. Rapieren. 200. Bagagie-wagens.
1000. Laſt-paerden. 200. Barietten.
24. Back-Ovens van Yſer. 80000. ponden Broot. En noch tot ſoo veel Meel.
25000. Aroberen Biſcuyt. Alle de Service en vordere Bagagie/ Boſpolver. Eenige Reliquia na de Roomſe wijſe/ die van Spange n af-ghekomen in Portugael wierden gevoert.

In 't Koninckrijck Napels hoorde men doen van dappere ſchade aen 't gewas door groote Hagelſteenen : In Calabria en Candia van Aertbevingen/ En in de Pouille van Bloet-regenen : Soo datte Turcken in hare Mosqueen de gramſchap des Hemels tegens Candia met lange Gebeden meenden af te bidden ; gelijck de Chriſtenen onderſtonden in Napels. Terwijl poogden de Mahometanen door Croatien/ Clivano/ Karelſtat en Bagnaluca in Italien te komen/ echter te vergeefs.

Na dat den Koning van Vranckrijck in zijn Parlament hadde doen verifieren een Declaratie/ die confirmeerde de Bulle welcke den Paus teghen de Janſentiſten hadde af-geſonden : Waer door zedert 't Roomſe Hof en de Jeſuijten geloofden dat ſy genoeg waren herſtelt door dit doen/ datten Paus niet doolen en konde : Soo had des Paus Nuntius op eyghen authoriteyt deſe Bulle doen Drucken/ verleende daer by zijn Attache/ in de welcke hy ſig aenmatigt den Tijtul van Nuncius ad Regem & Regna Galliarum : 't Welck in 't Parlament gerapporteert zijnde/ hebben ſtracx daer op Vergaderinge aen-geleyt/ en onderſocht hebbende de oude maximen/ verklaerden : 1. Dat yets te laten Drucken, 't werck was van de Koninckl. Magiſtraet, en niet van een Vremdeling. Ten 2. Dat hy geen Nuncius AD REGNA en was, maer alleen een ſimpelen Ambaſſadeur by den Koning : Want in gevalle het was ad Regna, het ſoude een Magiſtrature ſijn die hy mochte exerceren, 't welk toch vals is. Ten 3. Had hy 't Coninckrijck van Navarre vergeten : Soo dattet Parlament een groot arreſt maekten, gebiedende de ſuppreſſie van deſe Bulle mette Attache, op pœne van 't Leven tegens den Drucker : Wiens Goederen verſekert en op-geſchreven wierden. Omtrent de ſelve tijt heeft Monſr. de Bretillac/ Treſorier van Vranckrijck zijnde/ aen de Camer van Rekeninge te Parijs gedaen reeckeninge van den ontfang zijner contante Penningen/ over de 67. Millioenen/ en op eygen koſten 19. millioenen meer voor rembourſement geadvanceert als den Coning voor heenen gehad hadde. Een Monſr. Buſſy Rabatin gemaeckt hebbende eenige Rijmen van den Lute. Crimineel en zijn Vrou/ wiert daer over den Koning geklaegt ; Sijn Majeſt. die leſende/ behaegden de Verſen ſo wel/ dat het gantſe Hof tot voordeel van Rabatin de uytſpraeck dede. Men had in Vranckrijck noch al groote drift met het voort-ſetten van alle Manifacturen/ die noyt in dat Rijck waren gemaeckt geweeſt/ ghelijck tot Sedan/ daer men alle ſoorten van inventien by bracht om de Holl. Lakenen en Lijnwaten na te bootſen/ en waer 't moghelijck / te over paſſeeren ; Dan alles tot groote

ſchade

schade der Aenleggers/ en soo sober succes / datte slapheyt der Reeders buyl/ haer den moet gheheel dede sacken : Terwijl men dit socht/ verviel den Binnenlantse Laken-handel in Normandyen geheel/ also op d'Innkomsten/ daer oock veel by verlooren was/ de oorsaeck was dat dese Fransse Manifacturen te veel verschelden in deugt en luyster/ specialijck in prijs/ de Nederlants en Engelze Manifacturen trouwer en beter door-gearbeyt zijnde: Evenwel men begeerde in Vranckrijck niet anders te weten of haer eygen maeckfel was het beste/ dedē een Laken komen/ tot Carcassone in Langedock gemaeckt/ 't welk sy lieten oordeelen tegens een Holl. Laken/ by de Scavants / die alle hebben moeten verklaren datte Lakens van Carcassone verre van beter facture/ gebruyck en waerdye souden wesen als de Hollantze; so dat die so spraken/ daer aengenaem warē/ en veel faveur over 'tselve soude genietē/ Ec. Men volharde tot behagen der Roomse Papen noch al onchristelijck te vervolgen de Protestanten in Provence/ op een Dorp genaemt Velaux/ hier hadden de oude Gereformeerde van Marseillie/ als 5. mijl van daer/ en de vreemde / soo aldaer woonen en omtrent / de exercitie van haer Godsdienst tot noch toe ghernstelijck beseten/ door admissie van zijn Majests. Voor-Ouders: Dese hadden aldaer te houden een generale Vast en Bededag aen-gestelt/ waer nae toe sich doe alle/ soo Fransse / Engelse als Switserse Natien van de Gereform. Religie zijnde/ hegaven ; de Roomse hier over nijdig/ meende dese Protestanten schielijck te overvallen / en al 't Volck te vermoorden / daer waren godloose Papen onder dese Aenvoerders ; Van Godt beletten haer voornemen/ door wachten wierden zy gestupt/ invoegen maer een Fransman doot bleef/ die in Switzers habijt was gekleet; evenwel zijn veele Lieden vā een tranquile geest het pericul voor oogen gesien hebbende/ van schrick gestorven: De voorsz. vervolgde Gemeente hebben stracx niet alleen door haer selfs/ maer oock door de Ambassadeurs van Engelant/ Hollandt/ en Switserlant den Koningh van Vranckrijck doen klagen/ omme weg te nemen de vreese die men had voor een Geboefte die op Aerden hun plaisir in boosheydt namen/ om nimmer in den Hemel te mogen geraken: Also dese vervolginge selfs Vranckrijck schadelijck was/ en veele Huysgesinnen begosten te vertrecken na Enghelandt en Elsas/ daer ter contrarie zijn Majest. uyt toe-genegene beste zijner Onderdanen/ alle vlijt van d'ander zijde aen wende om door vreemde eerlijcke Lieden en Hantwerckers zijn Koninckrijck te verrijcken.

Den 6. Juny storf den regeerende Vorst van Oost-Vrieslandt/ welcke zijn Broeder Graef Ferdinand in de Regeeringe volchden. Hare Ho: Mo: hebben aen den Hertoghe Georg Wilhelm van Bronswijck en Lunaburg/ wegens de onlusten met des selfs Broeder Hertog Ian Frederick van Bronswijck en Lunenburg/ de navolghende Missive laten af gaen/ ende daer na noch een aen Hertog Ian Frederick van Bronswijck insgelijckx/ bijna in een maniere geschreven:

DOORLUCHTIGE, &c.

WY hebben uyt de Missive van u Furstel. Doorl. ghefchreven tot Hanover den 29. Maert lestleden, (stilo loco) ende den 17. deses (nieuwe stijl) ons ter handen gekomen, mitsgaders uytte Memorie by de Heer de Villiers, des selfs Afgesant den 18. daer aen-volgende aen ons gepresenteert, met leetwesen vernomen de op-geresene misverstanden tusschen u Furstel. Doorl. en des selfs jonger Broe-

der

der Heer Hertog JAN FREDRICK van Broenswijck en Lunenburg, over e ide ter sake van de Hertogdommen, Graefschappen en Heerlijckheden, na-gelaten by wylen den Doorl. Hoog Gebooren Furst en Hr. Hertogh CHRISTIAEN LODEWYCK van Broenswijck en Lunenburg, in sijn Leven Regeerende Heer des Vorstendoms Zelle, uwe Furstel. Doorls. outste Broeder: Wy bevinden ons daer inne te rechte bekommert, ten aensien dat niet alleen de selve misverstanden tusschen 2. Broederen, considerable Vorsten van 't Rijck, onse Nagebueren en goede Vrunden, sijn ontstaen, maer ontwijffelijck ook by continuatie van dien, meerder swarigheden en convenienten na sich sullen slepen, die oock de Naburige Princen, Landen en Staten soude konnen involveren, in ongelegentheden de welcke namaels niet als met groote moeyten en swarigheyt soude komen worden wegh genomen: Tot voorkominghe van welcke swarigheden en inconvenienten wy uyt een vredelievent en oprecht Christel. gemoet hebben noodig geacht u Furstel. Doorl. gelijck oock des selfs Heer en Broeder Hertog Jan Frederick mits desen gants vrunt, ernst en naebuerlijck te versoecken datte selve insiende de ghevaerlijcke en schadelijcke consequentie van dese sake, de droevige effecten ende onsekere uytkomsten van de Wapenen, en wie sich al tot naedeel van beyde partyen in tijden en wijlen hier onder soude konnen vermengen, van alle feytelijckheyt sich wille onthouden, en van sijnen tijde alles helpen contribueren en by brengen dat tot beslissinge en nederlegginge der opgeresene differenten en misverstanden soude mogen strecken, daer toe wy oock onse ernstige debvoiren en alle goede nabuerlijcke officien van Mediatie, de sake sulcx vereyschende, by desen aen u Furstel. Doorl. gelijk wy mede sijn aen de hoog-ged. Hr. Hertog Jan Frederick van goeder herten sijn presenterende, Biddende den GODT des Vredes dat Hy uwe Furstel. Doorl. wil inspireren gedachten van Vrede en Eenigheyt, tot grootmakinge van Zijnen H. Naem, voorkominge van verdere inconvenienten, en herstellinge van de ruste van des selfs Onderdaenen: Waer mede eyndigende, ende ons op d' acceptatie der voorsz. minnelijcke aen-geboden Mediatie verlatende, etc.

Keyserl. Majest. te gemoet siende de quade gevolgen van den Zee-Oorlog tusschen Engelant ende Hollant/ ende bevreest/ dat door 't investeren by d'een of d' andere de Duytse Revieren/ de Elve/ de Weser/ of oock andere mochten werden ontveylicht/ schreef aen de Hanzee-Steden/ Hamburg/ Lubeck/ &c. dese navolgende Missive:

Leopoldus, divina favente clementia Elect. Romanorum Imperator, Semper Augustus: Amici charissimi, humillime nobis Consules & Magistratii Lubecensis, Bremenses atque Hamburgenses, suo reliquarumq; Hansæ Teutonicæ Civitatum nomine exposuerunt, vereri se admodum ne gliscentis inter Serenissimum Magnæ Britaniæ eiusdemque Regna ex una, ac vos Fœderatosque Belgÿ Provincias ex altera partibus, differentiæ in apertum tandem Bellum erumpant, atque ita dum Belli gerantium copiæ hostem quoque suum insectaturæ sint, non Mare solum, sed illabentia in idquoque Albis, Visurgisque, ac aliæ Sacri Imperÿ Flumina, non sine publica Commerciorum jactara, infesta intutaque reddant, suppliciter orantes, ut pro securitate sibi Imperioque hac in parte, afferenda nos in tempore, cum apud dictum Serenissimum Regem, tam vos etiam nos interponere vellemus, tam etsi igitur nos quidem de utriusque partis cognita æquanimitate concordiaque ac pacis cum Vicinis conservandæ studio, vestræ multo pacatiora nobis promittamus. Pro ea tamen cura quam nobis Imperatorÿ nostrÿ muneris ratio imponit, qua quauersum providendum ne per alienas

contentiones

contentiones ac turbas nos & Sacrum Romanum Imperium imprimis, etiam publica Commercia impedimenti ac detrimenti aliquid cœpiunt omittere, nec potuimus, nec debuimus, quia ficuti prodictum Serenissimum Magnæ Brittanniæ Regem diligentem quæsivimus, ut insperatum cum Belli casum datis ad suos mandatis, dictorum severitate Commerciorum in Imperia, dictisque Fluminibus ut pote neutri parte obnoxijs, amice prospicere vellet. Ita & vos benevola adhortemur, ut exercitibus e que vestris ac Piraticam exercentibus omnes insectationes excursioresque quocunque nomine censendas, in quævis Imperij Flumina interdicere, serieque ut Commercia Sacro Imperio in ijs libera ac expedita relinquant, injungere velitis: Quod uti vestro erga nos Imperiumque Sacrum Amicitiæ bonæ ac benevolentiæ studio quam maxime & consonum, ita & nobis erit gratissimum quod mutuis Amicitiæ studijs, omnino recognoscere cupimus, quibus quod reliquum est benevolentiæ nostræ Cæsareæ affectum conservamus.

Datum in Civitate nostra Vienæ, die 7. Maij Anno 1665. Regnorum nostrorum Romani Septimo, Hungarici decimo, Bohemici vero nono. Vester bonus Amicij

LEOPOLDUS.

Men verboot te Warzau met Trompetten geklanck/ dat niemant by den aldaer zijnde Sweetse Gesant ter devotie soude mogen komen: 't Welck den selven so ontstelde/ dat hy daer en tegens een scherp Memoriael aen den Cancelier verhantrijckte/ obtinerende daer op so veel/ d at ter contrarie weder om met Trompetten uyt-geblasen wiert/ dat het yder vry stond t de Predicatie in zijn Huys te mogen komen aenhooren: En boven dien soo veel voor de Stadt Thoorn geinterdiceert / datte scherpe executoriale Decreten over hare ontnomene Kercke wegens de Nonnen/ beyde partyen tot een vriendelijck Accoort zijn verwesen.

Die van Hamburg ontfongen uyt Engelant doe 200000. Rijckrds. tot de werbinge van dē Bisschop van Munster. Den 13. passato laet in den avont arriveerden binnen Coppenhaven hare Ho. Mo. Ambassadeur d'Heer Amerongen, by Rotschilt te gemoet gekomen zijnde door den Resident la Maire: En had zijn Exell. den 15. dito ten 4. uren private Audientie by den Coning van Denemarcken/ opgehaelt in sijn Majesteyts Lust-huys door den Ceremony meester in 's Conings Carotse: Sijn Exell: op 't Pleyn komende / sach de Coningh staen boven op een Sael in een Venster / mette inkomste van zijne Exellentie sich ontdeckende/ en de selve 4. a 5. passen te gemoet tredende/ vergeselschapt met de Heeren Zeestet/den Cancelier Ritz/den Stadhouder Alefelt van Holsteyn/ en den Stadhouder Gabel: Na af-geleyde Complimenten/ zijn Exell. kortelijck verhaelt hebbende waer over hare Ho. Mo. hem af sonden hadden/ antwoorde den Koning van Denemarcken mondelingh daer op in substantie: Dat zijne Majesteyt ten hooghsten aenghenaem was de komste van Sijne Exellentie: Ende geensints en was twijffelende aen hare Ho. Mo. goede genegentheydt ende Vrund-Nabuyrlijcke Correspondentie, die de selve door hare Ambassadeur Extarord. aen boden. Na veele minnelijcke discoursen op indifferente saken een kleyne tijt over gebragt hebbende/ scheyde met respect: En wierden weynig dagen daer naer

zijn

zijn Excellentie Commissarissen om mede te handelen toe ghevoeght. Tot Stocholm in Sweden arriveerden insghelijcks oock op den een en twintigste passato hare Ho: Mo: Ambassadeur Ysbrantsz. en wiert door den Resident Heynsius anderhalf uyr buyten te gemoet gereden/ ende in des selfs Logement begeleydet/ op een tijt dat hare Majest. en 't Hof te Landewaert in getrocken waren.

Des Bisschops Gesant tot Weenen had in dese dagen geen grooter devotie dan te solliciteren/ Volgens den stijl der Roomse, als consent te mogen hebben weghens 't Duytse Rijck, dat hy als Deurwaerder, d' executie, en den Oorlog op syn eygen gepresupponeerde, tegens de Geun. Provincien op belofte van auxiliatie mochte aenvangen,&c. De antwoort der Protestantse klonck hem niet wel/ 'twelck was: Hebt gy questie neemt twee Scheydsmannen: Wy trecken geen partye. Dus gaet hy na de Roomse/ van welcke hem sommige falybouwers toe-vallen/ maer andere van Godtvruchtiger wesen/ voerden dese eerwaerdige tael: Het plach den Bisschoppen in de Oude Tijden wel te staen minnelyck en vrundhoudent te wesen: De onverstandige en gebrekelycke als een geringe deugt niet alleen te verdragen, maer, met St. Maerten liever een eynt van zijn rockje te willen missen, als yemant te beledigen: Dat het verre daer van daen was, van de Christelycke Vreden Kercke op te willen bouwen door gesochte bloet-stortinge, daer de Apostelen, Clemens en andre Eerstelingen die aller eerst door Vrede, deugt, en Gods yver hadden gefondeert en opgequeeckt: En deswegen oock waren gezegent, &c. Dan den Bisschop liet dese pieuse preken/en mette Kerck die van steen is/en doof voor sulcke Sermoenen/ nam Constantijns rapier in de vuyst / niet om 't Kruys met Helena te vinden/ maer om de Geusen/ die boose ketters/ die eene Credo en Doopsel/ dagelijcks gebruycken/ en de godsaligste wel-levende deugdighe menschen estimeren/ te vernielen. Hemel! waer vervalt de Christenheyt, ende hare gepretendeerde Christelycke Bisschoppen toe? Haren Christus van Vrede, zy van Oorlogh: Hy van genesen, zy van doot slaen: Hy van aller genade, zy onvergevelyck vervolgende: Hy door sijn bloet haer tot zaligheyd verlossende, zy door menschen bloetstortinge vele roeckeloose den tijt van penitentie en zalicheyd af snijdende? En sullen dese als noch onder den titule van Bisschop of Outste [soo spreeckt den bescheydelyckste originele Text] met dese maximen der menschen gemoederen die God alleen behooren, aldus handelen? wat Heyden soude sich tot soo een selfs verloochenende Dienaer om Christen te worden, willen over gheven? Den Turckse Gesant selfs/ siende dat hem 2. Arrianers te Weenen waeren naer gevolgt / die hoewel strickt op hare godts dienst tot spions van zijn doen sich hadden in gelaten/ dede die / wijl sy haer buyten hun beroep begaven / in ysere ketenen slaen/ en weg voeren. Hoe wel die te Comora door de Souches dien dans weder geluckelijck ontsnapten. Dese Sarasijnen hadden oock 2. Jongens opgenomen/ en op 't Turcks geschooren en gekleet. Sekere Jode by een Christen Kraem-vrou tuys leggende/ voerde 't jongh gebooren Kindt uyt den lande wegh. Een Paerde-kooper in 't Sticht Hildesheym in de Kroegh te Steffen zijnde/ van den Waert ghevraeght/ waer heen? was de marckt goet? antwoorde/ ja/ tamelijck: Seyde / wilt gy na Osterode / hier is een braef Carel die wil met uy mede: Hy gaet te paert/ den Waert en noch een volgen / hy wort met 2. kogels by Osteroda vermoort: Dese beschaemt/ dewijl

dewijl sy sonderling geen gelt by hem vonden/ die oock een Vrou met 6. Kinderen hadde/ wierden betrapt door eygen Moordenaers. Den gehele Overpaltz und Bayern is dese dagen by loutere tempeest dat gewas als anders te gronde beschadigt. Poolen even onrustig/ socht/ dan vond geen Vrede: De partye van Lubomirzky wapende sich langhs soo meer/ wiens eene Vendel van zijn Lijf guarde dese Letteren in had/ Soli Regi saluus; op d'andere stonden 3. Kruyssen/ en daer onder/ Crux male consulentibus & administrantibus. Men begost doe in plaets van Duc d' Auguin / tot successie der Poolse Kroon/ nu te spreken van den Hertog van Lotaringen/daer den Turckisen Keyzer van Nabuyrschap mede te vreden was / liever als met een Prins uyt Vranckrijck.

IULIUS 1665.

DE Fransse Oost-Ind: Compagnie hadden nu tot Amsterdam/door Sr. de la Garde Belin/gekocht en aldaer lagen zeylvaerdig de Vrede/ de Justitie/en den Edelman. De Ed: Gr. Mo: H: Staten van Hollant vergaven doe 't Houtvesterschap van Hollant aen den Heer van Wimmenum; 't Drostschap van Heusden aen Geerard van Berckel/ Soon van den Ontfanger Johan zalr.; 't Rekenmeesterschap van Rensburg aen den Hr. van Noortwijk; 't Rentmeesterschap aen den Hr. van Duyvenvoorde; 't Gouvernement van Heusden aen Dros. In 't Vlie wiert gevist 't aen-gedreven Lichaem van Capit. Gerbrant Boes/ wiert bekent aen zijn Rapier/ en gekist na zijn Stadt gevoert. De Spiegel-stucken en veele driftige tuygen van d'Admir. Obdams Schip/ zijn by der Schelling/ Amelant en 't Vlie op-gevist / soo men aen 't gesneden Beeldewerck konde bemercken.

Engelant in hovaerdije geen lant wijckende / blies en stofte by alle Natien vuyr en vlam/ hoe sy schrobbers van de Noort zee waren geworden / en datze wel haest noch wat anders tegens de Geu. Provincien meende te verrichten. Eenige seer sincere doch anders wat eygensinnige Lieden begaeven sich dese maent voor den Coning/ voor-houdende/ hoe Godt het Engelant en speciael het weelderige London had aen ghetast met het vuyr der Pestilencie/ welcke Plage (alsoo noemen d'Engelse in hare tale de pest) haer nu wijts en zijts al mede te landewaert in begost te versprepden/ en het zijne Majesteyt geensints en soude prevenieren soo hy op Godt vertroude/ te Withal te blijven/ en niet na Salisbury te gaen/beyde om den Hemel en sijn Ondersaten te ontblieden/ als van den eersten herstelt / en de tweeden haeren Koningh en Beschermer sijnde: Dat alle dese rusten en onheylen alleen sproten uyt de vervolgingh die hy dede aen een simpel Volck die men Quaeckers noemde, en die hoewel men andere boose Lieden met haren naem noemde, sy echter van alle verstoornissen in de Regeringe vry waren, &c. Hoe goddeloos dat het was soo eerlycke Lieden die men belooft had te protegeren, uyt pure haet en boosheyd der Bisschoppen , met Wijf en Kinderen in slavernye naer de Barbados versont als misdaders, om geen Thien Iaren als Nebuchodonoser langhst 't Veldt te kruypen, maer om eeuwigh in de Taback plantagen en Suycker velden Egyptisen arbeydt te

doen, &c. Men gaf hun tot antwoort/ Dat de Quaeckers de grootste Plague van 't lant waren: En dat de Britze Regeering nu eens wilde sien en af wachten wat des Quakers God voor haer soude en konde uyt-wercken, &c. Met meer andere onredenen / al wat te onchristelijck voor een teedere conscientie om te konnen verdraghen: Weynigh te vooren waren diverse Bisschoppen by den Koning gekomen/ pooghende te bewijsen/ Dat de Pest, seggende te Plague, niet en soude cesseeren, voor en al eer sijn Maje. sich van de Quaeckers gantschelyck had gesuyvert, en de selve nevens alle andere Faneticken hadde weg geschickt: Dan voorwaer dese Lieden hoewel soo wat bysonder / en geheel niet ondeugdig / aldus siende datmen in Engelant dus ageerde om de Aertse Croon/ vertrooftede haer op Gods belofte / en hadden al vrij sekerder hoop op 't Engels Koningrijck in den Hemel/ als op dat van Londen op der Aerden. Men sprack oock dese dagen over 't lossen der wedersyts Engels en Duytse gevangens/ dan also men sich beriep op 't adwijs van Duc de Jork/ soo en wiert daer niet af/ de meeste gevangens in Engelant storven als beesten van honger/ koude/ellende/pest en vuylichept/sittende op seven duyts daegs.

De Engelse Bootsgesellen bestonden dese daghen te mutineren / tot Portsmuyen sloegen sy diverse van hare Officieren doot/en aldus 1500. sterck t'samen loopende/ onaengesien men by Trommelslagh gepubliceert had dat elck op peene van de doodt sich aen boort soude begheven / soo en achtede sy sulckx niet/ maer voerden noch al veel hooger tael / roepende en uytwerpende: Kost den Coning gelt vinden om een Papisten Bisschop te wapenen, gelijck hy dede, hy kost oock wel gelt voor haer verschaffen. Men sag oock veel onlust onder de Gereformeerde in Engelant/ wiens Predicanten men alreede gebannen had/om datse den Papisten stijl der Engelse Bisschoppen niet verstonden te konnen ghehoorsamen: die begenadigt wierden mochten op 20. mylen naer aen Londen oft op 5. mylen naer niet komen van eenige Stadt oft aen hare woonplaetsen: En noch seggen d'Engelsen: How good a Protestant et lover of the Reformed Religion the King of England is, sal in korten tijt gesien worden.

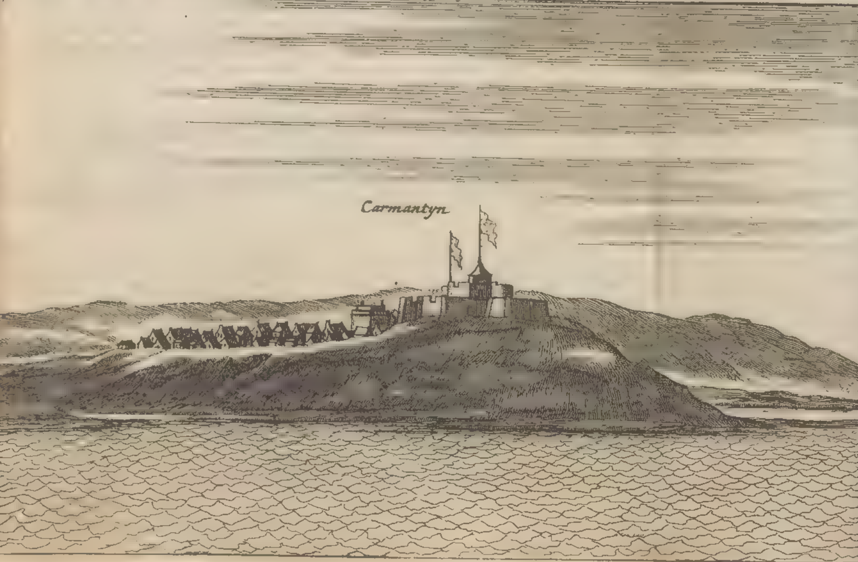
Reyze, gedaen by den Hr. Vice-Admir. M. A. *de* RUYTER, Na de Kusten van Africa en America / in de Jaren 1664. en 1665.

DEn Viçe-Admir. de RUYTER van sijn Prinçipalen ordre ontfangen, en te Cadix sich mette Schepen van Oorlog [gelyk op ons 15 deel, Fol. 6. en 180 te sien is] voor een notabile Voyage niet alleen geencourageert vindende, maer zijnde ghesterckt met noch Ses andre Schepen:

Voorsagh sijn Vloot tot een lange Reys: Stellende in plaets van den overleden Mortagne, tot Fiscael Monsr. de Wit: Eenige Engelse doe te Cadix sijnde, vraeghden waer na toe? men ant woorde, na Saleé: Den 5. October 1664. dus van de Reede van Cadix seylende, daer Lauson (een out Eng. Zee-Offiçier) onder Rota lach, wierde met 9. schoten begroet, en door van der Zaen en Sweers aen boort begroet: De Nederlanders dus 10. daghen gezeylt hebbende, hielt den Viçe-adm. de Ruyter Krijgsraet, en besloten; dat alsoo de Heeren Staten Generael hare Vloot onder ged: de Ruyters beleyt, hadden versonden na Cabo Verde, en de Kusten van Guinea, om aldaer (ware het mogelijck) te hernemen en te bevorderen soodanighe Forten en Plaetsen als gem: Heeren Staten door d'Eng. Natie waren afhandig gemaeckt, dat om Volck

te Landen,

a den Vijce adm. de ruijter.
b. den Vijce adm. Ian Corn. Meppel.
c. den Schout bij nacht Aert van Nes.
d. den Command. Gidion de Wildt.
e. den Schout by nacht,
Leendert Haecks Want.
f. den Capit. als Schout bij nacht,
Willem van der Zaen.
g. Capt. Isaack Sweerus.
h. Capt. Govert t Hoen.
ij. Capt. Dirck Gerretss Pomp.
k. Capt. Ian van Nes.
l. Capt. Hendrick Adrijaenss.
m. Capt. Iacob Corn. Swart.
n. Capt. Enno Doedes.
1.2.3. Engelss veroverde Scheepen.
del mina
St. Iago

Carmantyn

Cabo Verde ofte t Eylant Goeree

doen, &c.
waren:En
haer soude
christelij
te voorer
bewijsen
sich van d
hadde weg
geheel n
Aertse C
hoop op
Aerden.
en Duy
soo en w
van hon
De C
muyen
men loo
op peen
niet/ me
den Coni
wel gelt v
de in En
Papiste
men: di
5. myle
noch seg
the King

Reyze,

Na t

D

met noch
Voors
tot Fiscae
ant woor
son (een
der Zaen
hielt den
hare Vlo
Guinea, e
Plaetsen

te Landen Monſr. Ian Bartram van Mortange ſoude weſen Colonel en Opperhooft: Quamen den 21. 's nachts voor 't Eylantje Goeree, daer laghen deſe Engelſe volladen Schepen om aen Cabo Verde te handelen:

Capit. Iacob Reynolds, mette Wimpel van de groote Steng.	34 ſt.	de Leeuwin.	De Africa,	20 ſt. 36 m.
de Martha,	20 ſt. 42 m.	de Dolfijn,		20 ſt. 42 m.
de Hoopewel,	20 ſt. 45 m.	Proſperiteyt,		8 ſt. 16 m.
		de Spion,	35. Laſt,	1 ſt. 7 m.

Deſe wierden met het lumieren van den dach beſet door'de Holl. Armade, en by reſolutie van den 22. Octob. vermeeſtert: Selfs oock 't Eylandeken Goeree, maer een half mijl lang, en 60 treden breet zijnde, ten N. W. een Fortje met 8 a 9 ſt. hebbende. daer d' Eng. Vlagh af woey, idem, beneden noch een Fortjen en Packhuys, daer men aen Lant vaert, dan niet ſoo ſterck als het bovenſte, ſijnde wel veel grooter, maer alleenlijck met loſſe onghemetſelde ſteenen rondſom op den anderen geleyt, en met ordre gevoegt, ſulckx dat wanneer men een Canon daer op af-ſchoot, heele hoecken van ſteen en aerde daer af rolden, ſpeçiael in tijt van reghen, die ſuffiſant is geheele Bolwercken af te ſlegten: Nu Iuriaen Aberkron gaf den 23. Octob. dit Eylant de Nederlanders over, en vertrok met ſijn Volck; de Prinçe Vlach ſach men planten op 't Fort, Brittanjes Wimpel moſt ſneven; 8. Eng. Schepen wierden ontladen, dewijl ſy de Royale Eng. Compagnie toe quamen, de ontladinge was, 60. Kiſtjes Linne Laken, 11. vuere Kiſtjes met Seſjes Lijnwaet, 3. Balen Bay, 8. Kaſſen met Sayen, 2. Kiſtjes met Meſſen, 2. Kaſſen Perpetuanen, 10. halve Amen Brandewijn, 27. Vaetjes Brandewijn, 10. Vaten Boſcruyt, 599. ſtaven Yſer, 2. Kaſſen met Muſquetten, 10 Vaetjes Smeer; en daer na noch 4. droge ſpijs-vaten witte Erweten, 6. vaten Meel, 3. half Amen Brandewijn, een vat Snuyf-taback, half Oxhooft Aſijn, 100. lege Tonnekens om mette Negros over Boskruyt te handelen, en een Kas met Tabackpijpen, alle met 't merck van de Enge. Royale Compagnie: Op 't Eylandt Goeree wierde tot Gouverneur geſtelt de Fiſcael Iohannes Chalaris, en Otto van Nievelt tot Capiteyn, en aen die van de Roy. Eng. Compagnie wiert een Aſſignatie mede ghegeven, op de Nederl. West-Ind. Compagnie: Den 5. Novemb. dede Do. Floccentius op 't beneden Fort de eerſt Danck-predicatie, veel Scheeps-volck preſent ſijnde, ſijn Text nemende uyt Deutern. 33. vers 8. **Ende verheugt u Zebulon over uwe upttocht/ ende Jsaschar over uwe Hutte:** Eerſtelijck Godt danckende over de geluckige uytvoeringe van dit exploict, en vervolgens, dat Godt haer vorders wilde Zegenen, en dat ſy met onbeveynſde liefde malkanderen wilder. beminnen en geluck wenſchen, en ten laetſten, datſe alle Godt, 't Vaderlant en de Regeeringhe gehoorſaem en oprechtelijck wilden dienen: Onder deſe Predicatie gingh 't Eng. Scheepje de Proſperiteyt onder zeyl, de Cap. Ian Comes, houdende een partye Negros binnen boort gevangen, die als onnoſele met Vis als anders waren gekomen te verhandelen aen ſijn boort, om voor Slaven in de Barbados te verhandelen; andere Swarten dit ſiende, ontvluchtent met haer Canoes: En wierden naderhant ſoo boos op deſe Menſchen-dieverye der Engelſe, dat ſeker Swart op een Staten Oorlogſchip komende, en een Engelſman ſiende, de ſelve wilde maſſacreren, ſijn ooghen die root ſijn, brande als vuyr, hy ſchuymbeckte als een dolle man, doch belet, eyſchte een Mes, quanſuys om een ſplinter uyt zijn voet te halen, en een weynigh aen ſijn voet gepeutert hebbende, valt op den Engelſman, die op de Plecht ſat, meenende hem de ſtrot af te ſnijden, die echter noch ontſet wiert; ſoo grooten liefde hadden d'Engelſe alreede in Guinea op de Swarten gewonnen': De Viçe-Admir. de Ruyter 120. man tot beſettinge op Goeree latende ging den 6. ſmorgens t' zeyl, alvoorens de Eng. Schepen den Dolfijn, de Marta, en de Victorye met 33. ſt. vry ghegeven ſijnde: Den 4. Deçemb. quaemen voor Siera Lione, bemagtigden

den d'Eng. Logie, wiens Goet men t' scheep bracht, vonden in een groote kuyl veel Olifants-Tanden verborghen: Hier verscheen sich een vreesselijcke Staert-sterre, O. S O. de staert N. N. W. Zy verlosten een Hollander met 3. Vrouwen, die d'Engelse voor Slaven aen de Swarten hadden verkocht: Men verbrande geen Eng. Wooningen, noch plonderden haer niet, gelijck sy de onse noch onlangs hadden gedaen: Namen van daer mede van d'Eng. Roy. Compagnie onder Abraham Hodge en Rickwicht 1420. Olifants-Tanden, 3135. p. Koper, een Kas met 36. Blaeu gestreepte Kleetjes, een Kist met Yskleetjes, Hembtrocken, Koussen, Scheeden en Messen, een Kist met Carsay. Kleetjes en Messen, een Kist met roode Carseelen en Ysere Kettingjes, een dito met 34. Musquetten, een dito met 19. stucx swarte Saeyen, een dito met 100 Teerling-kleetjes, 3. Bombasijnen, en schoon Saey, een dito met Haerlemze Stoffen en Saeyen een dito met 175. Teerling-kleetjes, een Kas met Pletsen en Bombasijnen, een Kist vol Coralen, 11503. staven Yser, 3. vaetjes Spijckers, 34. Tinne Kommen, 10. stucx grof Packdoeck, 3. Ysere Stucken, 2. Metale Bassen, 3. tonnen Greyn-Peper, 30. Sacken Sout, 2689. p. Rijs, een Orologie: Met Limoenen en Waeter sich voorsien hebbende, ginghen met een variabel Luchje den 15. weder t'zeyl: 't Swemmen (om de meenigte Heyens) was hier op lijfstraf verboden: De Comeet flonckerden geheele Nachten over tot den dageraet, het achterste schijnende tot 4. uren aen te groeyen: Den 4. Ianuary 1665. quamen voor Tacorary, daer 't Casteel Witsen lecht, voor desen van de Nederlanders af-genomen; op 't advijs van eenen Rietbeeck, wiert een Chaloup met Ioncker van Coevorden af-gesonden, dan, hoewel die van 't Fort een witte Vlach af hadden laten waeyen, begosten sy nu als schelmen lustig uyt groot en kleyn Canon te schieten, invoegen die weder te ruch mosten keeren: Den 5, weder een ander Chaloup met een Trompetter afsendende, hadden d'Engelse sich met ettelijcke Negres in embuscade geleyt, soo dat weder re infecta mosten keeren: Waer op terstont by de 600. so Soldaten als Matrosen Lande, d'Oorlog-schepen in korte, en op Tacorary dapper begosten te canoneren, dreven de Swarten op de vlucht, staken hare Wooninghen in brant, en vielen op 's Casteel aen, d' Enghelse dat siende, versochten pardon, streken de Vlach, en gaven sich als Kinderen over: Moetende lijden dat Orange Blanche Bleu quam af te wayen in plaets van hare Eng. Standaert: Voorwaer een groot verdriet voor een hooghmoedigh hart: 's Morghens quamen wel 300. Scheepjes met Swarten, wel gewapent, van 't Casteel del Mina, in 's Lants Vloot, af-gesonden door den Commandr. Valekenburgh, tot assistentie der Nederlanders: Dese terwijl 't voorsz. Fort Tacorary wier door Boskruydt in de lucht gheworpen, plonderden en raseerden tot den gronde het Dorp daer beneden leggende, als bittere vyanden van de Tacorarise Swarten sijnde, die, om datte selfde haer soo vals mette Engelse in-gelaten hadden teghens belofte aen de Nederlanders, sy terstont de Hoofden af-ka pten, daer sy als gecken mede speelden, en wonderlijcke kueren bedreven, en als een heerlijcke sake op stocken en Spietsen daer mede na Huys trocken: Den 6. 's nachts verby een kleyn Fortje Sama, de West Ind. Compagnie behoorende, zeylende, hoorde noch eenige eer-schooten in passant: Dus na 't Casteel Del Mina loopende, quamen voor 't Casteel den 7. dito, ten 9. uren smorgens, onder 't geluyt van 11. Canons uytte Vloot, yder Capiteyn 5. en weder soo veel uyt Del Mina: De Viçe-adm. de Ruyter terstont met een Chaloup aen Lant voer, van den Geneéze Gener. Valckenburg verwellekomt; daer wiert doemaels partye Yser, Lijnwaet, Vivres, en andere Buyten aen Del Mina gebracht: Den 10. Ianuary dvijs van hare Ho: Mo: ontfangende, in dato den 21 Octob. 1664. resolveerden den 11 Ianuary, op 't aen-schrijven van de H: Staten Generael, **Alle gemonteerde Eng. Schepen haer op de Kusten van Guinea vindende/ aen te tasten en te veroveren/** (indien 't mogelijck waer): Den 12. quam van der Zaen op met d'Eng. Pinas de Marta 20 st. in Zee verovert: Den 17. wierden 2. Engh. Prijsen, Neptunis en de Marta, tot Branders verordineert

ordineert: En gelast niet te Landen, om geen Volck te missen, also Prins Robert daer alle dagen verwacht wiert, volgens 't advertissement van hare Ho: Mo:, en groot voordeel door het splissen der Krijgsmacht soude konnen krijgen, in-geval Prins Robert aen quam, waren ghetrooft hem welcom te heeten; also na 't advijs by 8. Konings, en 10. gehuerde Scheper sterk, en ghelast soude wesen alle Holl. Compagnies Schepen en Forten te berooven, die ghed: Prins Robert op de Kusten van Guinea soude konnen bekomen: Den 6. February gingh de Vloot van Del Mina t'zeyl, arriveerden namiddags voor by Cabo Cors en 't Fort Morera, en settent bewesten Cormantijn, tusschen Adia en Annemabo: Den 7. February 's morgens quamen 4. a 500. Canoes vol gepropt van Swarten, metten dageraet ons na gevolgt, en door den Generael Valckenburg tot onser assistentie: Waer op na ghedaene Krijgspleginge 't gantse gros van de voorn. Negers in compagnie van alle Lants-booten en Chaloupen wel gemant met 8. a 900. koppen, na Lant voeren, hun weg na 't Dorp Annemabo nemende, alwaer omtrent de Strant gekomen sijnde, door de Negers aldaer achter klippen en ruygten in embuscade leggende, sodanigh met Musquetten, als oock met Canon van 't Fort Cormantijn wierden gegroet, datte Booten en Chaloupen, en de Mineeze Negers Vloot (bemerckende 't geweldigh aen-storten van de Zee, en de contrarie uytslag van 't Accoort mette Braso aldaer) sich onverrigter saken na 's Lants Vloot retireerden: In welcke tijt 't Fort Annemabo met Buspoeder wiert op-geblasen, waer op terstont eenige Negers met hare Canoes aen-dringende op 't Fort Adia, en sich te Lande begevende, de Eng. Vlag deden in-balen: 't Fort Adia sprongh in deser voegen op, de Engelse (aldaer leggende) siende de macht der Hollanders en Negers, gereet om te landen, en sich inbeeldende datte landing soude gelden op 't Fort Adia, leyden derhalven een stuck lont by 't Buspoeder, en 't Fort verlatende, retireerde na Cormantijn, om also d' onse, (wanneer zy 't Fort soude willen plonderen) te doen op-springen; doch haer aen-gebooren boos opset door des Heeren genade misluckt door 't Landen op Annemabo: En tot niet gedaen sijnde, veroorsaeckte weder nieuwe courage om te hervatten 't geen alreede begonnen was, te meer, om dat men verstont datten Braso met sijn Aboreros niet tegens ons was, gelijck wy meende, en gelijck het oock bleck, maer tot onse devotie t'eenemael genegen, en daer over van de Negers aen de Gener. Valckenburg en aen de Viçe-admir. de Ruyter tot Pants-mannen waren gestelt; Als mede, datte fouten in 't landen op Annemabo [volgen haer seggen] niet by de hare, maer by d'onse was toe-gekomen, en dat d'onse te vroeg waren aen Lant gevaren om te landen, eer sy de Negers tot haer devotie konde brengen, of souden gebracht hebben, en dattet was om te landen als sy de aldaer sijnde Negers tot haer wil hadden, als dan dwars van 's Landts Vloot een Prinçe-Vlag souden op-steken en laten wayen, en hun daer om onschuldig hielden, dewijl het voorsz. teken noch niet gedaen sijnde, 's Lants Vloot en de Chaloupen evenwel wilden landen; 's nachts quamen wederom eenige vorname Negers aen boort van den Vice-adm. de Ruyter, verklarende met Eeden, datte Volckeren omtrent Annemabo en Adia, daer omtrent de Funtise strant, gereet waren tot hulp en bystant om Cormantijn in handen van de Holl. West-Ind. Compagnie te stellen, met aenbiedinge van alle vrientschap, seggende, dat 's morgens aen 't op-gesprongen Fort de Prince-Vlag soude wayen, op welck teken de gantse macht soude mogen landen, stellende vorder hun leven goederen in ostagie van de Vice-admir. de Ruyter, om met hun te handelen [wanneer ter contrarie bevonden wiert] als verraders toe-komt: Den 8. dito Scheeps-Raet houdende, resolveerden desen Brief aen den Enghelse Gouverneur op Cormantijn te senden:

Myn Heer: Aengesien by u E. eyssehen/ schrijven en ondertekeninge is gebleken/ datte selve in 't voorste van den laetstledene Jaere/ niet tegenstaende de goede Alliantie waer in ons wederzijts Natie hier te Lande leef den/ op een onwaerachtige en gants fribole pretext sie/ als of de Fornteynse Strant aen d'Eng. Natie met uytsluyting van d'onse/ op-gedragen en toe-behoorig was/ niet

alleen heeft ondernomen de Forten ofte Vaſtigheden van Adia en Annemabo (welcke onſen en der ſelver Weſt-Ind. Compagnie mede op de voorſz. Strant waren paſſeerende/ tot rupture van alle goede Vrede en vrientſchap) vyantlijcker wijſe te attacqueren en vermeeſteren/ maer oock de Beſettelinghen van dien op excuable manier te miſhandelen/ en ons bevolen zijnde op een billijcke en betamelijcke wijſe behoorlijcke reparatie en ſatiſfactie te procureren/ ſo en hebben wy niet konnen indicieren dat onſe rechtmatighe of in beter voeghen elders dan aen u E. Perſoon ſoude mogen addreſſeeren/ als uyt welckers voorſz. Fortreſſen/ en door wiens ſpeciale orderen ſodanige ongehoorde ſchade en affronten onder een ſolemnele Vrede aen onſe zijn toe-gebracht/ en de voorſz. u E. onderhebbende Fortreſſen ſelfs gelegen is/ onder de Jurisdictie van de Fantynſe Strandt/ waer af u E. met uytroepinge van den Staet en der ſelver Weſt-Ind. Compagnie/ hare aldaer geſuſtendeerde Vaſtigheden troulooſelijck hebben verſtoten/ ſchoon de voorſz. Strant oock ſelfs voor de komſte van u E. Natie en Staet/ met uytſluytingh van alle andere den laetſten Maert des Jaers 1624. was op-ghedragen en gecedeert/ over ſulcx dan noyt reden of recht hebben ontbroken/ om op u E. toe te brenghen/ 't geene de ſelfde met ongehoorde cruëliteyten aen de onſen heeft laten wedervaren; ſoo en vertrouwen niet dat u E. tegenwoordigh vreemt ſal oordeelen ſoo van onſer ſyde door de wet van vergeldinge over ſodanige ſchaden en affronten/ de nodige reparatie en ſatiſfactie gelijckmatig metende/ geleden miſhandelinge ſoude vorderen/ die onſes oordeels deſer tijdt daer in canſiviteert/ dat u E. ons des ſelfs onder-hebbende Fortreſſen/ en 't geen daer aen en van dependeert tot gebruyk van de geene door u E. in manieren als vooren beledigt/ op goede en billijcke Conditien voor des ſelfs Perſoon en Volk ſonder eenig dilay ſal hebben over te leveren/ gelijk wy deſe expreſſeren van alle exceſſen onſchuldig te weſen/ ſo tegens wille gedwongen ſullen werden te imployeren de middelen die God en de Nature ons tot ſulcx in handen heeft geſtelt/ of/ om beter te ſeggen/ ſodanige als waer toe des ſelfs Perſoon eerſt aenleyding is geweeſt/ en den weg is geweſen/ welckers catagoriſe antwoort hier op kort en ſpoedig ſullen verwachten/ 'tgeen achtē ſodanig te ſullē weſen/ dat altoos gelegentheyt ſullen hebben om u E. te dienen/ die Gode bevelende. Aldus gedaen ende gereſolveert in 's Lants Schip de Spiegel/ voor 't Fort Cormantijn/ den 8. Febr. 1665. Getekent/ Michiel Adr. de Ruyter/ Jan Corn. Meppel/ Aert van Nes/ Gidion de Wilt/ Leendert Haeckſwant/ Willem van der Saen/ Iſaac Sweers/ Dirck Gerri. Pomp/ Govert 't Hoen/ Jan van Nes/ Hendrick Adriaenſz. en Jacob Corneliſz. Swart. Onder ſtont/ Ter Ordonnantie van de voorſz. Krijgs-Raden.

Paulus Adriaenſz. Klerck/ als Secretaris.

Evenwel na 't affenden deſes Briefs, de Negers van Lant de Prince-vlag van 't op-geſprongen Fort Adia, tot teken van aenval, af-wayende, gingen 's Lants Boten en Chaloupen wel gemant met Storm-gereetſchap en andre behoeften na Lant, recht op Adia aen, alwaer met groote moeyte (door 't hoog branden der Zee) ghelant ſijnde, en t'ſaemen in goede ordre gheſtelt, marcheerden Strant langs, ſterck ſijnde tuſſchen de 10. a 1100 man, den Commandr. over de Soldaten was den Graef van Hoorn, en over de Matroſen Capit. van der Zaen; En de Negers, voorſien met Houwers, Schiet-gheweer en Indiſe Vendels, tot onſe aſſiſtentie ſterck omtrent 3000. koppen, aen de lincker-ſyde marcheerende, een weynigh Landewaerts in van ons af, 2. en 2. na den anderen, hebbende yder een Linnen doeckje en Dasje om den hals, verſtreckende haer tot een Velt-teken, quamen op de middagh te Annemabo, alwaer ghekomen ſijnde, in de groote hitte der Sonne, en moeylijckheyt van den weg, de Negers hun ver Landewaert in begevende, wy mede met ons Leger aen-trocken, en gekomen ſijnde aen een ſeer hoogen Berg, omtrent een Muſquet-ſchot beweſten Cormantijn, alwaer op 3 ſt. Geſchut geplant waren, de ſelde Berg na eenig wederſtant van 2 a 300 Negers in kregen, en de Negers op de vlucht bragten, 't welck een groote courage verweckten, te meer, om dat het geroep in 't Legher quam, als datten Command. Ian van Kampen met 22. Schepen uyt Hollant aen Del Mina was gearriveert; onder 't marcheeren reſcontreerden ons eenige van onſe wit-gedaſte Negers, gevangen hebbende eenighe vyandtlijcke Negers, meenende de ſelve terſtondt te deſchapperen, met welcke Hooflen ſy groote vreugde en Triomph bedreven; belovende vorder alle Commandrs. en Opperhoofden, uyt de naem van den gantſe Krijgsraed vrye plundering van 'tgeen in Cormantijn gevonden ſoude werden; vorders liepen ſy op 't Kaſteel aen, onaengeſien de meenigte cogels, ſtaken de Negorye onder Carmontijn aen brand, verwoeſten 't ſelve, welcke vlam de Belegerde van gelicht en courage dede verflaeuwen, en ſtreecken eerſt 't Bloed-Vaentje van de

Tooren

Toorn,en doen d'Eng.Vlag van 'tKasteel,en lieten Touwen van de Muyren,op dat d'onse daer in souden komen, en de selve te gebruycken voor een schut der verwoede Negers, en wierden de Poorten geopent, en (volgens beloften) van d'onse en de Negers geplondert: Den 9. Febr. voeren de Booten na Land, om 't Volck met haer buyt aen 's Lands Vloot te brengen, also dat eenige Chaloupen (door dien de See geweldig was aenbrandende) 't onderste boven ghekeert wierden, en eenige verdroncken; 's middags quamen de Vice-admiraels de Ruyter en Meppel in Cormantijn, ordre stellende om de meeste macht gewapender hand te doen trecken, 't welck gedaen en op Strant gekomen sijnde, en de Zee so hol ging dat wy weder na 't Fort trocken, te meer, also de Negers eenige van d'onse konnende bekippen, haer van haer goet, ja tot 't hembd uytplonderden: Den 10. dito 's morgens hielt men Scheeps-raed, wanneer eenige Boots nae Lant voeren om 't Kasteel van Volck te ontlasten, want daer veel ongebondentheyht door de dronckenschap van 't Volck geschiede, tot dootslagen toe, en eenige met te veel Buyt beladen sijnde, verdroncken, en sommigde andere wierden van de Neghers jammerlijck vermoordt. Den 12. dito zeylden de Vloot weder na del Mina, en alsoo de selve maer voor derdehalve maend was geproviandeert, resolveerden, om de Reys meer te spoedighen, Cabo kors noch 't Fortje Ianasia tusschen Moree en Annemabo niet aen te doen, 't leste van weynich considératie sijnde: Op versoeck van Gen. Valckenburg wierd del Mina met 5000. pond kruyd ende 42. vrijwillige Mannen voorsien: Vicead. de Ruyter was doe seer indispoost.

Dus de saecken in Africa verricht hebbende / keeren nu om 't avontuer in America te verhalen: Den 8. April snachts passeerden voor de tweedemael de Linie Æquinoctiael/en hadden geduerigh de Comeet in 't gesicht/ somtijts S. somtijts O. ten S. O. sich op-doende/ doch soo groot niet als die men aen Siera Liona sag. Den 15 dito de Stuerlupdeen na gegiste breette en langte waeren seer different in het oordeelen hoe verre men noch van de Barbados mochte zijn/ want d'een rekende 180 en d'ander 40 mijlen: Den 29. quamen voor de Barbados/ zeylden den 30. bewesten 't Eylant na de Bay/ daer by de 60. Eng. Schepen lagen: Vice-adm. de Ruyter ging voor uyt met volle seylen/ Meppel en van Nes volgden/ al met Prince vlaggen/ terwijl de Engelse uyt 't Noortwest-Fort dapper schoten/als mede de aldaer leggende Schepen/ dat de Vice-adm. de Ruyter alles af-wachtende/ de selve Bay in liep/ en gekomen zijnde dicht onder de Eng. Vloot / haer weder met dubbelt scherp soo groetende/ en over staeg smijtende/ haer de andere laeg soo gaf/ dat sy met alle spoet aen-wenden/ soo dicht onder de Wal korten als mogelijck was om haer lijf te salveeren; ondertusschen de rest van 's Lants Vloot over en weder laverende/ yder hun debvoir dede met Canoneren op de Forten/Schepen en Huysen/alsoo dat 't groot gedruys van schietẽ de Engelse als de moet benam/en van 't wederom schieten schier dede verflauwen/hun best doende om hun Schepen windewaerts op te korten/ en tegens strant te halen/ terwijl 's Lants Vloot haer best dede soo met schieten als laveeren/ om te windewaerts op in 't gros der Eng. Vloot te raken/ welcke met Raes en Stengen gevelt laegen/ en hun Schepen met alle vlijt aenkorten en in salvo brachten/ja was 's Lants Vloot so verre geraeckt/ datte Vice-admi. de Ruyter (als vooren) de voorste zijnde/ het aldaer leggende Conings Schip/Cap. Jacob Reynolds/[door de Krijgsraet aen Cabo Verde om zijn neutraliteyt gerelaxeert/] met sijn Gallioen aen des selfs achter-Schip raeckte/ en by den Vice-admir. de Ruyter een charge met Musquetten gedaen zijnde/ dede ghem: Capiteyn (achter op staende met

den Houwer in de buyſt) onder de voet vallen/ en de Ruyter willende abor de-
ren/ wiert een van zijn hooft-touwen aen ſtucken geſchooten/ ſoo dat hy moſt
om-wenden/ waer door ſy noch vry raeckten; doch de Engelſe hun Schepen
hooger aen-brengende/ en 's Lants Vloot over beyde Boegen geen advance-
ment van de wint hebbende/ en daer en tegen de Baey engh en vol ondiepten
zijnde/ en dat eenige al vaſt ſaten/ en allengſkens te rug dreven/ te meer/ alſoo
ſommige eenige ſchade ontfangen hebbende/ en daer door 't gebruyck der zey-
len benomen zijnde/ voornamentlijck de Vice-adm. de Ruyter/ de welcke zijn
Focke-ſtaeg 2. mael ſtucken wiert gheſchooten/ nevens andere ſchade/ alſoo
's Lants Vloot groot pericul ſoude geleden hebben/ ſonder nochtans yets te
winnen op d'Engelſe/ ſettent noch binnen ſchots in de Bay ten ancker/ doen-
de met ſchieten ſo veel af breuck aen de Engelſe als mogelijck was; na-mid-
dag wiert by ſlotvonnis beſlooten yder hun Ankers te lichten/ en na Marte-
nico te zeylen; hebbende op de Vloot eenige weynige gequetſten: Die van de
Barbados waren dapper in de neep: En wiert met een Canon uytte Vice-
adm. de Ruyters Schip 2. Swarten en een Blancke doot geſchoten/ door een
ander een Vrou/ haer Kint/ en noch een: En hoewel ſy door een Hamburger
gewaerſchout waren, van de aenkomſt der Nederl. Vloot/ hadden ſy ſelfs niet
te min giſſing gemaeckt van geruyneert te ſullen werden/ ſo datte beſte goede-
ren alreede na St. Chriſtoffel waren gevlucht: De Vice-Admir. de Ruyter
went ſich dan nae 't Eylandt Martenico/ daer hy den 1. Mey arriveerde/ ſoo
dicht in den avont aen de Wal/ dat eenige Schepen ſich met een Touw aen de
Boomen vaſt maeckten: Hier wat ververſſing in-genomen hebbende/ paſ-
ſeerden Montferatte/ Nives en Gardeloupe/ veroverde daer een Eng. Schip/
daer 't Volck met sack en pack was uyt gevlucht/ de Engelſe dreyghden van
't Fort te ſchieten/ maer dorſden niet/ d'onſe keerden de Eng. Vlag om/ hael-
den 't Schip van de wal/ en had in 100. Rollen Taback; benoorden deſe Bay
naemen noch 3. a 4. Eng. Schepen/ een onſer Boots nam een Eng. Pijnas/
genaemt 's Conings Wapen van Engelant/ met 300. Rollen Taback/ en een
Kits/ die in de gront ghehackt wiert: Van hier door Nives komende/ arri-
veerden daer den 9. Mey 's middags/ aen de weſt-kant van de Bay/ daer 13.
a 14. Eng. Schepen lagen/ hebbende aen de Bay 2. kleyne Bateryen/ daerſe
horribel op ons flancqueerden/ doch wierden met meerder ſchooten ghegroet/
den Vice-adm. de Ruyter/ en de Capits. Sweers en Swart/ ghemunt heb-
bende op 3. a 4. Schepen/ welcke een weynig buyten de Bay onder 't Landt
laghen/ en voor ons zijnde/ ons beſt doende met laveeren/ om opwaerts in de
Bay onder de Eng. Schepen te raken/ terwijl de Hr. de Ruyter en andre hun
debvoir deden om de weſtelijckſte Schepen te veroveren/ en 4. a 5. mael ghe-
went hebbende/ raeckten ſoo ver dat wy aen de gront raeckten/ eer dat wy on-
der de Schepen quamen/ en de Boot af-ſonden/ daer mede veroverde een Pi-
nas/ de Koning Jacobus/ waer in 19. Engelſe waren/ daer onder 3. Vrou-
wen/ de lading meeſt Suycker/ &c./ en namen noch een Fluyt/ genaemt St.
Paul/ geladen met 40. Vaten Suycker/ en eenige Taback/ en wierden de reſt
van de andere verovert/ alſo daer maer een bleef leggen/ 't welck door de Vice-
adm. de Ruyter verovert zijnde/ wederom door leckage is geruymt; 's avonts
ſettent ſamen tuſſchen Chriſtoffel en Nives ten Ancker: Den 10. dito 's mor-
gens

gens wederom gesamentlÿck t' zeyl gegaen/ en arriveerde aen 't Eylant St. Christoffel/ (alias Backsta) / hebbende yder Lants Schip hunne veroverde Prysen / en Vlaggen van 't Hackebort onder de Prince Vlach af-waeyen/de eer schooten by den Vice-admir. gedaen zÿnde/ wierden van de Franssen/aen Lant zÿnde/ met gelÿck getal gerespecteert: Den 11. de Suycker en Tabak uytte veroverde Prÿsen in de Vloot verdeelt zÿnde/bevonden sich mette Prÿsen 26. schepen sterck: Den 14. van Christoffel zeylende/ quamen smiddags aen 't Eyl. Eustatio/ daer den Vice-adm. de Ruyter aen Lant ging/ en van de Inwoonders met eer-schooten wierde verwellekomt; Een van de Prÿsen wierde hier verbrant/ en 2. in de gront ghehackt/ een Besaen-schuyt verkocht voor 1000 pont Catoen/ 't pont a 6. st.: Den 18. Mey passeerden de Eylanden St. Bartholomeus/ Martÿn/ Anguilla/ en Sombrero: Den 1. Juny passeerden 't Eylant Barmuda: Dus meest met stÿve N. O. koelte avancerende/ quaemen den 14. voor Terra Neuf/ aen Caep de Raze voor St. Laurens/ sagen eenige Ys-bergen/ die admirabel hoogh door de Wolcken staken/ vol Sneeu; namen hier 8. Eng. Schepen/en kregen daer overvloet van Victualie/ die onder 's Lants Vloot wiert uyt-gedeelt/ te weten/ Broot/ Meel/ Speck/ Vlees/ Erweten/ &c. Versagen sich na believen mede van Vis/ die daer seer overvloedigh valt; de Inwoonders waren meest te Landewaert in gevlugt/ wiens achter gelaten Meubelen door de gemeene Maets wiert aenghetast/ hoewel sonder last van de Officiers/ en raeckten by ongheluck 2. a 3. Huysen in brant: Den 19 quamen de Inwoonders van Terra Neuf uyt hare inlantse schuyl-hoecken daer sy gevlucht waeren/ weder aen strant/ en voeren af en aen de Nederl. Schepen/ daer men hun [wÿl het seer arme Lieden zÿn] eenig Goet en Broot mede deelde; zeyden/ datte Engelse aldaer hun op-ghehitst hadden met veele logens/ datte Hollanders een seer boos Volck waeren/ en in Guinea die van hun Natie Neus en Ooren/ en de mannelÿkheden hadden af-gesneden/ doch dat sy nu wel anders sagen: Den 20. uyt St. ‡ Jans Bay loopende met 17. Schepen/ en verstaende de hostiliteyten der Engelsen/ resolveerden de selve met gewelt tegens te gaen/ de rendevous was ten S.O. Fero/ en dan 15. mÿlen benoorden Hitlant op 't Landt van Stadt in Noorwegen/ die Kust langst nae 't Vlie: Den 12. July op de hooghte van Lews Eylanden op 59. graden 39. minuten komende/ geraeckten den 18. veel met een holle Zee Fero in 't gesicht/ gingen S. O. aen benoorden Hitlant: Den 22. verstonden door een af-gesonden Galjot 't ongeluckig vechten van d' Adr Opdam; soo was geresolveert Stafanger in Noorwegen aen te doen/ dan de wint N. W. blasende/ resolveerden over 't Jutze Rif/ beoosten de punct van Doggers-sant te loopen na 't Vlie: Den 23. dus benoorden Bergen gekomen

 zÿnde/

‡ St. Jans Bay aen Terra Neuf (wÿl daer weynig bevaren Luyden komen) heeft een seer brave Reede om in te komen/ 't gat is maer 2. scheeps langde breet/ doch seer diep/ 2. a 3. scheeps langde ingeseylt zÿnde/ ist een seer ruyme Bay/ en goede Ancker-gront/ recht voor 't gat wesende/ dat meest O. en W. streckt/ met een korte spatie: Is mede de hooft-plaets voor d'Engelse aen Terra Nova: In Julio/ Augustus en September leggen hier somtÿts by de 2. a 300. Scheepjes soo Fransse als Engelse te Vissen/ die even buyten 't gat in groote meenigte gevangen wort: Eerst plachten de Deenen en Noormannen/ daer na de Engelse uyt Walles/ en doen de Fransse/hier sterck te komen varen/ de Ternensse Vis in-leggende/ en tegens de Vasten na de Middell. Zee/ die aen de Roomse Kloster-handelaers voor Oly/ Vijgen/ Wijn/ en Wol verhandelende; Nu zÿn de Fransse daer byna geheel af/ alleen de Engelse en Noormannen doen noch vry wat.

zijnde/ gingen west aen/houdende tot den 27. de sneewitte Bergen van Noorwegen oostwaert in 't gesicht: Den 1. Augusty omtrent 't Rif komende/ hielden een Scheepje aen/ apparent ghedestineert na de Temse: Den 5. quamen voor de Elve/ sagen 't H. Lant: Den 6. dito de Toorzen van Borckum siende/ resolveerden/ wijl men nu 3. en dan meer zeylen sag/ die men presumeerde Engelse te wesen/ op de Ems voor Delfzijl te loopen; alwaer de wint wackerende/ en de Tonnen alreede op-genomen/ de Vloot met 't meeste gevaer der stortende Zee (Godt danck) binnen raeckte: Quamen also smiddags voor Delfzijl/ met 6. Eng. Vlagghen af-waeyen uyt 't Hackebort/ en soo veel Vlaggen hadden mede de andere Lants Schepen als sy Prijsen verovert hadden: Men kreeg stracx soo veel aenloop van Volck uyt Groeningen en Vrieslant / so dat een geheele buyrt van kramen aen den Dijck / en gevolgelijck een Kermis by na wierde opgerecht: want de blijtschap was te grooter/ vermits d'Engelse die altoos so nau op dese Vloot hadden gepast en gekoockt/ niet alleen in haer Desseyn en faillieerden/ nemaer / dat men de maets sach aen komen/ wel gespeckt/ en dat notoir is/ in hare geheele reyse fris en gesont/ mede brenghende de Vergulde kopere Croon/ by d'Engelsen doen maken voor den Coning van Fetijn: Idem Francois Schebatijn / Generael van de Royale Eng. Compagnie op Cormantijn: Idem 5. Schepen met Suycker/&c. 1. Fregat met 18. stucken: Hebbende in Guinea 2. Casteelen laten springhen/ 3. Terneufs vaerders verbrant/en 3. met 350 Engelsen vry na huys gesonden: In America 15. Schepen verbrant/ en den buydt in 't Patria gebraght: Den Commandeur Schey op Delfsijl sont datelijck aen Ed. Mo. Heeren desen Brieff:

EDELE MOGENDE HEEREN, MYN HEEREN,

Ick heb u Ed: Mog: op gisteren in aller haest bekent gemaeckt het gheluckich arrivement van mijn Heer de Ruyter, *neffens zijn by-hebbende Vloot, bestaende in 12 Schepen van Oorloge, en 6. Prijzen, versien met 7 Kisten Gouts, en andere Rijkdommen: Na de afvaerdinge van de mijne aen U Ed: Mog: ben ick neffens eenige Officiers den wel-ghem: Heer aen Boort gaen congratuleren, soo ons verhaelde, dat zijn Vloot met 2500. gesonde Mannen was voorsien, en gants geen tegenspoet (geduyrende zijn Reyze) onder de selve hadde gehad, dat hy nu 16. Maenden waer uyt gheweest, en in die tijt gants geen tijdinghe, dan in 't eerste, komende op de Kust van Guinea, van onsen Staet hedde bekomen, en aldaer de gantze Kust van de Engelse hadde gesuyvert, en geen Gevangens by hem behouden dan den Eng. Generael: Dat hy op zijn Reyse over de 30. Prijsen hadde verovert, daer van geen op-ghebracht dan alleen dese 6. die rest heeft hy of verkocht of verbrant: Hy is jongst van Terra Nova t' zeyl gegaen, en zijn cours achter-om nemende voorby Berghen, sonder Loots of yets, alhier geluckelijck in de Eems gearriveert; doch hadde hier in de Eems komende, in pericul gestaen van zijn gantze Vloot te verliesen. Waer mede, &c. (Onder stont)*

GERHARD SCHAY.

Selfs den Heere Vice Admir. de Ruyter schreef aen hare Ho. Mo. aldus:

Hooge

HOOGE MOGENDE HEEREN: Mijn Heeren, nae generale groetenisse soo dient desen, als dat ick nevens uwe Ho: Mo:Vloot, die met my dese gedane lange Reyse al samen op den 6. deser namiddag wel binnen de Wester Eems gearriveert sijn, nevens 5. Eng. Prijsen, daer van 3. meest vol Suycker sijn, met 2. leedige goede Schepen, waer van wy d'eene tot een Brander by onse onder-hebbende Lants Vloot gereet hebben gehouden, noch is by ons een Koopvaerder van Rotterdam, met ons in compagnie komende uyt de Caribise Eylanden, Schipper Adam, 't Schip 't Hart, aen eenen Monsr. Willem Pety: Den 19. Iuly waren by de Eylanden van Fero, om kondschap der Engelse te bekomen, maer en en konden niemant spreken: Den 21. dito passeerden beoosten Hitlant: Den 22. dito namiddags is een Huysduyner Galjoot by ons ghekomen, de Schipper Symon Ianfz. 't Galjoot den Verlooren Zoon, de welcke rapporteerde 't groot ongeluck wegens het rescontre van beyde de Vlooten, soo van U Ho: Mo: als van de Engelse, en dat onsen Ed: Hr. L. Admir. den Hr. van Obdam op Zee in den brandt gesprongen was, met al sijn Volk, daer wy en alle onse by-hebbende Vrienden seer over bedroeft sijn, en dat den Vice-adm. Cortenaer nevens noch andere Vrienden mede gebleven waren, eñ dat naest Godt by faute dat veele Capiteynen haer debvoir niet gedaen en hebben, 'twelck seer te beklagen is; wy willen hoopen dat Godt het Vaderlandt in 't korte wederom met Victorye kroonen sal: Den 23. dito waren wy voor Bergen, en daer als boven verstaen, en sijn so langs Noorwegen met stilte en contrarie wint den 5. Augusty by 'tH. Lant gekomen, en den 6. dito in de Wester Eems, door dien wy voor vast verstonden dat d' Engelse macht op de Holl. Kust was, en wy ons tegens haer niet suffisant genoeg en kenden, boven dien en hadden wy geen 10 dagen victualie, ja sommige geen 5 dagen, en gants waterloos, en onse Lants Schepen de meeste part seer gedevaliseert, als Cap. Sweers sijn Fockemast en Boegspriet over Boort, en de Capits. Pomp en 't Hoen seer leck, soo dat hy door noot Gallioen en Boegh-spriet hebben moeten afslagen, den Capit. en Schout by Nacht Haecksvvant sijn Schip is niet veel beter: In fijne Godt den Heer zy lof en dank dat wy uytter Zee in salvo gekomen sijn, mede brengende den gewesene Gener. van 't Casteel Cormantijn François Sillevin, als gevanghen, U Ho: Mo: daer toe last en ordre gelieven te stellen waer na ick my met sijn Persoon sal te reguleren hebben: Wy hebben 15 schepen in West-Indien genomen, en daer van de meeste part verbrant sijn: Wy hebben maer 7 schepen in Terra Nova op den 16 en 17 Iuny gevonden, waer van 3. verbrant sijn, en 3. haer met 350. mannen wederom vry gegeven om haer selven daer mede na Engelant of Nieu Engelant te begeven, en sijn op den 19. Iuny uyt St. Ians Bay van Terra Nova gezeylt, mede nemende een Eng. Fregat met 18. st. aldaer door mijn verovert: Mijn Heeren, ick sal tot nader Ordre hier by 's Landts Vloot blijven, verhoopende in 't korte Ordre van haere Ho: Mo: te ontfangen, waer na wy ons al te samen te reguleren sullen hebben: Waer mede, Hog: Mo: Heeren, &c. Actum in 's Lants Schip de Spiegel, in de Wester Eems, ter Reede voor Delfzijl, den 6. Augusti 1665. Getekent,

M. ADR. de RUYTER.

Dit arrivement van de Ruyters Vloot speet d'Engelsen niet weynigh/ en men had te Iarmuyen sich vast versekert dat hy van hare Vloot vermeestert was/ en alle uren met open schoot daer verwacht wierdt/ hebbende een brave Camer met Tapijten behangen/ en anders wel gestoffeert om hem te tracteren als overwonnen: Seker Neerl. gevangen dit verstaende/ seyde tot die vã Iarmuyen dat 'tselve onnodich was/ en hy als door een profiterende geest al-

reede wist datte Ruyter in Neerlant in gekomen was: Gelijck oock seeckere Jode van Amsterdam ongevaer 10. dagen voor dat men van de Vic. Ruyter wist/ Brieven af sont en toonden dat ged. Heer de Ruyter voor Delfzijl soude arriveren/ &c. waer uyt hy dit wist/ wete niet/ maer dat wy de brieven so veel dagen te vooren van 'tselve advijs gesien hebben/ dat weten wy wel: Immer men was in Engelant seer ontstelt datmen de Ruyter soo gemist had/ en dus wierden by donckere de Tapijtten van de voor hem geprepareerde Camer te Jarmuyen weder af gehaelt/ alsoo men nu sach dat de 682. marck gouts die Viceadm. van Nes binnens boordt hadde/ daer niet en stonden te verwachten/ daer van 250. Marck voor hare Ho. Mo. en de rest voor de Nederlantze West-indise Comp. was: Om eenigh resentement over dit faillissement in Engelant by te brengen/ heeft men niet alleen de Neerl. gevangens qualijck getracteert/ 400. na Portsmuyen om aen de fortesicatien als slaven te arbeyden/ versonden / en andere als beesten nacht en dag onder den blooten Hemel tusschen hooge mueren in alle vuylicheyt laten verstincken/ soo dat Ca. Allert Mattijsz. en veel brave Maets van de pest weg geruckt / so veel niet vergunt en wiert om een briefje aen hunne Vrunden na Hollant over te schrijven/ende men poogde even wel dese desolate menschen te doen onderteekenen een onware Acte/ als/ datse in geen boeyens gingen/ alle vivres goe koop en vol op/ en de vrijheyd hadden met een Musquettier verselt/ hare kennissen te besoecken: Dat d' Officiers in de beste Tavernen van Colchester waren gelogeert / &c. Maer als hare Ho. Mo. Secretaris derwaert quam / apparent om dese desolate menschen wat te soulageren/ wert die gevanghen/ en na den Tour ghevoert/ om dat soo men daer seyde / by hem een Lijst van d'Engelse Schepen was gevonden geweest: Daer en tegens hoorde men dat eenen van Messen/ voor desen gewesene Clerck in den Hage/ en over begane ontrou ghenadelijck gebannen/ nu Cipier van dese gevangens was geworden/ pogende sommige na sijn fantasije vrij te maken/ en onder Engelse dienst te brengen/ maer sulcx door de beugel niet willende/wiert men gram/steldẽ 7 a 10 Neerlanders op elk Koolschip na Nieukasteel/dan bevondẽ datte selve om sich vrij te makẽ/verscheyden Kool-schepen af liepen/ en in Noorweghen/ Jutlandt als elders op bragten: Sy verfoeyden op die tijt haer eygen diefachtighe Natie / alsoo den Ridder en Baron William Doyly te Colchester geduerigh most present zijn om op d'Engelse Vivandiers te passen / dat sy dese gevangens na de Wetten van Engelant hun recht gewicht en maet sonder te stelen souden uytreycken: En scholden hunne maets die met 3. vaer-tuygen welcke de Ruyter vrij had gegeven/ en in Engelant waren gearriveert/ leelijck uyt: Seggende / gylien moocht Bastaerden zijn/ maer geen Enghelsen/ dat Schotten en Yeren den Nederlanders dienen/ weten wy van over lange wel/ maer gy u eygen Natie ongetrou te dienen/ en gelijck ghy gedaen hebt veroorsakende dat in Balbuls haven de Star van Darthmout/ d'Erasmus Joy van Plemout/ en in Pitharbor de Liefde van Dartmout/en 2. andre wierden genomen en verbrant/ fy u/lieber hadden wy ons als de Beesten in de Boschagen willen behelpen/ dan gelijck gy dede met plonderen en gewelt meer quaets aen u eygen Natie te doen als de Nederlanders selfs: De Ruyter segt ghy / heeft u wel getracteert/ en niet begeert eenig gewelt in sijn presentie aen sijn Vijanden ghedaen wert/

wert/ en sult gy u eygen Natie selfs als vyanden tracteren? Fy u/ de Ruyter heeft u te gunstig geweest/ gevende u l. Schepen om tuys te komen/ voor 14 dagen Meel/ en voorts Vleys/ Kaes en Broot: Binnen Londen begost de Pest soo t'ontsteken dat hoewel men 2000. dooden 's weecks rekende/ nochtans hare Lijst noyt recht en was/want de menschen vielen plots doot soo sy langst de straten gingen: Vele storven op hare Kamers/ niet geholpen konnende werden van Broeder of Vrienden: Terwijl vervolgde men noch al de onnosele menschjes in London/ die om datse wat preciis in maniere van hare Godsdienst waren / onder den tijtel van Quakers (in Brabandt waren't Ketters/ in Duytslant Hexen en Tovenaers/ en in Spangien Joden) haere vergaderinghen om ver wierp / onaenghesien sy selfs voor den Coningh/ zijn Rijck en Engelants welvaren in hare gebeden waren/ geen oorlog voerende/ schot en dot betaelden: Wie nu geen Engelse Kercks kint en was / most een Quaker nolens volens zijn/ en onaengesien de Pestilentie quamen de schurfde aen Brandewijn en Seck dronckeSergeanten dese goede zielen in hare devotie stooren / die weerlose Lien als Vagebonden de Kleederen af nemende/ slaende en smijtende als doolende Paulussen / te Paerde in Soutwarck veele oproer makende/ selfs tot verbaestheyt van die op de Londen Brug: braken de Huysen op/ slaende een fraey bedaecht man/ dat hy twee daghen daer naer storf/ andre gevangen leydende / om datse apparent in geen Coffy of Aelhuysen saten gelijck dese vervolgers Wijven. Den Coningh retireerde sich doe uyt dese aengetaste stad/over Greenwits en Hamptoncourt na Wicht/maer Duc de Jorck en Prins Robert soo de leste noch leeft/ na Jorckshire / so om 't Hof in dese contagieuse tijt te verspreyden / als oock om dat Banckert van Seelant met 17. Schepen op de Noort zee hebbende gekruyst/ in Tessel was in gesteeken/ en Duc de Jorck noch Prins Robbert op hare Vloot dese mael geresolveert tuys te blijven/ aen Montagu de Vlag was bevolen: Men had Mings/ Smit en andre tot Ridders geslagen/ en dese met 90. zeylen quamē den 17. Julij voor Tessel braveren. De Coninginne Moeder van Enghelandt begaf sich mede om de Pest uyt Withall na Vranckrijck / waer op een vluchten der rijckste Lien volgdev/ yder de afgeleghenste plaets kiesende/ soo dat eyndlijck de Beurs en voornaemste Huysen binnen London wierden gesloten. De Spaense Gesant de Molines volgden stracks 't Hof/ en in sijn Audientie leende des Coning van Engelants Carots/ om datte sijne binnen London om d'infectie vermijt wiert: Daer wiert in die dagen al brij wat op zijn Machiavels gehandelt: En was den Bisschop van Munster al mede met een harttenblat in 't selve Spel.

De Tempeesten van Oorlog/ van Hagel/Aertbevingen/en Bloet-regenen op diverse Plaetsen nu also voor-gegaen zijnde/ en ondertusschen 't vervolgen der zedigste/ en onbarmhartige quellagen aen de gebangenen/ soo volgden de straffe van Brant/ Noorwegen/ Engelant/ Vranckrijk en Duytslant waren niet vry/ diverse heele Steden verbranden: Onder anderen is de brave Stadt Gotha den 10. July in de asse verkeert/ door versuymingh van een Soldaet/ wiens Kint gedoopt/hy in een kleyn Huysje de maeltijt gevende/ so dat snagts ten 1. uren/ terwijl het hart woey/ en weynig water daer omtrent is/door het

over-vlieghen van d'eene Straet tot in d'ander/ 't Raethuys en de Kerck/ de Beurse of 't Koophuys/ met 180. Huysen/ in anderhalf uyr in koolen verandert/ veneffens 60. Schueren/ meenighte Stallen vol Koorn/ Vruchten/ en Beestiael; alles ging soo snel toe/ dat geen Meubelen by de Burgers geborgt konde werden/ al 't gheen gesalveert is/ wiert by de Boeren ghedaen/ die van buyten trouwlijck den brant leschten; dese Stadt is in 33. Jaeren soo driemael in de asse geraeckt. Den 28. July/ snachts ten 3. uren/ raeckte de machtige Stadt Constantinopolen in brandt/ den Keyser was 's avonts te voorn met 150. Vrouwen en Dochters binnen de Stadt gekomen / daer over hadden dien naght de voorsz. Vrouwē en Dogters op 't Keyserl. Hof groote vreugde bedreven; Maer dit veranderde haest in treur-spel / van de Vrouwen zijn 44. in den brant versmoort/ behalvens de geen die haer van de hooge mueren van 't Seraglie (dat is 't Keyzers Hof) ter neder wierpen/ en doot ghevallen zijn/ Armen en Beenen gebroken hebbende / beneden daer men haer hoorden kermen en schreeuwen/ doch niet en kost helpen: Het was doe stil/ soo datte vlam tot den Hemel scheen te raken/ anders 't geheel Seraglie waer af-ghebrant: Het duerde de eersten nacht/ den geheelen dag/ de tweede nacht/ tot de twee dach smiddags: In desen brant zijn tot puyn-hopen gemaeckt 'tgantse Turckx Vrouwen-getimmer/ en alle de Wooningen van des Keyzers Moeder/met den Koninckl. Divan ofte Raetkamer van 't Turckse Rijck/ en daer 't meeste aen gelegen was / die soo oude en voorname Constantinopolitaense Biblioteeck/ bestaende in een ongeloffelijck getal kostelijcke Boecken/ metter hant geschreven by de Outvaders en eerste Christenen/ in diverse Spraken/ en 't geen Keyser Constantijn aldaer met 'tverlies van die Stadt de Turcken tot buyt heeft moeten laeten: 200. Kisten en Koffers met alle kostelijckheydt zijn mede verbrant: De schade is niet te estimeren/also de Kamer van 's Keyzers Moeder rondsom onder en boven met uytnemende Sabels was bekleet: De geene die naest quamen om 'tvuyr te blussen/vertellen datte Vloeren met Tapijten vol Edel Gesteenten waren bedeckt/waer van eenige om datse dien glans niet konden verdragen/hun meenende te dienen/wierden op-gevangen/ en tot 4. toe aen de Poort terstont op-gehangen: Daer verbranden oock ontallijcke kostelijcke Klederen/en den toestel van de extraordς. bereytselen die men gemaeckt had tot de receptie van des Duytsen Keysers Ambassadeur: Men verhaelt datter 20000 Pelisse de Samour/dat zijn Bonte Syde Rocken/zijn verbrandt/ hoe veel dan van andere slechter Klederen? Veel te laet quam den Caimachen en der Janitzaren Aga om te helpen blussen / wierden oock niet in-gelaten: Den leste verseker de stracx alle Turckse Officieren: 4. Daegen daer nae heeft men de voornaemste Joden en Goutsmits ontboden/ omme de Gesteenten/ he t Gout/ en andere Clenodyen/ soo veel mogelijck/ te suyveren van andere gemengde Metalen en Stoffen. 't Hemels vuyr en den brant sloeg ook in den Polver-toorn te Pignarol/ daer 15000. p. Boscruyt lag/hier was Foucquet gevangen/'tCasteel vloog in de lucht met 24 canons/en ontallijcke steenen/ die in de Stadt neder vielen/ en veel Menschen beschadighden/ by de 200. Soldaten en 20.Edelen die de Gouverneur op die tijt tracteerden/ verlooren haer leven; Foucquet stont alleen met zijn Dienaer uyt een Venster leggende/ en behielden so geluckig 't leven/dan hem wiert stracx een ander ge-
vangenis

vangenis toe-gevoecht op der Aerden/ wijl den Hemel hem noch niet en hadde verlost.

Over de krackeelen tusschen Kur-ments en Kur-palts/schreven de Afgesanten van d'Euangelise Duytse Vorsten op den Rijckxdagh te Regensborg wesende/ aen den Keyser de substantie van desen Brief: Allerdoorluchtigste, dese dagen heeft ons den Afgesant van Kur-paltz genotesiceert, dat ettelycke Kur-mentse en andre Benden Ladenburg 'tSticht Worms annex, onvermoedelijck hadden overrompeldt: Van daer Kur-palts Residentie stadt Heydelberg naderende, hebben de Vesting Fredrickxburg een mijl van daer beset en versterckt, plonderend en plagende onderwijl allen Onderdanen, alleen en onder pretext, van dat de Kur-paltse hun recht van Wilt-vang te wijt extendeerden, en dat men andre Vorsten beschadigde,&c. Daer ter contrare waer was, dat yemandt na de Wetten van 't Duytse Rijck sich beledigt vindende, eerst aen den Keyser most klagen, al eer men, gelijck Kur-ments nu dede, dus tot de wapenen trat: Een sake waer in alle Euangelise Vorsten sich seer beswaert hadden te vinden, principael, by soo verre zy op dese haere klaghten niet en wierden verhoort, dewijl soo een in-breuck getollereert, een generale gravamina voor yeder in 't Rijck soude werden, strijdende tegens 't Instrumentum Pacis: Versochten deswegen zijn Majesteyt als een gerechtige Keyser, op dit soo gevaerlijck werck, een wakent ooge te willen houden, en 'tselve als een verborgen Vuyr in sijn geboorte te dempen, op dat Kur-palts satisfactie en restitutie over gheledene schade krijge, vordere turbatie binnen 't Rijck gestuyt, en den Vrede gecultiveert werde, &c. Actum Regensburg den 12. Iulij 1665. Getekent van alle vergaderde der Keurvorsten, Vorsten en Stenden, deels Euangelise, Rijcks Afgezanten.
Om Erfort te Fortificeren liet men veel Italiaense Bouwmeesters komen: Men nam daer geestighe speculatien/ wijl half Julio/ wanneer den Raedt op 't Stadthuys by den anderen waren/ dat een gantse swerm Byen aen de glasen van de Stove bleef hangen/ de voorsz. Vergadering door haer vreesselijck suysen en brommen verstoorende/ sulcx dat men last gaf dese Byen te vangen/ gelijck den Rooren-meester dede/en de selve in den Rooren-hof brengende/zijn de selve 's anderendaegs weder uyt-gevlogen/ en sich aen de voor-gen: Venster gehecht/daer hy haer voor de tweede mael op-vong/in den Hof bracht/egter sy haer ten derdemael voor de voorsz. Venster gheplaetst hebbende/ zedert niet meer en zijn vernomen.

AUGUSTUS 1665.

Hare Ho: Mo: bespeurende de onvriendlijcke bejegeningen/en het vast setten in den Tour van haren Secret. Cunéus/tegens het jus gentium, want hy had Caracter van zijne Meesters/deden alsoo Dounings Secrets. Gringam in den Hage verseckeren/ en logeeren op de Gevangen Poort: Als mede den 22. deser te Amsterdam Tomas Cornay/ soo hy op de Borse was/ quam men hem op 't Stadhuys nooden daer yets te sullen seggen/ terwijl zijne Papieren mede wierden ghehaelt: Men verseckerde oock ten selven dage Monsr. Oudart/ eertijts geweest Secretaris wijlen de Princes Royal/ en nu Raets-Heer van den Prince van Orange/ men bracht hem in de Castelanye/ en zijn

Papieren

Papieren wierden in versekeringe uyt zijnen Huyse gehaelt: Dit gheschiede soo als den Eng. Minister Downing was geretireert een dach te vooren/ als 3 in E. Paspoort hadde versocht / doch de selve niet af wachtende/ gingh over Brussel (daer men de Munsterse Troupen sag werven) nae Engelant. Men resolveerde by den Staet doe eenighe Gecommitteerden op 's Landts Vloot mede te laten gaen/ ten eynde soodanighe kostelijcke Armade met beter ordre/ raet en belept te helpen conduiseren/die daer toe zijn verkooren geworden/ waren de Heeren RUTGERT HUYGENS uyt Gelderlant/ den Heer Raet Pensionaris Mr. IOHAN de WIT, (wiens Ampt soo langhe by den Heer Vivienne soude bedient worden) en den Heer IOHAN BOREEL, out Burgermeester van Middelburg/ wegens Zeelandt: Hier sach men nu de liefde van de outste, en alsulcke Heeren die van de hooghste Charges bekleeden in het Vaederlandt: Een voorwaer dappere resoltuie / en nochtans hoognoodigh met courage aen-gebangen: Opeen selfde tijt datten Hertog van Jorck en Prins Robbert/in plaets van op haere Vloot weder t' Zee te gaen/ en sich liever te Landewaert in vermaeckten. Men bracht doe weder op 't tapijt het maken van een Capt. en Admir. Generael/ dan het eerste wierde gesurcheert/ en het tweede/te weten/het bewint ter Zee wierde gelaten aen de hoog-gem: Gecommitteerden/ende tot L. Admir. wierde gestelt den Hr. Michiel Adriaensz. de Ruyter, met wiens Commissie/ getekent den 11. Augusty/ eenighe Heeren aenstonts na Delfzijl vertrocken/ en de selve noodigden sich te haesten om op 's Lants Vloot in Tessel reed leggende/ te komen: Yder had hier genoeghen in/ behalvens mijn Heer Tromp, welcke sustineerde dat hy niet en begeerde te staen onder d'Hr. de Ruyter, dewijl hem een ander boven 't hooft gestelt was/ nu hy bysonderlijck de Vloot in goede ordre had gestelt/ verklarende met eerbiedige termen daegs te vooren by hem gedaen/ dese mael van 't employ op 's Landts Vloot mochte werden ontslagen/dewijl (soo hy zeyde) hy desen tocht doch met geen lust en genegentheyt en soude konnen doen/ met byvoeginge/ dat hy in andere ghelegentheden sich den dienst van 't Lant niet en soude ontrecken: Maer de Heeren Gedeputeerde hebben gem: L. Adm. Tromp te gemoet gevoert/waer om sonder krenckingh van zijn eer niet alleen dese tocht konde by-woonen/ nemaer datse geen macht en hadden om hem te ontslaen volgens zijn begeeren/ als 't selve moetende aen hare Ho: Mo: versocht werden. Men bevant doe 4. voet meer water in Tessel door de vlijtichheyt van de Hr. Raet Pensionaris/ als de Loodsen oyt seyden te hebben gheweten: De Schepen van het Noorder-Quartier en West-vrieslant waren dese mael in seer slechten staet/en 't Bootsvolck seer ongenegen om in Zee te gaen/ als veel meer tot debauches als goeden dienst geaffectioneert/ nu verre af-wijckende van haer voor-Vaderen vroomheyt/ gelijck bleeck in den Slach van Bossu. Men nam echter voor om 's Landts Armade te doen Zee kiesen den 14. Augusti/ zijnde een dach later als den 13. Juny door confusie veele schaede was geleden/ nu met beter ordre te remedieren 't geen voor 2. maenden was gebeurt: Dus ging de Vloot tusschen 4. en 5. uren smorgens uyt/ in alles 94. Zeylen; wanneer den L. Adm. de Ruyter op Tessel komende/sich by d'andre Heeren op 't Schip de Liefde embarqueerde/ en daer nae op 't Schip Delflant: Men bespeurde terstont met 't op-komen

men van de nieuwen L. Adm. groot vernoegen in de Vloot/ den Hr. Tromp met alle respect in 't reguard van de Heeren Gedeputeerden compareerende/ en omtrent 't employ van de Vloot seer gheseggelijck zijnde/ oock waeren alle de Lant-Officieren vol couragie; En de Authorisatie van Luten. Admirael Generael op de Hr. Ruyter van hare Ho. Mo. gelesen zijnde/ wierde yder in de Vloot ghelast de selve en d'andere Opperhoof den elck in hare qualiteyt te erkennen en te gehoorsamen/ volgens d'onderstaende Resolutie:

IN deliberatie geleyt sijnde, is goet gevonden en verstaen dat onder de Sur-intendentie, directie, beleyt en conduite van de Heeren Huygens, Raet Pensionaris de Wit en Iohan Boreel, hare Ho: Mo: Gedeputeerden en Gevolmagtighden op 's Landts Vloote, als eerste Persoon en Opperhooft over de selve Vloot, gheduerende d'aenstaende expeditie, Commandeeren sal den Persoon van Michiel Adr. de Ruyter, L. Admir. van Hollant en West-vrieslant, de welcke gehouden wort tot dien eynde den Eed, vervadt in haer Ho: Mo: Resolutie van den 2. deser, af te leggen, en voorts als Hooft-Officieren Cornelis Evertsz. Lt. Admir. van Zeelant, den L. Ad. Cornelis Tromp, L. Adm. Meppel, Tjerck Hiddes L. Adm. van Vrieslant, de Vice-Admiralen van Esch, van der Hulst, Banckert en Koenders, en de Schouten by Nacht, de Liefde, Cornelis Evertsz. de jonge, en Bruynsvelt: Doch of 't gebeurde dat den gem: L. Admi. de Ruyter yets menschelijcks mochte over komen, of wel by sieckte of andre ongelegentheyt het Commando over de voorsz. Vloote niet en soude konnen exerceren, sal by dessels afsterven, des Godt verhoede, of in cas van voorgeseyde ongelegentheyt ofte absentie, de voornoemde Vloote als eerste Persoon ofte Opperhooft onder de Sur-intendentie, en directie als vooren Commanderen den voornoemden Luytenant Admirael Cornelis Tromp, des sal den meer geseyden Luytenant Admirael de Ruyter en d' andere Hooft-Officieren respectivelijck, soodanighe ordre stellen by haer onderhebbende Scheeps-Officieren, dat in cas van sodanige voorkomende gelegentheyt van afsterven, staende het gevecht, en gemesleert wesende onder 's Vyants Vloote, geene de minste teeckenen van soodanighe droevige toevallen, of eenige de minste veranderinge in de sake worde bespeurt, maer alles in staete ghehouden, omme by verwisselinghe van cours de respective Vlooten, of diergelijcke bequame occasie daer van notificatie te worden ghedaen, aen de Succederende Hooft-Officieren, ten eynde als vooren ghemelt. En sal dese haer Hoog. Mog: Resolutie gesonden worden aen den gemelden Lieuten. Admirael de Ruyter, met ordre om sich aenstonts, naer 's Lants Vloote in Texel, en by de Heeren haer Hog: Mog: ghesamentlijcke Gedeputeerden en Gevolmachtighde aldaer te vervoegen, oock met sich nemen den Lieuten. Admirael Meppel, en den Vice-Admirael van Nes, mitsgaders soodanighe andere Officieren, en bequame Persoonen als hy sal oordeelen op d' aenstaende Expeditie, dienst te konnen doen, mits dat sulckx gheschiede, met soo weynigh ondienst van sijn onderhebbende Vloote, jegenwoordigh in de Wester-Eems liggende, als eenigsins doenlijck sal zijn, met dien verstande dat den Lieut. Admirael de Ruyter, mitsgaders de voorsz. Lieut. Admirael Meppel, Vice-Admirael van Es, en andere Officieren en Persoonen soodanighe ordre sullen hebben te volghen, als hun respectivelick by de Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden ghegeven sullen worden, sullende tot dien eynde hare Hog: Mog: Resolutie aen deselve Heeren Gedeputeerden gesonden worden, tot hare Ed: narichtinge, als oock om aen yder der boven gheroerde Hooft-Officieren een Extract te behandighen, en werden de selve Heeren Gedeputeerden en Gevolmachtigden mits desen geauthoriseert, om de selve Resolutie in alle sijn deelen ter executie te stellen, voor soo veel als daer door het uytloopen van 's Lants Vloote, en d' aenstaende Expeditie, niet verachtert sal werden, en sullen de depesches hier uyt resulterende af gaen sonder resumptie.

Den Raet Pensionaris schrijvende aen de Pensionaris Vivien in zijn Missive van den 22. deser/ was vol hoope van onder Gods genadigen Zegen het gewenschte redres van de voorleden disastres te bekomen: Men sont oock een Galjoot uyt/ ten eynde de Oost-Ind. Retour-schepen te waerschouwen/ wijl de Engelse met 90. zeylen om de Noort gheloopen waeren/ onder Montagu/ Pen/ en Allen: Men kreeg van den 29. Augusti door de Gecommitteerden advijs/ die alreede sonder yets op te doen/ langhst de Schotze Kust ghesteken besuyden Bergen in Noorweghen waren ghekomen/ met vele stilte en mist/ sonder nochtans eenige Engelse Schepen te bejegenen/ dan wel 4. Sweedtse Lorrendrayers/ die met Pick en Teer na Duynkercken en noch 1. soo seyden na Havel de grace te willen/ dan wierden alle na Tessel op gesonden: Terwijl 's Lants Vloot dus naderde/ waren reeds al over de 70. kostelijcke Schepen in Noorweeghs Berghen gearriveert/ daer onder 10. Oost-Indise Retour-schepen/ en noch twee andere te Dronthen: Den 25. Augusto versverden 2. Engelse Ketsen met 54. man/ kreghen advertentie 's Vyands Vloot naby en met veele siecken beset was: Op die tijt kregen ook de Bewinth. der Oost-ind. Comp. uyt Bergen van Commandr. de Bitter het volgende advijs:

Edele/ etc. Tot der Engelse kennisse gekomen zijnde/ dat wy met dese 10. Oost-Ind. Schepen (daer die Natie schrickelijck op blamde) alhier gekomen waren/ soo zijn sy met haer Schepen/ bestaende in 14. capitale Schepen/ sommige met 60 en wat minder stucken gemonteert/ mitsgaders 3. Branders en 4. Ketsen/ t' samen 21 zeylen/ op eergisteren tegens den avont/ tusschen des Koning van Denemarcken Casteelen/ tot bevrijding deser Haven dienende/ zijn ghekomen/ de selve stoutelijck besloten/ en ons gisteren morgen soo vyantlijck aen-ghetast/ dat wy ghedwongen zijn geweest ons niet alleen in postuyr van defentie te stellen/ maer oock soodanige wederstant te doen/ datse na verloop van omtrent 3. en een half uyren vinnig strijdens/ zijn gedwongen geworden haer Anckers te kappen/ en schandelijck de vlucht te nemen: Men seyt voor de waerheyt datter in 't af-drijven 3. van hare Schepen zijn gesoncken/ waer d'eene de Vlag-voerder en den Commandant in was/ het blijckt/ den haer confuselijck vluchten daese seer gegroet zijn/ alsoo hier aen de Wal ongevaer de 30. stuckx van hare dooden zijn komen aen-drijven/ die door d'Inwoonders zijn geplondert/ en 6. van hare Schepen omtrent 3. mijl van hier zijn ten Ancker gekomen om haer te repareren/ also onbequaem waren nevens d'andere mede Zee te kiesen: Wy hebben in dese Batailje over de Vloot 25. dooden en 70. ghequetsten ghekreghen/ en den Koopman Pieter van Santvliet/ hem dapper vertoonende/ verlooren/ onse Schepen/ Masten/ Stengen en Tou-wercken zijn uyttermaten beschadigt/ soo dat al vry eenige dagen van nooden sullen hebben om 't selve weer te beteren en vernieuwen/ Godt de Heere sy gelooft en gedanckt voor desen genadigen Segen en Victorye: Seker Lissabons-vaerder/ gevoert werdende by Schipper Kut Masenaer/ heeft sich nevens d'onse wacker gequeten/ gelijk oock d' Hr. Gener. Alefelt/ en den Gouverneur, Caspel van Sicignon/ die 't violeren deser Haven in aller minnelijckheyt hadde ghetracht te verhoeden/ en d'Engelse hare vermeetelheyt te doen wijcken/ hebben hunne verleende protectie met Canon uyt hunne Casteelen sredelijck onderhouden/ so dat alles/ Godt sy ghelooft/ loffelyck is af-geloopen/ ons Volck die haer oock vromelijck hebben gedragen/ als oock eenige Matrosen uyt de Koopvaerdy-Schepen/ die aen Lant op de Batterye/ als oock in onse Schepen hebben ghetreden/ zijn 3. maenden gagie te buyt belooft/ 't welk uyt alle de Schepen die hier leggen/ sal voldaen werden: V E. sullen dit ten besten believen te nemen/ om dat wy haer met goede courage en moet in desen tegens den Vyant/ die ons meende op te slocken/ souden brengen/ en dese kostelijcke schat voor u E. nae onse plicht souden bewaren/ gelijck Godt-danck tot noch toe is geschiet; wat wijders in dit gevecht is voor-gevallen/ sal u E. den Brenger deses naecktelijck kunnen bekent maken/ alsoo 't selve van buyten heeft aen-gesien: Op de tydinge die wy uyt verscheyde Persoonen bequamen/ die Sondaegs voorleden by de geheele Nacht/ en by 't af-steken van dit Esquadre waren geweest/ omtrent 20 mijlen west van Schuytenes/ heeft ons doen duchten dat wel van de selve hier nochmael soude konnen besprongen werden/ 't welck ons op alle manieren van defensie doet practiseren/ en aen den Commandant seer ernstig heeft doen aen houden dat de ontrampeneerde Boom daer noch macht werden verbeerdigt/ om gesloten te konnen werden/ om daer door bevrijdt van Branders te zijn/ wijders zijne vervalle Wercken en Batteryen in beter postuyr te brengen/ oock eenige nieuwe Wercken op bequame Plaetsen te stellen/ waer toe wy eenige stucken Canon voor dese tydt aen boden daer op te brenghen/ waer op hy ons

verseker-

verſekerde van zijn goede intentie/ dat alles wilde in 't werck ſtellen wat tot maintenue van zijn Majs. Reede mocht van noode zijn / en wy zijn nu al beſich om 20 ſtucken uyt onſe Schepen/ die om 't defenderen om de nauheyt deſer Haven wel mogen miſſen/ en 10 uyt de Coopvaerdye-vaerders te lichten/ en aen Lant te brengen/ wy ſullen oock trachten een Brander te maken/ by aldien daer toe een van de Schippers te brengen ſal zijn Schip te laten gebruycken: Alles dus wel verdaerdigt zijnde/ hoopen met de hulpe Godts dat wy beſtandt ſullen zijn om de Engelſe van deſe koſtelijcke prope te ontſetten/ waer toe den Almogenden Sijnen milden Segen gelieve te verleenen/ wy willen altijt haer Ed. verſekeren dat wy 't ſelve aen onſe debvoiren niet ſullen laten gebreken. Hier mede Ed: Creutſeſte/ etc. In 't Schip Walcheren/ leggende binnen Bergen/ ady 14. Auguſty/ 1665. Was getekent/

PIETER de BITTER en IACOB BORCHORST.

Deſe ongehoorde ſtoutigheyt der Engelſen verbaeſde geheel Europa/ elck miſprees ſoodanighe Proceduren/ en men ſagh nu dat die Natie/ na ſoo veel Injurien in Africa en America bedectelijck begonnen/ en het arreſteren der Holl. Franſvaerders/ het wegh nemen van des Ambaſſ. van Gochs Brieven/ en 't vangen van den Secrets. Cunéus nu ſeer wel accordeerden met deſe daet/ dat men andere Coninghs hare Havenen alſoo violeerden: Den Coning van Denemarcken hier af bericht/ addviſeerden/ dat in de Sont 2. Eng. Schepen lagen/ en dat men in recompenſe van 't ongelijck hem in de Haeven van Bergen gedaen/ 't ſelve ſoude gedogen die van daer te halen: Ged: gearriveerde Ooſt-Ind. Schepen en haer Carga was als volcht:

Carga van Elf Ooſt-Ind. Retour-Schepen, als, Walcheren, Oyevaer en Diemermeer, voor de Kamer van Zeelant; Phœnix, Nooteboom, Ryzende Son, 't Wapen van Hoorn: Amſtellant en Brederoode, voor de Kamer van Amſterdam; 't Slot van Honinghen voor de Kamer van Rotterdam; Ende de Jonghe Prins voor de Kamer van Hoorn. Den 24. December Ao. 1664. van Batavia vertrocken.

27494 pieces divers Guinees Lijwaet/
12873 piec. diverſe Gingans/
9490 ps. diverſe Bethilles/
9020 ps Gebleeckte Salampouris/
5600 ps. gebleeckte Mouris/
8910 ps. gebleeckte Parcallen/
3000 ps. gebleeckte Chavonijs/
12800 ps. Negros kleeden/
39741 pont divers Catoene Garen/
6520 ps. divers Zeyldoeck/
7800 ps. diverſe Baftas/
2800 ps. witte Kannekijns/
2739 ps. Mamoedijs/
10440 ps. Chiaulters Dirriabadijs/
800 ps. Semianen/ 17000 ps. Addathijs/
4300 ps. Caſſa Bengale/ 3200 ps. Sanen/
135 ps. Geſtickte en Geſchilderde Dekens/
830 ps. diverſe Chits/
3100 ps. diverſe Dongrijs/
3100 ps. Hammans/
100 ps. Beddetyck/ 100 ps. Seſthienes/
10000 ps. Aſſumamas/
240 ps. Gordel Chindes/
450 ps. Bengaelſe Armozijntjes/
121660 pont Macis of Foelie/
314027 p. Noten Muſcaten/
440209 p. Nagelen/
30998 p' divers Gommelack/
8901 p. Segellack/ 22010 p. Indigo/
393251 p. Sappanhout/ 1666539 p. Salpeter/
7995 Caſkens Japans Staef-koper/
8 ps. met Gout doorwrochte Alcatijven/
5515 ps. diverſe Pelings/
18009 p. Ebbenhout/
8686 catti Chineeſe Zyde/
53245 p' Caliatours Hout/
700 ps. Garras/
1200 ps. Malemolens/
1560 p. Turcks Garen/
10400 catti Tonquinſe Zyde Legie/
41968 p. Perſiaenſe Zyde Legie/
54394 p. Bengaelſe Zyde Legie/
117 catti Muſcus/
456 p. Aloë/ 3084 ps. rouwe Diamanten/
12 ps. verlackte Kiſten/
306 ps. Zyde Japonſe Rocken/
529 ps. Zyde Watten/
16580 ps. diverſe Porceleynen/
14 potten Aert-Oly/
144 ps. divers gemaeckt Silver-werck/
2933 ps. Robijnen/
18151 once Stamp-Peerlen/
16 Cheer Beſoar-ſteen/
569920 p. Ceylonſe Caneel/
4089412 catti ſoo bruyne als witte Peper/
26689 doosen Camphur.

De Engelse verloozen in dese attacque op Berghen 2. Capiteynen/ met de Soon van Montagu/ en 2. Schepen/een derde bleef tusschen de Klippen sitten/ brengende zijn Canon tot defensie aldaer te Lant: De Slupt-Boomen van de Haven wierden vernieut/om of de Engelse weer aen-quamen/ten minsten voor Branders beschermt te zijn: Seer notabel zijnde/ dat dese bespringers geduerig den wint in haer desseyn tegens hadden: God behoede so rijcke schat uyt dese Robers handen: En Tydeman kreegh in Engelant komende/ druppstaerten een seer slechten grammercys. Hare Ho: Mo: stelden over al 't gepasseerde een Vast en Bede-Dach/ luydende als volcht:

NAdemael het Godt den Heere Almachtig gelieft heeft door Sijne Regtvaerdige Oordeelen dese Vereen: Nederlanden by continuatie besocht te laten met den swaeren en bederffelijcken Oorlog te Water, daer in de selve door onrechtvaerdighe pretensien van hare Nagebuyren, Professie doende van een en de selve Gereform Religie, sijn geinvolveert, en dat daer door niet alleen de Navigatie en Commercie van de goede Ingesetenen deser Landen (sijnde een van de principaelste Zenuwen van desen Staet) genoeghsaem stille staen, dat mede de Wapenen van desen Staet niet gehad hebben sodanigen succes als wel van des Heeren onverdiende Genaede verhoopt en verwacht was, en dat daer en boven de selven Staet met een tweede Oorlog aen de Lant-sijde gedreygt wert: Alles ontwijffelijck ter oorsake van de swevende Sonden in den Lande, waer uyt also oogenschijnelijck bemerckt kan werden dat GODTS Toorn over 't lieve Vaderlant ontsteken is: En dat niet tegenstaende het Sijne Goddel. Majest. na Sijne oneyndelijcke Barmhartigheyt gelieft heeft zedert eenige dagen herwaerts een considerable Scheeps-armade, gekroont met zeegen en overwinninge, geluckig als met Sijne Hant binnen dese Landen te geleyden: Dat wijders tot afkeeringe van 't gedreygde gewelt en onheyl te Water wederom is toe-gerust een Scheeps-armade, oock te Lande gedaen is soodanige voorsieninge als by Menschelijcke wegen en middelen weghens den Staet behoort ghedaen te werden: Maer dat van 't eene en 't andere niet te verwachten en staet sonder des Heeren Segen, Soo ist, dat wy met eñ nevens de andere Provinçien goet gevonden hebben (volgens het oude Christel. gebruyck) over alle de Geun: Provinçien, geassoçieerde Lantschappen, Steden ende Plaetsen van dien, uyt te schrijven een algemeenen Vast en Bede-dagh, tegens Woensdagh die wesen sal den 2. Septemb. naest-komende; op dat een yder op den selven dage sich voor Godt den Heere van gantser harte hebbe te vernederen, en met een oprecht berou en waerachtig leetwesen over sijne misdaden, mitsgaders een gebroken en verslagen Herte voor Sijn Aengesicht verschijnende, Sijn Goddel. Majest. uyt gront sijns herten te looven, prijsen, en dancken, over Sijne onverdiende Genade, van dat het de selve ghelieft heeft onaengesien de voorsz menigvuldighe Sonden ende overtredinghen, alomme in swangh gaende, Sijne aenschijn wederom tot ons te wenden, en de vooisz. Scheeps Armade voorspoedelijck alhier te laeten arriveeren, en voorts den zelven Godt vierichlijck te Bidden, ten eynde dat het sijne Goddel. Majesteyt gelieve ons met hem in Christo Iesu door het Bloet des Nieuwen Testaments wederom te versoenen, ende vervolghens ghenadelijck af te wenden alle vordere plagen en wel verdiende straffen, oock den Staet deser Landen ende de goede Ingesetenen van dien te kroonen ende te Segenen met Vrede, voorspoet, ende alle gewenste heyl ende Prosperiteyt, te niet te maecken alle listige Practijcquen ende aenslagen die teghen dese Landen, soo te Water als te Lande, gemachineert ende ondernomen souden moghen werden: Mitgaders de Volmachtigden, Hoofden, Krygs-Officieren, ende de gantse Zee-Armade te nemen ende te houden in sijn Almachtige Beschermingе, ende de selve te kroonen ende te laten wederkeeren met een ghezegende Victorie over des

Staets

Staets Vyanden, ende voorts sijnen ghenadighen Segen te verleenen over ons algemeene lieve Vaderlant: Alles tot grootmakinge van sijnen Heyligen Naem, voortplantinge van de Ware Christelycke Gereformeerde Religie, conservatie van de soo dier-gekochte Vrijheyt, en onser alle Sielen Salicheyt. Geschreven in den Hage den 18. Aug. 1665. Onder stont,

HERBT. van BEAUMONT.

Engelant kreech behouden dese Retour-schepen: Doch de tijdingen die sy mede brachten/ waren in alles seer abusivelijck: Hare Ladinge was dese:

Carga van 8. Oost-indise Schepen, als, de Richard en Martha, Happy Entrance, en Constantinopolise Koopman. van Bantam: De Coronation, Morgenstar, Rebecca, Marygold, en George en Marta, van 't Fort St. George: Op de Tems gearriveert in Augu. 1665.

1367222 pont Peper/
76984 p. Cassia Lignum/
130 p. Sicilia Syde/
2247 p. witte fijne Syde/
2 Bondels Rouwe Syde/
150 p. Rabarber/
5222 p. Suycker/
39370 p. Sappanhout/
41496 p. Benjamin/
11568 sacken Salpecter/
583 Kassen Lack/
186 Balen Katoene garen/
4 gestickte Dekens/
4 Bandels/
800 p. geconfijte Gengber/
1250 sacken Fumozick/
2 potten Muscus/
18 Diamanten/
2 Kassen Pozceleyn/
2664 fijne Armosijnen/
8747 stuer ordinaer Armosijnen/
17190 ps. witte lange Lakens/
950 ps. bruyne lange Lakens/
35450 ps. witte Salampoures/
1920 ps. blau Salampoures/
19100 ps. Parcallen/
7200 ps. Mouris/
5862 ps. Sanous/
3971 ps. gecouleurde Gingans/
570 ps. witte Gingans/
4100 ps. Allatheys/
15246 ps. Bekellees/
5200 ps. orgineel Bekellees/
2334 ps. Catheys/
917 ps. Dupats/
305 ps. Mulmels/
200 ps. Adatheys/
31 ps. Musters.

De waerde van dese Retour-schepen wierde gecalculeert 3. Millioenen/ daer en tegens die van Nederlant op 11. Millioenen: De Actien 395. Men vont doe 't ghenomen Schip Delf met 200. Soldaten van Hul in Zee. De gevangen Nederl. maets kropen den 13 deser uyt hare gevanckenis te Celsy/ hadden onder de muyren door gegraven/ dan ontdeckt/ wierden gekregen op 4. man na/ werdende een van hun in 't verweeren miserabel gequetst. Die tot Colchester saten/ braken mede uyt/ van dese quamen 7. man aen strant by Harwits/ kregen daer een Schuytje/ doch te kleyn om over zee met 'tselve te avontueren/ en alhoewel sy geen wapenen als elck een Mes hadden/ bespringen nochtans een Engelse Kits die daer by lag/ 14. Engelsen die daer op waren/ vluchte strackx na beneden/ en riepen om quartier/ 'tgeen de Hollanders beloofden/ de zeylen op-haelden/ en quamen te Vlissingen mette Kits die noch nieu/ en vol Netten was/ behouden aen/ en wierden nu d'Engelse gevangens: Noch 14. andre Hollanders uyt-brekende/ zijn by nacht in so een kleyn vaertuyg tot in Zeelant door de baren gedreven/ waer mede men sich naulijckx op een binne-water soude hebben durven vertrouwen. Dagelijcks sagmen tot Oostende Schepen uyt Engelant met Silver en Tin aen komen/ hier sloegh men

men te Brussel/t'Antwerpen/&c. gelt af voor den Bisschop van Munster/ en hoe wel men 't loochende/ nam men te Brug / te Gent / in kleyn Brabant/ te Luyck/ Colen/ Hamburgh/ &c. met dit Brabants geldt Volck aen voor den gemelten Bisschop: Maer een Hemels tempeest als wrakende het onchristelijck desseyn des Bisschops/ selfs van 't Rijck eertijts beschermers der Protestanten/ die nu de selve onder stont te ruyneren door behulp van een onbredelievende Bisschop/ en als willende ontzegenen de leelijcke Nabuyren die geldt en volck lieten toe-komen om hare naestgelegene te beoorlogen / sloeg van boven op dese Judas penning-dragers/ so sy even voor Oostende van de Temse aen gekomen waren/ twee Schepen met volck en al wierden plotselijck in de gront geslagen/ idem noch een te borsten tegen de wal/ volck en goet verloren/ noch een gestrant/ volck gebergt/ 'tgoet weg/ noch 2. staken t'zee in / en quamen masteloos in Engelant / dit was den 20. 's nachts / en 2. uren daer van daen en wist men op die tijt van geen onweder: Duysende van Menschen soo te London / Oxford/ &c. hebben doe een vreemde Staert-sterre recht boven Engelant als boven Glochester by de 14. dagen langh gesien/ hebbende Drie staerten/ wijsende N. o. / S. o. en Noort/ ende een Licht als een Circul / dat van de Comeet scheen af te dalen: Aen de zee-strant van Worcestershyre sijn by de 2. uren wijt uyt den Hemel gevallen seker graen / van couleur als Carwe/ doch wat kleynder: En op den witten Toren van St. Martins in Cornwal heeft sien bloeyen en groeyen Peulen/ als waere het Muer. Salisbury en andre plaetsen al mede van de pest besmet wordende / retireerde de Coning na Oxfort/ seer nauwe order gevende/ dat niemandt vreemts om d'infectie te schuwen/ ontrent sijn Hof komen/of met yemant communicatie souden houden: Men verboot oock des wegen de grootste Jaer-marckten in Engeland/ want wekelijcks storven 8000. menschen te London: Boven dien waren de Vijf de Monarchymans/ Cromwelse/&c. weder op een dessein uyt/ dan niet genoeg gemesnaneert/wierden in Schotlant verseekert Major Gener. Montgommery/ Lut.Generael Holborn/ idem by Theobaldy een Capit. Spencer te paert/ Capit. Walley en noch een: In den Tour dede Gen. Monck setten eene Colo. Danvers/ een dapper soldaet / en die soo hy in Cheapside gekerkert was/ den dans weder ontsprong/ en niet alleen zijn bewaerders lustig af roste/ maer den Capiteyn self ter neer sloeg. Sekere Quacksalver of Bedrieger Lut.Greatrates in Yrlant berucht dat hy met aen-raken alle kranck hede konde genesen/ en die Natie lichtgelovich en susperstitieux/benieut dese gesel te sien/ ontboden hem te Dublijn / Daer komende, wilden hem veele aen-raken, en trocken hem by de Mantel, of het helpen mocht, sonder datte arme menschen wisten dat dese Vent een Guyt, een Bohemer eerst en nu een Engels Papist was, zijnde al 3. a 4. dagen heymelijck in de stadt, en met die van syne Religie en practyck smullende en zuypende gheweest, daer hy omtrent hem diverse toe-vertroude Persoonen dede komen, die van hem gaende, de Lieden wijs maeckte, datse met innerlijcke gebreken gequelt, van hem genesen waren: Daer over hem 't Volck nae liep, en als men hem aen-raeckte wel meesterlijck begost te vloecken Selfs onder soodanige scheldingen als hy opereren soude, seer belachelijcke ende schandelijcke manieren aen-wendende, in 't ontdecken der Schaemten van beyde Sexen, die geaffecteerdee Partijen oft Lit (de pijne zy dan waer het zy) wrijvende: Doch zijn meeste Patienten storven, de quijnende wierden slimmer: Ommers, al de Weerelt sich van hem bedrogen siende, wiert sijn credit byna soo kleyn door d'ervarentheyd, als een Slack door het Sout.

Ita-

Italien ten diverse oorten in geestelijck en weereltlijck gedreygt van boven met bloet-regenen/ en beneden met sieckten/ oorlog/ quaet gewas/en jalousije der Princen/ verloor den 16. deser haren Hertog van Mantua door een quade koorts: Broeder van de jegenwoordige Keyserinne Weduwe/niet sonder vermoeden van Vergif: Sijn bedroef de Gemalin schreef daer over aen de Republijcke van Venetien desen Brieff:

Sereniss. Principe mio Exellentissimo, Visita de nuouo il E. Iddio questa Casa col haver nella spirata notte chiamato à se il Serenissimo Duca Carlo, mio diletissimo Signore e Marito, figlio tanto diuoto non men, che partialissimo Servitore della Sere. Repub. e per cio ne porto à V. Serenita senza indugiola nuoua, sperando, che nell' angustia de caso tanto infausto quanto immaturo, & inopinato che sia per degnarsi consolarne, o i suoi generosi compatimente, e con l' assicurarmi di gradir l' offerta, chel fo dimestezza, e del nuouo Duca mio Figlio in luoga del Padre a sempre ossequiare V: Sere, e a dependere d'altra Paterna, e saggia protettione dell' V. Ser. non ne ha Vest. Ser. udito prima il male gia che in ix. giorne, che durato fu sempre de simplice Febre, non punto temuta: Onde precipitato all' improuiso ui ifammatione, diuiscere non potuto conoscere, che alle due ultime giorni, e conuenuto perderlo senza poterglire darriparo. Abbondano V. Ser. e l' Exel, Senato de tanta Virtu, che rapranno ben conoscere quanto à me sia per bisognare li soliti fauori de consigle, e de tutto altro, ch e possa renderna piu habilo alla Regenza de Stati, e alla conseruatione di questo Eiglio, che mentre iustruiro al certo condouuti e proprij miei sentimenti, alla magior veneratione et alla piu sincere confidenze uerso la Ser. Rep. resto io pregando à V. Ser. ad experimentarci nell' occasione di serui a suoi comandi, e facio alla Ser. Vestra ossequi osand. le Mani. Mantoua 14. Augusto 1665. ISABELLA CLARA.

De Patres Jesuyten te Romen den Paus geremonstreert hebbende/ dat de Predick-stoel in St. Pieters-Kerck/ welcke men soo hoog revereerde/ niet de selve en was daer op St. Pieter ghezeten had/ maer wel op het stoeltje dat men in ged. Preeck-stoel had geset/sich oock stootende datmen noch aen d'een sijde des Preeckstoels in Elpen been gesneden sach de schandelijcke Fabel vā Hercules/ daer hy 70. Maegden onteerden: Besloten in twee samenkomsten die sy hielden/ die schandelijcken Hercules weg te nemen/ stellende St. Pieters Beelt van metael in de plaets/ en daer by dese woorden: Initium Pontificiæ Authoritatis.

Als op den 11. deser de Keyser van zijn Moeder de Keyserinne Weduwe de adieu tot Weenen nam/ om na Zell te verreysen/ en 's avonts af-rijdende/ geraeckten de Paerden van de Lijf-Carots daer Keyserl. Majesteyt in sat/ op de hol/ oock eyndelingh met de strengen in malkander/ en een Pagie de zeelen willende af-snijden/ wiert half doot geslaghen: Terwijl raeckte de Keyser daer uyt/ en begaf sich niet sonder alteratie op een Cammerwagen wederom/

te rug: Stracks wierden hier als op Cromwels hollen eenighe glossen ghemaeckt. De Vorstin Weduwe Ragotzky versocht noch al hulp by de Keyser/ want den Sevenburgse Vorst Michael Abafti had haer den 11 deses het Slot Schamblit ontweldigt. De Oder stroomde dese maent soo hoog/ dat veele naby woonende menschen in hare Huysen niet seker/ op de Bomen mosten vlugten: 't Veltgewas bederbende/ en de Lant-heertjes dies gheen Huyz krijgende/ begost men in 't Bisdom (dats tweemael sot) Neys/ te Zukmantel/ Ziegenhals en and're plaets eenighe bemiddelde oock and're lieden te beschuldigen van tooverije/ en datse oorsaeck van de ged. onheylen der vruchten op den lande waren: Soo dat om 't goet der menschen te vinden/ haer onnosel bloet seer lichtvaerdelijck wierde gestort.

Soo haest en was Vranckrijck van 't opspringhen van Pignarol niet verseekert/ of men sont derwaert een Ingenieur/ om de schade van 200. duysent Croonen te remedieren: Men wilde Foucquet na Pierre Encise versenden. Die van Guienne en Bearn seditieux/ gaf oorsaeck men hun stracks dempte door straffe aen d'Opperste/ en goede beloften aen de meenigte en blinde naervolgers. Nu dus laet begost men alleerst in Poiteou op te houden met het raseren der Gereform. Kercken. Daer tegens stelde men door geheel Vrankrijck op Lieden van rijckdom groote schattingen/ sulckx dat aen Mr. le Sec/ Tresorier van Langedock/ wiert gelast te betalen 10 tonnen gouts/ Mr. Peraehou insgelijcx so veel/ Mr. Bernard 2. millioenen/ Mr. Gerardin 4. milli, Mr. Dagantry 6. ton. gouts/ Mr. Ambertcone 3. millioe. en 6. ton. gouts/ Monsr. Grobin des Bardes 2. mill. en 5. ton. gouts/ Monsr. Beance 8. ton. gouts/ Monsr. Castelevn 14. ton. gouts/ Monsr. Boisletier 7 mill./ Monsr. du Pin 6. ton. gouts: Buyten dese zijn verscheyde mindere Heeren getaxeert/ die behalvens 't bovenstaende noch van den Koning geschat waeren/ en beliepen meer als 60. millioenen: Waer aen men sien kan wat macht Vrankrijck heeft. Francois Caron/ voor desen geweest Gouvernr. op Tyoan/ en Raet in Indien/ weghens de Nederl. Oost-Ind. Compagnie/ sich in Hollant niet wel gecomplaceert vindende/ en zijn gelt in verscheyde Collegien met ongeluk gewaegt/ resolveerde de Franse Oost-ind. Compagnie te gaen dienen/ op belofte van of Raet te Parijs/ of President op Madagascar te worden; dus verliet hy den Haeg/ en zijn vrijheyt aen de Franse Comp. verpant hebbende/ resolveerde (hoewel so grijs van Jaren/ doch Vader van verscheyde Kinderen) noch eenmael na Oost-indien te zeylen/ Asia beminnende op de schoone beloften van Europa/ zijnde een tractament van 6000. gl. 's Jaers.

SEPTEMBER 1665.

HEt waren nu al by de 3. maenden datte Bisschop vā Munster niet goets tegens de Gen. Provincien voor hebbende/ sijn combinatie met Engelant had aen-gevangen: Beyde om gepretendeerde satisfactie/ soo men den steck noemde: Gorgas zijn Generael had grooten toeloop te Hamburg/ gaf 80. gl. op de hant: Te Colen was men hem gunstig/ en druckte men daer publijck in

't Latijn

't Latijn de schandelijckste Couranten die opt logenaer van de Nederlanders konden practiseren / en dat met Privilegie: Tot Wolfenbuttel wierden dese Munsterse Knechten ten deele op-gevat/ en aen een Galge op-geknoopt, wijl sy de Boeren haere Paerden ontstolen: Tot Hamburg wierden sy gegeesselt/ en 'tgat uyt-gejaegt/wijl sy veel dronocken/maer 12. uren op een dag de pijpen stelden: Tot Colen/ en in de Nieuburgers Lant wiert endling de Munsterse werving verboden/ en oock te Hamburg: Cassel Hessen geen Papen vertrouwende/dede als naeste Gebuer voor des Bisschops gesicht de Acadamie-stad Rintela Forteficeren/ en 600 man geduerig daer aen arbeyden. De Spaense Ambassad. de Gamarra verstaende dat men in dese Provincien uyt-stroyden dat Col. Pluren/in dienst van den Bisschop van Munster, was in de Spaense Nederlanden Volk werbende/verklaerde 'tselve te wesen een loutere onwaerheyt/dat men met geen ooglupcking alleen sulcx soude dulden/ maer dat Castel Rodrigo aen alle Gouverneurs had gelast onder de Jurisdictie zijns Majests. openbaer of heymelijck aen te tasten en te vanghen / en de selve strengelijck te straffen / hebbende door den Probooft Generael alreede 6. soodanige doen arresteeren: De Missive van Castel Rodrigo was aen hare Hooge Moogende van desen inhout:

HOOGH MOGENDE HEEREN:

ALsoo ick in dese Stadt was,en heb de gelegentheyt niet willen versuymen, die my de naebuyrschap self aenbiet van Uw Ho: Mo: de versekeringe van mijn goede affectie te vernieuwen, en het sonderlingh verlangen dat ick wil behouden om de selve te doen blijcken den warachtigen yver, daer mede ick altijts sal trachten, so lang als ik in dit Gouvernement blyve de goede vrientschap en correspondentie met U Ho: Mo: te onderhouden, gelijck als Uw Ho: Mo: het selve uyt Don Estevan de Gamarra Ambassad. van den Koninck nader sullen verstaen op den welcken ick my so in dese als in andere jegenwoordige saken beroepe: Blijvende altijts

Uwer Hoog-Mogentheden aldermeesten Serviteur,

In Antwerpen den 23. Augusty 1665.

Den Marquis van CASTEL RODRIGO.

Doch de Staten Generael hebben beleefdelijck gheantwoordt / en laeten weten dat men van alle kanten bericht wiert / de voorsz. Munsterse werbingen nochtans aldaer onder de hant/wierden gefavoriseert ende voortgeset &c. de Gamarra repliceerden daer op / dat men in de Crimineele gevangenisse op de Steenpoort te Brussel alreede 6. Munsterse Officieren had gedetineert / hoewel Spanjen soo wel vrient van den Prins van Munster als van de Geu. Provincien was, en yder van d'Onderdanen vry stont te dienen waer het hem beliefde/ uytgeseyt onder een Vijant van haren Souverain: Ende om hare Ho. Mo. volle satisfactie te geven/ende alle twijfeling en achterdencken te benemen/ voegde daer by / dat de beste middel om haer te versekeren soude zijn/ dat haer Ho. Mo. met sijn Majesteyt maeckten een Ligue defensijf/ tot ghemeene sekerheyt van 't geheel Nederlantsch Lichaem: gelijck als hy Amb. het selve haer door Expressen last van sijn Majesteyt den 15. Decemb. van 't Jaer 1661. voor gedragen had/ sonder dat hy tot noch toe daer eenighen antwoort

woort op heeft ontfangen; so komt hy haer ook nu vrymoedig communiceeren de Coppe van den Brief die zijn Excell. den 31. der voorleden Maent aen den geseyden Hr. Bisschop geschreven heeft; die haer ten vollen gerust kan stellen/ en verseekeren van de oprechte en goede intentien van sijn Majest. en van de affectie daer mede de voorz. Marquis de rust van desen Staet sich aen neemt en behertigt/en met alle mogelycke redenen en middelen den Oorlog daer de selve van die kant mede gedreygt wert/ af te keerē/en presenteerde zijn goede diensten om de verschillen by te leggen: Waer uyt hare Ho: Mo: konnen begrijpen dat de contrarie opinien/die geen ander fondament en hadden als de boosheyt en practijck der geene die haer sorge aen-wenden om de oprechte vriendtschap van zijn Majest. by haer Ho: Mo: verdacht te maken/ en dat men sonder dese nieuwen Oorlog eenigsints te stijven/ [gelijck eenige uyt-stroyden] of son der eenigsints metten voorsz. Bisschop geengageert te zijn/niet vergetende omhem daer van af te raden: En is seker/ dat men meer reden soude hebben omover des Konings eensydigheyt te klagen dan haere Ho: Mo: / dewijl den voorf. Marquis ten selven tijde als hy den Bisschop af-sloeg 6000 musquetten en 1000. piecken uyt de Koninckse Staten te moghen lichten/toe-gestaen heeft aen de H: Staten te Mechelen sood anighen quantiteyt Geschut te doen gieten als sy van doen hadden / en boot haere datse al de materialen en Amunitien te mogen halen/ ja Buscruyt mede/ zijn Exell. verhoopende al haest in sulcken staet te zijn/dat hy haer in tijt van noot daer mede sal konnen voorsien: Dese hertelijke goetgunstigheyt en van des voorf. Marquis toegenegentheyt behoorden haere Ho: Mo: alle t'wijffel te benemen/ en gerust te stellen/ en haer te doen aen nemen dat men niet alleenlijck en doet alles wat sy van wegen het Recht van de Alliantie/ en van wegen het goede Nabuyrschap souden mogen pretenderen/ maer al vry wat meer/ niet na latende van 't geene men ghelooft tot haer voordeel te konnen strecken/ en alles belettende wat haer eenighsints directelijck of indirectelijck soude konnen schaden. De Missive van Castel Rodrigo aen den Bisschop van Munster/ over des selfs wapenrusting/ was/ aldus:

MYn Heer. Het gerucht van uwer Liefdes Wapenen en toerustinge berst ten Oorlog nu alreede over al uyt, met een morale seeckerheyt, dat het voornemen soude sijn die tegen de Vereenichde Provincien te willen ghebruycken: Waer uyt onse benyders oorsake nemen om uyt te stroyen, dat dit geschiet met goetvinden van den Coning mynen Heere. Dewijl dan uwer Liefde genoech onderecht is, hoe het oogmerck van myne intentien altijt geweest is, tot nakominge van sijn Majesteyts Koninklijcke bevelen, alle veranderinge af te keeren, ende voor onse Vrienden de selve ruste en vreetsaemheyt te bevorderen, als de Koninck in sijn eygen Rijck wenscht te genieten: dewijl het oock andersints kennelijck is, dat soo wel de grootste eere van onse Natie, als oock het voornaemste oogmerck van den Koning, en van sijn Dienaers, daer in bestaet, datse heyliglijck haer woort en trouwe houden, (gelijck alsse dit altijts self oock met hare Vyanden gedaen hebben:)en sijn Majesteyt sich te meer daer toe verplicht vint, om het selve directelijck of indirectelijck te doen, ten aensien van sijne Vrienden; dat hy oock Vrient als sijnde van bey de Partyen, behoort aen gemerckt te worden als buyten alle Passie, uytgenomen de genegentheyt tot het uytvinden van eenigen middel om den periculeusen noot van tot te Wapenen te konnen vermyden. Daerom, ende voor de Werelt te
doen

doen blijcken, met wat grooten yver ick trachte na de gemeyne ruste, en sonderlingh na die van de Generale Staten van Hollant, als onse naeste Gebuyren ende goede Vrienden; So verstoute ick my uwe liefde seer instantelijck te bidden, dat de selve doch na hare voorsichtigheyt gelieven aen te mercken de seer gevaerlijcke toevallen, en onseeckere twijfelachtige uytkomsten van den Oorlogh, ende aen d'andere zijde de soetigheyt van den Vrede, om sich gunstich tot dese te neygen, en liever dese aengename vruchten dan de bloedighe ghevolgen der Wapenen te kiesen. Ende soo uwe Liefde oordeelde, dat myn Mediatie en tusschen komen tot dien eynde soude moghen dienen, soo presenteere ick daer toe mits desen myn Persoon, met alle d'oprechtigheyt ende independentie, die de rechte gestalte van een Middelaer verreysende is: Ende sal dese gunste van uwe Liefde daerom te hooger achten, om dat de selve my sal dien en mogen tot overtuyginge van de quaet willighe die niet anders soecken, dan myn reputatie te verdonckeren, door de verkeerde suspicien en wonder vreemde inbeeldingen, die veel te verre af wijcken van myn gewoonlijcke oprechtigheyt, die de Koninck myn Heer oock ten alle tijde aen alle sijn Vrienden verbonden is te bewijsen. Ende hier mede vertrouwende dat uwe Liefde dit aenbieden van mynen dienst, die U Ed: soo wel soude voegen, my niet qualijck en sal af nemen, bidde ick de selve my met den alder eersten met sijn antwoort te vereeren, op dat ick den roem mach voeren, dat ick sulck een groote saecke mede help bevorderen gelijck als ick het wensche te doen, met alle den yver dienmen behoort te wachten van een getrouwen Bedienaer, die professie doet van onverbreeckelijck te zijn. Myn Heer &c.

Den Coning van Vranckrijck in alle dese ontrustigheden ook zijn Intrest hebbende/ dede de Heeren Staten insgelijcx waerschouwen door zijn Ambassadeur in 's Gravenhage/ op deser manieren:

DAt den Coninck sijn Meester het niet toe laet te ghedulden, dat de Entreprisen die tegens den Staet van haer Ho: Mo: voorgenomen werden, ten effect komen: en dat hy de bequaemste middelen soeckt om die te verbreken en af te keeren. Ten dien effecte en heeft sijn Majesteyt niet alleen doen insinueren, aen den Bisschop van Munster, dat soo hy droomde van eenich quaet desseyn, ofte weghen van faitelijckheyt teghens uwen Staet, hy die krachtelijck soude opposeeren. Maer hebbende sedert verstaen het Tractaet dat dien Bisschop gemaekt heeft met den Coning van Groot Brittanjen, ende de sake meer pressende dan hy geloofde, soo heeft mijn Meester een Expressen af-gesonden aen dito Bisschop, met te doen aensegghen, dat by aldien hy Bisschop attacqueert, den Staet van haer Ho: Mo: hy als dan mijnes Meesters machten voor sijn oogen soude vinden, tot haer Ho: Mo: bescherminge, mijn Meester den Coning heeft mede een Expressen Courier over Zee gesonden, aen sijn Ambassadeur in Engelant, om van sijnent weghen den Coninck van Engelant te vermanen dat hy wil verstaen tot Vreede, eñ hem by tijts bekent te maken, dat hy veel nutter sijn Gelt kan ghebruycken, als dien Bisschop te Wapenen, en hem te doen ageren. Maer sijne Majest. hier mede noch niet te vreden, heeft de Marquis de Fuentes Spaense Ambassad. tot Parijs alreede doen over de Passagie die hy van noode soude hebben door de Landen van den Coning sijnen Meester, om cito een Legher te senden tot U Ho: Mo: secours. Hare Ho: Mo: hebben over dese sijn Majests. Projecten sich niet te admireren, om dat hy die selfs eerst voor doet, want hy kent de desseynen des gemelten Bisschops (hoewel die is een sijner Geallieerden aen den Rijn) en waer mede uwen Staet wert gedreygt, maer den Coning mijnen Meester en wil niet lyden dat die Bisschop verder gaet, en dat om het Tractaet welck hy lest met den Coning van Groot Brittanjen heeft ghemaeckt. Om dan dien Bisschop besich te houden, ware het convenabel dat men hem op hielt

hielt met te belooven ſatiſfactie van Borculo: Als dit maer een particulier different ſijnde wegens den Graef van Stierum, die van de Gelderſe Provintie wert gemainteneert, en niet van d'andere Provintien, die geen intreſt daer by en hebben: Den Biſſchop toch veel rechts op ſijn zyde hebbende, en ſijn Biſdom in Borculo leggende: En of het oock niet dienſtig ware te benoemen de Handelinge van verwiſſelinge van Rijnberck: Om Kur-Keulen te beletten dat hy geen oorſaeck hebbe ſich met deſen Biſſchop te vermengen. Sijn Majeſt. ſoude oock ſelfs U Ho: Mo: raden, dat ſy ter goeder ure arbeyden om hare Leghers te Lande te verſtercken, door nieuwe wervingen in Duytſlant, op dat ſy een Legher mochten vaerdigh hebben, om met dat van ſijn Majeſt. te mogen conjungeren in cas van beſpringinge: 't Welck u beſte Politijcken ſelfs ſullen oordelen ſalutair te ſijn, om ſelfs Engelant tot eerder accomodement te diſponeren, en om te doen op houden alle ſoorten van onheylen, die anders door verſuyminge ſouden mogen reſulteren: Deſe voorſorge iſt die den Koning mijnen Meeſter hartelijck wenſcht, beloovende daer toe alles wat van ſijn macht kan dependeren.

Maer den Biſſchop onder een vals gerucht met hare Ho: Mo: te willen leven in alle goede nabuerſchap/ voorſag ſich binnen Koetſvelt en andre plaetſe van een ſchoone Artillerye van 80 ſtucken/ 20 mortieren/ ontallijcke Wagens met Rijs/ van 12. voeten lang/ en behalvens dat zijn Leger in Munſter-lant beſtont in:

Den Overſten en Gener. Wachtmeeſter Gorgas, ſijnde een ervaren Soldaet, en goet Ingenieur,	10	Den Overſten Nagel	10
den Overſten Poſt,	10	Lutzou	10
Bartel,	10	Korf,	10
Clemens,	10	Andries	10
Compagnié		Botler	10
		Scheythorſt	4
		Compagnien.	

Somma 94. Comp. yder tot 75. koppen. maken t' ſamen 7150. koppen.

Soo quam oock uyt Hoog-Duytſlant den Overſten Tilly met 1600 man tot zijn hulpe/ logerende tot Borcken/ 5. mijl van Grol; meer andre Troupen met ooglupcking van Cur-Keulen/ en andere geworben quamen mede tot zijn dienſt: Maer den Nieuburger Vorſt verboot in zijn Lant voor den Biſſchop Soldaten aen te nemen. Den Biſſchop verſocht van den Keyzer Borculo (als op 's Rijcx Bodem) te mogen attacqueren. En ſont met een Trompetter den 14. deſer een ontſeg-Brief aen de Staten Generael/ luydende aldus:

Onſe vriendelijcke dienſte/ ende dat wy meer liefs en goets vermogen te hooren/ Ho: Mo: Heeren/ byſondere lieve Vrienden ende Nabuyren: Uwe Ho: Mo: ſullen hier buyten alle twijffel erinneren/ hoe datte ſelve in 't voorleden Jaer/ onder dato den 29. April/ door eenen Courier by duplicatie aen ons hebben gheſchreven/ en dat wy daer op in die tijt vrundelijck hebben geantwoort: Of wy nu wel hebben vertrout dat het onvriendelyck voornemen ons doemaels aen-gekondigt door alle aengewende devoiren/ en meer dan billijcke preſentatie ten genoegen ſoude zijn af-gedaen/ en uyt den weg gelegt/ dewijle niet alleen de Oostvrieſſe ſaken daer bevooren tot Aurick/ en vervolgens op den Rijcxdag tot Regenſburg/ door bemiddelinge van den Hr. Keurvorſt tot Maints/ en den Hr. Biſſchop van Straetſburg is vergeleken geweeſt/ maer oock dat wy/ hoewel u Ho: Mo: die ſake niet en heeft aen-gegaen/ echter om dan den lieven Vrede wille/ en om de ſelve alle moghelijcke ſatiſfactie te geven voor der ſelver Gedeputeerden/ door onſen Domdeken van Brabeeck en de Ooſtvrieſſe Gedeputeerde/ de opgereſene miſverſtanden op nieus hebben laten ter neder legghen/ en aen onſer zyde alles in den beſtemden tyt; in gevolge van 't affcheyt ſulcx gedaen/ effectueren/ dat egeene ongepaſſioneerde

gepassioneerde daer aen een mangel sal konnen aenwijsen/ so oock dat uyt u Ho: Mo: middel/ de Pro-
vintie van Hollant selfs onlangs tegens de Provintie van West-vrieslant/ door dien hy daer door het
op-brengen van hare quote jegens den Koning van Engelandt wilde stringeren/ heeft bekent/ dat aen
onser syde niets dan maer eenighe formaliteyt heeft gemanqueert/ soo moeten wy nochtans met groot
leetwesen seggen/ en ons beklagen/ dat sulcx tegens alle verwachtinge/ en jeghens onse vrede-lievende
intentie soodanig is uyt-gevallen/ dat wy daer door oock genecessiteert zijn/ daer heenen te trachten/ ten
eynde wy daer door alle ontfangene onveroorsaeckte Vyantschap/ schimp/ ende schade behoorlijcke resti-
tutie/ satisfactie/ en versekeringe in 't toekomende mogen erlangen/ tot welcken eynde wy dan onse toe-
vlucht tot Godt nemen/ en door des selfs voorsienige toehulpe/ bystant van machtiger Potentaten en
Geallieerde ons in de hant gegeven/ en dienvolghens alles prepareren 't geene tot dien eynde de noot-
druft vereyst: Gemerckt wy ons daer toe verplicht vinden uyt verscheyde justificatore en peremp-
toire redenen en motiven; maer onder anderen/ voornamentlijck/ dewyle u Ho: Mo: geen Recht ofte
bevoegenisse hebben gehad van sich in des Roomsen Rijckx Judicature en executions-Commissien te
mengen/ en eenige Onderdanen of Lit des Rijcx tegens Keyserl. rem judicatam uyt-gegevene en ver-
verkonde executions-Commissien/ en veel meer selfs tegens de goetwillige sal clausulæ paratæ execu-
tions & constitutæ possessorii ende aengenomene pacta en trans-actien te protegeren/ te beschermen:
Also de selve veel weyniger bevoegt zijn geweest van wegen den Vorst van Oost-vrieslant/ nademael
de selve zijn pretense-klachten by zijn Keyzerl. Maj. en 't geheele Rijck hadde aenhangig gemaeckt/ en
de selve albereyts met goet-vinden van zijn eygen Schoon-Vader den Vorst van Wittenbergh was
bemiddelt en geremedieert/ den Roomse Keyser/ 't gantse Roomse Rijck/ insonderheydt den Westfaelse
Crayts/ ende ons/ als mede d' uytschrijvende en naest ae ngesetenen Vorst met haere Wapenen aen te
Vyanden/ om tegens den Duytse Vrede/ en met andere Kroonen en Potentaten/ hebbende expresse ver-
bintenisse met een gants Krijgsheyr in 't Lant te vallen/ 't selve eenige mijlen weegs door te trecken/
te stropen/ selfs eygene inlogeringe en Quartieren te maken/ over de Stromen Schipbruggen te slaen/
vyantlijck Proviant uyt te schrijven / Adelijcke Huysen te overvallen en spolieren / de arme Luyden
het hare te nemen/ de selve stoten/ slaen/ en andere aen vuyr afgrijsselijck te branden/ Huysen en Schue-
ren te verwoesten/ oock eenighe te verbranden/ ja Godt selfs niet te verschoonen/ Kercken en Godts-
Huysen op te slaen/ 't geene daer inne wert gevonden weg te roven en te mis bruyckèn/ het Heyligdom/
ja het Crucifix van onsen eenigen Verlosser en Saligmaker Jesu Christo/ erger als Turcx te verbre-
ken/ en de Sacras Hostias/ by 't meerendeel der waerde Christenheyt houden ge-eert/ met alle verdere
toebehoorten te prophaneren en te ontheyligen/ en onse Manschap in den name van zijne Keyserlijcke
Maj./ en om te behouden het interesse van 't Rijck in d' Eyler-Schans/ gelegen op des H. Rijcx wel
kundigen en ontstrijdigen Bodem ende gront/ met groote macht te belegeren/ grousamelijck en onge-
hoorder wijse na proportie der Plaetse met veel Canon en vuyr-Mortieren te beschieten/ en eyntelijk
na dat verscheyde daer in verwonten doot geschooten waren/ de selve daer uyt te drijven/ en hare Volc-
keren wederom daer in te leggen/ gelijck de selve tot openbare trotseringe tegens 't gantse Rijck ende de
Duytse Natie/ tot op de huydige ure daer in te laten/ en dit alles eer en alvoorens noch eenige Pennin-
gen van de geprætendeerde geoffereerde schult was betaelt/ immers niet na behoorlijcke wijse van Reg-
ten/ dat is/ realiter/ en in jegenwoordige Buerschap geoffereert en aen-geboden/ alleenlijck uyt eenighe
abusive Geallieerden principio juris oblatione pignis solvi, want na de Rechten moet dese oblatio
niet alleen zijn verbael/ neen/ maer oock reael/ oock ongeacht: Gelijck u Hog: Mo: in haer schrijvens
tot meerder klaerheyt van der selver onbevoegtheyt niet konnen ontkennen/ dat wy hun onder dato den
18. Februarv hebben over geschreven: Dat dese sake voor de Keyzerl. Maj. en des selfs Rijcx Hof-
raet cum an & conexei was gehoorende/ en datte selfde daer mede niets hadden te schaffen/ 't welck also
het de puere waerheyt is geweest/ so helpt daer teghens niet dat sy den eersten termyn van betalinghe in
't geheel/ en den 2. ten deele aldaer hadden genegotieert/ dewijl nademael dese sake tot Regensburg van
nieus was geaccommodeert/ en 't selve vergelijck voor Oost-vrieslant veel dragelijcker en vry vorder-
lijcker is geweest/ sulcx niet noodig was/ en dat hy re integra haer gelt wel eerder te rug konde nemen/
en liever van wegen de geringe schade hunne vergoedinge laten doen/ als dat sy tegens 't Roomse Rijk
Duytser Nation/ met haren gelde/ sulcke gevaerlijcke actien sonder daer toe gevorderde consent hadde
behooren aen te spannen: Dan dewyl u Ho: Mo: niet des Vorsten van Oost-vrieslant/ maer haer
eyghen Intrest hier hebben ghesocht/ en onder simpelijcken pretext protections van Oost-Vrieslandt
't welck (gelijck de Oost-vriesen en alle benabuerde weten) by ons noyt/ maer by u Ho: Mo: tot al-
len tijden/ en voort en voort/ maer voornamentlijck in voorgaende tijden/ door invoeringe van Mans-
veltze/ en jongst der Hessise Armeen/ occuperinge des Residentie-Slots en Vestinge Lieroort/ en door
fomenteringe van immer-duyrende tweedracht tusschen den Lant-Heer ende de Lant-Standen oock
door beset inge der Stadt Embden geopprimeert/ ende met en beneffens d' op-ghem: Vestinghen/ op
keurlijcken Rijcx bodem gelegen/ notoir onder haer jock en dienstbaerheyt ghehouden worden/ het H.
Rijck/ en voornamentlijck ons de hooghste Vyantschap/ hebben aen-ghedaen/ diergelijcken noyt in dese
Contreyen/ en na 't besluyt der Duytse Vrede/ nergens is gehoort/ en van sodanige Vrede-breuck ende
vyantlijcke

vyandelijcke onttreckinge/ en aen vyandighe anders niet als door een openbare invasie/ offensie en oppressie moet werden gehouden/ en dat wy dies aengaende/ vermits wy sulckx even doen ter tijt als wy wegen de gemeene Rijckx deputatie ons tot de Reyse tegens den Erf-vyant den Turck hadden geprepareert/ en ons Volck derwaerts gesonden/ hebben moeten versmerten/ en andere tijt af wachten/ tot noch toe/ soo weynig als wegen andere/ ons en onse Stift/ toe-gevoegde schimp en schade/ dat ook de selve tegens alle het ghebrachte curealiteyt/ jegens Vorstel. Personen/ aen zijn Keyzerl. Maj. verbolgens over ons/ soo eeren roerig en verachtelijck hebben gheschreven/ en sulck schrijvens soo een geruymen tijt te vooren/ eer het zijn Rooms Keyserl. Maj. heeft konnen over gelevert worden/tot meerder onse verachtinge en defamatie/ in open druck uyt laten gaen / egeene reparatie en satisfactie verkregen: En dan onse Heerlijckheyt Borculo/ welcke sy Ao, 1616, door hare Wapenen onrechtvaerdig hebben geoccupeert/ en beneffens andere daer toe behoorende Plactsen/ voort en voort met gewelt en ongelijck door haer macht blijft voor onthouden: En behalven dat/ nademael hun niet genoeg is geweest de opgem: geweltdadige invasie ons aen te doen/ soo komen de selve/ tot continuatie van haer vyantlijck gemoet ons met executie schriftelijck te bedriegen/ over een Sententie tot Aernhem 1613/ 1615/en1662 in competenter en nulliter in d' op-gem: Berculosche sake/ uyt-gesproken/ de welcke voor ons Sticht tot Spier rechtelijck is gedecideert/ en dat op een onopbrengelijcke somma gelts van 150000 gls./de dato 's Gravenhage den 17. Juny 1664./ om door sulcke middel ons in de uytterste ruyne te storten/ wanneer de selve niet ondertusschen door de ingevalle Engelse Oorlog waeren verhindert/ andere veelvoudige beschadingen/ torten en injurien/ de welcke van hun sampt en onder schijn aen-gedaen/ ende wy hier namaels de gantse Weerelt sullen bekent maken: Ende in specie/ hoe sy onse Stadt Munster tegens ons hebben gestijft/ en verleyt/ en so wel onse gehoorsame Lantschap in eenige Millioenen/ als de gem. Stadt daer in eenige Tonnen Gouts/ schaden, en schulden in lasten gebracht: Ende noch op dese ure/ in de selve/ gelijck wy daer van genoechsaem zijn onderricht/ gevaerlijcke correspondentien gehaert hebben: Wy sullen voor ditmael swijghen/ alhoewel hier niet en mach werden gedissimuleert datte Staten van Gelderlant/ tot Aernhem/ gelijck in de Neder. Couranten en Post-tijdingen selfs uyt-gegeven/ en gespargeert wert/ haer vyantlijck gemoet verders daer door aen den dach te brengen/ dat sy tot de hoogste verkleyninge en beschimpinge van ons contemplatione nostri verscheyde onschuldige Catol. Luyden gevanckelijck hebben laten op halen/ grousamelijck torturen/ en d'eene van dien gants doot pijnigen/ en daer op tegens de waerheydt uyt stroyen/ als of wy de selve Luyden tot verraet der Stadt Aernhem en Doesburg hadden bestelt/ en de selve op 3. plaetsen in den brant wilden steken laten; 't welck een onlijdelijcke injurie voor alle de Weerelt contradiceren en ressenteren moeten/ Soo hebben wy goet ghevonden u Ho: Mo: mits desen ten overvloet/ om alle voldoens wille/ en tot onser ontlastinge van de gantse Christenheyt te representeren/ en te notificeren/ op dit vast en vrient nabuerlijck vertrouwen datte selve om redenen als vooren/ tot verwijderinge van alle onheyl/ verwijderinge en ongemacken/ die daer uyt konnen ontstaen/ sullen bewogen werden/ prompte ordre te stellen/ en die voorsieninge te doen/ ten eynde dat terstont/ sonder tijt verlies/ genoeghsame respective satisfactie restitutie/ en door al vaste en genoegsame assurantie voor toekomende wedervare/ en ons dies aengaende/ der selver favorable verklaringe, sulcx dat wy daer van konnen versekert wesen/ sonder uytstel werden toe-gesonden/ andersints sullen wy onkundig zijn en blijven van alle onheylen/ verwijderinghe en ongemacken die daer uyt onvermijdelijck staen te volgen; aengesien wy aen onse Militie ordre hebben gegeven omme (ten fine als vooren) te ageren; sullende die geen blame en quade naspraken op sich moeten laden/ de welcke hier toe door de eerste offensie/ invasie/ oppressie en continuerende torten/ affronten/ en vyantschap oorsaeck hebben gegeven/ en den aenvang gemaeckt: Gelijck u Ho. Mo: dat wy hun op dese wijse aen-schrijven/ des te weyniger vreemt en qualijck sullen op nemen/ dewijl sy/ gelijck in den beginne is vermelt/ den 29. April in 't voorleden Jaer op gelijcke maniere hebben geschreven/ en haren Brief onder den Tijtel en naem van een Eysch/ dat is/ defendentie/ ofte Brief van vyantschap in open druck uyt gegeven/ en daer op by articularium laten opereren: Dan wy reserveren en protesteren uytdruckelijck mits desen/ dat onse intentie niet verder en streckt als voor gemelt staet/ om door sulck middel tot des te vaster eenigheyt en gerustigen stant met u Ho: Mo: te geraken/ maer gants niet aen gesien sy tot eenige beswaernisse/ so wel in 't Religions/ als ten aensien van een yders vrijheydt: Op dit goet vertrouwen/ de selve sullen sich terstont/ en sonder eenigh tijt verlies/ door onsen Trompetter favorabelijck verklaren: Wy verblijven altijt bereytwillig om u Ho: Mo: aengename vrient nabuerlijcke diensten te betoonen. Gegeven in onse Residentie St. Lutgersburg den 14. September 1665. Christof Bernhard/ van Godts Genade Bisschop tot Munster/ Administrator tot Corvey/ Burggraef tot Stroomberg/ des H. Roomse Rijcx Vorst/ en Heer tot Borculo.

U Ho: Mo: Dienstwillige getrouwen Vrient en Nabuyr/ geteckent

CHRISTOF BERNHARD.

Men liet den Trompetter vertrecken/ wijl toch den Bisschop voor dese aenkondinge alreede was de Twent in getrocken/ veroorsakiende onder de Lantlieden

lieden groot vluchten: Doch hare Hoo: Mo: hebben daer op eyndelijck hem desen Antwoort toe-gesonden:

HOogweerdighe Furst ende Heere: U Furstel. Doorls. Missive/ gheschreven tot Rutgersburg den 14. deses/ is ons door des selfs Trompetter wel behandigt/en hebben daer uyt seer ongeerne vernomen de klachten over de onverdiende vyandtschap/ schimp en schaden/ die u Furstel. Doorl. van desen Staet secht ontfangen te hebben/ ende die de selve goet gevonden hadde ons ten overvloet om alle voldoens wille te representeren en bekent te maken/op dat vast vrient nabuyrlijck vertrouwen/dat wy tot vermijdinge van alle onheylen/verwijderingen/en ongemacken die daer uyt/soude konnen ontstaen/ bewogen soude werden om sodanigen prompte ordre te stellen/ende die voorsieninge te doen/ ten eynde dat aen de selve terstont/ en sonder tijt verlies/ over ende tersake van de voorsz. vyantschap/ schimp en schade behoorlijcke satisfactie/ restitutie/ en voor al vaste en genoegsame versekeringe voor 't toekomende soude moghen wedervaren/ en hem dies aengaende onse favorable verklaringe/ sonder uytstel/ door den voorsz. Trompetter toe-gesonden werden/ of dat anders u Furstel. Doorl. ontschuldig wilde zijn aen de onheylen/ verwijderingen/ en ongemacken/ die daer uyt onvermijdelijk stonden te volgen/ aengesien de selve aen zijn Militie vereyts ordre hadde gegeven omme ten fijne (als vooren) te ageeren: Ende alhoewel wy de voorsz. Missive doorgaens niet anders en hebben konnen aensien als een Manifest en Defencie van Oorloge: So hebben wy echter tot een preuve van onse moderatie en oprechte genegentheyt om niet alleen met 't gantse Roomse Rijck ende alle de Leden van dien/ nemaer oock met u Furstel. Doorl. in het bysonder in goede vertrouwelijcke vrient en correspondentie te leven/ na gehouden deliberatie goet gevonden/ de selve mits desen bekent te maken/ dat wy de voorsz. Missive/ als behelsende veele en verscheyde positiven en poincten/ waer van de saken niet alleen in de naest-verleden Jaren/ maer sommige van dien al over de 40. en meerder Jaeren/ ja eenighe boven alle memorie van Menschen voor gevallen zijn/ hebben doen stellen in handen van eenighe Heeren Gedeputeerden/ uyt 't middel van onse Vergaderinge/ mitsgaders van den Raet van State deser Vereen: Nederlanden/ om te visiteren/ examineren/ de Retroacta in de voorsz. sake gevallen/ na te sien/ ende een Concept van rescriptie ten spoedigsten op het papier te brengen/om aen u Furstel. Doorl. nevens onse verklaringe op de voorsz. gerequireerde poincten van satisfactie/ restitutie/ en versekeringe voor 't toekomende/ so haest doenlijck/ toe-gesonden te werden/ sulcx dat wy ons tegenwoordig niet en sullen inlaten in een particulier of gecircumstanticeert debath van de poincten by de voorsz. Missive ons te last gelegt/ maer alleenlijk in 't voorby gaen tot onse decharge aenroeren/dat wy in goede conscientie konnen seggen ons bewust te zijn/ dat wy oyt of oyt aen u F. Doorl. of des selfs onderhoorige Landen ende Luyden eenige Oorlog of vyantschap van wegen desen Staet aen-gedaen is/of dat wy intentie souden gehad hebben om deselve eenige schimp oft schade aen te doen: Maer wel dat wy in den voorl. Jare als wanneer u F. Doorls. Wapenen de Dyler-Schants in Oost-Vrieslant buyten zijn Dominien en Territoir gelegen/ was geoccupeert/ ons genecessiteert hebben ghevonden des selfs Soldatesca met de macht van desen Staet uyt te voorsz. Schants te doen deslogeren/ als zijnde daer toe verplicht geweest uyt verscheyde justificatoire en peremptoire redenen/ niet alleenlijck aen u F. Doorl./ maer oock aen zijn Keyserl. Mai. hier bevoorens bekent gemaeckt/ en onder anderen/ om dat wy het Lantschap van Oost-Vrieslant tegens alle gewelt en overlast na vermogen te protegeren/ uyt verscheyde redenen ons genecessiteert en verplicht vonden/ als zijnde van over veele Jaren herwaerts/ door verscheyden Tractaten en andere Verbinteniffen aen dese Vereen: Nederlanden sodanig geattacheert/dat het by na voor een Frontier van desen Staet moet aen-gesien en gerekent worden; in diervoeghen oock/ dat het voorn. Lantschap aen d'eene zyde in alle occurrentien by ons is geprotegeert/en desen Staet aen d'andre zyde van 't selve Landtschap d' arbitrage over de differenten tusschen den Graeffschap en de Stenden ontstaende/ gedefereert is geworden/ gelijck u F. Doorl. en 't gantse Roomse Rijck kennelijck is; zijnde daer en boven oock 't gemeene Lantschap/ 't welck door de Wapenen van u Fur. Doorl. in voegen als vooren/ was geinvadeert/ albereyts aen ons onderpant gehipotequeert/ tot versekeringe van verscheyde Capitalen/ en groote sommen van penningen by ons/ soo aen den Grave als aen de Stenden van dien verstreckt; sulcx dat wy in goeden gemoede niet konden af-wesen 't meer-gem: Lantschap van die oppressie te helpen bevrijden / als konnende (onses oordeels) van oppressie niet vry ghesproken werden/ dat wijlen den Furst van Oost-vrieslant door de continuatie van executie in zijn Lant/ en tot laste van zijn Onderdanen beswaert bleef/ na de gedane reële oblatie van de gelden/ die alleenlijck uyt den Hoofde van den Furst van Lichtensteyn veescheenen zijnde/ konde ghevordert werden; zijnde in alle manieren vremt dat u Fur. Doorl. authorisatie en last gelaten hadde om de voorsz. penningen by executie van de Pachters en Huys-lieden in Oost-vrieslant af te halen/ haer onder militaire bedreyginge sommerende binnen een maent te komen betalen in Dijler-schants voorn.; en alhoewel de volle somme van penningen (die men alsoo by militaire executie invorderde) voor de expiratie van den geprefigeerden tijt/ onder andre mede ter selver plaetse geregtelijk was geoffereert geworde/ so hadde egter de geauthoriseerde vã u F. Doorl. verklaert/ niet gelast te wesen om de voorsz. aen-gebodene penningen te aenvaerden/ veel

min

limin om daer op de begonnen executie te laeten varen/ en de Volckeren uyt de voorsz. Dijler-schants te
daten varen : Invoegen dat men 't gelt by beswaerlijcke executie/ tot verderf van Lant en Luyden wil-
aen invorderen/ en weygerig was 't selve vrywillig geoffereert werdende/ te accepteren/ en dat niet on-
sengesien soodanige oblatie de executie bleef continueren/ en 't geapprehendeerde/ namentlijck de Dyler-
chants besitten/ alsoo na Rechten notoir is/ oblatione pignus solvi : Dit hebben wy noodig geacht al-
hier wijtloopiger als wy voor dese reyse voor-ghenomen hadden/ alhoewel kortelijck te recapituleren/
nademael doch de op-ghem: klachten van u F. Doorl. meest schijnen voor te komen uyt 't geene in den
voorl. Jare voor de Dyler-schants voor-gevallen is/ daer inne wy geen andere intentie gehad hebben
als om 't Graefschap Oost-Vrieslant tegens alle oppressien en invasien te protegeeren/ en in spetie oock
de voorsz. Dijler-schants aen ons by den gem: Vorst van Oost-vrieslant voor seer considerable som-
men van penningen onderstant versekeren/ sonder daer mede voor ghehad te hebben om u F. Ds. Per-
soon eenige de minste/ of aen des selfs onderhoorige Landen en Ondersaten eenighe schade toe te bren-
gen : Wel is waer dat ons Leger haer passage over een hoeck van u F. Ds. Landen heeft moeten ne-
men ; dan wy konnen oock met waerheyt seggen dat wy noyt ordre ghegeven hebben om aldaer eenighe
hostiliteyt te plegen/ of de Ingesetenen eenige overlast te doen/ maer ter contrarie den Generael over onse
Troupes wel expresselyck gelast/ om goede ordre en militaire discipline onder 't Krijgsvolk te houden/
en naeu regard te nemen dat geene foules overlast aen yemant gedaen soude werden/ op peene van lijf-
straffe/ 't welck hy oock so veel als in diergelijcke gelegentheden mogelijck en doenlijck is/ na ghekomen
heeft/ en derhalven oock boven andere straffen tegens eenighe culpablen geoeffent/ een Ruyter metter
doot/ in 't gesicht van 't gantse Leger heeft doen straffen/ gelijk hy ons by desselfs Missive van den 27
Juny des voorl. Jaers tot betuyginge dat hy zijn last exactelijck achtervolght hadde/ heeft genotifi-
ceert. U F. Doorl. weet na zijn groote ervarentheyt seer wel/ hoe datte Marsch van Legers door ye-
mants Lant gemeenlijck aleenighe ongelegentheden na sich sleept/ maer dat diergelijcke excessen by de
onsen souden wesen gecommitteert/ als de selve in zijn Missive vermelt/ konnen wy om redenen voor
ons bezwaerlijk in-beelden/ veel eer imagineren pretexten te zijn/ om aen des selfs voor-genomen des-
seynen eenige couleur te geven : Immers en in allen gevalle/ by aldien daer in tegens onse intentie ghe-
daen mochte wesen/ so soude daer over in tijts/ en niet na 't verloop van byna anderhalf Jaer reparatie
met vergoedinge van schade versocht hebben moeten werden/ die nochtans ons/ na 't oordeel van onpar-
tijdigheden/ eer soude hebben toe-gekomen/ ter sake van de kosten daer toe wy geprovoceert en geintres-
seert zijn geweest/ als hebbende een Leger op de been moeten brengen/ om ons pant de Dyler-schants
machtig te worden/ als wel aen u F. Doorl./ de welcke daer inne onse moderatie heeft konnen vernemen/
van dat wy de middelen doenmaels noch in de hant hebbende/ om refusie der voorn. ghedane kosten in
des selfs Landen te gaen soecken/ sulcx niet en hebben willen doen/ maer aenstonts onse Troupes we-
derom na hare voorige Guarnisoenen gesonden/ behalven dat u F. Doorl. selfs kan getuygen/ hoe verre
wy verwreemt zijn van yemant overlast te doen/ of het zijne te onthouden/ ten opsicht van de complai-
sance/ in dier sake van Bevergaerde in des selfs regard gepleegt : Derhalven ons te vreemder voor-ge-
komen is/ 't gunt de selde is gewagende van de saeck van Burculoo/ in allen schijn als of wy de voorsz.
Heerlijckheyt hem met ghewelt souden onthouden/ daer nochtans kennelijck is dat de Heer Graef van
Stierum door den competenten Rechter wettelijck in possessie van de selve Heerlijckheyt is gecommit-
teert/ en dat wy by onse aenschrijvinge van den 17. Juny des voorl. Jaer nergens anders toe hebben
getendeert/ als dat u F. D. soude willen ordre stellen tot betalinghe van 't geene de selve aen den Grave
Stierum deugdelijk schuldig was/ in conformite van de Sententien by den Hove van Gelderlant/ met
adjunctie van eenige Heeren Raden uyt andere considerable Hoven van Justitie/ in de Jarē 1613/1615/
en 1622. respective gewesen niet incompetenter et nulliter/ maer datte partyen ten wedersyden de Rech-
ter vrywilliglijck erkent/ in der sake gelitiseontesteert/ en vervalghens in Rechten/ met renunciatie van
verdere Productie hadden geconcludeert : Rakende de Stad Munster/ konnen wy met waerheyt seg-
gen/ dat wy ter requisitie van de selve Stad/ en om 't gemeene Intrest van wedersijts Commercie/ niet
anders getracht en hebben als tusschen u F. D. en de selve Stad als goede Nabuyren te helpen moy-
enneeren een redelijck en schriftelijck Accommodement/ tot voorkominge van alle bloetstortinghe en be-
derf van Landen en Luyden/ 't welk oock doenmaels is gevolgt/ sonder dat wy ons namaels op de ver-
dere ontstane verwijderingen/ wyders in haere sake als door minnelijcke interpositien/ tot herstellinghe
van de heylsame ruste en eenigheyt hebben geimomiscert/ invoegen dat ons mette grootste injustitie van
de werelt verweten wort/ dat wy noch op dese ure gevaerlijke correspondentien in de voorn. Stad sou-
den houden : 't Gunt de Heeren Staten van Gelderlant tot ontdeckinge van onheymelijcke conspira-
tien en verraderyen tegens enige Steden in den haren ondernomen/ mitsgaders tot securiteyt en verse-
kering van hare Provintien souden mogen hebben aen-gevangen/ kan by niemant worden geblasmeert/
als by die geene die interest souden hebben dat sodanige conspiratien haer effect souden mogen sorteren;
't welck wy van u F. Ds. Caracter en genereusheyt niet geerne soude willen presumeren/ maer dat de
selve veel eer soodanige conspiratien en verraderyen nevens ons en alle rechtsinnige Christenen sal dete-
steren/ en de Persoonen die daer van berucht zijnde/ sich onder des selfs ghebiet hebben geretireert/ doen

examinere

examineren en straffen/ of aen ons over leveren/ om daer tegens na exigentie van saken geprocedeert te
mogen werdē; immers wat vā de selve conspiracië soude moge zijn/ sal dē tijt en de waerheyt nader ont=
decken/ daer van wy 't beleyt aen den ordinaris Rechter/ en de genadige af weeringe van dien aen Godt
de Heere Almachtig/ en onse goede sake bevolen laten: Onder des konnen wy u F. D. versekeren/ dat
in desen niet en werd geprocedeert uyt eenighen haet of passie/ ter sake van de Religie/ maer alleen gevi=
gileert voor de behoudenis en welstant van 't Vaderlant/ 't welck de hoogste Wet is/ daer aen alle Re=
genten verplicht en verbonden zijn: Dan wat verder dies aengaende/ als oock ten reguarde van andre
saken door den Druck hier te Lande soude mogen wesen gedivulgeert/ sullen wy niet anders seggen/ als
dat niet alleen hier/ maer oock in andere Landen de Licentie van soodanige Drucken/ niet jegenstaende
alle goede en convenable ordres ter contrarie gestatueert/ beswaerlijk gerefrenceert en in-gebonden kan
worden/ alhoewel wy daer en tegens tot verscheyde reysen vigoureuse Placcaten hebben gedaen ema=
neeren/ en met rigoureuse executien bevestigen: De verdere pointen van beschuldinge/ als dat wy het
Graefschap van Oost-Vrieslant in voorgaende tyden door invoeringe der Mansveltze/ en naderhant
de Hessise Armeen/ mitsgaders door de fomenteringe van de tweedragt tusschen der Lant-Heer ende de
Lant-Stenden als andersints souden hebben geopprimeert/ sullen wy reserveren tot de naeste ghele=
gentheyt/ en in passant seggen/ dat wy selfs de middelen en gelden van desē Staet hebben geimployeert
om 't voorn. Graefschap van de voorsz. Mansveltse Troupes te doen evacueren; verre daer van daen/
en buyten alle apparentie zijnde dat wy naderhant daer andere Troupes teghens ons eyghen Intrest
souden hebben in-gebracht/ waer door 't selve Graefschap des te onvermogender soude hebben gewor=
den/ om ons in tijden en wylen te refunderen de reinbourserende penningen/ die wy tot hare ontlastin=
ge in der selver meeste ongelegentheyt verschooten hadden / daer-toe wy dan niet door invoeringhe van
andere Troupes/ noch door fomenteringe van tweedrachten tusschen den Graef en de Stenden/ maer
wel door de evacuatie van alle vreemde Troupes/ en door herstellinge van de onderlinghe rust en eenig=
heyt tusschen Lant-Heer en de Lant-Stenden waerschijnlijcker konden geraken; welck laetste poinct
wy oock in dier voegen meenen betracht te hebben/ dat 't gantse Graefschap en de Leden van dien/ daer
van de salutaire effecten/ tot op huydigen dage toe/ met goet genoegen gesmaeckt en ghenooten hebben/
dewijl wy ons doorgaens niet meer ter herten hebben laten gaen als dat 't selve Graefschap by een be=
stendige ruste en goeden welstant geconserveert en behouden mogen werden; Waer over wy by mee=
nighvuldige Brieven in onse Griffie berustende/ so door den Graef als Lant-Stenden/ met significante
expressie van sonderlinge vergenoeginge/ successivelijcken van tijt tot tijt hooglijck zijn bedanckt: Dit
alles hebben wy noodig geacht op u F. Ds. Missive in Antecessum/ en by provisie te rescriberen/ met
versekeringe/ dat wy aen onse zyde niet en souden hebben gemanqueert gehad met de selve te blijven ob=
serveeren alle goede nabuyrlijcke vrientschap en correspondentie/ by aldien u F. D. daer toe gelijcke dis=
positie hadde betoont gehad; doch also de selve in plaets van dien ondernomen heeft verscheyde Steden
en Plaetsen van onsen Staet onverwacht en vyantlijck door zijne Krijgs-machten te doen invaderen
en ruineren; so hebben wy u F. D. by desen wel willen bekent maken/ dat wy van onser zijde niet sul=
len leedig staen/ daer tegens alle soodanige middelen by de hant te nemen als de goede Godt ons sal ge=
lieven te suppediteeren/ tot dat wy onder des selfs genadigen Zegen u F. D. tot redenen gebracht/ ende
over alle outragien en alle gheledene schade behoorlijcke satisfactie sullen hebben bekomen; als wanneer
wy willen vertrouwen u F. D. sal indachtig worden/ dat/ die sich aengort/ hem niet en hebbe te beroe=
men/ als die los maeckt. Gedaen in den Hage den 29. September 1665.

Van den Bisschop hoewel eenighe verraders die om Doesburgh den Ysel
menende te leyden en de Grachten droog/ die Stadt en oock Arnhem gemac=
kelijcker te overrompelen/ kreunde hem weynig soo 't scheen aen dat voorval=
hoewel de daer over met de doodt ghestrafte Conspirateurs bekenden tot sulcx
van gemelden Bisschop gehuert geweest te sijn. Hare Ho. Mo. ontbloot van/
veele Lant-militie/ mits de verdeelinge van dien op 's Lants Vloot/ sulcx dat
Wesel seer sober/ Deventer/ Swol/ Doesburgh en Steenwijck/ maer eenige
weynighe Compagnien in hadde/ en de Schantsen tot de Bourtangh incluis
niet voorsien: Lieten stracx diverse Regimenten eerst tot 6000. man te voet
en te Paert werben: En al hoewel seer spoedig en met courage toe ging/ ver=
vijanden den Bisschop in die tijt sijn beste Fortuyn/ want indien hy aengeko=
men had op de beste Frontieren van 't Lant/ hy had soo veel weg geruckt na
menschen oordeel/ als hy had moghen begeeren. Hare Ho. Mo. verstonden
op die tijt het getroffen Accoort met de 2. Broeders van Zel en Hanover: En

waren den 17. hare Troupen uyt Gottingen/ Natheym/ Minden &c. / naer Lunaburg gemarcheert/ en waren de 3 Gebroeders Hertog George Wilhelm/ Bisschop van Osnabrug/ en Broeder der 2. strijdende Lunenborgse Fursten/ Hertog Ernst Augustus/ en Hertog Johan Fredrick van Zel / tot Hanover by malcanderen te gast gekomen/ houdende de Tafel in alle Vriendelijckheyt tot 12. uren in de nacht: Waren geaccordeert dat den Hertog van Zel het Hanoverse / en de Herog van Hanover de Zelse Regeeringhe soude aenvaerden: Behoudende d'een 't Hertogdom Zell/ mette Graefschappen Hoy en Diepholt/en de Fortres Nieuborg: En Hertog Jan Fredrik 't Hertogdom Calenbergh/ met 't Prinsdom van Grippenhagen/ ende de Bergen van Claustal: Hunne Krygsbenden aengesocht ten dienst van haer H. Mo. onder de Conditie soo men hoorde van den Graef van Waldeck/ wierden overghelaten/ ende tot pajement van 12 tonnen gouts belooft/ welk gelt op Hamburg deels overgemaeckt/ tot Hamburg eenig ongeluck kreeg: Endelingh sijn dese Troupen doe provisioneel in Oost-Vrieslant gheinquartiert: Van d'ander zijde was oock den twist tusschen Cur-Ments en Cur-Palts soo verre versproken/ dat de Mentzise Ladenburgh mosten quiteren/ de Plaets bleef in den Name des Keysers noch in questie soo sy was geweest/ in handen van den Marquis van Baden/ doch van niemant dan van eygen Burgers bewaert: De questie soude men te Spier af handelen/ en elck troch zijn Volck uyt het velt. Tegens dese blijde voorvallen waren weder bedroefde in 't Rijck/ want de Keurvorstin van Beyeren Anna Maria, was den 25. deser savonts seer schielijck aen 't Water overleden. In de Over-Palts was doe soo grooten sterfte onder de Beesten/ datte ghesonste Ossen op den Velde/ als met een Hamer geslagen/ plotselijck dqot vielen: En wat Menschen maer aen-raeckten het Bloet van soodanige geslagen Beesten/ swollen als waren sy van een Slang gesteken/ de Muggen die op sulcke Beesten geseten hadden/ yemant stekende/ storven de Menschen terstont/ en waren alle Medicijnen te vergeefs. Den 16. deser/ ten 9. uren savonts/ was tot Berlijn de Paerde-Stal van den Keurvorst van Brandenburg in brandt geraeckt/ alwaer 38. van zijn Doorls. schoonste Paerden/ en 20. Menschen verbranden; de naeste Huysen/ mits den stercken wint/en veel Meubelen veranderden in asse; de Tooren van de Kerck begost al te branden/ maer door den ijver der Burgers is het daer gestuyt. Onderwijl sagh men te Embden de Pest dapper toe nemen/ stervende 400. menschen 's weecks/en Groeningen en Over-Yssel niet vry gaende; was te Keulen oock naulijcx een Straet van de infectie vry/ soo datte Nagebuyren geen Menschen noch Goet van Keule begeerden: En tot Antwerpen waren oock mede 60. Huysen besmet. Den Bisschop van Munster/ als een Instrument van veel ellenden/ sont doe zijn Envoy na Regensburg/ met een Pronunciatie/ daer in hy vertelde de oorsaek zijnes aen-gevangen Oorlogs tegens de Vereen. Provintien/ versoeckende daer toe bystant van 't Duytse Rijck/ oock protectie/ pretenderende datte schade die hy gheleden had/ niet alleen zijn Persoon/ maer op 't ghcheele Keyzerrijck sag/ en die (soo hy zeyde) deswegen ghehouden waren hem in dit zijn voornemen te assisteren: De antwoort die dese Gesandt bequam/ was/ datte Gecommitteerden aldaer tot sulcx geensints waren geauthoriseert. Na Vranckrijck sont hy Smiſogh zijn Gesant/ kreegh den 19. by de Heer de Lione,

en den 20. by den Coningh Audientie; Hier dede hy over 't ongheluck zijn Principalen aen-gedaen / dappere klachten/ biddende om hulpe tegens de H: Staten: Zijn Majest. antwoorde desen stoutaert / Dat hy wel alles ten besten by hare Ho: Mo: wilde aen-wenden, doch dat middelertijt den Bisschop geen de minste hostiliteyt soude betoonen, anders soude de Koning de Geun: Provinçien alle Secours toe schicken: Maer die om God niet en geeft/ en die den Allerchristel. Coning/ de gezegenste Monarch van Europa niet hoort/ hoe soude die vraghen na goede Nagebuyren? neen: Het was Christelijcker mette Papen zijns naesten Goet op te stocken/ en niet gelijck de Priesters doen/ die des zieltogende [Notarissen mogent niet doen] op haer uytterste recommanderen/ dat Huys/ en dat lapje Landts aen haer Convent te maken/ &c./ waer door sy hare Kloosters (neemt Brugge en Antwerpen maer tot getuygen) soo verrijckt hebben/ dat ghenoemde Geestelijcken weeldrigh en rijck/ maer de Borgers in der daet kael en beroyt zijn geworden/ by levenden lijve possessie te nemen. Dus vanght hy zijn gootloos woeden aen / hebbende zijne bederf-Benden by Warendorp op 17000. man ghemonstert / en op een ander noch 6./ soo gaet den optocht aen/ met die hoop dat Kur-Colen niet alleen om de pretensie op Rijnberck/ Hessen om de Malteser Goederen / en Brandenburg om de Steden aen den Rijn/ sich met hem souden in-spannen / als Lackeyen van zijn ambitie / nemaer Sweden was hem uyt Engelant toe-gesept met 12000. man te sullen volgen: En hy wiert in dat geloof te meer versterckt/ wanneer hare H: Mo: Gesant de Hr. Ysbrantss. te Stocholm door abusive bejegeningen niet na wensch wierde bejegent: Also men op nieus pretendeerde eenige alteratie in d' Elucidatie van 't Tractaet van Elbing te maken, 'twelck onwedersprekelijck toch niet by Sweden alleen, maer wel by beyde Partyen contraheneen, des behagende, most geschieden: En alsoo Sweden mette Koning van Engelant in Alliantie getreden was, nu geen assistentie tegens Engelant aen hare H: Mo: verleenen konde: Also hare H: Mo: de oorsake van sich selfs hadden te imputeren, als niet goet vindende op alle d'aensoeckingen so veele Iaren door sijn Minister Appelboom gedaen, so veele te defereren, dat sijn Majest. op de Vrundschap van hare Ho: Mo: eenige staet konde maken, of daer op gherust konden wesen; nochtans dat sijn Majest. in de voorsz. Tractaten met Engelant sorgvuldig was geweest, om de saken, ten aensien van hare Ho: in haer geheel te bewaren, en aen sich te behouden de macht om met de selve te konnen leven en te handelen na wel-gevallen, &c. Het was dan den 22. September dat des Bisschops Volck in Twente/ haer Ho. Mo: Gebiet/ vielen/ plonderden de Stedekens Enschede/ Otmarsen/ en Diepenheym/ oock Oldenseel/ waer uyt veele bemiddelde Lieden gevlucht/ echter de geblevene seer mishandelt wierden: Staken mede in brant 't schoone hooghe Huys van de Heer van Almeloo/ Gedeput. van de Staten Generael wegens Gelderlant: En op andere soo onweerbare Plaetsen dapper stroopende/ dat Edelman en Boer sich na de vaste Plaetsen begaf: Hy verdeelde zijn Legher in tween/ onder Gorgas na de Bourtang / en hy selfs 't oog op Borculo hebbende: Schulenborg/ gebannen uyt Groeningen/ nu te Munster woonende/ scheen van advijs te zijn om Delfzijl aen de Ems/ of ten minsten een oort daer ontrent te bemachtigen/ om langst die stroom geduerig secours uyt Engelant te bekomen: Andere/ om de conjunctie mette Benden van Lunaburg te beletten/ oordeelden/ dat men na de Grensen van Osnabrugge sich most bestant houden/ en de Dijlerschants onderwyl aen-tasten/ 't welck/ om datter saisoen

meest verloopen was/ gheheel ongeraden was/ wijl de selve Plaets sterck en met goet Guarnisoen was voorsien: Onder dies vluchten de Ingesetenen van Hasselt/ Vollenhoven/ en elders na Enchuysen en Amsterdam/ verkoopende hare Beesten om half gelt] Seker Dienstmaegt op een Lanthuys [wort verhaelt] siende Meester en Vrou mette beste plunje retireeren/ versocht te mogen blijven/seggende/sy was getroost quamen de Munsterse/ men rade haer sulcx af/dan op aen staen 't wiert haer geconsenteert;deer komen 7 Munsterse Ruyters/ en wijl noch Speck in de Schoorst een/ en Wijn in de Kelder ghebleven was/ schafte sy dese Krijgers lustig op/ tot sy alle so dronchen wierden/ dat 4. in de Kelder by 't Vat/ een op de trap/ en 2. boven dronchen in slaep raeckten/ terwijl packt sy haer gading/ gaet in de Stal/ ontbint de 7. Munsterse Ruyters Paerden die daer stonden/ en haer package daer op gelegt hebbende/ laet de dronche broers alles ten besten/en komt met haer buyt en de 7. Paerden aen den Yssel in salvo onder hare Ho: Mo: Gebiet: Den Bisschop nam zijn quartier op 't Huys te Keppel/afsnijdende Dotechum/kreeg Lochum met gemak/ de Ingesetenen voor 1500. Rijcxds. de plondering af-koopende: Tot Neerberg op ne Lochemse Heyde zijn Leger af-stekende; Arbeyden Gorgas van d'ander syde over de Marassen te geraken/ met behulp van eenige die in Groeninger-Lant wierden gelooft hem de hant hadden belooft te bieden/ sommige seyden Roomse Boeren/en andere die Schulenborg toe genegen waren: Gorgas dwong de Boeren/ diens Huysen men in brant stack/ de Deuren en Vensters op hare schouderen te nemen/en die met Rijs over 't Maras daer de weg loopt/op 't Clooster ter Apel aen/ van weynige bekent/en somtijts by de Jongens maer gebruyckt/ of by drooge tijden de Beesten uyt Groeninger-Landt door-jedreven wierden/ soo bequaem te dempen/ dat hy met 1500. man daer over raeckte/ 't Klooster ter Apel besette/ en sterck maeckten tot een Fort/ begaf sich na Roof winckel/ stroopende voorts 't geheel Oldampt tot Winschoten/ bekomende machtige buyt van Beestiael/ en plondering: Maer de voornaemste en Rijckste Roomse Boeren/ welcke Gorgas in dese overkomste het meeste waren toe-gedaen geweest/wierden allerslimst getracteert. Want het was jammer soo schoone Huysen als in die gewesten staende verbrant/ en soo meenigte Beestē over de gemaeckte Passagie na Reyde wierden gedreven/daer men segt eens op een dag over de 1000 gecoofde Koepē en Paerdē aenquamen/ en men hielt daer daghelycks als Jaermarckt/ verkoopende den buyt voor de vijfde Pennings waerdije een Paert om 8. Gulden/ &c.

Terwijl dus de Bisschopse geen tegenstant vindende/ den baes speelden/ is zijn Exell. Prins IOHAN MAURITS van Nassau als Veltheer der Geun: Provintien gekomen met eenige Gedeputeerden/ tot Dieren aen den Yssel een Leger doen de op-slaen: Visiterende de Fronturen/ Steenwijck/ Hasselt/ Swol/ Deventer/ en Doesburg kregen haestelijck meer Volck: Hoewel veele jongh geworden/seer onervare Krijgers waren/ nochtans sy kregen omtrent Swol een Spion van den Bisschop gevangen/ genaemt Stappert/ in de wandeling Stapje/ een goet Ingenieur en Ritmeester zijnde; zijnde getrout met sekere Juffrou/ die door eenen Geestdorp voor desen te Haerlem uyt 't Tuchthuys daer sy in gebannen was/ door een stoute manier by avont wiert weg gehaelt. Hare Ho: Mo: sonden oock de Heeren Clant, Alua, en Dreus nae Oost-vrieslant/ om aldaer met authoriteyt de defensie van die Staet voort te setten. Rey-

Keyserl. Majest. dese maent van Weenen na Inspruck gereyst/ wiert tot Saltzburg treffelijck onthaelt/ en in 't Lusthuys Mirabel getracteert: Als mede tot Halbrun/ besiende die schoone water-vallen/de Grotten/dat zijn gearbeyde kunstigheden in de soo admirable Hemels hooghe Bergen/ als mede dat uyt steen gebouwde Theatrum/ alwaer om een proef te nemen/alle toestel is bereyt geweest/ niet gelijck als elders/ maer hier uytter naturen: Den Keyzer begaf sich daer na op de Jacht en 't Vis vangen op de Cammer-See, dat seer vermakelijck is/ daer met Musijck seer fraey gespeelt wiert: Quam den 25. deser tot Kaltenhausen/ in de soo seer beroemde uyt der Steen ghehouden Wijn-Kelder/ daer zijn Majest. een dronck dede: En na alles wel besien hebbende/ weder na Mirabelle keerden/ alwaer in een kleyn Eylandeken dat op 't water dreef/ seker Vuyrwerck was op-gestelt/ dat anderhalf uyr duerden/ dan ongeluckich een doot en 8. gequetsten maeckten: Den Keyser 't Munthuys en dat van Wapenen ghesien hebbende/ toogh op Kenhental/ alwaer 's Lant Capittel zijn Majest. met een Borse van 30000. Ducaten vereerden; werdende alle de advenant bedienende/over al met goude Ketens/ Penningen en Pot-penningen na hare qualiteyt vereert.

Den Koning van Polen had soo veel vreugde niet/ want Lubomirzky hem te gau/ had 't Poolse Leger geabuseert/ dat over de Warta trock op een vals gerucht/ maer de rest aen de Brug komende/ wierden van Lubomirzky ghe-slagen/ die zijn Legher eerst in een Bosschage/ en daer na in eenighe bedeckte Valeyē verborgē hadde/en de Poolse overviel/ 't hielp niet dat sy te Cestokowa onder de muyren weken/meenende daer verberging te vinden/alsode Monicken daer een Travers op-ghe worpen hebbende/ haer versterckingh voor yder bewaerden/ de Brug op-gehaelt hebbende/begeerden so lang haer niemant aenviel/ niet een Canon-schot te doen/ hoewel sy in haer Convent wel 200 soldaten en veel braef Canon hadden/soo wierden de Polen in de Grachten van dit Convent overwonnen en gevangen/ de Comitiges/ Biron/ en andre Littause Officieren wierden verseker t/ dan wel getracteert; Daer en tegens verloor in desen Slach Lubomirzky/ eenen Wiekouzky/ daer op hy al seer groot vertrouwen hadde gestelt.

Koning PHILIPPUS IIII. van Spangen/ 't geheele Jaer seer swack/ doch met de aenvangh deses maents meer en meer af-nemende/ en braeckende/ nessens een Koorts/ die hem geduerig by bleef: Soo nam hy den 14. de H. Ostie/ de selve met veele tranen (niet als een Aerts Koningh/ maer als een Geloovigh Christen) sich aen-matigende: Den 15. metten doncheren nam de leste Roomse Bedieninge van Salve/ en te gedencken Aerde sijt gy, ende Aerde sult gy worden: Hy liet noch vast van kennis in presentie van de Coninginne/ zijn Soon/ en de Infante by hem komen: zegende haer; En nae die uyre verviel hy seer: De Roomse geloofden dat men tot sijn hulpe van de Maget Maria/ St. Isidorus/ en St. Diego d' Ascala door gebeden veel soude opereren/ ende op dat de selve ghestorven heylighe menschen des te beter sulcx mochten hooren/ brachtmen des selfs Beelden in den Camer daer den Coning sieck lach: Dan alles te vergeefs/ zijn Majest. na 4. uren in groote benautheyt ghelegen hebbende/ gaf den Geest op den 17. Septemb. smorgens een quartier na 4. uren: s'Anderen

deren daeghs is den Coningh by yder met een graeuwen hoet op/ Kousen en Schoenen aen/ in een vergulde doot kist volgens out gebruyck gesien hebbende een Kruys in de hant/ neffens de Kist stonden 2. Dienaers de een de Croon de ander de Scepter van Castilien in de hant houdende: Het bedde daer hy op lach/ was van Camelotte Muscus stof: Den 2. dach is 't Lijck ten 10. uren savonts gevoert na 't Escuriael/ ghedragen in een Rosbaer met 2. Muyl-Esels: Wierden in stilte achter uyt t' Hof gevoert/ en stonden 4. Flambeaux op yder hoeck vande Kiste: Omtrent de 24. soo Wereltlijcke als Geestelijcke volgden op Muylen de stacye dragende/neffens veele Lanciers Toortsen in de hant/waer neffens met Pik-kaersen meenigte Lackeyen te voet liepen: Daer wierde in de Nieren van zijn Majest. gebonden wel so grooten Steen als een Ocker-Noot/ en noch een aen/ die/ ghelijck het Vlies meest door gebreck van officie der Partyen gants gedesmesleert was: 't Rijcx-bestier had den Koning by Testament in seer goede en vaste forme aen zijn Coninginne (een seer vernufte Princesse) willen offreren/ en vervolghens aen 6. van des selfs Raden/ als waren/ den Oppersten Inquisiteur d' Aerts-Bisschop van Toledo/ den Marquis d' Aitona/den Cancelier van Arragon/den Graef Castriglio/President van den Castiliaensen Raet/ den President van den Raet van Indien/ den Graef van Peneranda/ Vrede-maker ghewеest te Munster/ en daer nae Viceroy van Napels/ en toen Raet van den Coningh; dit Collegie soo langh Procuratie hebbende tot den Prince van Spangen 12. Jaren out soude zijn. Men bracht den 7. October desen Spaense Prins na-middags ten 4. uren te Madrid/ in een Stoel sittende in de Balcon: En maer 4. Jaeren out zijnde/ had hy groot vermaeck datte Jongens hare Hoeden om hoogh wierpen in de lucht/ roepende *Vive el Rey*: Terwijl quam den Standaert uyt 't Stadhuys/ van dese plaetse aen/wiens voortocht 100 Dienaers van de Justitie te paerde waren/ elck een rotting of tietjen in de hant houdende; hier volgde de Admirant van Castilien/ als hooft van de Justitie/ en daer na de Guarde van den Coningh/mitsgaders al de Spaense Dons en Edellieden te Paert/ en al hoewel niet in den Rou echter hare Paerden tot beneen met swarte linten behanghen: Doen volghden 4. Heraulten ende de Magistraet van Madrid/ met 4. vergulde Scepters/ doen 30. Regidores te Paert met Diamanten en Carakanten om den Hals/ bagghen op de borst/ en Hoedt-banden vol Gesteenten: Daer op volghden de 4. Quartieren van Wapenen/ met dat van Castilien: Daer na den Hertoge de Medina de las Torres/ met gesteenten en Pluymingen kostelijck gecouleurt/ den Commandeur van Madrid daer aen: Dien de Carossen met groen Fulpe Levreijen en witte Kanten: Het Theatrum was met Tapijten behanghen vol Wapenen van Spangien/ hier op klommen 4. Heraulten en een Secretaris/ terwijl 4. Trompetters en ettelijcke Schalmeijers voor het Tooneel lustig bliesen: Waer na de voorsz. Heraulten tot 3. malen riepen: *Weest stil, swijgt, en geeft ghehoor.* En korts daer aen: *Hoort, luystert, en verstaet watter geseyt wort.* Hier by voegden den Hertog de Medina de las Torres zijn reverentie aen den Jongen Coning gedaen hebbende/ dese woorden: *Castilien, Castilien, Castilien, dits voor onsen Coning* CAROLUS *de II. van dien Name, God beware hem.* Hier op riep elck/ lang leef den Coning: Op d' andere Plaetsen wierde wyl het op den avont aenliep/de Proclamatie met Flambeaux gedaen;

daen: En doe wiert den grooten Standaert weder over gelevert aen den Gebieder in Madrid: En door gants Europa wierde van dese successie Posten aen alle Princen Hoven gesonden: Waer van den Gesant Gamarra oock dit volgende ten dien eynde hare Ho: Mo: notificeerde:

DE onder geschreven Ambassadeur van Spangen komt mijn Heeren de Staten Generael der Geun. Provintien presenteren den Brief van Credentie, die hy van de Doorl. Koninginne ontfangen heeft, door de welcke hare Majest. aen haere Ho: Mo: beken maeckt 't overlijden van den gewesen Conink hoogl. ged. die haer by sijn Testament gelaten heeft de Voogdye en Curatele van den Doorl. Coninck Don KAREL de II. haren Soon, en heeft haer verklaert Gouvernante van sijn Rijcken, Staten, en Heerlijckheden, geduerende de minderjarigheyt: Hy heeft ook last hare Heerlijkheden te versekeren dat sijn Majest. blijft by de selve goede meyninge die den gewesen Koning altoos heeft gehad, en dat sijn intentie is met hare Heerlijckheden in alle oprechtigheyt een volkomene vrientschap, intelligentie, en goede gebuerschap te onderhouden, gelijck als men sedert den Pays met so groote sorghe suyverlyck onderhouden heeft, en dat sijn inclinatie is die te vermeerderen en nader te verbinden ten goede en tot conservatie van beyde de Staten: Hare Heerlijckheden en is niet oubekent dat de Doorl. Koningen van Spangen altijts seer Religieuse onderhouders sijn gheweest van al de Tractaten die sy ghemaeckt hebben, niet alleen met de Christen Princen, maer ook met de Ongeloovige en datse geen Oorlog dan tegen Vyanden van de Christel. Religie aengevangen hebben, en de Wapens niet genomen dan om sich te defenderen tegens die geene die hare Staten hebben aen-getast, of om hare Geallieerden te assisteren, 't welck de Historien volkomentlijck uyt wijsen: Oock konnen hare Heerlijckheden daer goede ghetuygenisse van geven, dewijlse bevonden hebben dat men de Tractaten (so van 't Bestant als van den Vrede) met desen Staet gemaeckt seer punctuelijck heeft geobserveert; ende en behooren in geener manieren te twijffelen of sijn Majest. en sal daer in de selve oprechtigheyt mede plegen, soo datse geen sekerder vertrouwen enmogen hebben dan in sijn waerachtige affectie en vrientschap: Den onder-gesz. Ambassadeur heeft getracht door verscheyde Memorien hare Heerlijckheden te disabuseren van de quade impressien die men haer heeft willen geven, en valsse geruchten die men in deze Provincien gestroyt heeft, als of sijn Majest. eenige Ligue of Tractaeten tot hare prejudicie met andere Potentaten gemaeckt hadde, en dat hy den Hr. Bisschop van Munster assistentie doet: Hy en kan niet begrijpen dat sulcke verlichte geesten als hare Heerlijkheden, de selve eenigsints geloof konnen geven, dewijl dat het soude sijn teghens zijn eygen Intrest aen te gaen, daer 't so klaer blijckt dat de conservatie van de Nederlanden, die den Koning toe-behooren, hangende is aen die van dese Provintien, en dese wederom reciproquelijck aen die van de Staten sijner Majest.: Men heeft onder 't Volk gaen seggen dattet gelt 't welk den Koning van Engelant aen den geseyden Bistchop gesonden heeft, uyt Spangen quam, om dat het ongemunte stucken Silver waren; 't welck een louter versiert bedrogis, gefabriceert door de geene die hare Heerlykhedē soeckē jaloers te makē, dewyl 't bekent is dat de Coopluyden, so Fransse als Engelse, en die van dese Provincien elcke Jaren van de Vlooten die uyt de Indiens komen, daer van een groote quantiteyt trecken, selfs sonder zyne Majest. zyn gerechtigheyt daer van te betalen.

Hare Heerlijckheden gelieven te gedencken dat de onder-gesz. Ambassadeur den 15. Decemb. 1661. haer voor ghestelt heeft een Ligue defensijf, tot sekerheyt van alle de Provinçien der Nederlanden, en haer van doe aen daer over geduyrige instantien gedaen heeft, so by monderen Conferentien die hy mette Heeren hare Gedeputeerdens heeft gehad, als met verscheyde Memorien die hy haer heeft gepresenteert, en aen mijn Heeren de Staten van de Provinçie van Hollant den 5. Deçemb. 1663. en den 7. Mey 1664. als oock den 9. Septem. lestleden, en den 5. van dese: Zedert sijn wederkomste heeft hy haer mondeling gepresenteert de Mediatie van mijn Heer den Marquis Castel Rodrigo, van 's Konings wegen, met den gez. Heer Bisschop, gelijck als hy noch by sijn Memorie van den 30. lestleden, en dat gez. Hr. Marquis 't selve aen

den Hr. Resident Sasbourg heeft verklaert, die buyten twijffel hare Heerlijkheden daer van advertentie gedaen sal hebben; en alhoewel hy wel reden heeft sich grootelijcx te verwonderen, dat hy tot noch toe geen antwoort altoos daer op en heeft ontfangen, so presenteert hy nogtans hare Heerlijckheden wederom van nieus de Ligue Defensijf, als ook de Mediatie om de differenten die sy metten gez. Hr. Bisschop hebben te accommoderen: En alsoo hy verstaen heeft dat hare Heerlijckheden qualijck nemen dat sijn Keyzerl. Maj. als noch niet en doet conform 't geene hy haer verklaert heeft by sijn boven-gemel: Memorie van den 30. des voorleden, te weten dat den overleden Koning de selve gebeden soude hebben den voors. Hr. Bisschop te ordonneren sich te onthouden van allerley hostiliteyten, en sijn authoriteyt tot accommodement van de gezeyde differenten, so krachtig als 't mogelijck was, te interponeren; hier op moet hy hare Heerlijckhede vertoonen dat hy de depesche van sijn Majest. van den 26. Augusti niet dan den 27 des voorl. Maents en heeft ontfangen, en also sijn Keyserl. Majest. de selve veel later ontfangen sal hebben, soo om de distantie die veel grooter is, als om dat hy op den weg was om de possessie te nemen van 't Graefschap Tyrol, en andere Staten, die op hem door den doot van de Doorl. Ertshertog Sigismund zalr. ged. gedevolveert sijn, so en heeft hy tot noch toe geen tijt gehad om resolutie op dit subject te nemen, noch de noorsakelijke ordres te senden om de goede intentien van den Koningh in 't werck te stellen: Hier om bid en versoeckt de onder gesz. Ambassadeur seer instantelijck en hertelijck dat hare Heerlijckheden dit stuck rijpelijk willen over-wegen, en na hare gewoonlijcke voorsichtigheyt behoorlijcke reflexie nemen op sulcke soo gewichtighe poincten als hy haer in de gezeyde Memorie met alle mogelijcke oprechtigheyt vertoont, op datse op fondamenten die geheel vals en abusijf sijn, geen Resolutien tot prejuditie van hare Vrijheyt, en van de behoudenisse van 't geheele Lichaem der Nederlanden en nemen. Gedaen in den Hage den 16. October 1665.

GAMARRA.

De eygen ingeboozen Francoisen scheenen vry onbenoeght/ wyl sy soo veel vreemde Manifactuer-werckers in kregen/ en haer wildede meester speelen in 't leeren; de Fransse Natie dach meer Jufferachtigh (oock een quade gewoonte in Hollant onder die haer schulden niet betalen konnen/ zijnde) als wel tot kuys Huys-houden/ en op-queken van Konst-hantwerckende Kinderen/ wierden beschaemt/ tot Alençon als sy de Nederl. Speldewerckisters daer sagen/ het Laken-werck/ en andere Manifacturen: De Vrouwen aldaer zijn op de been ghekomen/ en hebben de Wercklien die men daer van Venetien en Genua om de Zyde Wercken had ontboden/ seer qualijck getracteert: Den Coning om dese dolle Wijven te temmen/ sont 5. Compag. van zijn Guarde derwaerts. Monsr. Colbert wiert doe gemaeckt/ mits zijn getrouwigheyt in den dienst van den Coning/ tot Tresorier Generael van geheel Vranckrijk. In dese tijt ontstont by die van de Sorbonne een Theses; of dat van 't Vagevier al waer was: Eenen Bachelier siende dat men sulcx in faveur van den Paus wilde verklaren/ wilde daer in stil staen/ als vindende geen genoegsaem bewijs van sulcx in 't oude Geloof/ en der geloofwaerdige Vaders Schriften: 's Paus Bul door 12. Doctoren daer toe ghestelt/ wiert mede geexamineert/ en injurieus bevonden/ oock schandelijck en Ketters: De Sorbonne resolveerden daer op ten eersten te vergaderen. Mr. Gendron Curee de Wabre/ ontfongh doe van den Coningh 2000. Escus contant/ beneffens een beneficie van 6000. guldens Inkomen/ tot recompense van de diensten aen de Conin-

ginne

ginne Moeder gedaen in 't cureren van de Kancker: Selfs sijn Assistent den Chirurgijn Bertrand wierde 2000. gl. vereert. Sr. de Vantelay Soon van den Heer de la Hay/ die te Constantinopolen soo lang was gevangen en wreedelijck mishandelt geweest/ trock nu met sijn Vrouw en een ighe Suyte over Marseille ter Zee met 't Schip de Cesar recht na Turckyen/ den Capiteyn daer op Sr. Plemont nam ook zijn Vrou en veel Jonge Edellien mede: ged. Sr. Vantelay als Ambassadeur gaende/ om wegens Vranckryck te resideren by den Turcksen Keyser. In Languedock begost men nu lustigh aen 't Canael te graven met 1200. man/ soo van de zijde van Bordeaux/ Narbone als Languedock/ om den Oceaen en de Middellantse Zee door Vranckrijck te vereenigen/ de Commercie te beneficeren/ en om de Straet van Gibralter in gevaer der Turckse Roovers niet meer door te loopen. Sijne Majesteyt van Vranckryck maeckte den Nederl. Gesant van Beuningen bekent/ hare Ho. Mo. volgens 't leste Tractaet/ te assisteren met de navolghende Krijghsbenden/ beloopende omtrent op 8000. man/ also den Bisschop van Munster by Engelant gesecondeert/ de Geun. Provincien met roven en plonderen alder eerst violentelijck besprongen/ en den Oorlog aen gedaen hadde:

R U Y T E R Y E:

MOnsr. Pradel eerste Capit. van de Guardes L. Generael, en Gouvern. van Baupaume, Generael. Monsr. de St. Lieu & Dilpense, Mareschals de Camp, en Ritmeesters, en Maistres de Kamp, voor de Vrede. Monsrs. de Beauvise of de Founeaux, Commandr. van de Cavallerye. Le Conte de Royne, Mr. de Kamp, van 't kleyne uytlantse Regiment van den Koning, bestaende in 3. comp. Ruyters, die alle 3. marcheeren. 't Koninckl. Regiment te Paert, gecommmandeert by Monsr. d'Estien, bestaende uyt 4. comp. die alle marcheeren. De comp. van Monsr. de Fourneus, Ritmr. en Bregadier voor de Vrede. De comp. van Beauvise, Cap. Bregadier van de Ruytery, en voor de Vrede Mr. de Kamp. De comp. van Monsr. de Cateux d'Espagny, Ritmr. en Edelman van de Ordre van den Koning, voor de Vrede Mr. de Kamp. De comp. van den Chavalier de Bourille, Brigadier, Ritmr. en voor de Vrede Mr. de Kamp. De comp. van Monsr. la Coste, Ritmr. De comp. van den Hr. Prince van Wurtemberg, Ritmr. en voor den Vrede Mr. de Kamp. De comp. van Monsr. de St. Esteve, Ritmr. voor desen gecommandeert hebbende 't Regiment van Bouillion. De comp. van Monsr. Melin, eertijts mr. de Kamp. De comp. van Monsr. Maspac, eertijts L. Col. De comp. van den Hr. Rijngrave, eertijts maistre de Kamp. De comp. van den Marquis d'Estrades, eertijts Mr. de Kamp. 240. musquettiers te Paert, van 't Regiment Gardes van den Koninck, van de eerste compagnie, met al de Officiers, te weten, Monsr. d'Artagnan, Lt. Monsr. de Treville Vendrig, en Monsr. de Garrac, en 5. marschals van 't Hof, die 6. in 't getal sijn. 240. Musquettiers te Paert van de tweede Compa. gecommandeert door Monsr. Colbert, die marcheert met de Graef van Marian sijn Vendrig, Soon van de Graef Arcour, en met sijn Cornet Lusac, Soon van den Hertogh Durez, en 4. Marschals van 't Hof. 200. van de Lijf-guarde, en 25. Cadets, gecommandeert door Monsr. de Romcour Lieut. eertijts Ritmr. en door Monsr. Fabry. Lieut. van de Lijfwacht, en Gouvernr. de Marsal. 200. Lichte Paerden van mijn Heer den Dauphijn, onder het Commando van Monsr. de la Valiere, ende twee Marschals van 't Hof, eertijdts Ritmeesters.

I N F A N T E R Y E,

De 5. oude Compagnien van Piemont, gecommandeert door Monsr. le Conte de Chavigny

vigny M. de Kamp. De 20. oude Comp. van 't Regiment van Champagne, gecommandeert door Monsr. de Marquis d'Ambre, M. de Kamp. 't Regiment van Turenne, van 20. Comp. gecommandeert by den Marquis de Sillery Puseux. 't Regiment van den Mareschal de Duc de Grammont, van 12. Comp. gecommandeert by den Grave de Louvigny sijnen Zoon. 't Regiment van den Mareschal de la Ferte, van 20. Comp. gecommandeert by Monsr. de Mornar. De Comp: bestaende yder uyt 50. koppen sonder de Officieren.

Tot Florencen raeckte de Sÿde en Wollen-handel geheel in 't voet-sandt: Des wegen den Groot-Hertogh op versoeck / aen des selfs Ambachts-Lien verschoot 3. tonnen gouts: De Armenise Kooplien uyt Livorno gesept / zÿn vaer om weer te komen / geadmitteert geworden. d'Engelse Coningh sondt doe eenen Clifford die in de schandelÿcke attacque te Bergen present was geweest / als Envoy nae Denemarcken / om daer quansuys noch over gheleden ongelÿck te klagen / en niet verhoordt wordende / na Sweden te gaen / om de Deense Croon aldaer swart te maken. Op welcken tyt den Sweetse Resident hare Ho. Mo. bekent maeckte / Dat uyt Sweden 10000. man naer Pomeren over gesonden souden worden, versoeckende, dat hare Ho. Mo. geen umbrage daer over en willen nemen, alsoo soodanige Resolutie niet en soude strecken tot prejudice van hare Staet, &c. In den Hage wierde doe gemaeckt het modelle monument / om in 't Coor van de groote Kerck te stellen / 't Effigie van den Lieutenant Admirael van Opdam, daer by aerdichlijck als door behulp van 4. Elementen wert ten Hemel gedreven. Den Heere van Goch wiert doe gelast sich 10. mÿlen van 's Conings Hof sich t'onthouden: Downing daer en teghens / na dat in Vlaenderen eenighe Cromwelisten op hem gewacht / doch gemist hadden / quam over Oostende tot Leigs in Essex / treckende op Oxford / en na latende veele schulden in 's Graven-hage. Buyten London aen de Tems by Greenwits / begost doe door den Blixem geraeckt / van binnen te smoken en te branden seeckeren hooghen Bergh / sulcks dat de naest-geleghene Inwoonders duchtende dat de selve onvoorsiens mochte instorten / met hare roerelÿcke Goederen sich van daer packten.

Wy hadden 's Landts Vloot onder de Lieut. Admirael Michiel de Ruyter uyt geloopen den 14. Augusti / lest gelaten onder Folio 106. Zedert was een Amsterdamse Kaper den Geterghde Hollander mede in 't vaer-water ghekomen / 30. Stucken en 130. koppen voerende: Dese veroverde 2. Engelse West-indis vaerders met 14. en met 8. Stucken / die sich wel deffendeerden / en bleeff de Capit. op de getergde Hollander doot met 14. maets: Even wel d'Engelse mosten 't vaentje strÿcken: Dit was in den Oceaen: Den Lieutenant met sÿn Prÿsen achter Schotlant om-loopende / bejegende in passant en verovert noch 2. Eng. West-indis vaerders / brengende alle de selve tot Vleckeren in Noorweghen op / samen gewaerdeert op ettelÿcke Tonnen gouts. Van soo gewenschten geluck en had dese mael 's Lants Armade niet / hoewel de selve met alle menschelÿcke middelen soo veel men desidereren konde / ten vollen was versorght: En hare voor Steven na Berghen in Noorweghen gewent hebbende / arriveerden daer den 26. passato / van monture / ghetal / en verdeelingen zÿnde / als na onse kennisse de volgende Lÿst uyt-wÿst:

Lyste

LYSTE der NEDERLANDTZE VLOOT:

Die onder het Commando van den E: Heer CORNELIS TROMP, voor de tweede-mael in Zee is gegaen:

I. Esquadre onder den Heer *CORNELIS TROMP.*

Capiteyns/ Schepen/ stuckē/ man
Tromp/ Admirael/ de Liefde/ 74/ 340
va der Hulst/ Vic. adm/ Amsterdam/ 68/ 240
J. de Liefde/ S. N. Groot Holland. 70/ 254
Jan Adelaer/ 't Raethuys van Haerlem/ 48/ 200
Nicolaes Marrevelt/ Stavoren/ 4[illegible]/ 200
Hendrick Tol/ Duyvenvoort/ 48/ 205
Jan de Haen/ Stadt en Omlanden/ 56/ 265
Pieter Uyttenhout/ Lantman/ 48/ 200
Jacob, Will. Broeder/ Dom v. Utregt/ 48/ 200
Quirijn van Beeckhof/ Berckhout/ 4[illegible]/ 196
Adriaen van Veen/ Asperen/ 36/ 140
Jacob A. Swart/ 't Huys te Croningen/ 48/ 255
Jan van Bakenburg/ Over-Yssel/ 36/ 140
Joost Verschuyr/ 't Zuyder-Huys/ 50/ [illegible]14
Jan Adri. Banckert/ Middelburg/ 44/ 200
Laurens Davids/ Batavia/ 44/ 200
Pieter Karssevoom/ Zeelandia/ 40/ 180
Hendrick Goskus/ de Vrede/ 48/ 205
Adriaen Berckhout/ Princes Royael/ 4[illegible]/ [illegible]96
Cornelis de Boer/ Gelderlant/ 56/ 264
Claes Ancker/ de Wakende Boey/ 56/ 254
Jan van Amstel/ de Vrijheyt/ 48/ 205
Jacob Wittschut/ Harderwijck/ 46/ 200
Dirck Schey/ Oosterwijck/ 68/ 290
Joost Harman. Clant/ St. Pieter/ 38/ 140
Juciaen Jur. Poel/ Delflant/ O. C. 70/ 340
Cornelis Muts/ de Beurs/ O. C. 46/ 185
Nicolaes Naelhout/ Batavia/ O. C. 44/ 200
Carstē Kr. Regter/ 't Huys te Swiet. O. C. 70/ 300
Symon Jansz. de Hoop/ O. C. 44/ 200
Evert v. Gelder/ de Ruyt. v. Gelder/ O. C. 46/ 200
Floris Florisz. de Grooten Harder/ 38/ 140
Tomas Tobiasz. Luppaert/ 60/ 250
Groes/ Eendracht/ 46/ 180
Vier Branders/ vier Jachten.

II. Esquadre onder den Heer *CORNELIS EVERTSZ.*

Corn. Evertsz./ Adm./ 't Hof v. Zelant/ 58/ 313
Adr. Banckert/ Vice-adm./ der Veer/ 50/ 230
Corne. Evertsz. de jonge/ S. N. Utregt/ 50/ 230
Jan Clant/ Schiedam/ 30/ 140
Pieter Salomons/ Campen/ 48/ 205
Otto Treslong/ Gouda/ 48/ 205
Philip Almonde/ Dordrecht/ 46/ 208
Francois Mideck/ Rotterdam/ 46/ 202
Jacob Adr. Pense/ Middelburgh/ 46/ 310
Willem van Bergh/ de Vrede/ 40/ 156
Simon Lonck/ Sphera Mundi/ O. C. 40/ 190
Gees/ de Visscher/ O. C. 26/ 100
Jacob Peteys/ Schakerlo/ 20/ 125
Symon Block/ Westkappel/ 40/ 180
Adriaen Houttuyn/ 't Wap. vā Medenblik/ 46/ 23
Jan Matthijsz. de Steden/ 36/ 160
Adriaen Kruyningh/ Tergoes/ 34/ 150
Huybert Jacobsz. Huyg/ de Briel/ 30/ 150
Christiaen Elders/ Utrecht/ 36/ 163
Willem Boudewijns/ 3. Helden Davids/ 50/ 200
Adriaen de Hase/ Dort/ 44/ 200
Claes Cornelisz. Dalen/ Zee-Ridder/ 36/ 200
Pieter Bronser/ Swol/ 30/ 140
Cornelis Slord/ Josua/ 50/ 250
Willem Canter/ de Vergulde Son/ 30/ 131
Willem Marinis/ Zee-Ridder/ 32/ 140
Laurens Bruyn/ de Fortuyn/ 18/ 80
Engel Jansz. O. C. Vlasblom/ 46/ 220
Jacob Centen/ O. C. Hollantse Tuyn/ 56/ 280
Cornelis Tomasz. O. C. S. Paulus/ 40/ 200
Jacob de Boom/ Vlist/ 38/ 140
Symok Loncke/ Jonge Prins/ 30/ 160
Gerrit Cornel. Posthoorn/ Diefhoeck/ 36/ 270
4. Branders/ 3. Jachten.

III. Esquadre onder den Heer *TJERCK HIDDES.*

Tjerck Hiddes/ Admirael/ Steden/ 70/ 300
Coenders/ Vice-adm./ Omlandia/ 50/ 245
Bruynsvelt/ S. N. Albertina/ 50/ 250
Barent Hiddes/ Zevenwolden/ 57/ 260
David Vlugh/ de Goude Leeu/ 60/ 295
Albert Pietersz. de Boer/ Oostergo/ 66/ 260
Tomas Fabritius/ Jaersvelt/ 52/ 220
Adriaen Symonsz. Vader/ de Steden/ 54/ 253
Cornelis Hogehoek/ Vereen. Provintiē/ 52/ 220
Jan Jansz. Vijselaer/ Westergo/ 54/ 250
Clant de Bois/ Casteel vā Medenblick/ 30/ 140
Hendrick Vroom/ Tijt-verdrijf/ 62/ 260
Barent Hals/ 't Wapen van Leyden/ 26/ 120
Heyn Brouwer/ de kleynen Herder/ 30/ 130
Jacob Philipsz. Zutphen/ 40/ 180
Zeger Graef/ Frisia/ 40/ 205
Jan Krock/ Josua/ 50/ 260
Hendrick Akro/ Vollenhoven/ 26/ 120
Hendrick Vollenhoven/ Eenhoorn/ 32/ 150
Cornelis Vischstol/ Gelderlandt/ [illegible]6/ 264
Gerrit Bois/ Hollantze Tuyn/ 56/ 237
Pieter Wijnbergen/ Groeningen/ 44/ 205
Gillis Costerron/ Postillion/ 40/ 205
Joost Michielsz. Hollandia/ 40/ 136
Ide Uilckesen/ West-Vrieslant/ 50/ 2[illegible]0
Jan Raep/ Staveren/ 48 240
Dirck Wessels/ Anna/ O. C. 44/ 200
Jan Raven/ S. Paul/ O. C. [illegible]0/ [illegible]80
Gerrit Cl. Posthoorn/ Agatha/ O. C. 30/ [illegible]25
Vier Branders/ vier Jachten.

De

De Moscovise Vloot was met deseArmade tot hier en noch verder geconvoyeert door 3 Oorlog-schepen: Den selven dagwierde Col. Willem Joseph van Gent na Bergen ghesonden, en den Deense Gouvernr. Alefelt, over de bystant aen onse Schepen gedaen, bedanckt, en Burgermeester Ureck uyt Zeelant, en Symon Willemsz. in de Bay ghesonden om de aldaer leggende Retour en Koopvaerdy-schepen cito uyt te pressen: 11. Schepen en 3. Fluyten gingen na Bresont, by Dronthem, om de 2. Retour-Schepen den Oyevaer, dat Roerloos was, en Nieuwenhoven, na Bergen te geleyden, 't welck geluckte, werdende den Oyevaer met een Cabel-Tou dat achter uyt sleepte, geregeert: Onderwijl was 's Lants Vloot door stercke wint, die daer veel op die Kust waeyen, noortwaert vervallen tot op 61. graden 45. minuten; doch de wint N. O. keerende, raeckten weer voor Bergen: Vertrocken dus den 8. September na 't Vaderlant, behalvens 't Retour-schip 't Slot van Honingen, dat tot Bock op Ree tusschen de Noorweegse Klippen met 2. Koopvaerders bleef legghen, en wel had behooren uyt te konnen komen, daer by men tot Convoy liet Cap. Kerckhoven op 't Schip Rotterdam, en Cap. Iacob Centen op den Holl. Tuyn: Den Schout by Nacht Stachouwer nae de Sont met een Esquadre op 5. daer gekomen Eng. Oorlogschepen verordineert, misten de selve: Tusschen den 21. en 22. passato was het 's nachts een boos weder. seer schielijck uyt ten S. S. W. sloeg in Engelant veel Gebouwen, oock een Kerck, en in Hollant meenigte Boomen ter neder, en aen Dijcken, Schepen, als anders, geschiede veel onheylen in derdehalf uyr tijts: Dit onweder vervlogen, gevoelde 's Lants Vloot den 9. Septemb. eerst krijgende een swaeren storm, waer door de geheele Armade verspreyden, en al de kleyne Vaertuyghen van de Vloot af raeckten; d'Engelse waren in Hitlandt aen-geweest met hare Vloot, maer de meenigte Siecken en vervuyling had haer doen cito nae Soulsbay keeren, om op de Ruyter te passen: Dus maeckten sy haer terstont weder vaerdig, en hadden 't geluck datse eenige onser verstroyde rescontreerden, en van dese storm niet belopen wierden, als dat 3. masteloos, en 2. te rug keerden: 's Lants Vloot was den 11. Sept. maer 50 zeylen sterck benoorden Doggers Sandt ghekomen, daer de rendevous was, eerst, en dan voor Tessel, en dat missende, voor 't Goereesse Gat, gheduerigh elck Schip met een zeyl de rest in wachtende tot den 11. deser: Bespeurde men daer na, dat Godt de Heer den Staet met een notabele straffe heeft ghelieven te besoecken, maer echter noch die genade bewesen, dat de capitaelste macht behouden was: De schaede die hier gheleden wiert, was considerabel: 19. Van dese verstroyde Schepen vragen een Bremer Poep of Smackman of hy Engelse gesien had? hy segt ja, wel 80 zeylen, den guyt verder af-gevraegt wat cours sy best souden houden om dese Engelse te ontgaen, antwoort verraderlijck cours O. S. O.; smorgens metten dagh waren alle dese Schepen van d'Eng. Vloot beset, dit was den 14. Sept. daer sach elck om een goet heen komen, 't Retourschip de Rijsende Son met 3. Koopvaerders salveerden sich behouden in de Sont; maer de Phoenixh van yder sich verlaten siende, zeylden 't Eng. Schip de Hector met 46 st. in de gront, daer maer 30 man af gebergt wiert, den Cap. Ian Cuttle verdronck mede, de Fenix wiert van d'Advonture bemachtigt; de Hector had de Phoenix al eens geabordeert, maer wiert weder af-geslagen, en den Capit. op de Mary doot geschooten; 't Slot van Honingen, hoewel 150. eters op hebbende, wiert (wijl 't Schip loch, en de Maets mat waeren,) van de Fregatten Plemont en Milfort seer licht genomen, en tot Erit op de Tems gebracht, doch onderwijl dapper bestolen, de Maets geplondert, Kisten op geslagen, en noyt had den gemeenen man meer buyt als hier, de lasse Gesellen tracteerden sy wel: De voornaemste op 's Lants Vloot oordeelden dat dese ongelucken een puere faraliteyt, en door de hant Godts de selve over-komen was, dat alle menschelijcke middelen wel waren gecontribueert, want l'homme propose, mais Dieu dispose, echter dese noch d'Eng. Vlooten, hoewel somtijts seer na by den anderen, en de Brantwachten somtijts wel van d'een en d'ander malkander in 't gesich., hare Vyande noyt hebbe konnen

nen aen doen: d'Engelse daer en tegens meenden 2. Retour-schepen benoorden 't Sant te nemen, waer op haren Catrijn, de Iames, en 25. andere jacht maeckten, dan den Schout by Nagt van Nes, hoewel door eenige schelmen van Capiteyns by hem sijnde, verlaten, droegh sich soo wel datte Enghelse af-dropen: Dus geraeckten 20. Koopvaerdyschepen in 't Vlie, met 2. Retour-schepen, 3. in Tessel, een op de Ems, een op de Elve; die oock alle naderhant in salvo quamen, gelijck mede dat uyt de Sont, en noch 21 uyt 't Soelwater by Christiania in Noorwegen: Het moeyde echter de Beleyders van 's Lants Vloodt seer, dat sy den Hemel soo teghen had len, sy deden en hoopten wel 't beste, maer smerte klachten barende, meynden men soude haer de schult geven, doch verstandige Seelien witten wel beter, en dat d'Amir. van d'Oost-ind. Schepen met sijn traghe aenkomst als een beladen Soutschip, 's Lants Vloot vry wat langh ophielt, als of geen haest was de Roovers te ontwijcken: Selfs den Heer Raet Pensionaris die alreede het uyt-loopen van de Vloot in Tessel door een nieuwer diepte had uyt-gevonden, was nu weder geduerig dan aen d'een, dan aen d'ander syde soo in den storm als anders gheduerigh loopende uyt-kijcken, staende wel 3. uren achter den anderen in den regen. Zee-water en wint, om soo veel doenlijck, door minderen of meerderen van zeyl, en door 't setten van de cours na gelegentheyt, en na men met 't gesicht konde ontdecken, alle verdere verstroyingen te prevenieren: Ten eynde dese maent bevont sich 's Lants Vloot voor Goeree, tusschen de 80 en 90 zeylen: Bevindende dat 't Huys te Swieten maer 9. schoten tot defensie gedaen hebbende, beyde St. Paulussen, de Geldersse Ruyter, West-Vrieslant, Sevenwolden, en 2. Proviant-Schepen waren genomen: Daer en tegens bracht Capit. Adriaen van Kruyningen in Tessel op 't Schip de St. Michiel, Schipper Tayhals, met Suycker, Olie, en Sout, by d'Engelse eerst genomen, en nu by hem hernomen, vindende daer op diverse Engelse en den Lieut. van 't Fregat d'Advonture: 2. Branders, de Schrick en Abrahams Offerhande door 't onweder gesoncken, soo waeren van 't eerste geen, en van 't laetste maer 3. zielen geberght; Capit. Ian van Brakel was mastelo0s, en noch 2. andere schaloos in Tessel op-ghehouden: Wanneer men bevondt dat 't Schip Delflant vry te ranck, met de minste koelte sijn onder-schut niet konde gebruycken, en deswegen den L. Admir. de RUYTER wel na een beter hadde gewenst: MONTAGU den 22. in Soltsbay komende, schreef aen Gener. MONCK te London 't volgende Briefken:

Magh het U Genade behagen?

ICK hoope dat mijne laetste van den 5 deser wel in uwe handen is geraeckt, waer in ick adviseerde het nemen van de Vice-admir. en Schout by Nacht van de Oost-Ind. Vloot, 4. van hare Schepen van Oorloge, en 3. a 4. andere Koopvaerdyschepen: Sedert die sijn op Saterdag Nacht den 19. deser ons ontmoet 18. zeylen, en namen de meeste part daer van, waer van een is een Oorlogschip van 70 st. de andere van 40. opwaerts, eenige van d'andre van West-indien met Amonitie en Provisie voor de Vloot; maer van dese laetste kan ick u Genade geen volkomen bescheyt geven: Also die Nacht het weer begonde te werden duyster en buyig, en heeft ons sedert gesepareert, maer Godt sy gelooft, dat ick de voorgangene nacht hier ten ancker ben gekomen met 18 zeylen, en hebbe den Souverain met 2. Oost-ind. Schepen by my, en verscheyde andere van de genomen Holl. Oorlogschepen, en wy sien Schepen rontom ons in Zee trachtende herwaerts te komen, so dat niet en twijffel, of met Gods gunste al onse Schepen sullen hier behouden aen komen; doch ick misse onder andere alle de Vlagghen van de Witte en Blauwe Esquadrons, uytgenomen de Schout by Nacht van de Blauwe: Ick ben van voornemen om de grootste Schepen met de Prijsen te brengen in de Revier van Chattam mette eerste gelegentheyt, en laten de meestendeel van de Fregatten in Hartly Bay en Harwich, alwaer sy geordonneert mogen werden in de Havenen of verblijf-plaetsen: Wy hebben hier 1000 gevan-

gens by de laetste Schepen bekomen. 'k Bevele u Genade in de Protectie vrn God Almachtig
Soltsbay den 22, September 1665. U E. Genade ootmoedigste Dienaer

S A N D W I C H.

Alle de Retour-Schepen haer wedervaren was als volcht:

1 t' Schip de Nooteboom, *Aen geen zijde de Cape de Bona Esperance door storm vermist, niet sonder pericul van vergaen te sijn.*

2 De Phœnix, *Verstroyt van de Vloot, den 14. Septemb. op de Cust van Schotlant ghenomen.*

3. 't Slot van Hooninghen, *achter het Gallioen in, verstroyt, omtrent de hoogte van de Elve genomen.*

4. De Rijzende Son, *eerst geretireert in de Sont, daer na in salvo.*

5. 't Wapen van Hoorn, *op de Elve, voor Gluckstadt, daer na in salvo.*

6. Brederoode, 7. Amstellant, 8 Diemermeer, 9. Walcheren, 10. den Oyevaer. *in salvo.*

11. Jonge Prins, 12. Kogghe, *in 't Soenwaeter geretireert, daer na in salvo.*

3. Nieuwenhoven, *in Fleckeren, daer na met Capit. Houttuyn en de Vlasblom in salvo.*

De Brieven soo van den Gener. Maetsuycker als van Particulieren/ waren meest behelsende/ datte Nederlanders consent gekregen hadden om alle 2. jaren tot Cocquin op de vaste Kust van China te mogen komen handelen: Wegens den handel op Pequin wiert 't selve als noch te onrijp/ mede te ghemoet ghesien/ als mede op meer andere considerable Handel-Plaetsen van China: De Nederlanders hadden mede op Formosa de Fortres Kelan in-genomen / en met 250. man beset: Waer op den Tartarise Keyser de Nederl. Oost-ind. Comp. hadde belooft haer met 350. Joncken / en 30000. man te hulp te komen/ om geheel Tyoan ten plaisier van de Nederlanders wederom te recupereren uyt der Rovers handen: d'Engelsen alreede tot Bantam bewust over de onlusten tusschen beyde Natien/ quamen/ deels om te verspied en te Batavia/ tegens de Raden van Indien discoursen voerende/ alwaer het dat in Europa beyde Natien elckander niet en verstonden/ dat sy toch mosten Vrienden blijven; en eenige Brieven vertoonende/ lasen daer uyt/ dat al de voorsz. onlusten tusschen Engelant en Hollant in der minne waeren by-geleyt: Sy vertelden mede/ dat de Koning van Bantam aen den Coningh van Groot Britangien diverse schoone Presenten had gesonden/ en onder andre een Silver Tabacks Doosjen/ met 4. Diamanten van binnen/ op 40000. gl. geacht; en daer was mette Loyale Subject, de Coronation, de Morgenstar, Marygold, en Rebecca, na Londen vertrocken/ 't meeste Engels Goet tot Bantam in de Packhuysen zijnde/ als mede een Boerse Swartinne/ getrout met een Engelsman Mr. Chambers/ die 5. millioenen guldens aen rijckdom by sich had.

OCTOBER

OCTOBER 1665.

DEn Bisschop van Munster syn gramschaps fiolen uyt-stortende / was den 27. passato met het op-beuren van de dagh voor syn gepretendeerde stedeken Borkulo gekomen/ alwaer door 't versuym van stercker guarnisoen en neer leggen van Muyren en Bomen/ de Bisschopse groot voordeel hadden: Want doe 't noch doncker was / quamen sy 1400. sterck aen de Meulen over een houte Vlotte in 't stedeken Borculo/ sonder mueren of wallen/ en de Borgers daer uyt gevlucht zijnde : Trocken na de Bemers-poort/ die wijl sy gesloten was / met musquetten open schooten/ dringhende also onder 't faveur van den Rinck-muyr tot dicht aen de Haver-brugh / logerende op de grachten van 't Huys / waer op lach Joncker Derck van Haersolte met 70. man : 't Geschut van 't Huys om de laegte onbruyckbaer/ en belet door de ges. muer/ schoten die van binnen uyt de Vensters met musquetten : De Bisschopse weder om plante 2. stuckjes/ schietende somtijts met 6. ponders alsoo de muyren niet geheel dick waren/ dwars door 't Huys heen/ spelende van achter den Hof oock met twee Mortieren / die verscheyden Balckens in 't Huys stucken sloegen/ vallende 1. granaet op 't hof kruyt : Aprocherende voorts tusschen 't Hoff en de Wiltbaen/ bedeckt door d'Elsse Boomen/ 't water uyt de buyten-gracht af-tappende/ sonder datment konde beletten / passeerende alsoo tot op de binnen-plaets/ De Soldaten op 't Huys dus 26. uren de Plaets gedefendeert hebbende, en klagende datze mids al 't schieten uyt Haken en Musquets, hunne Borsten seer vermoeyd en geswollen waren, zy sulcks niet langer en konden harden, en dat op een steenen Huys, daer op den Vijand met Granaden en Canon dwars door speelden, versoeckende den Commandant hy wilde parlementeren,&c. Soo antwoorde Harsolte/ dewijl sy noch gesont waren/ en geen gebreck aen Amonitie of Vivres/ men een haestighe overval van den Vijand bequaem was af te keeren/ dan wat courage hy gaf/ sy persisteerden/ doen seyde Haersolte daer op : Het sal my veel aenghenaemer syn, dat U L. my eerst ter neder schiet, en maeckt het dan, soo ghy 't voor uwe Heeren en Meesters kond verantwoorden : Ick en kan u versoeck niet toe-stemmen,&c. Dus namen sy weder moet/ want de Kelder geopent/ wiert elck een dronck wijns/ en yeder Corporaelschap een zijde specks uyt-gereyckt : Dan den volgenden nacht de gracht met fascijnen door den vijant gevult/ was den Commandant soo door d'extremiteyt van de Bisschopse als persuasie van eygen Soldaten/ die 'tselve oock ondertekenden/ 'tvoorss Huys met accoort over te geven/ gedwongen te bedingen om na olde krijgs-gebruyck met vliegende vendel/ koghels in de mont/ brandent lont/ en alle bagage/ 4. stuckjes en 10. wagens tot 't naeste guarnison geconvoyeert te worden : Vendrager van Eck hier toe geschickt / wiert by den Bisschop daer teghenwoordich/ ontboden/ en zijn instructie van capitulatie vertoondt hebbende / wierde die met een wederwaerdigheydt gerejecteert : Den Bisschop sich geheel verstoort gelatende/ datmen voor een steenen Huys sonder wallen/ en niet houbaer/ zijn geheele macht had durven verwachten/ en onaengesien 't Geschut en Mortieren/ soo veel van sijn volck hadde om 't leven gebragt en verminckt/ seggende/ over sulcks tot geene capitulatie te willen verstaen/ als

op

op genade en ongenade/ sonder geschut of bagage/ en met witte stockjes in de hant: Die van binnen seyden / veel liever 't kruydt in den brant te willen steken/ en t'samen ten Hemel te varen / dan so schandelycke conditien in te gaen: Dus ging van Eck wegh/ dan Lut. Generael Pleuren noch eens binnen by den Bisschop tredende/ seyde op 't lest: U L. moogt uyt-trecken met zyt geweer en Bagagie. so op 't Huys al in de Stadt sijn le, de Soldaten toe-behoorende, mits 't geen de Graef eyghen was, en alle ander geweer achter latende: Van Eck hier mede op 't Huys komende/ seyde Commandr. Harsolte/ dats mijn meeningh niet; dan geyersuadeert door de Soldaten/ most wel: Dit was den 29. passato: Sy trecken uyt nae Grol/ daer men Haersolte om sich te verantwoorden/ in achtinghe nam/ dan hy defendeerde hem beter / als die / welcke hem hadden behooren te komen ontsetten; Cedere majoris oportet: 't Swackste moet voor 't sterckste wijcken: Men ververhaelt dat de Bisschopse hier verscheyde notabile Santeen soude in-gijestelt gehad hebben/ onder een glas Wijn/ als dit Guarnison uyt toog: Seer weynigh minder te kennen gevende/ als datte Munsterse Creaturen noch hoope hadden sich met glorie eenmael binnen Utrecht te sien/ niet duysterlyck oock vertonende wat lief hebbers sy waren van 't Amsterdams Stadthuys: Den Bisschop zijnen Weereltsen Mijter hier geplant hebbende/ liet dat met 300. man/en Lochem insgelijcx met 1100 man ten selven dage besettende/ zijnde een Stedeken niets hebbende als Pallissaden/ doch mette Boomen om Borculo/ die noch stonden/ en hy dede af kappen/ fortificeerden hy alle de voorsz. plaetsen: In Deutechom leyde hy 800 koppen/'t Huys te Keppel met 200 man/ en so in 't Huys te Lichtenforde/ 't Huys te Dort/ 't Huys te Voorden/ en andere: Waer mede Grol als van den Yssel af-gesneden scheen/ ommers in die quartieren steldent zijn Volk so jammerlijk aen/ dattet wel lang gedagt/ maer op geē Ossenhuyt beschrevē/ dan wel naberhant op de Poortē der stedē daer hy gewoelt heeft/ blijven sal/ wat Bisschop Christoffel Bernhard een voorvechter der Christenen zy geweest: Voor wie op Reyse. naem in weynig maendē voorledē Nieu-jaer verby Doesburg 182. Lasten Bespoeder na Dusseldorp vervoert wierden/ die daer nae in 't Sticht Munster gebragt zijn; En op 't Adelijcke Huys Geese boven Lochum op den Berckel kocht hy meenigte Sacken Sout (Tot Barnhalm/ de Pantheer weghens Geldertant contributie eysschende/ wierde hem sulcx af-geslaeghen/ en also te Deutechom groot mangel aen Sout was hebben de Bergse doch meest Paepse Boeren 't selve uyt Arnhem/ en Emmerik wetē te voerē/ daer/ wijl de slachtijt naderde/ sy groot gelt wonnen/ niet denckende datte Staten Ruyters dit oock gedencken sullen: Onder dies hebben wy ghesien/ veele Bisschops Soldaeten herwaerts over loopen/ meest Vlamingen en Brabanders/ klagende van groote honger en ellende/ en datse zedert men haer by de Wervers dronchen gemaeckt had/ sy niet een stuyver aen gelt hadden ontfangen/ men vraegde haer/ waer 't schoon Engels Silver, en die Antwerpse Ducatons vervaren waren: zy antwoorden/voor den Duvels en alle schelmse Papen, sy ebben Geschut, Mortieren, en Wapenen daer voor gekocht. hen ten eest niet willen lucken, 't versamelde gelt tot huytroeyingh der Ketters te gedven, dan sy ebben hal den bruu versmult, en wy ebben durst en ongers-noot. Onderwijl nu den Bisschop op den Lochemse Berg van ver af sag/ en wel wetende dat men geen Velt-Leger als noch by de Staten reed had om hem onder de oogen te sien/ sont 4000 man na

Koobeen/

Kooveen/ onder den Gener. Wachtmeester Ducery/passeerende na Ommen en Dalsen/ meenden daer door te breken/ en d' Ommer-schants te overrompelen/ maer Secrets. Struyck had de selve en de Marassen met Boeren soo wel beset/ dat de Bisschopse met Canon af-gewesen/ en haer aen-ghebraeht te Wagens met Rijs en stroo door den Commandr. Meeuwes in brant wierden ghesteken; de Moolen aen 't Koveen by 't Panhuys wiert verbrandt: En de Munsterse dien Nacht op den Pas rustende/ quamen by hun de Benden die Ommen leelijck gheplondert/ en veel ontuchts met Vrouwen-schenden/ als anders verricht hadden/ zijnde een partije van d' Aenleyders ervaeren Gaudieven/ Lantlopers/ gepretendeerde Lazarussen/ en Bedelaers: Den 13. smorgens trocken dese eerlijcke Lieden op Staphorst/ langst Dickting/ Koehange/ eenige liepen tot Meppel/ daer in seker Huys maer een out man ghebleven/ by haer met veele wonden door-steken/ en soo laeten leggen is; zy bleven snachts tot Kuynen: En den 14. door Beylen op Assen: Brengende den 15. October deur met haren buyt te verdeelen/ met hoop die in salvo by de hare aen 't Klooster ter Apel te brengen/ en dan voorts op Wijnschoten en Heyliger Lee te gaen/ en also Delfzijl aen te tasten/ waer toe den Coning van Engelant secours en Schepen op de Ems soude senden: Maer toen sy den 16. by Zuytlaren wat dicht aen de Punter-bruch by Groeningen quamen/ wierden sy gebotst/ want yder was op haren intocht van de Drenthe in a l'arm gheraeckt: De Bisschopse passeerden noch dien dagh door vier af-ghesneden Passen van Muery/ of de Moer/ over Zuytlaren en Kropswolde: Groeningen raeckten heel in de wapenen/ de Studenten kregen geweer/ men belaste een nieu Hoornwerck af te steken/ men hielt de Poorten geslooten/ en de Boeren wierden gelast op versekerde Plaetsen haer vivres te brengen; en sonden Expressen na zijn Excell. Prins Maurits en na den Hage/ hoe dat in allen schijn de Bisschopse het scheenen op hare Stadt gemunt te hebben: Eenen Gerrit Duddingh wiert binnen de Stad gevangen/ en men vont veel wapens in de Huysen der Roomsgesinde/ eenen Dr. Harckens vluchte naer Leeuwaerden/ dan achterhaelt/ wiert binnen Groeningen gebracht; waer uyt men oogenschijnelijck een verraet presumeerde/ dat Schuylenburg most gepractiseert gehad hebben: Den 17. Octob. door behulp van Canon datte Munsterse by haer hadden/ geraeckten over den Pas aen de Foxter-brugge/ by Foxhol/ by Kropswolde/ trocken van daer op Sapmeer: En quamen den 18. tot Winschoten: Namen den 19 dito de Schansjes Winschoterzijl en de Brugge-schants op den weg na Blyham/ en 2. Forten op de Pekla gelegen/ in; waer aen sy strackx Volck om te arbeyden/ bestelden/ tracterende de Lieden over al seer hart/ soo datter veele verliepen: Winschoten een out bekent en groot Vleck/ hebben de Bisschopse van de Kercken hare Slachthuysen ghemaeckt/ en van de Orgel-pijpen Kogels gietende/ hebben aen d'een syde de kleyne Huysen af gebroken/ en de doorloopende vliet gedempt/ en een Baterye daer op ghemaeckt: Seer slecht den Herbergier daer op den hoeck tracterende: So hadden sy sich om hare desseynen voort te setten met Engelant hun van Heyligerlee en Teerte aen de Dollaert versekert: Dus den 20. stil legghende/ namen sy possessie van Sellinghen en Wedde/ speelende den meester in Westerwoldinger-lant: Den 22. passeerden aldaer een Trompetter van den Rijngraef/ en de Bagagie van den Franssen Ambassa-

Ambaſſadeur/die men paſſeren liet. Tuſſchen Wedde en Appel/quamen doe 200. Biſſchopſe Ruyters en 500. Voetknechten over/ d'een van d'ander niet wetende/ over een gemaeckten weg by de Bourtang over de Maraſſen: Den Biſſchop was in Perſoon doe ſelfs aen d'andere zijde van Meppen gecomen/ arbeydende ſeer om een Brugh te konnen maken/ daer over ſwaer Canon gevoert mochte werden/en kreeg ſchoone ſtucken over: Den Biſſchop dede dien nacht een keer na Munſter / en was den volgenden nacht weder tot Meppen aengecomen/ ſoo dat men den 25. en 26. Octob. de Bourtangh van de Weſtfaelſe en Weſt-woldingerkant belegerde en beſchoot / daer in niet alleen gloeyende Kogels maer oock Granaden werpende: Een Jorge Kron overſte van de Artillery/ eertijts Gouverneur van 't Caſteel van Munſter/ betoonde ſijn byſondere habiliteyt in het over-brengen van de ſwaerſte Canons en Mortieren over de Maraſſen/ deſen wierden van Jan Twickelo Droſt van Bevergern/ (daer den Biſſchop van Munſter geboren is) ghevolgt/ zijnde een out Cavallier: Maer het regen weder op komende/en zijn Excell. Prins Maurits met veele Hulp-Benden tot Groeninghen aen ghekomen / tot by Scheemte een quartier afſtekende/ en alle Paſſen beſettende/ quamen de Munſterſe dagelijckx over loopen / ſegghende dat de quade ſieckte onder hun was/ datſe te Wintſchooten de dooden in de Kelders ſmeten/ tot Paerden incluys/ en de levende aen de Galge condemneerden/ waer door ſoo grooten ſtanck aldaer ontſtont/ dat het niet hardelijck was: Gorgas hier 't bewint hebbende/ en wel ſiende dat 't gat hem vernagelt ſoude worden/wijl Wedde en Appel in pericul/ den aenſlag op Delfzijl gemiſt/ en tot het verraet van Groeningen geen kans was/daer nu al de Roomſgeſinde ontwapent/mē ſnagts Lantaerns voor yder deur hielt brandende; voerde al den roof over de Maraſſen in Weſtfalen/zijnde meeſt Roomſe goederen/ en oock gelt/ dat eenighe van die ſoorte op die tijt/ ſo de Vrieſen wel meenen te weten/aen de Biſſchopſe hebben laten toekomen: Maer den Biſſchop ſelfs vertrock eyntelijck van de Lochemer-berg/daer eenige omgravinge was gemaeckt geweeſt/quam te Deutechom/ en accordeerde mette Ingeſetenen/en te Lochem/dat als gezeyt is den 3. deſer namiddag ten 4. urē per accoort ſig mede had onder geſtelt/en wierden de Boerē alom in geroepen weder binnen Munſterlandt te komen/ en datſe geprotegeert ſouden werden/ van yder Gemet Lant een derde aen den Biſſchop gevende/ veele op goet vertrouwen/ eerſt voor 't woeſte Biſſchops Volck gevlucht/ keerden weder: Terwijl had den Biſſchop de Lunenburgſe Vorſten per Miſſive getragt te diverteren van het ſecours aen de Vereende Provincien belooft; maer hy wiert met onverwachte redenen beantwoort: En Smiſing die hy na Parijs geſonden had / by den Koning en Monſr. de Lione Audientie hebbende/ vielen zijn klagten tegens Nederlant in duygen;den Coning ſont Monſr. Eſſeyn na den Biſſchop/ aen-dienende/dat Vranckrijck hare Ko: Mo: ſoude aſſiſteren/ ſoo Munſter niet ſtil en ſtont in zijn aggreſſie: Wederom was een Eng. Geſant van Bruſſel by den Biſſchop gekomen/ ſtokende den ſelven aen/ ſeggende/ dat ordre was geſtelt om Kur brandenburgh/ de Palts/ Keulen/ en andere Vorſten aen hare ſnoer te brengen. Op des Vyandts inval in Groeninger-lant/ is zijn Excell. Prins Maurits daer ghekomen/ zijnde ſo in 't Leger als omtrent dien Vorſt de Gedeputeerden van haere Hog: Mog: te weten/ de

Heeren

Heeren Raeivelt wegens Gelderlant, Merode van Hollant, Crommom van Seelant, Rensworde van Utrecht, Nyeveenvan Groeningen, en Pallant wegens Over-Yssel: Gevolcht van veele Troupen/ maeckten 't Leger tot Scheemte op een schot van Heyligherlee/ met een Retrenchement van een man hoogh/ een vadem dick/ aen de Grove wiert een Schansje op-geworpen/ te Haeren en Helpen Ruyters ghelept; de Bourtang/ Roevorden/ Ommer Schants en alles voorsien/ invoegen de Munsterse in Winschoten als beset/ sagen datze 't verkeerde Wolf-spel hadden aen-gevangen/ want sy kregen op diverse plaetsen slaegen/ soo datter by de 500. hier en daer gevangen/ en veel over-geloopen zijn/ oock den Herfst en den regen de Soldaten tot de knien in 't waeter dede staen. Die van Grol haelden op een dag uyt Munsterlant 94 Koeyen/ 36. Verckens/ of 144 Hammen en 50. Paerden/ in remboursement van de brutale roving der Munsterse: Maer 't onmenschelijck roven en branden/ pijningen/ en godtloos Huyshouden is soo groot geweest/ dat Kinders en Vrouwen uytte Twent van al 'thare berooft/ uyt desperatie seyden/ datse ingeval den Bisschop van Munster de courage hadde, sy onder haer allen een Vrou-Mensch soude uyt maecken om met hem in düel te vechten: Andere maecktent noch slimmer/ den voorsz. Bisschop met seer slechte eertijtelen vereerende. Want/

Cruauté consume, quelque grande qu'elle soit, lamour.

In 's Gravenhage was de Agent van den Bisschop van Munster ghelast sich aenstonts uyt het Gebiet van desen Staet te begeven/ doch versoeckende te mogen blijven/ mits hem van den dienst des voorsz. Bisschops ontslaende/ volgde 't selfde. Tot Kleef waren nu de bereydselen gemaeckt om den Keurvorst van Brandenburg te ontfangen: Wiens Minister den 24. deser by hare Ho: Mo: ter Audientie zijnde/ verklaerden: Hoe leet het haeren Heer en Meester was te sien de onlusten tusschen desen Staet en den Bisschop van Munster, wenschende dat de selve uytte wege mochte werden geleyt, met betuyginge van sijn Doorl. affectie tot 'tselve, en hare Ho: Mo: Staets welstant: Daer beneffens een Missive van den Keurvorst over leverende/ behelsende/ een versoek/ datte Guarnisoenen die desen Staet heeft in de Kleesse Steden niet en mochten vyandtlijck op de Munsterse ageren, om daer door sijne Onderdaenen geen schade toe te brenghen, ghelijck ten dien eynde zijn Doorl. mede seer ernstelijck aen den Bisschop van Munster had geschreven, op sijne Landen niets vyantlijcks te attenteren, ofte der selve in eeniger manieren te beschadigen, &c. Joncker Frids van Nassau, Soon van den Hr. Rijngraeve/ onlangs Ritmeester ghemaeckt/ en een Heer van seer groote hoope/ raeckte den 12. deser tot Dieren in questie metten Baron van Langerack/ en buyten hare Hostelerye gaende/ traden in düel; Joncker Frids (voor so veel men weet) voordeel op den Baron krijgende/ had den Trompetter des voorsz. Barons uyt eergierigheydt tot zijn Meester/ Joncker Frids met 2. Kogels doorschoten/ dan gevat/ is met een schandelijcke doot gestraft/ Baron Langerack ghevlucht/ en den Heer Rijngraef echter bedroeft ghebleven over 't ongeluckig verlies van soo een brave Soon. Den Hr. van Beuningen schreef doe aen hare Ho: Mo: den yver van den Koning van Vranckrijck tot het senden van het secours tegens den Bisschop van Munster/ behelsende in den No. van de Lijst op fol. 129. lest aen-gewesen: Onder 't gebiet van den Hr. Pradel, Lut. Gener. Gouvern. van Bapaulme, een Heer van Iaren, in sijn Ionckheyt in dienst van hare Ho:

Mo. sijnde geweest, die de Belegeringe van Grol hadde by-gewoont, en voorts in diverse andre employeo, en noch lest in 't secours dat Vranckrijck na Erfort hadde ghesonden, hebbende alomme een generale wel-verdiende lof van seer goede conduite omtrent Oorlog-saken, en van uytneme de wijsheyt, voorsichtigheydt en bescheydentheyt: Den Spaense Gesant de Fuentes te Parijs over de passage van dese Fransse Troupen door de Catol. Konings Landen aen gesproken/ en tot welcken eynde oock aen Castel Rodrigo als mede aen Kur-Keulen was geschreven/ van door 't Landt van Luyck te passeeren/ soo antwoorde de Fuentes/ Dat hy geen meer last en had om 't selve toe te staen, als om 't selve te beletten: Hoewel men in Vranckrijck gheloofden dat men 't selve soude onderstaen te beletten/ dan als gebleken is/ niet gevolgt: Want de Heeren d'Espance/ en de St. Lieu brachten dese Benden op Aller heyligen dag metten dagheraet te Sedan/ Meziers en Doucherp/ aen de Mase/ togen den 3. op St. Hubert/ den 4. op Rochefort/ den 5. op Fellon/ en den 7. op Anglure/ daer sy tot sanderendaegs bleven/ den 9 trocken sy over 't kleyn watertje d'Ourte/ daerse hun in battalie steldẽ in 't woud vã Ardennẽ onder een travers tussen Luyk en Maestrigt/ makende 7 groote bendẽ en 14 esquadres: 't Gesicht hier by d'Officiers afgenomen/ laten wy haer voort reysen na Mastricht/ daer gekomen zijnde/ sullen de selve vervolgen. Van dese syde hadden hare Ho: Mo: geordonneert om onder de volgende Officiers 9000. man te werben/ die hare loop-plaetsen langst den Rijn/ Mase/ en Yssel/ oock in de binnen-Provincien wierden geassigneert/ bestaende in dese Lyste:

Dese zijn aengenomen den 2. October.

Regiment te Paert van den Grave zu Solms.

Coll. Maurits Grave zu Solms/
Maj. Casimir Heere zu Steyn Callenfelz/
Ritm. Paul Heer van Arnhem/
Ritm. Dirck Stabius van Hasten/ Heere van Gramsbergen/
Ritm. Johan Router Heer van Eresteyn/
Ritm. Theodorus Brasser.

500. Ruyteren.

Regiment te Paert van den Oversten Joseph Catzler.

Coll. Oversten Joseph Catzler/
Maj. Adriaen Gustaf/ Graf tot Nodzof/
Ritm. Johan Vollers/
Ritm. Johan Cabeljauw/
Ritm. Unico Ripperda/
Ritm. Jan Coenen Lohe.

500. Ruyteren.

Regiment te Voet van den Coll. Jacob van Golsteyn

Coll. Jacob van Golsteyn/
Capt. Charles Drost L. Colonel/
Maj. Raelof van Heuvel van Ipenhuys/
Capt. Cleef van Corbet/
Capt. Philips Otto van Coeverden/
Capt. Joris de Collerie/
Capt. Jan van Deden/
Capt. Johan Hacket/
Capt. Robbert Fredrick van Oyterwijck/
Capt. Thomas Coccis.

1000. Mannen.

Regiment te Voet van den Oversten Saugey.

Coll. Philips de Saugey/
L. Col. Adolf de Gone/ sonder Compagnie/ onder het selve Regiment/ hebbende sijn eygen Compagnie in dienst van den Lande/
Maj. Leuis Wolfert van Dorp/
Capt. Nicolaes Pieffer/
Capt. Hendrick van Brockhorst/
Capt. Christiaen Warteensleven/
Capt. Adolf van Allendorf/
Capt. Hugo Einhouts/
Capt. Fredrick Lintloo/
Capt. Conradus Koenen/
Capt. Sebastiaen Ridder/

1000. Mannen

Regiment te Voet van Col. Richart Hundebeck

Coll. Casper Richart Hundebeck/
L. Col. Franz Christopher Muts/
Ser. Maj. Karel vander Merwe/
Capt. Alexander Richolt/
Capt. Casper Braem/
Capt. Wilhelm Huissen/
Capt. Dirck Evertsz. van Haesten/
Capt. Cornelis Focks/
Capt. Wolter Arent Grubbe/

Capt. Wilhelm van Hillensbergh.
1000. Mannen.

Deze sijn aen-genomen den 19. October:

Regim. te paert van den Prince d'Auverny

Coll. Fredrick Maurice de la Tour d'Auverny
Major/ Jospeph de Hamfield/
Ritm. Caspar de Linde/
Ritm. Adam van Lockhorst/
Ritm. Pier Bizet de la Barroir / Sr. de la Rochette.
Ritm. Nicolaes de Durant.
500. Ruyters

Regiment te paert van den Graeve van Swartzenburgh:

Coll. George Fredrick/ Vrijheer tot Swartzenburg en Hohenlantsbergh/
Major/ Elbert Lodowick/ Heer van Hartevelt/
Ritm. Adriaen v. Werner Pallant/ Hr. tot Keppel
Ritm. Fritz Heer en Graef zu Castel/
Ritm. Thymen Johan van Lintlo/
Ritm. Wouter van Coeverden.
500. Ruyters/

Regiment te paert van de Hr. van Almelo:

Coll. Zeyger van Rechteren/ Heer van Almelo/
Serg. Major Zeyger van Ittersum/
Ritm. Nicolaes Verschoor/
Ritm. Rudolph van Clooster/
Ritm. Werner van Dorth/
Ritm. Adam van Plasborgh.
500. Ruyters.

Regiment te paert van den Coll. Soutlant:

Coll. Baldewijn Zoutlant/
Major Arent van Dorp/
Ritm. Wilhelmus van Nykercken/
Ritm. Francois Bowyer/
Ritm. Willem Crocq/
Ritm. Johan Adolph van Groothuys.
500. Ruyters.

Regiment te Voet van den Grave van Witgensteyn,

Coll. Grave van Witgensteyn/
L. Coll. Wilhelm Copes/
Serg. Maj. Moyses Pain et vin/
Capt. Willem Brontfield/
Capt. Willem van Broeckhuysen/
Capt. Hendrick van Keppel/
Capt. Aelbrecht van Merwede/
Capt. Jodocus Buck/
Capt. Johan Herris/
Capt. Gerrit Sloot.
1000. Mannen.

Regiment te voet van de Heer Weede,

Coll. d'Heer George Johan van Weede/ Heer van Walenburgh/
L. Coll. Fepo van Heemstra sonder Comp.
Major/ Meyndert de Perchebal/ sonder Comp.
Capt. Maximiliaen Schade/
Capt. Lambert Jurrien van Lange/
Capt. Johan Grotlart/
Capt. Fermijn van Rogiers/
Capt. Cesar van Stael/
Capt. Willem Schaep/
Capt. Johan Weyer/
Capt. Arent Sloot.
1000. Mannen.

Regiment te voet van de Col. Sedlenitsky,

Coll. Ferdinande de Perponcher/ genaemt Sedlenitzky/
Capt. Jan van Steenwijck/
Capt. Caspar van Eck/
Capt. Maurice de Rame/
Capt. Johan van Keppel/
Capt. Engelbert Beeckman/
Capt. Jan de Koene/
Capt. van der Heyde/
Capt. Julius Lichtenbergh/
Capt. Everhardt Everwijn.
1000. Mannen.

Men riep by Placcate in alle Onderdanen / soo onder dienst van den Bisschop waren/ als mede den toevoer van Sout wiert strickt verboden: En by retorsie alle vaste Goederen in dese Geun: Provincien legghende/ toe-behoorende de Onderdaenen van den Bisschop van Munster/ geconfisqueert: Tot Roveen/ en in Groeningen is doe mede by Leger af-gekundigt/ soo tot leverantie van Vivres voor Menschen als Paerden/ en andere behoeften.

Tot Parijs storf doe den Heer Ludowijck Stuart, Prince van den Koninckl. Bloede uytten Huyse van Schotlant/ Heere van Aubigny/ en Grooten Aelmoessenier van de Coninginne van Engelant/ zijnde van de Roomse Religie/ en niet te min van een seer deugdelijck en bequaem Leven: 't Welck daer men de Sonden soo licht stelt, veel sulcke zielen te vinden swaer valt. Daer ontstondt doen een swaer Proces tusschen den Hertog van Lorainen en de Dochter van den Hertoge

toge van Aspremondt/ om datter in de Huwlijckx Voorwaerden een clausule was/ verbatende: Dat soo hy in dit sijn Huwlijck sonder wettige Kinderen quam te sterven, men niet en soude mogen succederen in prejudice van Prins Charles de Loraine haerlieden Neve. Den 1. deser quam de Coninginne Moeder van Engelant te Parijs. In die Staet had den Bisschop van Apen mette Cordeliers oock groot spul/ (kijvende als de Mennisten in Hollant) den Bisschop wilde de openinge van 't Tabernakel hebben/ de Cordeliers weygerdent/ den Bisschop verbiet haer het gebruyck van dien: Endlingh den Bisschop won 't Proces/ en dat hy sonder vraghen Mis mocht doen in de Cordeliers Kerck. De Papen in Vranckrijck hadden noch geen exempel aen de Carmeliten en Jacobijnen/ die 90000. gl. in korte Jaren verpleyten/ om de voorgang in Processien: Maer den Aertsbisschop van Parijs en die van Adsch oock om het Presidentschap disputerende/ behaechdent den Koningh dat de Parijsse Aerts-bisschop voor ging. 't Was fraey als de Geestelijckheyt van Vranckrijck den Koning quamen de rou beklagen van den Coning van Spangens doot/ en den Aertsbisschop van Bordeux 't woort voerende/ zijn Majest. haer 4. millioenen af eyste tot een gifte/ daer op den Aertsbisschop seyde: Immers heeft den Koning noch Oorlog noch noot omme ons met soo een belastingh aen te komen: Dan den Coningh wel wetende dat dese Lieden veel versochten/ stont haer begeerten ten deele/ maer de zijne wierde in 't geheel toe-gestaen. Men besloot eyndelijck de Lieden van middelen te beswaren met 110 millioenen aen den Coning te betalen/ te weten 25. mill. in de Spaerpot/ alle maenden 2. mill. / en 60. mill. in effecten/ als Landen/ Huysen/ Ampten/ en Renten op 't Stadthuys van Parijs/ de resterende 25: mill. met Billetten uytte Thesaurye/ of andere assignatien die men hun heeft doen hebben by rembourssement van haer ghedaene verschot: Die geene die getaxeert zijn geworden/ bragten uyt 150. mill. Men dede tot Raen in Normandyen ter galge klimmen seker Frans Capt. Barquet/ die op Zee niet alleen diverse Eng. Schepen hadde gerooft/ maer oock Fransse/ soo dat zijn Proces strack gemaeckt was: De Eng. Gesant te Parijs maeckten daer veel spoocx tegen/ seer dapper by den Coning klagende; dan hy kreeg bescheyt/ Dat desen Piraet niet en was gehangen om dat hy den Koning van Engelant gedient had, maer alleen over de crimen die hy onder des selfs authoriteyt hadde begaen. De Fransse Gesant de Verneuil een Wissel van 6000. schilden over gemaeckt zynde om nog 3. maenden daer te blijven uyt ordre van den Koning van Vranckrijck/ kreeg ordre zijn Negotiatie te bevorderen; hoewel het doch te vergeefs was / want d'Engelse te op-geblasen op haer advantage staende/ meenden/ men most haer Nieu Nederlant/ en Cabo Corso af staen/ Pouleron leveren/ 't Fort Cormantijn restitueren/ en eenige satisfactie voor de 2. Schepen de Bona Esperence/ en Henry Bon Esperance doen hebben: Maer Vranckrijck was met Engelandt bedroghen/ want men schafte te Oxfort andere spijse/ men handelden te Brussel metten Bisschop van Munster/ om hare Ho: Mo: oock te Lande hevig te bespringen: En men nam den Heer van Goch den 21. deser zijn Edelman met een Page gevangen: Tot soulagement der gebangenen konde men niet obtineren: In somma/ Engelant was onvrundelijck en op-gheblasen: En noch dorf de den Minister Downing tegens den Hr. van Goch te Oxfort sich ten hooghsten beklaegen/ seggende/ genoegsaem en goede waerschouwinge
van

van alle dese onheylen te hebben ghedaen/ Ec./ en voor als noch voorbodigh te willen zijn om alles by te brengen wat tot een vredigh accomodement mochte werden vereyst: Vranckrijck dese Natie niet vertrouwende/ en datter na hare ghewoonte wat quaets achter school/ verboodt geene Koopmanschappen uyt Vranckrijck in Engelant/ Schotlant/ of Yrlant te vervoeren/ noch 't Canael te passeeren/ alsoo men in Engelant onder pretext van visite/ of Contrabande Waren vast alle Fransse Schepen aen haelde/ en hoewel verwacht hebbende dat daer inne soude gheweest zijn voorsien/ waer toe zijne Ambassadeurs om noodige versekeringe te krijgen/ hadde gelast/ soo wiert nu yder gewaerschout op 1000 ponden boete deses niet te contrarieren.

't Nieu Admirs-schip de 7 Provintien/ waer van den Hr. Raet Pensionaris soo meenighmael vermaent had in zijn Missives/ en begeert was by den Lt. Adm. de Ruyter/ liep den 8. deser uytte Mase in Zee/ met 2. Victualie-schepen: 's Lants Vloot voor Goeree gekomen/ en al wat quaet weer uyt gestaen hebbende/ stack den 6. deser weder in Zee/ in 3. Esquadrons/ en van daer op de Eng. Kust/ de genereus heyt soo groot zijnde/ dat men toch eenmael hoopte revenge op de Engelse te bekomen/ dan te vergeefs/ sy bleven binnen als d'onse uyt/ en komen uyt als d'onse binnen zijn: d'Engelse vertoonen de navolgende Missive/ die den 15 Octob. savonts ten 7 uren was gesonden aen de Baillius van Groot Jarmuyen/ van boort uyt 't Admiraels Schip der Holl. Vloot/ geteekent by 2. Commandeurs/ luydende aldus:

Edele, wijse, en seer excellente Heeren: De Hog: Mo: Heeren Staten Generael van de Vereenigde Provinçien, onse hooghe Heeren en Meesters, van den beginne af ghesien hebbende de nu op-geresene differenten en onheylen tusschen den Koning van Groot Brittanjen en de Staten van de Geun. Provinçien, so hebben sy gesonden een ordre aen alle hare Admiraels, Commandeurs, en Capiteynen ter See, en expresselijck bevolen, dat men alle Eng. Vissers in Zee ongemolesteert soude laten, om dattet arm onnosele Volck niet geheel de ellenden soude smaken die den Oorlog op haer hadden gebracht, vertrouwende dat de selfde Christelycke medelydentheyt van u zyde in Engelant, berakende der Nederl. Vissers, gelycke Vryheyd in 't Vissen sal verleent werden, niet tegenstaende dat onse Vissers, en de Nederl. Schepen by sijn Maj. Oorlogh en andere Schepen hart zyn ghehandelt gheweest, en ghevangen op-gebracht, tot groote Bedroeffenis van de Staten en de Hollantse Ingesetenen: Wy desen na middag op uwe Kust komende, hebben een Boot de Olyf Tack genomen, daer in 12. Iarmuyers, en hebben volgens de commissie van onse Ho. Mo. Staten geexcendeert, uyt Compassie goet gedacht 4. Man van die in het Boot te setten, haer na Lant sendende met alles wat haer toecomt, vertrouwende, dat sy notitie aen haren Koning of sijn Gedeputeerden of aen de hare sullen geven, en oock soo veel dat sy in plaets van dese 8. Man 12. van onse gevangens weder los geven, en oock soo veel als u E. E. na goede discretie sult goet duncken in 't Boot vry te setten, onderwijl sullen wy de 8. Man die wy hier hebben soo wel Tracteren na vermogen, tot soo lang ghy andere in plaets van hun sult vry gestelt hebben, wanneer men haer oock in vryheyt sal stellen, waar mede wy u in de Bescherminge des Almachtigen Gods beveelen.

In 't Schip Hollandia den 15. October 1665.

Waer de Engelse antwoorden niets/ seggende/ datte Duytsen sulcx onderstonden om voor hare Haringbuysen vryheyt te krijgen/ Ec./ want Hollandt

had groot gebreck aen Haring/ en sy konden sonder dat niet bestaen/ &c. Indien de wint doe soo hart niet gestoockt had/ daer waren doenmaels 30. Eng. Fregatten/ mette Bul/ St. Paul/ en de Voorspoet in der Hollanders handen vervallen: De gantse Kust der Engelse quam in a'larm/ also de navale macht der Nederlanders sich daer langs heen had verdeelt/ sommige onthielden sich by Northfanthead/ en 't Eyl. Thamet en Margets/ schietende sommige Huysen om veer/ en Menschen doot; terwijl d' Engelse pretendeerde op 'tschreeuwen harer Inwoonders weder in Zee te komen/ maer ten was haer gelegentheyt doen niet. Den Coning quam den 20. deser in 't Parlement te Oxfort/ alwaer hy dese Oratie dede:

MYne Heeren en Edellieden: Ick ben wel versekert U L: wel weet hoe hoognoodig het sy met u te raedleven, want anders (mits de Pestelentie sich over soo veele Plaetsen van dit Koninckrijck heeft verspreyt) en had ick u niet t'samen geroepen: Ick neeme het voor een goet voor-teken dat gy alreede soo sterck sijt, en twijffel niet min of u getal sal dagelijcx meerderen: En ick sal u bedancken voor alle uwe goetwillicheden, voor soo verre sy accordeeren met mijne begeerten: 't Is waer 't geen ick noch begeere dat als ick by u advijs en aenmoediging in desen Oorlogh was getreden, dat gy na gewoonte soo veel moghelijck mocht wetenschap hebben van 't beleyt en d'effecten van dien, en dat ick van u weder mocht ontfangen de continuatie van 't vrywilligh verschot om 't selve te onderstutten: 'k En wil u oock niet ontkennen datter meer veranderingh voor gevallen is dan ick my wel in-ghebeelt hadde, en dat 't versterken van de Vloot, volgens d' eerste voorslag my onwedersprekelijck heeft doen mercken op alle nodige preparatie, tot noch toe in alle ontmoetingē met succes van Gode gesegent: En als den Vyant sijn uytterste kracht met calumnyen en valse uytstroyinghen hadde uyt-ghestort, om Vrienden te maken, en andere te persuaderen om haer tegens ons te assisteren, so en heb ick niet stil gestaen Prinçen op te moedigen, die by de Hollanders verongelijckt sijn, om haer eygen met gewelt weder te krijgen: En volgens dien hebbe met een seer groote somme van Penningen geassisteert den Bisschop van Munster, en meene noch te continueren om hem meerder te senden; want hy is nu in 't binnenste van haer Lant met een machtig Leger: Dese effecten die ick u verhale, sijn met seer goet beleyt en mesnage geweest (hoewel ick weet dat der niets wat gespendeert wort, alles wel en versekert zy) ick seg dan dese uytgifte, en verwonder u niet, wegens de groote sommen die gy my tot desen Oorlog gegeven hebt, na proportie 't selve alreede is verspilt: Soo dat ick nu niet alleen Assistentie van U L. moet hebben om de selve Oorlog uyt te voeren, maer sulck een Assistentie, als bequaem is, om u en my selfs tegens een grootmachtigen Nabuer te defenderen, ingeval die der Hollanders Vrientschap soude willen prefereren voor de mijne: Als ick desen Oorlog aenvang, verhaelden ick u, dat ick soo brutale appetijt niet en had, om een querel een Oorlogh aen te vangen: Ick blijf noch by dat gevoelen, ick heb bereyd geweest eenighe Prepositien van Vranckrijck te ontfangen, diese my ten dien eynde souden overleveren, maer tot op heden is my niets aengepresenteert dat ick aen nemen sal, en dat van de Hollanders is niet minder insolent, ick weet niet wat voordeel die hebben gehad, als de continuatie van de Pest, ick hoop Godt Almachtig sal kortelijck haer van dat voordeel frustreren. Den Cançelier sal U L. voorts alle de Particulariteyten verhalen.

't Parlament consenteerde den Coning daer op dertiendehalf millioen florijnen te mogen lichten op de Gemeente: Die alreede soo beswaert en door de Pest aen-getast wierden: 't Welck binnen Londen so vreesselijck in dese dagen aen-ging/ dat veele die om haer affairen doe langst straet gingen/ plots doodt vielen

vielen/ andere storven in haere bedden ongeholpen/ en het was schrickelijck al het gehuyl en geschrey in de Huysen en op de straten van de besochte te hooren: En des niet te min sag men van d'ander syde weer de droncke Lieden in meenigte in de Kroegen sitten/ en langhst de straten swermen ; 't welck Generael Monck soo verdroot/ dat hy alsulcke Lieden dede vast setten/ en met ghewelt heeft gedwongen datse nuchter en devotiger waren/men dreef haer na de Predicatie en men onthielter de Coffy/ de Seck/de Succuladen/de Brandewijn/ de Taback/ de Speadael/ en andere Rosolise brodderyen. Men nam oock den Secretaris van den Protector Cromwel Jan Curloe/die met Olivier in de Carosse geholt had / binnen London gevangen/ op suspicie van correspondentie. Tot Sarum/ daer 's Conings Hof was/ sach men de Deense Gesant mette neck aen/ om 't gepasseerde te Bergen in Noorwegen. Men ontlade 2. geroofde Schepen den Keurvorst van Brandenburgh toe-behoorende/ en dat mette meeste bitterheydt ; Waer teghens den Vorst van Courlandt en die van der Pillauw in vergeldinge de aldaer zijnde Eng. Schepen aen-hielden. Men bracht oock te Wicht op een Frans Schip/ dat met Masten na Rochel wilde/voor de Oost-ind. Schepen aldaer/'t welck te Parijs oock geen kleyne ontsteltenis gaf. Daer tegens/terwijl men dus in Engelant te water roofde/ stalen eenige van de hare uyt de Eng. Oost-ind. Retour-schepen op de Revier leggende/ seer veel van de beste Goederen/waer van tot Greenwits ettelijcke Wagens met sulck Goet ghelaeden/ achterhaelt en verseekert wierden : Den Dief moet te groot geweest zijn / want men heeft noyt gehoort dat hy gehangen is. Den Nederl. Gesant van Goch retireerde doe na Chelsey/ want de woorden die den Coning te Salisbury den 2. deser tegens zijn Exell. verhaelde/ waerom datter van geen Vrede-handelinge gewach wierde gemaeckt? of die in Nederlant niet begeert wiert ? en sullen wy dan geen Vrede hdbben ? Ick verklaere dat ick tot den Vrede tot u Natie en Volck ben genegen, &c. En kregen geen gevolge : Want zijn Exell. van Goch geantwoort hebbende/dat hare Ho: Mo: noyt eenige mindere affectie tot de Vrede betoont hadden,waer van sijnMaj. meermalen door de mont van hem Exell. was kennis gedaen, en dat haere inclinatie als noch tot een goet Accomodement niet en was vermindert: Soo viel hooghst-ghed. Majest. met een yver en voorbatigheyt in de redenen van den Hr. van Goch/ seggende/ Waerom wert dan hier van niet gesproken, of waer om sent men geen ordre of last om daer over te handelen? of en laet men niet yemand met ordre en last herwaert over komen, of u derwaerts en over gaen, om ordre en last te halen,indien men aldaer den Vrede begeert, op dat wy dit werck onder den anderen moghen af-maken, en dat in 't korte,sonder grooten sleep van tijd en verdere moeytenissen; daer sijn schaden genoeg geleden aen wedersijden,dog aen de uwe meer als aen de mijne, als huyden ten dage te sien,&c. Den Coning verhaelde oock met verdere yvrige woorden zijn volkomen ghenegentheydt tot een vreedigh accomodement/ particulariserende oock 't geene ter Zee was voorgevallen geweest/dan zijn Exell. seyde/Dat'et geluck wel eenigsint aen de syde van sijne Majest. was geweest, doch daer mede niets was gewonnen, ja veel eer schade geleden in veele en verscheyde respecten, en dat'et een beklagelijcke saecke was dat den Overwinnaer selfs den verliefer moste sijn : 't Selve met veele redenen deducerende/ hier te lang om te verhalen. 't Was seker op den 15. Octob. den Franse Ambassadeur te Oxfort aen den Coning van Engelant seyde dat zijn Meester gesint was de Hollanders te assisteren/ volgens 't Tractaet en de voorstellinghe

daer van alreede gedaen/ waer op den Engelse Koning antwoorde/ The French King knew his own business, e so did the King of Great Brittain. Den Franssen Koning weet sijn eygen Intrest, en also doet oock den Coning van Groot Bretangen. De Bisschoppen n Engelant toonden noch al hare vervolghlust op de ghenoemde Quakers/ sy schaemden haer niet/vluchtende voor de Pest/evenwel de arme (latent onverstandige zijn) te dulden/ haer Trompetten bliesen op den stoel noch al van Oorlog tegens de Non-Conformisten/ en 't was Christelijck onder haer de Presbutriaense Predicanten van hare Steden/ Volck en welvaren af te snijden/ ter tijt sy anders of om-gekeert/ of na de Bisschoppen sin haer gheschickt souden hebben/ makende alsoo van de Christelijcke vrye/ een in der daet tyrannighe en slaefachtige Relige. In Hollant had men oock exempel aen Do. Schepperus ter Goude/ en ook een Do. Lantman/ die op Bededag lest Predikende uyt Osea 2. vers 4/ 5/ en 6. wat op hefte teghens 't Frans secours/ om datse Rooms waren/en de Parijsse moort/de Fransse fury tot Antwerpen/met den ondergangh van Rochelle daer by voeghende/ neffens de vrijheydt die men de Roomse hier te Lande gaf/ sulcx seggende/ door persuasie van zijn conscientie gedrongen te wesen: Maer 't selve wiert daer na gemodereert/ mits eenighe menaces/ also toch 't Stadthuys en de Kerck niet samen schicken/ en daerom hebben de meeste en beste Holl. Steden altoos een breet pleyn en ruyme Markt tusschen beyden. Eenige fijne Mennisten in Hollant/ willende betoonen dat sy goede devotarissen en observateurs van hare Overicheyts geboden waren/ volgden soo sy meenden (doch onnosel) seer fijn 't Formulier van een goet Gebed/ met dese woorden/ Wy bidden U voor de Staten Generael, voor de Staten van dese Stadt, en voor hare Knechten en Dienstmaegden.

De Franssen seyden doe ront uyt/ datten overleden Coning van Spangen in zijn Testament mede geordineert hadde/ dat/by aldien sijn Soon den Prince quam te sterven sonder Kinderen, en so mede d'Infante sijn Suster, nu Bruyd van den Keyser,[aldus zijn de termen van het Testament] so sal 't Coninckl. Huys van Savoyen succederen aen de Kroon van Spangen: En by aldien de Coninginne van Vranckrijck Weduwe wort, soo sal sy moghen succederen, mits datse weder in Spangen keert, wel verstaende datse dan oock niet weder sal mogen hertrouwen aen eenige Fransse Prins. De Erfgenamen van den Koning van Spangen hebben 10000. zielmissen voor zijn Majestt. laeten doen: 't Fransse Hof stack sich daer over in den rou/ doch men begeerde daer anders niet als eygen maecksel te hebben gebruyckt; so dat verhaelt wort zijn Majest. daer so nau regard op had genomen/ dat siende een Edelman in Spaens Laken gaen/ hem vraegde/of den Coning van Spangen sijn Bloetverwant was? begeerende also dat alle vremde Stoffen verboden souden blijven: Als den Spaense Gesant de Fuentes te Parijs over de Condoleantie van den Koning van Spangen Audientie hadde by den Koning/ seggende: Mijnen Meester en Koningh is een Kint en een Weese, geheel Spangen wenscht datten Allerchristel. Koning hem sal verstrecken als Vader en Beschermer: Soo antwoorde den Koningh daer op/ dat den Koning sijn Heere van hem mocht verwachten alle daden van een goede Bloetverwandt en van een goede Bontgenoot, en dat hy van dese ghesproken woorden de Coninginne Regente mochte versekeren: Van daer na den Daulphijn gaende/ was zijn tale/ 't versoeck van altoos met de Ionge Koningh van Spangen sijn Meester te willen leven in goede intelligentie: En

daer op den Dolphijn vraghende/ of hem fulckx niet aengenaem en was? Soo antwoorde die aerdig kort en bondig/ Si Señor. Den Keyser/ Vrankrijk/ Engelant/ den Prince van Orangen/ Savoyen/ en veele andere begaven sich in den rou/ doch wiert by yder verboden geen vreemde rou-stoffen te draeghen/ maer wel die in eygen landen ghemaeckt waren: Evenwel sloegen de Brugse Bayen en Sayen tot 38. Ducaten op.

Noch al bleef het krackeelen in Poolen dueren / men sprack veel van accomodatie/ en ten quam'er niet toe/ de Coningse wilden dat'et Leger onder Lubomirsky hare verbintenis souden af-sweeren, en bevlijtigen satisfactie te geven, voor dat sy so veel victoryen en triomphen by de Poolen verkregen, neffens der Poolse reputatie hadden vernietigt, en 't Vaderlant verwoest en gespolieert: Datse de Rebellige suuden over geven: En datten Adel mits de verwoesting van so veele Waywoodschappen, hare pretensien souden laeten vallen, om daer door middel by te brengen tot betalinge van 't Leger: En de Poolsse Paerden en Amonitie onder Czenstocho va genomen, te restitueren: De samen-geswoorne van 't Leger daer en tegens souden Gedeputeerden aen den Koningh te Rauwa / de 2. Oversten Domorowsky en Ramonowsky, de Hussarise Towarzizen Prusimousky en Hinka, de Heer Gabrowsky en Swirsky, met dese antwoorde: Dat men alvoorens den Heer Lubomirsky in sijn eerste staet most herstellen, en sijn Vrienden en Dienaers mede restitueren, haer en 't gantse Leger een Amnestia verleenen: Een Rijckxdag ten allereersten houden, onderhout en winter-broot verschaffen, en de 7. quartalen gage noch schuldigh, aen het Legher betalen: 's Conings Commissarissen als de Krakouse en Russise Waywoden / en de Heeren Gastellan, Chanoczy, Sadecki, Podkomorzy, en Pienazeck repliceerden daer op: Datte sake van Lubomirsky was gereserveert aen de Bisschoppen, en deswegen van die van 't Leger afgesondert, de Amnestia soude haer geworden, den Rijcxdag soude men in 't korte houden, mits dat'et Leger dan Lubomirsky gelijck sy tot tweemalen ghedaen hebben, nit tot haer Instrument soude nemen, 't broot en onderhout soude de Soldaten verschaft werden, uyt-geseyt met aen die sich noch in saemensweeringe hielden; maer op de betalinghe van de 7 quartalen aehterstalligheden konde men niet resolveren, om dat men haer in de Ukranie sijnde, en gelt presenterende, in de plaetse van dien veele Waywoodschappen hadde verwoest. Op fol. 60 hebben wy den Keyserl. Gesant de Graef Lesle gelaten op zijn Reyse na Turckijen: Op zijn voyage van den Donau af tot Adrianopoli by de 4. maenden met geen 't beste gemack door-gebracht hebbende/ dede den 17. passato zijn Inrede met klinckende Paucken in Constantinopolen/ had oock de Banieren ontwonden/ werdende van seer veel kostelijcke gekleede Turcken ingehaelt: Den 23. is zijn Exell. met alle zijn gevolge van den Constantinopelse Stadt-houder en Ruyterije in des selfs uyttermaten heerlijcke Lustgaerden getracteert geweest: Den 24. had den Eng. Gesant sich 2. dagen lang mette Keyserse op-gehouden/ sprekende van wonderlijcke concepten in Europa: Den 20. October quam den Turcksen Keyser selfs binnen Constantinopolen rustplaets nemen in zijn Lusthof Bahu Bassa/ zijn ghevolgh was van 12000. zielen/ en alles met hovaerdige pracht/ de meeste hare Kleederen en Paerden waren van silver en gout behangen: Daer na by de Mufti dickmael geconfereert/ in haere Hoven onthaelt/ en te waeter als elders in de lucht veel vermaeckx aen gerecht geweest zijnde/ kreeg gehoor by den Turcksen Keyser/ alwaer alles na wens verrichtende/ viel niets bysonders voor als

Ceremonien en Complimenten: Die den Gesant (na dat veel van zijn Volck door de groote hitte vermoeyt/ sieck waeren ghewordden) dede dencken om ten eersten weder na zijn Vaderlant te vertreysen. Het was al in dese dagen dat men niet alleen van Cairo/ Aleppo/ noch Jerusalem veelvoudighe Brieven alleen sag/ van een groote meenigte vergaderde Joden/ soo uyt Arabien/ Persien/ als onder 't Rijck van den Grooten Mogol/ maer het is van tijt tot tijdt geconfirmeert/ dattet waerachtig was/ datter een uytten Huyse van Israël/ van Smyrna geboortig/ een Makelaers Broeder van goet leven/ van duysenden Joden gevolgt/ langst het Roode Meer quam/ en by Mecha Mahomets Graf wilde verstooren/ tot Jerusalem sich een Koning laeten kroonen/ en tot Constantinopolen een triumfanten intocht doen: Hy had een Raedt van 42. der outste Rabijnen/ die met hem eens waren/ de saecke te mainteneren/ waer door/ of uyt vreese/ of uyt licht gheloove/ geen van der Joden/ selfs die in alle vremde Landen zijn verstroyt geweest/ desen gepretendeerden Koninghs desseyn en zijn Raet hebben durven teghen spreken: Dan hebben veel eer haere schamele Joden en Jodinnen behendig door dese treken weten te loten/ sendende die na desen nieuwen Koning/ om haer devotie te bewijsen; want 't Rijck op der Aerden niet hebbende/ mosten sy het elders soecken/ en desen ghenaemt Sedney soude haer van alle ellende verlossen/ &c.

NOVEMBER 1665.

DE Fransse Hulp-Benden waeren den 9. deser nu verby Luyck aen-gekomen/ en passeerden den 10. namiddag door de Stad Maestricht/ met seer goede ordre/ zijnde uytgelesen schoone Cavallery/ hare marsch duerde 3. uren lang; onderwijlen waren alle zijt-straten met Soldaten beset/ en de Ketenen gespannen van de Aker-poort tot de Brusselse-Poort toe/ de meeste Bagagie arriveerde voor de middag: De Heeren Marschalck de Turenne/ Duc de Boüillion/ en andere Grooten hadden haer tot Luyck toe verselschapt/ keerende weder na Parijs: De Heeren Gecommitt. van Beverning en van Asperen waren neffens eenige andere voorname Persoonen met haere Carossen haer buyten te ghemoet ghereden/ daer zy Monsr. Pradel/ Gener. van de Fransse Troupen/ hebben omfanghen/ en gecomplimenteert/ dat gepasseert/ dede men 't Volck marcheren/ omtrent de Stad komende/ ging den Gener. Pradel in de Carosse van de Heeren Gecommitteerden/ hy Generael voor uyt rijdende/ en de Heeren Gecommitt. in de Portraiten/ mette Hoet af/ doen wiert 't Canon ghelost/ en trocken binnen tot op de Maes-brugghe/ daer de Gener. en Gedeput. de Troupen saghen marcheren: Voor aen quam een Comp. van de Guarde te Paert/ met geborduerde mantels van fijn Silver en Gout/ met een Kruys/ daer boven een Kroon/ met de Degen in de handt/ de Carbijnders of lichte Musquetten op de zyde/ de Kolf om laeg/ de Tromp om hoogh/ 6. sterck/ en altemael uyt-gelesen Cavallery/ hebbende yder Trompetter een Keteltrom; daer na volgde de lichte musquetten van de Guarde/ oock met blaeuwe mantels/ geborduert/ op de Paerden alle schoone Schabernacken hebbende/ de lange musquetten in de hant/ boven

in d

in de tromp stack een schoone blinckende Bardisaen/ een halve arm langh/ de Trommel-slaghers en Schalmeyers te Paert/ daer op de Cavallery op zijn Hollants/ met Kolders en witte velt-teychens/ sonder Harnas/ 't Rapier in de hant/ Bandelier aen de zyde; daer na de Infantery/ Regiments wyse/ de Officiers te Paert/ bestaende in 440 gelederen Musquettiers/ yder van 6 m. 145 gelederen Pieckeniers/ 6. a 7. in yder gelit/ al schoon jong Volck/ en wel geacoutreert/ maer moede gemarcheert over berghen en dalen in quaet weer; daer aen volgde 3. st. Canon/ smal en lang op Wagens leggende/ doen weder Cavallery/ mette Degens in de handt/ ten laetsten 3. Comp./ met blaeuwe geborduerde mantels/ den Degen in de hant de Musquetten aen de syde/ met alle Cavaliers en Cadetten hebben 4. uren gemarcheert/ eer sy deur waeren; doen volgde den Edeldom en Officiers; en gingen de 2. Heeren Gedeputeerdens weder in de Caros/ en reden nae de Commandery van de Duytse Ridders/ om te logeren en getracteert te werden door de Heeren Gedeputeerdens: Van hier zijn sy over Helmont/ Erpen/ op Nimwegen gepasseert/ treckende voorts op en recht door de Stadt Arnhem/ op de selve maniere als tot Maestricht/ daer de Officiers met 60. gedeckte Tafelen en de meeste magnificentie/ en alles op kosten van den Staet wierden getracteert: Van hier na 't Leger te Dieren/ en eyndelijck aen den Yssel-stroom verdeelt werdende/ verlangden om de Munsterse Quanten onder de oogen te sien.

In Groeningerlant was by de * Pekel Gorgas in de pekel/ sijn volck storf en verliep/ van stank/ en hy als een wolf beset/ socht en kreeg by Wedde/ na dat de sijne ten diversche maelen af-gherost waeren/ 't gheluck van weder over de Marassen als 't gat waer door hy in ghekomen was/ te eschapperen: Na dat so lang hy te Winschooten &c. had gehuypst/ by de 1000. van de zijne door groote ellende gestorven/ verloopen/ gheslagen/ en om hals geraeckt waeren: Waer op de Boeren eerst ghevlucht/ weder 't Huys quamen/ behalvens die wiens Huysen verbrant/ geen winterdack vonden: Daer was een Commandeur met 5. Oorlogh-schepen op de Eems geordonneert/ om voor Delfsijl te passen op de Engelse vaertuygen/ ingeval die omtrent daer ofte den Dollaert volck hadden willen landen: 't geluck diende desen op passer (dat also hy selden op sijn Schip was) hem oock geen vyanden voor quamen: Echter zijn grandmercys is daer over tot Amsterdam wat slecht gheweest: 's Lants Vloot den 30. passato weder van onder de Kust van Engelant vertrocken/ wijl d' Engelsen toch niet uyt en quamen/ en ghemerckt het saisoen veeltijts met tempeesten vermenght/ de gantse Armade in groot hasard op Vyanden Kust was te houden/ soo is de selve den 3. November weder binnen ghekomen/ en dede de Heeren Huygens, Raet Pensionaris de Wit, en Iohan Boreel, hare H. Mo. Gedeputeerden en Gevolmachtigden van haer H. Mo. sommier rapport van haer wedervaren/ soo lange op 's Lants Vloot geweest waren: En zijn gemelte Heeren ter sake van haer vigilantie, moeyte, arbeyt, voorsichtigheyt en goede conduite, uyt liefde tot het Vaderlant, in het uyt voeren van haer Ho: Mo: beveelen, en bevorderinghe van den dienst van 't Lant, soo veele als door Gods toelatinghe menschelycker wijse heeft konnen

 geschieden,

* Pekel is een Dorp of gehucht by Meerstal en Wedde/ aen waterken de Aa, daer op leght de Brugschants en Winschooterzyl/ loopende door Vissten in de Langracker Schants/ tot in den Dollaert: In de Reusel/ die door Winschoten vloeyt.

geschieden, over nacht en dagh in desen gehad, gebruyckt en aengewent, haer in de beste forme bedanckt, verklarende daer inne ten vollen vernoegt te wesen: Ten selven dage hebben de Staten van Hollant ende West-vrieslant insgelijcx de Raet Pensionaris de Witt particulier neffens des selfs mede Gedeputeerden doen bedancken/ Over haere onvermoeyelijcke naerstigheydt daer inne de selve op dese expeditie van den beginne tot den laetsten hadden gecontinueert, &c. Cap. Isaac Sweers wiert alleen met 18. Schepen op Doggersant geordonneert/ om te passen op de Neerl. Schepen/ die noch uyt verscheyde Plaetsen nae Tessel en het Vlie mochten op-komen: Dan hy door storm beloopen/ is mede eyndling in-gekomen: En daer mede is dit Jaer dese mael de Zee-Oorlogs-tocht geeyndigt. Men veranderde doe in Hollant den wekelijckse Bededag/ welcke alle Woensdaghen ten 5. uren namiddag eerst begost/ nu op de eerste Woensdag in yder maent t' elckens voor een geheelen dag: 't Welck den Coning van Engelant in zijn Rijck mede nae volgden. En op den Predickstoel wiert verboden geene saken van Staet te ventileren. Het waren nu al eenige dagen verby dat den Hr. Keurvorst van Brandenburgh zijn aenkomst tot Kleef haere Ho: Mo: hadde doen bekent maken: Wiens Ministers in 's Gravenhage al eenigen tijt geweest/ een concept van nauwer Alliantie voort gebracht hebbende/ so was 't selve so als men wel wenschten niet geavanceert. Den Keyzerl. Gesant Friquet maeckte den 25. deser oock haere Ho: Mo: bekent: Dat sijn Heer en Meester hebbende overwoghen, hoewel niet alleen 't Keyserrijck, nemaer selfs 't gantse Christenrijck daer aen gelegen lag, datte onlusten met den Bisschop van Munster wierden geaccomodeert: Versocht desweghen Commissarissen om daer over te arbeyden; maer men hielt sich van deser syde al te leelijck geaffronteert/om so datelijck tot sulcx te condescceren/ onbewust oft den Bisschop al ernst was. Want Monsr. Lessin wegens Vranckrijck dese daegen by desen Prelaet ten dien eynde af-ghesonden/ wiert tot Munster van den Bisschop toe-ghesept/ ja hy begeerde Vrede: En soude hem Monsr. Lessin/ die na den Haghe vertrock / ten eersten die Poincten na senden/ waer op hy geresolveert was sich te accomoderen mette Heeren Staten: Dan in plaets van dat/ kreeg Monsr. Lessin in den Haeg komende/ advijs/ datten Bisschop nergens minder gedachten als tot Vrede hadde: Sijn Maj. van Vranckrijck dit hoorende/ revoceerde Monsr. Lessin weder na Parys.

De Monarch van Vranckrijck dede op St. Nicolaes abondt by Placcate verbieden/ dat geenighe Onderdaen uyt zijn Koninckrijck en souden moghen vertrecken onder pretext van Pelgrimage te gaen na St. Jacob Compostella in Galicien/ of oock na Lorette of andere Plaetsen/ dan alleen met Paspoort van den Coning: Alles om zijn eygen Natie en Huysgesinnen te behouden/en 't weg voeren van soo meenigte Kinderen te beletten. Acht daghen daer nae ging den Coning aen 't Portael van de Louvre den eersten Steen leggen/ waer op een Gouden Plaet stont/ 't welck in presentie van den Roomsen Architect Bernini en veele Grooten met aerdige Ceremonien afliep; den Coning dede ten lesten onder 't Volk/dat daer in multitude vergadert was/ partye medalien en silvere stucken werpen; want den Architect had volbracht al 't werck/ en oock het Marmore Beelt van den Coning/ levens groote/ en seer perfect zijn Majest. als levendigh gelijckende: Bernini was een Rooms Ridder/ en hy keerde

keerde nae zijn Vaderlandt. Vranckrijck scheen doe niet alleen den Adel oorlof te geven om op Zee te mogen Coopmanschappen/maer selfs wiert gesept dat men de selve tot sulcx soude animeren. Men sont doe van St. Malo na Rochelle 2 millioenen in stucken van achten/om van daer mette Oost-ind. Schepen na Madagascar te transporteren/als seer profitabel in die gewesten om te handelen zijnde. Den Koning reyckten oock by de vijftehalf millioen uyt tot de equipage van 54. Oorlog-schepen tegens de voortijt. Eenige Eng. Kooplieden tot Calais met eenige Balen Zyde over komende/braghten aldaer in seker Huys de Pest / maer door de gezegende ordre van zijn Maj. wiert dat Huys opgesloten/ en alſo de verdere besmettinge met goet succes gestupt.

Dantzich jaloux op de Poolen/ sach ongeern dat dese maent die Coning de Stadt Thoorn door behulp van eenige Geestelijcken in zijn gewelt kreegh/ aldaer inlegerende een sterck Guarnisoen / en tot Commandandt stellende den Coll. Brion/ een Fransman: Hier over waren weder de Polen quaet/ haere hooghartigheydt konde sulckx niet lijden/ echter 't gheschiede uyt gunst: De Poolse Kroon eyste mede van de Dantzickers de Fortresse Putzko/ daer sy zedert 10. Jaren haer Guarnisoen hadden gehouden; waer op die van Dantzick eysten 't verschot van penningen 't welck zy sedert die tijt aen 't gem: guarnisoen hadden gedaen: Haer Getreede was gar ongeltich: Zy lamentirden von slechter Negotie: Und sagete: wir sein nun fast die Braut, on den Francosischen dahin zu fuhren: Man begehrt bereits Putzke von uns, gegen eine gewisse Satisfaction, geben wier solche Vestung uber, so warden die Franchoisischen Iagten taglich auf unserer Reyde seyn, geben wir sie nicht, geben wir sie nicht,. so stehet die gewalt zu bezorgen: Want diverse van den Poolsen Adel hadden daer omtrent groot voorraet van Palissaen op-gedaen/ en eenighe wat te laet komende/ wierden met slagen af-gewesen: Hier over begosten de Burgers weder op de Wallen te waken / want men hoorde dat in 3. Roomse Kloosters wapenen ghevonden wierden voor 1300. man: Alle slechte ghetuyghen van Devotie/ van Vrede/ van Algemeyne dats de rechte Catolijcke Liefde.

Kur-ments bracht het in dese maendt met Vranckrijck soo verre / dat hy niet alleen de Stadt Erfort by handelinge tot de eygendom kreeg/ maer oock des selfs dorpen: 't Huys Sachsen het Iuris Territorij,&c. behoudende/en Schutzgerechtigheyt/ dito Sachsen daer voor een goede somme moetende uyt keeren: Dan wederom behout Kur-Saxen 6. a 7. Ampten/ waer van Kur-Ments het lien had gepretendeert/ als eygen en erffelijcks: Aller pretensien over 200. Jaren wierden gecasseert: En is de Evangelise Religie Godsdienst aldaer in volle vryheyt gebleven: Cur-saxen en Cur-ments als Protector van Francken beloofden elkanderen dese Stadt en haere Vryheyt samelijck te protegeren: En daer mede had desen soo schoonen Stad rust/ na veel droefe innerlijcke hostiliteyten. Men sach hier wat Vranckrijck in 't Duytse Rijck vermocht/ 't welck men te Weenen / te Praag en te Colen onder de Geestelijcke Politijcken die men anders bittere Jesuyten noemt/ gants niet smaeckelijck en bont om te hooren.

Decembe.

DEÇEMBER 1665.

DE Winter-maent en verkoelde noch geenſins den oorlogs-ijver der Engelſen/ noch de peſt en ſtuytte niet de booſheydt der noch levende Vrede-haters/ ſoo t'Oxfort als te London: Men ſocht het aen alle kanten/ en oock Vranckrijck niet ontſiende/ namen de Schepen daer behoorende: Lande/ en roof de en brande in Normandijen: Quamen niet wijt van St. Malo de bravade met eenige Schepen langſt de Cuſt maken/ ſchietende en beſpottende de Francoiſen die om hunne Wooningen te preſerveren/ aldaer gewapent op de zee-ſtrant waren gekomen: Men hielt oock in Engelant de Franſe Ambaſſadeurs ſuſpect/ en datſe ſeker Parlamentſheer hadden ghetracht tot haer faveur te bewegen/ waer over men een Committee aen-ſtelden/ en bediſputeerden/ Of een Geſant oock verbeurden, die om goede correſpondentie te houden, en ſpeciael oock om Mediateur te zijn, dat hy in Engheland ſich diende van 't Advijs van een Parlaments Heer? Men verhaelt dat Monſr. Courtin ſich hier treffelijck op verantwoorde/ als notoir en practicabel al van outs en oock nu in alle Princen Hoven zijnde/ van nauwe correſpondentie ten voordeel zijns Meeſters ſich te dienen: Want die niet wil datmen van hem yets weet, die behoude ſelfs zijn Affairen ſecreet. Men haelde echter der Franſe Geſanten Brieven op/ die men daer na by maniere van reparatie weder na Parijs ſondt/ niet buyten vermoeden/ hoewel het beſlooten op de Louvre wiert gebracht/ dat het te Oxfort was geopent geweeſt: Sijne Majeſtt. van Vranckrijck ontboot endling zijne Geſanten thuys/ want Engeland geen de minſte gedachten tot Vrede met Hollant hebbende, in plaets van de Mediatie van Vranckrijck aen te nemen, hitſte en ſecondeerde den Munsterſen Biſſchop teghens de Geun. Provinçien op: Daer toe een Alderman Backwel of Back-qualijck gebruyckende/ die als 't poſtpaert van Dover op Ooſtende heen en weer met het Engels gelt reyſde/ van Proteſtante mildelijck gegeven aen Papouwen/ om de Proteſtanten hare geloofs-genooten wreedelijck te bederven. De Franſe Geſanten den Hertoge van Verneuil/ den Graef de Cominges en Sr. Courtin den 10. deſer van den Coning van Engelant de adieu genomen hebbende/ yder met een Juweel van 10000. gl. vereert werdende/ reden (uytgeleyt van den Ceremonie-mr. Cotterel) na Dovres/ daerſe den 23. in een Engelſe Pijnas traden/ arriverende daegs daer aen op de Reede van Cayeux by St. Valery/ daerſe in 't geſelſchap van meenighte Sloupen en Boots/ die hun nae de ordre van Monſr. Machant Intendant der Juſtitie van die Provincie/ in See hadden verwellekomt/ behouden aen lant/ en in 't Caſteel van Pande geleyd wierden/ een uyrtje van St. Valery/ alwaer ſy de Qarantene om de peſt in Engelant moſten houden/ hebbende ſchoone Logementen/ dagelijcks ververſſinghen/ en de naeſte Huyſen voor de Domeſticken: Soo ras en waren deſe Geſanten niet in Vranckrijck/ men ſprack terſtont in Engelant van die Natie niet alleen qualijck/ maer oock deſe ſijn hare on-aenminnige woorden die 't Gemeen aldaer uyt-braeckte: The expectation of a War with France give a generall ſatisfaction here for a Peace, as we haue hithertho wit them, is worſe then an open War; Seyden oock/ datte Franſe Geſanten te Oxon voor Camer-huyr maer vijff

pont

pont/ of de waerde van dien hadden gegeven / sijnde maer d'onkosten van het schoon maecken der selver/ behalvens noch de onkosten der behanghselen/ &c. So that they may be truly said, te haue left à stinck behind them. Terstont vallen dese roof-aerdige Britten een Frans Scheepje van Calais aen/ 't welck leedigh/ elders Lading soude halen: Den Schipper dus genomen/ koopt voor 2500. pont syn Scheepje weder vry / en 't geldt gefourneert hebbende/ komt soo hy van Dovec meenden t' seyl te gaen/ ordre van d'Engheise Admiraliteyt/ dat den Hertoge van Jorck hem daer ten dienste der Brittannise Vloot most behouden/ sonder datmen hem zijn afkoop geldt heeft willen restitueren. Dese toe-tasters namen oock een Frans Scheepje uyt Neder-Bretange met boter na Parijs willende/ doende meer andere injurien en affronten. Den Alder-Christelijckste Coning dus by d'Engelsen bejegent / en siende dat om de eer der Franse Kroon sich niet en sach t'ontwijcken dese onheylen/ dreygingen/ en verwaentheyt der Enghelsen / noteficeerden confidentelijck hare Ho. Mo. de thuys-roepinge van zijne Ambassadeurs uyt Engelant/ niet duysterlijck de revocatie van dē Minister deses Staets oock van daer desidererende: 't Geen oock als rijpelijck volgden: Den Heere van Goch zijn Meesters ordre ontfanghen hebbende om thuys te komen / was oock desen daer neffens gegaen/ om den Koning van Groot Bretangen te informeren/ van wat deugdelijck sentiment de Regeeringe aen dees zijde van de zee was/ om meer als beschermers van 't Geloof de Religie poogende door Vrede te bejagē/ dan door pure Vyanden de selve onderstaen te ruineren: Na onthout luyd de substantie aldus:

SIRE: Om te betuygen met alle sichtbaerheyt de dispositie die wy tot den Vrede hebben/ hebben wy tot nu toe 't verblijf onses Ambassadeurs in u Hof/ 't sedert de rupture doen continueren/ hoewel dat wy hadden voldaen/ of door onoverwinnelijcke redenen/ of door gerechtige/ en redelycke offces/ aen alle klachten/ welcke den Heer Downing hier heeft willen doen/ wanneer dat wy noch niet en hadden konnen geloven noch apprehenderen 't geen dat wy heden sien: Wy hebben noch eenige dingen meer gedaen/ als wanneer wy onsen Ambassadr. in Engelandt lieten/ schoon dat men op den Staet verscheyde Plaetsen en gantse Landen/ in d'een en in d'ander Weerelt had genomen/ en gesaisceert/ en geconfisqueert/ de Schepen van de Inwoonderen deser Provintien/ in 't openbaer gezichte des gantsen Christenrijcx/ sonder eenige voorgaende verklaringe. Wy hebben noch selfs niet gerevoceert onsen Ambassadeur/ naer dat uwe Maj. sijnen Minister van ons hadde doen vertrecken/ in de verhopinge welck wy hadden/ dat de selve eyndelijck soude getoucheert zijn/ wegens de qualen en ongelucken welcke in d' een en andere Natie afligeren/ en wegens de calamiteyten/ daer mede geheel gedreyght ziet. Wy en begeeren andere geen getuyge als u Maj. selfs/ over de voordeelen die wy hem gedaen hebben of doen doen/ van de Conditien/ op de welcke men maken konde een goede en rechtmatige Vrede: Wy hebben hem geoffereert die te maken/ so alst hem believen soude/ of op wat conditie dat men restitueren soude al 't geene dat van d'een en van d'ander syde had genomen geweest/ of wel so Engelant ghelooofde zijn rekeninge te vinden/ dat men van d'een en d'ander syde houden soude al 't geene 't welcke ghenomen was geweest/ en dit selfs voor dat men hier kon weten watter van dese syde in de ver af gelegen Landen kan genomen zijn; invoegen dat men oock niet seggen konde dat wy ons voordeel sochten/ nie meer als in de compensatie van schaden/ en verliesen/ die sonder vergelijckenis zijn/ wel veel grooter dan dese/ als van d' andere zijde. Niet tegenstaende niet alleendelijck uwe Maj. en heeft niet belieft/ dese offers/ en advancen t' aggreëren/ die hem niet konnen toe-laten te twijffelen aen onse inclinatie tot de Vrede/ maer en heeft sich selfs niet vergenoeght gevonden/ door d' advancen/ welcke d' Ambassadeurs Mediateurs/ van haer selven gedaen hebben van seer voordeelige conditien aen Engelant/ en prejuditiabel aen de Intressen deses Staets/ aen welcken wy oock noyt ons consent ghegeven hebben. Maer oock tot als nu noch sijne Maj. noch niemant van zijnent wege en heeft geen openinge ghedaen/ noch doen kennen/ op wat conditien/ hy de Vrede zijns zijts wilde maken/ en of wel het hem belieft heeft te protesteren aen onsen Ambassad. dat hy dien desireere/ niet tegenstaende en is hy noyt geporteert gheworden om te spreken nochte aen hem/ nochte aen de Mediateurs/ op wat Conditien hy die wilde maken. Wy geloovem van alle Christen Princen/ dat sy altijt sullen prefereren de soetheyt eenes goede Vrede / voor d' ongelucken

van eenen Oorlog/ hoe rechtveerdigh dat die mocht wesen/ en wy hebben die bysondere opinie van uwe Maj. die belijdenis van een en de selfde Religie met ons doet: Maer van de maniere die 't hem heeft believen t'useren/ en hebbende selfs met soo voordeelige Propositien voor Engelant/ en so nadeelig aen desen Staet/ die de Mediateurs gedaen hebben/ en en doende selfs niet de minste voorslag waer op wy alleen konden in Negotiatie of Handeling treden: Wy hebben geloof niet langer en mochte in Engelant verblijven sonder groot ongelijck te doen aen de reputatie deses Staets/ en hebben noodig geoordeelt/ hem Ambassadeur wederom te doen keeren; Terwijl oock soo wel uwe Majest. wederom roepende zijnen Minister/ wel betuyght heeft dat hy 't also desireerde: Wy en sullen daerom niet laten te conserveren een gantse en volkomen inclinatie tot een redelijck accomodement/ 't welck wy de concert/ en gesamentlijck met onse Geallieerde soude konnen maken: En wy sullen verwachten dat wel haest den goeden Godt u Maj. de selfde bewegingе inspirere/ en dat hy wel sal willen ons deel geven van den Conditien op de welcke hy de selve soude desidereren: Ten eynde dat door die middel men voor kome de stortinghe van so veel bloets/ daer van een goet gedeelte van 't Christenrijck gaet geinundeert worden: Wy konnen daer over niet responsabel wesen; terwijl dat/ en voor/ en 't zeder de rupture wy meer gedaen hebben als men wettelijck van ons konde begeeren/ en dat wy daer toe noch gereet zijn/ de hant te leenen/ in plaets dan dat tot hier/ wy niet en hebben konnen weten/ de intime intentien uwes Majests. op dit subject: Wy sullen den dach verwachten dat hy de selfde vreedsamige gedachten sal hebben/ maer wy wenschten dat die quamen/ voor dat sy hem gesuggereert wierden/ door de onafgrondelijcke publijcque calamiteyten/ waer mede wy 't gantse Christendom gedreygt sien: Wy bidden Godt dat het hem believe de selfde af te keeren/ en t' houden: Sire/ den Persoon uwes Majests. in Zijn Heylige en weerde bewaernis. In 's Gravenhage den 11. December 1665.

De STATEN, etc.

De Engelsen verhalen / dat den Heere van Goch zijn af-scheyd te Oxfort van den Coning en Coninginne van Engelant / en van den Hertog en Hertoginne van Jorck nemende / zijn Exell. soude gerememoreert en tot den Koning van Engelant gesegt hebben: Hoe dat voortijts den Franse Marschalck de Bassompiere (staende in diergelijcke als de tegenwoordige gelegentheyt) tot Coning Hendrick de Vierde op sijn Af-schept hadde geseydt: Dominé quid retribuamus? **Soo hadde Koning Henrick met 't naeste Vaersje daer op geantwoort:** Accipiam Calicem salutis: **Seggende d'Heer van Goch verbolgens /** Dat hy hier op niet wijders had te responderen, als dat zijne Majesteyt my begeert dat ick drincke op des Conings gesontheyd, dat ick seer geern en van goeder harten doen wil. **Zijn Exell: van de Koningin en Hertogin d'adieu nemende/ had aerdiglijck gesegt:** Beyde den Coningh en Hertogh hebben wel een goede Tafel bereydt, maer zy behooren oock goede Spijse en smakelijcke Sause daer op te stellen, &c. **Zijn Exell. vertrock met groot respect/ en scheepte den 26. deser te Doveren in de Little Mary/ een Koninghs Schip/ en quam den 29. te Vlissingen/ en van daer in den Hage rapoort doen: Men seyde doe dat den Coningh van Enggelandt desen Brief aen haere Ho: Mo: had laten toekomen:**

HAuts & Puissants Seigneurs: Tous le Monde sçait avec quelle repugnance nous nous sommes laissez engager dans cette Guerre avec Vous, & faisant reflexion sur le sang Chrestien qu'elle à coustée, nous attestons, Dieu la Scrutateur des Cœurs, que nous ne desirons autre chose plus que d' envoir la conclusion, par une juste & bonne Paix, laquelle nous ne voudrios pas embrasser par la repetition des choses passées, qui ne peuvent servir que agrir les esprits de costé & d'autre, & faire saigner les playes que l' une & l' autre Nation ont trop servy desja, si les Particularitéz de vostre lettre nous obligeóit à nous justifieer contre le insinuations y faittes à nostre prejudice: Ainsi c'est avec bien du regret que nous plaignons ici d' une total refus de satisfaction à tant

des plaintes inutilement faitte par nostre Ministre lors à la Haye, pour des vexations & depradations faittes sur nos Subjects aux Indies Orientales & Occidentales, ou par des Declarations publicques, ou par vos Officiers, leur defendents la liberté du Commerce dans les Pais si vastes & ouuertes à l'industrie & Trafficq de toutle monde, de la necesité impose sur nous d'envoyer diverses Flottes, pour prendre possesion de l'Isle de Pouleron, promise par les Articles du dernier Traicté, autant de fois illudee à nostre grand despense & deshonneur, & pour compte du tout, d' une hostilité ouuerte sur nous Subjects ordonneez au Sr. de Ruyter, sans auceune Declaration preçedente & deuant, qu'on ait saisi & consisqué aucune de vos Vaisseaux icy. De l' autre coste nous disons qu' il ny à iamais eu d' avance faite à nous, pour achiminer une bonne & juste Paix, par les Ambassad. Extrordinaire, quoy que peu proportionee nous avons tesmoignee aux Ambassad. Extraord. un desir qu'ils se nomemassent des Commissaris de part & d'autre, pour traicter la dessus, & n'avons iamais refusees leur Mediation, mais avec raison leur arbitrage pour des dommages soufferts, & un reglement du Commerce à l'advenir, apres qu'ils se sont rendu suspect par une Declaration entierement partiale pour vous. Quand a la revocation de nostre Ministre de la Haye, il est notoire qu'il à demeure tant que nostre honneur & l a seurete de sa personne, & pour ses Domesticques, les Estats d' Hollande ont osé par leur ordre particulier faire prendre son Secretare devant le Porte, & le mener à la Prison, ou il est encor avec toutes circũstances de mespris & des cruautees, sans aucune subiect iusq' a ceste heure sans ancune reparation faites par vous, nous avons consenti a son retour, pour ne plus exposer son Caractere & sa Personne, aux caprices qui pourroyent s'accroistre tous les jours par les accidents. Non obstant tout cela, le cœur sensiblement, touche des maux qui arrivent par la continuation d' une Guerre, qui menace toutte la Chrestienté, & des subiects quelle pourra avoir au prejudice de la Religion Protestante, laquelle nous est infinement plus chere qu'aucune intrest d'Estat, & souhaitons pacifiques, a fin de nous unier & affirmir les uns les autres, par des Liens indissolubles, sçasant bien que vous en recevres bien plus de fruit, que des Alliances, qui vous feront bien payer leur secours par des conditions rigoureuses & preiudiciables a l'intrest de vostre Estat, & telles que Vos Ennemis mesmes n'ont iamais puis souhaiter. En un mot, nous protestons deuant Dieu que nous n'avons rien au cœur qu'un Accommodement juste, & convenable pour vous: Auec asseurance d'y pouuoir faire entrer nos Allieez de concert auec nous, comme l'honneur ordonne que vous faciez les premirs avances en cela, nous promettons de les receuoir tousiours à bras ouuertes, & estimerons la Pais qui l' ensuivera, comme la plus grand bonheur qui nous peut arriver dans ce Monde, priant Dieu qu'il vous ait Haut & Puissant Seigneurs en sa Saincte guarde. Escrit à nostre Court à Oxford le xvj. de Decembre, 1665.

Vostre bien bon Ami CHARLES R.

Die van Over-Yssel meenden/ men behoorde op dese en andere voor-gegane advysen uyt Engelant/ den Hr. Prince van Oranjen in qualité als extraords. nae Orfort te senden/ om den Vrede te faciliteren; dan het wiert by andere soo niet verstaen. Engelant ontboot daer op oock zijnen Ambassadeur Hollis uyt Vranckrijck tuys; die aen den Coning van Vranckrijck zijn revocatie bekent maeckende/ Audientie en oorlof versocht/ 't welck hem door den Ceremonie-mr. Berlize toe-gestaen/ en op de Loubre ghelept zijnde/ dede een lang verhael van klachten over diverse rencontres/ Als van d' injustitie begaen aen sijn Persoon, 't welck wel was voldaen na dat hy alvoorens een Intercesseur was geweest van de geen die in de Bastille gebracht wierden over 't begane gewelt aen hem; mede van de executie van den Ridder Cap. Barquet; van het slaen van Beaufort teghens 3. Eng Schepen, om datze niet en hadden voor Vranckrijck willen de Vlach strijcken: Den Coning antwoorde in substantie op dese 3. poincten/ dat hy reden had om also te procederen: Welcke zijn Majest. by bracht: Waer op Monsr. Hollis dit Memoriael aen den Koning verhantreyckte:

Ick kome seggen aen uwe Majesteyt/ dat den Koninck mijne Meester my ordre gegeven heeft om my by hem te verboegen/ als siende dat u Maj. heeft begeert wederom te roepen d' Ambassadeurs die hy hem had gesonden. Het heeft aen hem niet geschort/ dat de mediatie die hy geemployeert heeft tot een accomodement van de verschillen/ tusschen hem/ en Hollandt/ niet gesuccedeert is. Hy is van sijn selfs genoech Amateur van de Vrede/ om met blytschap t' ontfangen/ alle de Propositien/ die daer toe tenderen/ maer versekerlijck S I R E / de geene de welcke hem / door mijn Heeren uwe Ambassadeurs/ gepresenteert hebben geweest/ en waren soodanige niet/ die hy heeft konnen accepteren. Hy gelooft wel dat uwe Majest. geen beter van Hollant en heeft komen obtineren / ghelijck hy weet dat sy gedreven sijn/ tot alle soorten van onrechtveerdigheden/ en van violentien tegens hem/ en sijne Onderdanen/ en wel verre van haer tot reden te schicken/ en tot t' geene sy schuldigh zijn aen de vrientschap en aen den goeden wille/ die den Koning mijn Meester haer altijt betuygt heeft/ ende aen de weldaden/ die sy van de Koningen/ en van de Koninginnen/ sijne Voorsaten/ als van de Engelse Natie ontfangen hebben: Ter contrarie sy hebben begeert daer van gedachtenissen uyt te wissen/ door eene continuatie van offencien en vyantschappen. Hy en verwondere sich dan geensints/ dat sy niet en hebben begeert te luysteren/ naer eenige redelijcke dingen/ om een eynde te maken van haer quade proceduren/ en om een Vrede te stabileren/ op conditien/ die soo danigh/ waren/ dat sy geen plaets meer hadden/ om te continueren haer onrechtveerdig desseyn/ van sich Meester te maken van de Navigatie/ en van de Commercie/ ende t' empieteren/ en als mette Clauw te vatten/ de gerechtigheden van alle Koningen en Princen/ en Staten hare Nabuyren/ en besonderlijck die van den Koning mijnen Meester. Ten beginne hoopten sy te profiteren van eenige disordres/ de welcke sy figureerden in Engelant te moeten geschieden/ ofte dat den Koning geen gelt en soude konnen vinden/ om den Oorlog te continueren; 'T welck haer de Couragie gaf om ons te offenceren/ te braveren/ en te maken haere preparatien tot den Oorlogh/ en ons dien feytelijck in Guinea aen te doen. Maer danck heb Godt/ sy sijn in haer faict en Calculatie bedrogen gheweest. Het Volck van Engelant en heeft noyt beter vereenicht geweest/ als het tegenwoordig is. Ende voor soo veele het gelt belangt/ den Koning sal sulcx noyt manqueren/ tot continuatie van den Oorlog. Ick kan misschien/ daer van met soo veel verseeckertheydt hier van / als een ander spreecken/ om dat ick gepractiseert hebbe de Vergaderinghe van 't Parlement / zedert de 40. Jaren / van den tydt des Konincx Jacobus in geluckiger memorie/ Grootvader van den Coning mijnen Meester/ en ick sal wel seggen/ dat de 2. Cameren/ soo veel yvers hebben/ voor de Glorie huns Prince/ en voor 't publyck Interest van de Natie/ dat sy niet lyden sullen/ datter eenighe mangel sy/ van 't uyt voeren. Soo het gene 't welcke sy alreede gegeven hebben/ niet suffisant is / sy sullen hem geven tot d' helft toe van de incomsten des Koninckrijcx/ en soo dat noch niet genoeg is/ sy sullen hem geven de drie vierde-parten/ ende en sullen sich niet reserveeren / als dat geene 't welcke absolutelijck nootsakelijck sal wesen / tot onderhout haers levens. Siet daer S I R E / 't geene ick my versekere/ van den Koningh mijn Meester/ in de affectie synder Volcken vinden sal om hem te mainteneren in syn gerechtigheden tegens de insulties/ en violentien van syne Vyanden. Het is nu tegenwoordig 2. Jaren en een half/ dat hy my hier sont om aen uwe Maj. te geven alle bedencklijcke versekerthept van sijne affectie/ noch eenen nauwer bandt te maken/ als die door voorgaende Tractaten gemaeckt ghe weest is/ en om t' adjousteren/ tot dese Tractaten/ al 't welcke nootsakelijck sonde syn/ om de goede intelligentie/ en van de Koningen en van den Koninckrijcken/ eeuwig te maken/ dese gemelte Tractaten bleven in haer vigeur/ want sy hadden gecontinueert geweest volgens 't derde Articul van dat des Jaers 1610. door 't twelck verklaert is dat dese Ligue/ en

gue/ en Alliantie eeuwigh duyrende moeſte weſen/ tuſſchen de Koningen van dien tijdt/ en hare Succeſſeurs/ mits dat binnen 1. Jaer naer 't af-ſterven van een der voorſeyde Princen/ ſijn Succeſſeur ſignificeerde aen den ovelevenden/ dat hy des ſelfs Alliantie accepteerde/ het welcke gedaen is geworden/ door den Graef van Saint Alban/ in den naem van den Koningh mijn Meeſter/ den 23. Juny des Jaers 1661. Het welcke het ſelfde is/ in 't welcke hy in ſijne Koninckrijcken herſtelt wiert/ en 't geene te vooren geobſerveert geweeſt is/ door den overleden Coning/ ende 't ſedert vernieuwt in 't Jaer 1664. door Milord Goringh/ ſijn Ambaſſad. in dit Hof. Wanneer ick hier quam/ ſoo gaf ick het project van een ander Tractaet/ omme de Commercie tuſſchen de twee Natien te reguleren/ op alle poincten van welcke/ uytgeſondert 2. ofte 3. uwe Maj. het eens/ d' Accoort gebleven was/ maer zedert den 20. Decemb. van 't voorleden Jaer/ en hebbe icker niet meer van hooren ſpreken / ſijnde alles verbleven inde handen van den Heer de Lionne. 'T gedenckt my dat uwe Maj. ſeer inſiſteerde/ om by te voegen een 3. Art. (het welck vervatten ſoude een defentie van Vyanden te aſſiſteren) met een clauſule/ behelſende/ dat dit was ſonder prejuditie van voorgaende Tractaten/ om daer door in vryheyt te weſen d'Hollanderen te aſtiſteren. Waer op den Koning mijn Meeſter antwoorde/ dat hy conſenteerde/ dat het gheheele Art. uytg helaten wierde/ om aen u Maj. eene volle Vryheyt daer in te ageren/ naer dat hy 't ten propooſte ſoude oordeelen: Schoon dat hy een weynigh geſurpreneert was te ſien / dat hy prefereeren wilde een Tractaet/ dat hy gemaeckt had met de Hollanderen/ in 't Jaer 1662. voor oude Tractaten/ tuſſchen beyde Croonen gemaeckt/ die gecontinueert hadden/ gedurende eenen ſoo langen tijdt van Jaren/ de welcke vernieuwt en beveſtigt hebben gheweeſt/ 't zedert onlangs/ naer de formen/ ende de welcke ſoo nootſakelijck/ voor 't ghemeene beſte der beyde Koninckrijcken/ en ſoo veel aen de wel gevoeghſaemheyt van beyde Koningen/ gebouden en vereenicht/ door ſoo ſtercke confederatien/ en conſideratien/ waren.

Den Koningh antwoorde hier op: Dat hy daer op ten eerſten ſoude antwoorden, en dat hy noyt yemant den Oorlogh hadde aen-geſeyt, maer dat hy in die ſtaet was om ſich te voorſien tegens alle de geene die hem tegen-ſtreefden, en de Wapenen tegens hem aen namen, ende dat hy daer om over al noodige ordre hadde geſtelt, &c. **Ten eynde der diſcourſſen gaf zijn Majeſt. de Eng. Geſant te verſtaen /** Datten Koning van Engelandt zijnen Meeſter was een ſeer goede Prins, maer dat hy oock hadde ſeer quade Onderdaenen, over de welcke hy maer naulijckx authoriteyt en hadde, dieſe aen hem ſchuldig waren. **Hier mede Hollis affcheyt nemende/ pretendeerde na Engelant te vertrecken/ van onder pretext van zijns Huyſvrouws ſiecktе/ is hy langher als 6. maenden noch in Vrankrijk buyten Parijs gebleven. Maer hare H: Mo: ſiende dat men** Cunéus **in Engelant hadde vry geſtelt/ relaxeerden mede** Gringam, Cornay, **en** Oudart.

Dit bijna gegleden Jaer voorſpoockte teghens 't Nieuwe ter See niet veel goets: Want den 26. paſſato ſag men langſt de Stranden van gants Nederlandt weder een Moer-See/ als ten tijde Cromwels/ dat is/ een opheffinghe der Zee-baren/ tot hoog in de Lucht/ gelijck men 't Roode Meer met d'Iſraëlyten Schildert/ alles met een ſtille Lucht/ en ſonder windt / als een ghewis voor-teecken van tempeeſt en onheyl: Daer op volght niet alleen 't voor-verhaelde tuys ontbieden der Ambaſſadeurs uyt Engelant/ Vranckrijck en Nederlandt / als bewijſen van wanhoop tot Vrede: Maer den 4/ 5/ en 6. deſer volgden een groot tempeeſt/ Blixem en hoogh Water/ ſoo extraordinaris als men bijna weet dat ſedert 't Jaer 800. na Chriſti **geboorte de Landen hier omtrent is overkomen: Die van Engelant gevoelden oock Aertbevinge op verſcheyde Quartieren: De geleden ſchade ſtaet hier wat in 't grog:**

In Engelant duerde den Storm 2. daghen van den 4. tot den 6. Deçember: De Zee ſtont daer op geſwollen, als Bergen, en 't geen men daer uyt heeft geſien: En overlep al 't Lant by Iarmuyen, en de uyt-gedrooghde Valeyen, tot 10. Mylen wijt, ſwalpende ſeer hooh wegens de mueren van het Fort Languard: Tot Deal diverſe Huyſen weg ſpoelende: Een Iuffr. dreef weg met wat plancken, een Kint in de wieg daer by, Schapen verdroncken in meenigte: Te

Iarmuyen vloogh het Zee Water over de Haven, doende veel Duysenden schade: By Sandwits een Schaep-Harder te velde zijnde met sijn Beesjes te weyden, verdronck in een ommesien met meer als hondert Schapen: Aldaer is de heele Beech-straet, de buyten staende Huysen met menschen en al weg gespoelt, alles met een N. N. W. wint: Twee van de outste Inwoonders aen de Temse seyden, van noyt soo een storm en waters gewelt te hebben gehoort: Doveren spoelden ten deele wegh: Tot Land gard poinct liepen alle de Huysen en Kelders vol, staende boven gemeen alsoo het getij geen getij en hielt 12. voeten hooger als ordinaris: Het water sloeg tegen de Wallen, die seer hoog sijn, en wierp aen de selve meenichte Lichamen van menschen die verdroncken waren, verscheyde Engelse Schepen sijn op Lant geset: Tot Vaelmuyen quamen stucken van Schepen en Menschen aen dryven: In 't verkeerde Canael, en op de Yrse Kust bevond men dat de Zeelieden dapper waren aen getast geweest.

In Vranckrijck was dit Tempeest mede, aen den ingangh van de Reviere de Sirante sloegh het Schip Breze met 50. st. aen brisementen: Tot St. Malo liep het wijt over: Daer verbrande oock een Schip van 400. ton, nae Madagascar gedestineert: By Brouage strande een ander:

Voor Oostende bleven oock 3. Vaertuyghen, daer onder een van den Bisschop van Munster: Tot Antwerpen vloeyden de Schelde in Kelders en Packhuysen, bedervende seer veel Goederen: En af-sleepende tot Lillo en elders de Hoofden: Oock ettelijcke Dijcken en Landen over en in vloeyende.

In Seelant liepen 3. Polders te Cadsandt in: Blanckenberghe vloeyde onder, verdrinckende Menschen en Beesten: Te Vlissingen spoelden 't Hooft af, als mede van Ter Veer.

In Hollant brack den Klunder-dijck by Willemstadt in: Idem, 't Nieu-bedijckte Lant aen de Kil liep onder: Te Rotterdam voer men met Schuytjes op de Marckt tot aen 't Beelt van Erasmus: De Dijcken aen de Maes vloeyden over; Te Schiedam wierden de Buysen op den Dijck en te Lande in geset: Ter Hey, te Schevelingeu en te Catwijck spoelden diverse Huysen wegh. De Slaper een See-dijck tegens het Ty, brack op drie plaetsen deur, en alsoo overvloeyde 't Lant rontsom Haerlem: Amsterdam kreegh Kelders en Pack-huysen vol: Den Dijck by Durgerdam doorbrekende, liep geheel Waterlant onder, met diverse uyt-gemale Meeren. 't Eylant Marcken wiert overloopen van de Zee: Den Dijck by Vollenhoven en den Dijck by Groeningen braken in: Veele Sluysen kreghen een dapperen neep: 't Eylant Wieringen is middel deur gescheurt, het Water tusschen beyde een Mast diep sijnde: Den Dijck op Tessel by 't Schil raeckte in: En de schants op de Helder wiert heel geruyneert, 17. Huysen spoelden wegh, daer onder de Herberge de Roo Leeuw: En de Zee brack tusschen Huysduynen in, wegh nemende de groote Sant-Dijck: In voeghen datte heele Helder in pericul loopt van de Zee ingeswolgen te sullen worden. 't welck voor Tessel wel een vreemde veranderinge van diepten en platen konde maken, ten ware de Helder wierde versterckt: Den Blixem sloegh toe d' Oude Kerck-tooren te Delft in Brant, dan wiert geblust: Sloegh oock 2. a 3. Huysen en Schueren te Valckenborgh, en 7. Huysen te Wessanen, raeckte in dat onweder mede in de assen.

Langst de Watten, de Eems, de Weser, de Elve, tot geheel na Noorwegen dede 't hooge Water merckelijcke schaede.

In Schorlant vluchte de Menschen om het water op de Berghen: Diverse wracken, en doode lichamen van van de Engelse gebleven Schepen sijn daer gestrant.

In somma daer zijn weynig Landen benoorden de 44. graden vry af gheweest. Men sach met 't begin van dese maent oock weder ten 4. uren 's morgens over de Nieu-Stadt van Weenen een nieuwen Comeet. Diergelijcke sag men

sagmen oock boven Roomen. De sterfte had tot Londen dit Jaer/ 97306. menschen wegh genomen/ daer tegens waren 9676. gedoopt: Soo regeerde oock de Pest te Keulen en te Bon/ t' welck Kur-Keulen na Siebergh dede retireren mette Bisschop van Straes-burgh; En Kur-Ments wiens Landen door de op en afgaende Coop-schepen mede geinfecteert wierden/sloot de passagie tot Chanstein op de Rhijn/onaengesien de klachten die verschepde by geinteresseerde Princen daer tegens deden: Den 19. passato was binnen Praagh in zijn logement op de Katschien overleden den Vorst Iulius Henrich van Sachsen/ Engeren en West-falen &c. 't Lijck wierde s' anderendaegs na Slackenwaert ghevoert. Tot Hamburgh ontstont een grooten brant: En in Denemarcken oock het vuyr in 't Casteel Fredricksborg (zijnde het Lust-huys van zijn Maj. ontstekende) maeckte in haest tot Asse de groote Gallerye/ neffens verschepde andere Camers en Vertrecken/ met seer veele Meubelen/ en de schoonste Schilderyen en Ornamenten van 't Rijck/ de schade op ruym een Mill. ponden werdende geestimeert: Tot Chattam op de Revier van Londen slaeg het Oorlogh-Schip de Couvertine aen stucken/ door te roeckeloos drooghen van 't Bos-kruyt. Een was die van Embden en Norden en Oost-Vrieslant niet aengenaem/ dat 's Conings raet tot Oxfort/ alle der selver schepen considereerden als voor Vyanden/ende datmen die handelen soude/ als die de Geunieerde Provintien teghens Engelandt waeren assisterende: Withal niet anders practiserende als andere Natien de Wet ter Zee te stellen: Den grooten Hertogh van Toscanen hoorende dat de Pest soo hart in Engelant was/wilde geen Engelse Goederen te Livorno ontladen hebben: Schoon of Generael Monck te Londen om alles te suyveren/de overgebleven Burgers had belast/ door yder deur 3. daghen en 3. nachten groote vuyren te stoken/ en de begraef-plaetsen met sant 2. voeten hoog te bestropen: Vouwe Harkes met 5. Holl. schepen in de Straet kruysende/ veroverde 20. Engelse Schepen die met vivres na Tanger ginghen/ 1. Engelse Smirnes-Vaerder van 280. Last met 28. stucken/ gheladen met stuck-goederen/ en op 150000. stucken van Achten gewaerdeert: Idem 1. Eng. Convoyer met 24. stucken 80. man/ ghenaemt de Galeye van Doevres/ voerende 26. Riemen/ en dan noch 3. Eng. schepen die alle in de Bay van Cadix op-gebracht zijn: Eenige Zeeuse Capers namen doe 6. Eng. West-Ind. Vaerders/ daer van sich een weder redderde/ de andere wierden in de Bocht op-ghebracht/ daer onder een van Guinea en de Barbados/ rijck aen Indigo. d'Eng. Schout by Nacht Harman nae Gottenburgh af-ghesteken/ arriveerde met 10. Fregatten/ en 16. Koopvaerders met alle Scheeps-Behoeften te Osleybay. Terwijl die van Edenburg 4. Jongmans uyt hare Stad/om dat sy de Bisschopse over 'tuytschelden der Presbutrianen onder 't Sermoen hadden teghen gesproken/ eerst deden op 't Voorhooft brantmercken/ en daer na die sendende in slavernye nae de Barbados. Doe scheepte van Dovres/ om te keeren na Turin/ den Savoyse Envoy den Graef de Villard. Men sach te Rochelle arriveren van Lissabon de Marquis de Sande, af-gesonden van Portugal/ hier quam by hem Sr. de St. Romain, en daer wiert een Huwelijck gesloten tusschen den Koning van Portugael en Madame d'Aumale, uytten Huyse van Savoyen. Het Geheele Jaer liep ten eynde mette Essequien te houden over de doot van den Koningh van Spangen: Onderwijl eenige Discipulen van Pasquijn aen 't Conings Paleys te Madril dese Versen hadden gestelt:

El Prencipe esta malo,
El Rey es de Paso,

La Enfanta se casa,
Quien algo en esta Casa?

Den Advocaet Burex te Parijs/ die de fraeyste dingen voor Fouquet hadde gedaen/ was nu gedneerig doende/ om een Boeck te maken en den Coningh te presenteren/ waer in hy bewijst met veele redenen: Dat Brabant behoort aen de Coninginne van Vranckrijck/ en niet aen de Spanjaerden.

Sweden uyttet hooft stekende de macht der Moscoviters/ sonden 25. Schepen met Krijgsvolck na Pomeren: Gener. Wranghel was oock den 2. deser te Wolgast gearriveert: Men monsterde de Ruytery op 't Eylant Rugen: Uyt Fin en Laplant schraepte men alles by een: Sekere schoet met 70. Ruyters en Paerden by Nevel na Stetin willende / most door Tempeest al haere Paerden over boort smyten/noch blyde dat de menschen te Dantsig seer desolaet havenden: Alwaer 't different van Putzko voor 3000. Ryckxd. aen Coll. Cherensko te betalen/ wierde by geleyt: De sweetse soldaten trocken met wijf en kinderen over de Elve/so dattet scheen op Bremen aengesien: Alle gebueren jaloux bleven de Lunenburgse Benden onder den Graef van Waldeck in 't Sticht Osnabrugge leggen: 600. der selver quamen te Witmunt en in Oost-vrieslant logeeren/want men vermoede dat de Engelsen of daer/ of op de Weser om Bremen te benouwen/ met Schepen soude pogen te komen: Maer wonderlijck stuyten die desseynen/ want Denemarcken aen Vranckrijck en Nederlant geheght door een nieuw Verbondt van eenelijcke tonnen gouts van d'eene/ en partye Oorlog-schepen van d'ander syde: Soo volghde oock zyn Doorl. van Brandenburgh/ daer op sich met hare Hog. Mog. teghens Munster in-latende: Den Bisschop kreeg doe den Prince van Homburgh by sich met partye Soldaten tot zyn dienst: Graef Carlinghfort was mede te Praagh / verwachtende Lozenigh zijn Secretaris/ die met nieuwe instructie uyt Engelant quam/om te Weenen by den Keyser secretelijck te besoigneren/en voor eerst de Lunenburgers te rug te houden/ en den Oorlog des Bisschops van Munster te favoriseren: Maer zedert dese gemaeckte Alliantien kregen zijn saken een gheheel andere couleur: Van d'een zyde quam zijn Exell. Prins Maurits met een kleyn Leger den 9. deser voor Lochem/ en van de zyde van Essen/ daer zijn Quartier was/een Trenchee openende/quamen de Francoisen den 10. dito aen d'ander zyde hun Quartier nemen / 't Regiment van Piemont opende oock zijn Trenchee / den 11. waren de Regimenten van Champagne/ en den 13. dat van Turenne geavanceert tot aen de gracht van 't Ravelijn/ wanneer dien dag 't Regiment de Lovigny of Gramont in de Trenscheen quam voor aen treden/de Graef de Guiche en de Lovigny / neffens veele Volontarissen/ stelde sich alles tot een storm gereedt: Die van binnen sloeghen strackx de Trom en wilden Parlamenteren: De Ostagiers binnen gaende/ wiert Accoort gemaeckt/ en trocken de Munsterse den 14. smorgens ten 9. uren uyt/ den Gouverneur hadt 60. Ruyters by hem/ en 400. Infanterye/ die volgens beloften wierden uytgeleyt/ zijn Exell. Prins Maurits nam alsoo possessie van de plaets/ en door des selfs ordre gingh den Graef van Hoorn 't Magasijn visiteren / vindende 6. stucken Canon/ 4. Mortieren/ 60/ Granaden 600. Baren Bospolver / en partye Amonitie: Van hier op Boeckholt gaende / wierden door de harde aerde belet/ alsoo het dapper begonde te vriesen: Evenwel Gramsbergen en aendere Huysen gaven sich over: Den Bisschop dit ziende/ trock al sijn Volck in Guarnisoen/ Gorgas leyde hy te Meppen/ den Graef van Esseren in Boeckholt/ Coll. Douseri in Borkum/Coll. Plevrien in Borkeloo/ en Coll. Post in Deutechom/hier mede scheyde de Campagne/op Steden was niet te doen/ hoewel de Fransse Hulp-benden dapper en couragieus waren: Dese wierden tot Wesel en aen den Yssel ge-inquartiert: Eyndigende alsoo het Jaer 1665. met groote ghedachten in Zeelant/ welcke oock daer na oock in Hollant is geamplecteert/ om aen te nemen de educatie van den Heer Prins van Orangen en de selve als een Kint van Staet te imbüeerem de Privilegien/ Rechten ende Coustumen van dese Landen: 't Welck God geve gedijen mag tot Heyl van onse Vaderlant. Amen.

EYNDE.

